

TRANSZVERZÁLIS KÉSZSÉGEK TANÓRAI FEJLESZTÉSE AKTÍV TANULÁST TÁMOGATÓ ESZKÖZÖKKEL

KÉSZSÉGFEJLESZTŐ TANÓRAI ESZKÖZÖK KOMPLEX
GYŰJTEMÉNYE ALSÓ TAGOZATOS TANÍTÓK SZÁMÁRA

Szerzők

Flavio BACCI, Malisse BRAM, Anja DECOSTER, Tibor DŐRI, Dr. Katalin KULMAN, Dr. Miklós LEHMANN, Crystal-Jade LERIOS, Dr. Enikő TANKÓ, Dr. Imre TÓDOR

Szakmai szerkesztő

Anja DECOSTER, Malisse BRAM, Dr. Katalin KULMAN, Tibor DŐRI

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk őszinte köszönetünket kifejezni az **aktív tanulási eszközök** fejlesztésében és kísérleti fázisában részt vevő 40 pedagógusnak a **6 és 10 év közötti gyermekek jövőbeli mentális és szociális jóllétéhez szükséges készségeinek fejlesztését szolgáló aktív tanulási eszközök kidolgozásához, kipróbálásához, értékeléséhez és véglegesítéséhez** nyújtott **kiemelkedő szakmai hozzájárulásukért**.

Tipográfiai szerkesztő

Leila SZABÓ, Norbert SZABÓ

Kiadó

Kiadja a Magyar Digitális Oktatásért Egyesület 2026.

Jogi nyilatkozat

Ez a munka a „**SPIRIT - Skills of Tomorrow for Children of Present: Complex Future-Skill Development with the Synergy of Learning Activities, Game-Based Learning, and STEAM**” című projekt keretében készült az Európai Unió finanszírozásával. (Támogatási megállapodás száma: 2023-1-HU01-KA220-SCH-000154457).

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő információk és állítások a szerző(k) álláspontját képviselik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy a Tempus Közalapítvány hivatalos véleményét. Sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem vonható felelősségre miattuk.

A SPIRIT konzorcium valamennyi tagja elkötelezett a pontos és naprakész információk közzététele mellett, és ennek érdekében a legnagyobb gondossággal jár el. A SPIRIT konzorcium tagjai azonban nem vállalnak felelősséget semmilyen pontatlanságért vagy kihagyásért, sem pedig az ezen információk felhasználásából eredő bármilyen közvetlen, közvetett, különleges, következményes vagy egyéb veszteségért vagy kárért.

Szerzői jog

© 2026 SPIRIT

Ez a mű a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International licenc alapján használható.

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	5
2. KÉSZSÉGFEJLESZTŐ AKTÍV TANULÁSI TEVÉKENYSÉGEK	6
3. AZ AKTÍV TANULÁST TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK GYŰJTEMÉNYE.....	11
3.1 ÉRZELMI TUDATOSSÁG, ÉRZELEMSZABÁLYOZÁS ÉS KOMMUNIKÁCIÓ	12
3.1.1 Érzelmi tükör (Think–Pair–Share: egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás).....	12
3.1.2. Érzelmi út (szabadtéri tevékenység)	15
3.1.3. Érzelemszabályozási - Állomásforgó (Stage Rotation)	19
3.1.4. Érzelmi napló	23
3.1.5. Tudatos légzés - Mindfulness légzésfigyeléses érzelmi kontroll gyakorlat.....	27
3.2 KREATIVITÁS.....	31
3.2.1 Előrevetített olvasás.....	31
3.2.2 Rejtélyes tárgyak doboza	35
3.2.3 Csapj rá!.....	39
3.2.4 Hagymakarikák	44
3.2.5 Csodálatos találmányok	49
3.3 PROBLÉMA MEGOLDÁS.....	53
3.3.1 Tervezői gondolkodás (Design thinking)	53
3.3.2 Hat gondolkodó kalap (Six thinking hats).....	62
3.3.3 Tudományos fogalmak mozgásos feldolgozása	70
3.3.4 Mi a következő lépés?	74
3.3.5 Ki vagyok én?	78
3.4 KRITIKAI GONDOLKODÁS	82
3.4.1 Dilemmaalapú gondolkodás (Dilemma thinking)	82
3.4.2 Csoportosítás	85
3.4.3 Nyíltvégű felfedezettő feladatok	91
3.4.4 Okos párosítás (Smart Match)	98
3.4.5 Igaz vagy hamis? Engem nem tudsz becsapni!.....	102
3.5 REZILIENCIA.....	106
3.5.1 Pecázás.....	106
3.5.2 Bánatfaló.....	111
3.5.3 Mondd és mutasd!	116
3.5.4 Közös rajz	122
3.5.5 Kedvességfa	128

3.6	RUGALMASSÁG.....	133
3.6.1	Kihíváskocka.....	133
3.6.2	Abrakadabra – Tárgyvarázslat	138
3.6.3	Titkos utasítás	142
3.6.4	Szócikkírás	147
3.6.5	Lapozó	151
3.7	KÍVÁNCISÁG, RÁCSODÁLKOZÁS ÉS NYITOTTSÁG	155
3.7.1	Idő- és térbeli kalandok	155
3.7.2	Természet ihlette művészet.....	160
3.7.3	Hangok felfedezése	166
3.7.4	Nálam van a ..., kinél van a ...?	172
3.7.5	Keverd és párosítsd!.....	177
3.8	EMPÁTIA.....	182
3.8.1	Empátia mesélőkör	182
3.8.2	Empátia szerepjátékos kalandösvény (Szabadtéri tevékenység).....	186
3.8.3	Empatikus nézőpontcsere (egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás feladat)	190
3.8.4	Empátia a gyerekirodalmon keresztül	194
3.8.5	Bújj a másik bőrébe! – Empatikus nézőpontcsere	198
3.9	AZ EMBEREK ÉS A TERMÉSZET MEGBECSÜLÉSE	202
3.9.1	Állomásforgó (Station Rotation)	202
3.9.2	A hógolyó-módszer a gyakorlatban (Snowball technique)	210
3.9.3	Galériaséta (Gallery Walk)	217
3.9.4	Egyenlőség a kooperatív tanulócsoportokban (KIP)	223
3.9.5	„Értő vita” (Debating) alsósoknak	229
3.10	KAPCSOLÓDÁS ÉS KÖTŐDÉS	236
3.10.1	Tanterem-díszletezés - tanterem tematikus berendezése (Classroom Transformation) 236	
3.10.2	Fogalomtérkép-készítés (Concept mapping).....	243
3.10.3	A mozaikmódszer (Jigsaw-módszer)	249
3.10.4	A fonalháló	254
3.10.5	Tárgyalapú tanulási ráhangoló (Object Lesson Energiser)	258
	Függelék - Aktív tanulást támogató tanórai eszközök, módszerek	264

1. BEVEZETÉS

Tisztelt Pedagógus!

Ez a komplex gyűjtemény az Erasmus+ „SPIRIT – A holnap készségei a ma gyermekeinek” projekt három átfogó gyűjteményes könyvének első kötete, amely a projekt 5 partnerországból származó, transzverzális készségek fejlesztését szolgáló aktív tanulást támogató tevékenységet, eszközt (Active Learning Tool) tartalmaz. Az ebben a kézikönyvben bemutatott 50 tanulási tevékenységet a projektpartnerek gyűjtötték össze, adaptálták, tesztelték és foglalták **átfogó gyűjteménybe** azzal a konkrét céllal, hogy az általános iskolai pedagógusok eszköztárát olyan, már kipróbált és bevált tanulási tevékenységekkel és aktív tanulási technikákkal gazdagítsák, amelyek olyan transzverzális készségeket fejlesztenek, amelyekre a mai általános iskolás gyermekeknek 15 év múlva szükségük lesz az érzelmi és társadalmi jóllétük megőrzéséhez.

A tanulási tevékenységek kiválasztását és tesztelését az **5 partnerországban tanító 40 alsó tagozatos általános iskolai pedagógus végezte, valamint ezekben tesztelési tevékenységekben az általuk tanított 40 osztályból közel 1200 tanuló vett részt.** A kézikönyvben szereplő eszközöket és módszereket a fejlesztendő készségek szerint csoportosítottuk. Így minden SPIRIT-készséghez 5–5 olyan tanulási tevékenységet mutatunk be, amelyek komplex módon fejlesztik az adott készséget a többi SPIRIT-készséggel együtt. Minden tevékenységhez mellékelünk egy rövid leírást, amelyben elmagyarázzuk, hogyan fejleszthető az adott készség, és hogyan jelenhetnek meg a fejlesztés eredményei a gyermekek viselkedésében. Hasonlóképpen, minden tanulási tevékenységhez talál néhány módszertani tippet és javaslatot is, amelyek segítenek azok tanórai használatában.

Ez a kiadvány az oktatás, a pedagógus alap- és továbbképzés, valamint a kutatás területén tevékenykedő néhány vezető európai szervezet – az Erasmushogeschool Brussel (Belgium), a Magyar Digitális Oktatásért Egyesület (MDOE, Magyarország), a Patrizio Paoletti Alapítvány (Olaszország), a Sapientia Erdélyi Magyar Egyetem (Románia), a VitaComm Education (Ciprus) és az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Kisgyermek-nevelési Kutatóközpont és Módszertani Laboratórium „Gondolkodási képességek fejlesztése gyermekkorban” kutatócsoportja, mint az MDOE társult partnere közös munkájának az eredményeként jött létre.

A könyv online is elérhető magyarul, angolul és a partnerek nyelvén a SPIRIT portálon: <https://tomorrowskills4kids.eu/hu/learning-activities/>.

Meggyőződésünk, hogy a javasolt tanulási tevékenységek és aktív tanulási technikák nagy örömet fognak szerezni mind a diákoknak, mind pedagógusaiknak. Mindenkinek jó szórakozást, élvezetes tanítást és örömteli tanulást kívánunk.

A SPIRIT – A holnap készségei a ma gyermekeinek – projektcsapata

2. KÉSZÉGFEJLESZTŐ AKTÍV TANULÁSI TEVÉKENYSÉGEK

A SPIRIT projekt **„active learning tools - aktív tanulást támogató eszközök és módszerek”** megközelítése (ahogyan azt a projektpartnerek értelmezik) egy olyan interaktív, célorientált, a tantervbe beépíthető – vagyis bármely órában alkalmazható – rövid, tanulói aktivitást igénylő tanulási tevékenység, amely magában foglalja a diákok egyéni, páros, kis csoportos vagy az egész osztály részvételét, és amely a passzív tudásátadás helyett az élményszerű, tapasztalati alapú tevékenységeken és közös felfedezésen keresztül tanít, ezáltal fejlesztve a diákok készségeit. A 6–10 éves korosztály számára ez a módszer kifejezetten ajánlott és rendkívül hatékony, mivel az aktív részvétel hidat épít a konkrét tapasztalatok és a számukra még mindig elvont fogalmak megértése között, miközben sikeresen a tanórai témára irányítja a könnyen elterelődő figyelmüket.

A tantárgyi kapcsolatokon túl ez a módszer alapvetően fejleszti a transzverzális készségeket is: a csoportos tevékenységek során a diákok észrevétlenül gyakorolják az egymásra való odafigyelést, az érzelmi kontrollt és kommunikációt, a csapatmunkát, a kritikai gondolkodást és a problémamegoldást. Fejleszthetik kreativitásukat és rugalmasságukat, miközben nyitottabbá és toleránsabbá válnak mások gondolatai és értékei iránt. Ennek eredményeként a gyerekek nemcsak könnyebben értik meg a tananyagot, hanem az empátiájuk és a közösséghez való tartozás érzése is erősödik, ami hosszú távon magabiztos, nyitott, együttműködő, valamint szellemileg és érzelmileg egészségesebb, boldog emberekké formálja őket. Ezen felül a jól megtervezett aktív tanulási tevékenységek azonnali sikerélményt nyújtanak, ami hosszú távon motiválja az általános iskolás gyerekeket, és magabiztossá, valamint a további tanulásra nyitottá teszi őket.

Mik azok a tanulási tevékenységek?

Egy tanóra különböző elemekből áll, és ezek egyike a tanulási tevékenység. A tanulási tevékenység egy módszertan – általános oktatási stratégia, módszer vagy konkrét oktatási gyakorlat –, amely aktívan bevonja a tanulókat a tanulási folyamatba. A passzív hallgatás (tanítóra figyelés) helyett a tanulók aktív szerepet vállalnak saját tanulásukban. Ennek következtében motiváltabbak és elkötelezettebbek lesznek a tanulásban.

Az oktatási szakirodalomban számos kifejezést használnak az aktív tanulási tevékenységek leírására, többek között tanulási technikák, didaktikai módszerek, tanítási módszerek, munkamódszerek, pedagógiai megközelítések stb. Ezek a kifejezések ugyan finom különbségeket hordozhatnak, de ebben a projektben az „aktív tanulási tevékenység” kifejezés használata mellett döntöttünk.

A tanulási tevékenység lehet:

- egy kifejezetten erre a célra kidolgozott tanítási módszer (például az érzelmi tükör);
- vagy egy bizonyos „módszer” vagy „munkamódszer”, amely különböző tanulási tartalmakra alkalmazható olyan tantárgyak tanítása során, mint a matematika, a természettudományok vagy a történelem. Például az előzetes olvasás alkalmazható a történelem, az irodalom stb. tantárgyakban.
- akár egy adott tantárgy adott témájához adaptált játék – játék alapú oktatás (game-based learning, serious game)

Ezek a tevékenységek magukban foglalhatnak interaktív csoportos tevékenységeket, szerepjátékokat, egyéni feladatokat, páros feladatokat, kvízeket, kreatív projekteket, vagy akár játékalapú tevékenységeket is, amelyek integrálják a tanulási tartalmakat.

A játékok, mint tanulási tevékenység – game based learning

A projekt partnereinek és szakértőinek értelmezése szerint, ha egy meglévő játékot úgy alakítanak át, hogy tartalmazza a tanulási/adott tanórán oktatott tananyagot, vagy annak egy aktuális témáját, akkor az tanulási tevékenységgé válik, mivel azt egy adott tantárgy tanítására használják. Például, ha a „Ki vagyok én?” játékban az összes arcot olyan állatokkal cserélik ki, amelyekről a diákok az órán tanultak, a játék már nem csupán szórakoztatásra szolgál, hanem aktívan támogatja a tanulást. Ezt hívjuk Game-Based Learningnek. Ebben gyűjteményben több, ennek megfelelően használt játékot is fog találni. (Ne tévessze össze a játék alapú oktatást a játékosítással).

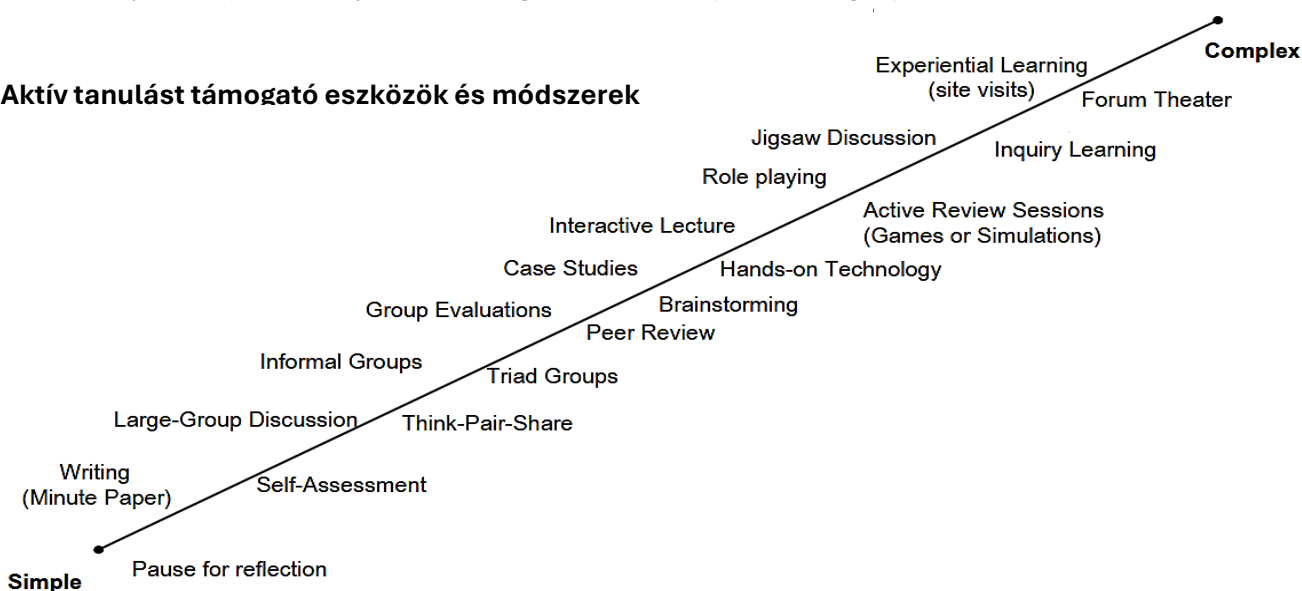
Rugalmas tantárgyi alkalmazás

Ebben az eszköztárban szereplő tanulási tevékenységeket általános módon írjuk le. Mindegyik többféle tanulási tartalomra, különböző tantárgyak esetében is alkalmazható. Például a „[Galéria-séta](#)” vagy a „[Mozaik - Jigsaw](#)” tevékenységet bármelyik órán felhasználhatjuk. Az eszköztárban szereplő 50 tanulási tevékenységet gondosan úgy választották ki, hogy az adott készség fejlesztése mellett támogassák ezt a tantárgy független rugalmasságot is. Minden tanulási tevékenység leírása tartalmaz több gyakorlati példát arra, hogyan alkalmazható különböző tantárgyak esetében. Ez lehetőséget ad arra, hogy ezek az eszközök illeszthetők legyenek a partnerországok nemzeti tantervének különböző tartalmaihoz.

A tanulási tevékenységek használata és beillesztése a tanórába

Egy-egy tanulási tevékenység lehet egy olyan tanóra rövid része, amely más tanulási tevékenységeket is tartalmaz. Ezért általában egy nagyobb egész részét képezi. A tanulási tevékenységek javasolt időtartama és összetettsége nagyon változó lehet, a nagyon egyszerű, 5–10 perces tevékenységektől (például a „Think-pair-share – egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás” tevékenység, amelynek elvégzése általában 5–10 percet vesz igénybe) egészen a sokkal összetettebb technikákig, amelyek jelentősen több időt igényelhetnek. (Lásd az ábrán. Ez az ábra az aktív tanulási eszközöket (nem teljeskörűen) összetettségük és az osztálytermi időigényük szerint rendezi.¹

Aktív tanulást támogató eszközök és módszerek

Forrás: Chris O’Neal és Terisha Pinder-Grover, Tanulás- és Oktatókutatási Központ, Michigani Egyetem

¹ Az ábrában szereplő eszközök rövid magyarázatát megtalálja a könyv [Függelékében](#). Az ábrát és annak leírását a Center for Research on Learning and Teaching, University of Michigan engedélyével használja az MDOE

Mikor érdemes alkalmazni a tanulási tevékenységeket?

Az aktív technikák az óra bármely szakaszában alkalmazhatók, annak érdekében, hogy a tanítás és a tanulás interaktívabbá és a gyerekek számára élvezetesebbé, gyakorlatiasabbá és élményszerűbbé váljon. Nézzünk néhány egyszerű példát:

- Az óra elején: a téma bevezetésére ([Tárgyalapú tanulási ráhangoló](#)), az előzetes ismeretek felmérésére, hangulat feloldására, vagy éppen a szünet utáni „pörgés” lecsillapítására.
- Az óra során: a diákok figyelmének felkeltése, az új információk feldolgozásának elősegítése (pl. [Szócikkírás](#)).
- Az óra végén: a tanulási eredmények értékelésére, vagy a legfontosabb fogalmak összefoglalására (pl. [Csodálatos találmányok](#)).
- De lehet az egész órát egy adott aktív tanulási egységként vezetni ([Komplex Instrukciós Program](#))

Hogyan válasszuk ki a megfelelő tevékenységet?

Ha aktív tanulási tevékenységeket szeretne beépíteni az órájába, mindenképpen olyanokat kell kiválasztania, amelyek a legjobban illeszkednek az óra tartalmához és a diákok életkori jellemzőihez. Ennek során vegye figyelembe a következőket:

1. Kezdje a tanulási céllal:
 - Mit szeretne, hogy a diákok megtanuljanak, gyakoroljanak vagy tudjanak?
 - Hogyan fogja ellenőrizni a megcélzott eredményt?
2. Illessze a tevékenységet a célhoz:
 - Például, ha a cél a kapcsolódás és kötődés fejlesztése, használjon olyan együttműködésen alapuló formákat, mint a csoportos problémamegoldás vagy a projektalapú tanulás.
 - Ha a cél a tudás felidézése, fontolja meg a kvízek vagy az ötletelés alkalmazását.

Mindig a tanulási cél vezesse a módszer kiválasztását. Tartsa mindig szem előtt a kívánt végeredményt, és válasszon olyan módszereket, amelyek hatékonyan és aktívan segítik a diákokat a cél elérésében. Ez a gyűjteményes kézikönyv számos gyakorlati tanulási tevékenységet kínál, amelyek segítségével élvezetes, interaktív és célorientált tanórákat készíthet a transzverzális készségek fejlesztése mellett. Az aktív tanulási tevékenységek bevezetésével átalakíthatja tanítási módszereit, felhatalmazhatja diákjait, és felkészítheti őket a 21. század kihívásaira.²

Miért fontos a tantárgyi rugalmasság?

Az aktiváló tanulási tevékenységek különböző osztályméretekhez, tantárgyakhoz és tanítási helyzetekhez igazíthatók. Például:

- **Előadás keretében** az interaktív eszközök, mint a kvízek vagy a kérdések-válaszok, felpozíciózhatják a nagy csoportot.
- **Kisebb csoportokban** a szerepjátékok, viták vagy beszélgetések mélyebb interakciót és személyre szabott tanulást tesznek lehetővé.

² Az aktív tanulással kapcsolatban további gondolatokat találhat Oktatás 2030 Tanulástudományi Kutatócsoport kiadványában: [A TANULÁS ÉS TANÍTÁS SÚLYPONTJAI](#) – szempontok a korszerű tanításhoz és tanuláshoz (9-21. oldal)

Ez a megközelítés dinamikussá teszi a tanítást, és biztosítja, hogy a diákok ne csak a tananyagot sajátítsák el, hanem azokat a készségeket is, amelyekre szükségük van ahhoz, hogy boldoguljanak a modern világban.

Az aktív tanulási tevékenységek nyújtotta differenciálási lehetőségek

Minden tanulási tevékenység nehézségi szintje (kezdő – haladó – szakértő) annak megfelelően alakítható, hogy mennyi és milyen (több vagy kevesebb) támogatást nyújtunk a gyerekeknek, illetve konkrét differenciálási módosításokat hajtunk végre az adott tevékenységhez kapcsolódóan.

Nézzünk meg egy példát ennek értelmezésére, amelyet az [„Értő vita - Differenciálási lehetőségek”](#) tanulási tevékenységből idézünk, és amelynek részletes leírása a könyv 3.9.5. fejezetében található:

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók és/vagy 6–7 évesek:** Használjon nagyon egyszerű, ismerős kérdéseket, nyújtson teljes támogatást szerepkártyákkal, mondatkezdőkkel, modellezéssel és nagyon rövid párbeszédekkel – osszpontosítson a hallgatásra és egy közös pont megtalálására. Teremtse biztonságos teret a véleménynyilvánításra és gyakorolják a felváltva való beszédet. Kiváló módszer a fizikai vita vagy egy „ez vagy az” típusú helyzet. A pedagógus ekkor körbe adhat egy beszélő tárgyat, és megkérhet minden tanulót, hogy a megadott mondatkezdő segítségével adjon meg csupán egy egyszerű indokot a választása mellett. Ebben a szakaszban nincs oda-vissza vitatkozás; a cél kizárólag a megosztás és a hallgatás.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Körülbelül 8–9 éves korukra a tanulók készen állnak arra, hogy közvetlenül reagáljanak egymásra, és kissé összetettebb gondolatokat alakítsanak ki. Vezessen be kissé tágabb kérdéseket, kérje meg a gyerekeket, hogy egyszer cseréljenek szerepet, kérje meg őket, hogy válaszadás előtt fogalmazzák át egymás gondolatait, és vezesse őket egy közös, rövid terv kidolgozásához. Ez a tökéletes alkalom az „echo-szabály” bevezetésére, amely szerint a tanulónak össze kell foglalnia az előző személy mondanivalóját, mielőtt saját álláspontját kifejtené.
A tanulóktól elvárható, hogy világos véleményt fogalmazzanak meg legalább két alátámasztó érveléssel, és használják a táblára írt átmeneti kifejezéseket, tisztelettel elismerve a másik oldalt, mielőtt saját álláspontjukat kifejtenék.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Vezessen be formális csapatvitákat, mindkét oldalon három taggal, és osszon ki konkrét szerepeket, például bevezetőt, ellenérvelőt és összefoglalót. Adjunk nekik néhány percet felkészülési időre, hogy csapatként ötleteket gyűjtsenek az érvekhez. Ahhoz, hogy valóban fejlesszük kognitív és empátia készségeiket, olyan álláspontot is kioszthatunk nekik, amellyel személyesen esetleg nem értenek egyet. Ez a szerepcsere megköveteli tőlük, hogy személyes érzéseik helyett logikus példákra támaszkodjanak, és aktívan jegyzeteljenek, miközben az ellenfél csapat beszél, hogy átgondolt ellenérveket tudjanak készíteni.

A transzverzális készségek fejlesztését szolgáló aktív tanulási tevékenységek használata

A célszerűen megtervezett aktív tanulási tevékenységek kiváló lehetőségeket nyújtanak olyan SPIRIT transzverzális készségek fejlesztésére, mint az empátia, a kritikai gondolkodás és így tovább. Úgy döntöttünk, hogy minden tanulási tevékenység középpontjába egy központi készséget helyezzünk.

Természetesen az elsődlegesen fejleszteni kívánt készségek mellett más készségek is fejlődnek. Minden aktív tanulási tevékenységhez mindig megjelölünk több másodlagos SPIRIT készséget is.

Az aktív tanulási tevékenységtől a készségfejlesztésig

Minden aktív tanulási tevékenység esetében fontos, hogy a pedagógus a tevékenység során aktívan figyelje a diákokat, és szükség szerint Tanulókat segítő kérdéseket tegyen fel. A pedagógusnak meg kell találni az egyensúlyt a támogatás és az önállóság fejlesztése, biztosítása között. Arra kérünk mindenkit, hogy soha ne a megoldással, hanem gondolkodtató kérdésekkel támogassa a gyerekeket megadva annak lehetőségét, hogy a gyerek saját maga fedezze fel a megoldást, és ezáltal sikerélményt szerezzen.

A reflexiós szakaszban a fejlesztett elsődleges készséget javasoljuk megbeszélni és értelmezni a gyerekekkel. Ezek alátámasztásához olyan reflektív kérdéseket ajánlunk minden itt található tanulási tevékenységhez, amelyek megerősítik az adott transzverzális készség felismerését, megértését, és ösztönzik a mélyebb gondolkodást.

Ez a kérdés valójában a kulcs a készségek fejlesztéséhez! Segítenek láthatóvá tenni a fejlődést, ösztönzik a reflexiót, támogatják a készségfejlesztést, és arra bátorítják a diákokat, hogy fogalmazzák meg gondolataikat, stratégiáikat, érzelmeiket és döntéseiket. Egy adott készség hatékony fejlesztéséhez több tanulási tevékenységet kell alkalmazni hosszabb időtartam alatt úgy, hogy az adott készség fejlesztése álljon a tevékenység középpontjában. Csak akkor válik szokássá a diákok számára egy adott tevékenység, ha azt többször elvégzik egy meghatározott fejlődési útvonalat követve, és egy bizonyos készséget gyakorolva.

Összefoglalás

A rövid, interaktív tevékenységek beépítése a tanórákba segít a 6–10 éves diákoknak az elvont fogalmak megértésében és alkalmazásában. A passzív, tanítóra való figyeltől való eltávolodással a pedagógusok lehetővé teszik a gyermekek számára, hogy élvezzék és megszeressék a tanulást. Ezek a módszerek természetes módon hozzák be a mindennapi órákba olyan alapvető készségek fejlesztését és használatát, mint a problémamegoldás, az érzelmek szabályozása, a kreativitás, a kapcsolódás és kötődés, vagy a reziliencia. A folyamat célzott támogató és reflektív kérdésekkel történő kísérése lehetővé teszi, hogy a fejlődés láthatóvá és felismerhetővé váljon mind a tanulók, mind a pedagógus számára. E technikák következetes alkalmazása tartós szokásokat alakít ki, amelyek felkészíti a tanulókat az értelmes, boldog életre.

3. AZ AKTÍV TANULÁST TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK GYŰJTEMÉNYE

3.1 ÉRZELMI TUDATOSSÁG, ÉRZELEMSZABÁLYOZÁS ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

3.1.1 Érzelmű tükör (Think–Pair–Share: egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez az „Egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás” módszer-adaptáció arra összpontosít, hogy a gyerekek utánozzák, felismerjék és megbeszéljék az érzelmeket párjukkal, segítve őket abban, hogy felismerjék az érzelmeket, és összekapcsolják azokat személyes élményeikkel. Ez a tevékenység leginkább egy csendes, jól megvilágított teremben működik, ahol a tanulóknak van helyük párban dolgozni. A székeket két egymással szemben álló sorba lehet rendezni, vagy párokban szétszórva elhelyezni a teremben. Ez az egyszerű, de hatékony páros tevékenység fejleszti az érzelmi tudatosságot és az empátia képességet. Az egyik gyermek kifejez egy érzelmet (szóban vagy arckifejezéssel/testbeszéddel), a párja pedig visszatükrözi azt, és leírja, mit gondol, mit érez a másik.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Érzelmű tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Empátia
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	10–25 gyermek (párokból vagy kis csoportokban)	30 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. Minden gyermek kihúz egy érzelműkártyát (vagy a pedagógus osztja ki őket). Csendben eljátszák az érzelműt a partnerük előtt, kizárólag arckifejezések és testbeszéd segítségével.
2. A partner kitalálja az érzelműt, és megkérdezi: „Mikor érzel így?” Az eljátszó gyermek elmesél egy személyes példát.
3. Minden páros megoszt egy példát vagy felismerést az egész csoporttal, kiemelve az érzelmű élmények sokféleségét.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: Ez a tevékenység legjobban egy csendes, jól megvilágított teremben működik, ahol a tanulóknak van helyük párban dolgozni. A székeket két egymással szemben álló sorba lehet rendezni, vagy párokban szétszórva elhelyezni a teremben. A nyugodt és koncentrált légkör elősegíti a jobb megfigyelést és az érzelmű felismerését.

Külső helyszín: Ha a tevékenységet a szabadban végzik, válasszanak egy csendes helyet, például egy fedett teraszt, árnyékos udvart vagy füves területet, ahol kevés a zavaró tényező. A pároknak egymással szemben kell ülniük vagy állniuk, kissé távolabb a többi csoporttól. Kerülgék a szeles vagy túl erős fényű környezetet, amely befolyásolhatja a látást vagy a koncentrációt.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez az egyszerű, de hatékony páros feladat fejleszti az érzelmi tudatosságot és az Empátia-t. Az egyik gyermek kifejez egy érzelmet (szóban vagy arckifejezéssel/testbeszéddel), a párja pedig visszatükrözi azt, és leírja, mit gondol, mit érez a másik.

A folyamat erősíti:

- az érzelmek kifejezését és értelmezését,
- a nonverbális kommunikáció iránti érzékenységet,
- az empátikus visszajelzést és a verbális kifejezőképességet.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- felismerik és nonverbálisan kifejezik az érzelmeket
- kialakítják az érzelmi szókincset
- összekapcsolják az érzelmeket a személyes tapasztalataikkal
- jobban tudják majd leírni az érzéseiket másoknak.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a tevékenység kis csoportokban vagy párban is alkalmazható az érzelmek felismerésének és kommunikációjának elősegítésére. Különösen hatékony a nap kezdetén vagy érzelmileg intenzív tevékenységek után (pl. szünet után vagy konfliktus után). A gyerekek felváltva utánoznak egy érzést, míg partnerük kitalálja az érzelmet, és kiegészítő kérdéseket tesz fel, például: „Mikor érzel így?” vagy „Mi segít neked, amikor ezt az érzelmet érzed?”

Íme néhány konkrét példa:

1. példa – Lépésről lépésre (szomorúság)

- „A” gyermek lehúzza a vállát, lefelé néz, és halkán felsóhajt.
- „B” gyermek figyel, majd kitalálja: „Szomorú vagy?”
- „A” gyermek így válaszol: „Igen.”
- „B” gyermek tovább kérdez: „Mikor vagy szomorú?”
- „A” gyermek így válaszol: „Amikor a legjobb barátom nincs iskolában.”

2. példa – Öröm

Egy gyermek könnyedén ugrál, szélesen mosolyog és tapsol. Párja azt mondja: „Boldog vagy!” A gyermek így válaszol: „Igen, akkor érzem így magam, amikor rajzóránk van.”

3. példa – Frustráció

Egy gyermek keresztbe fonja a karját, összeráncolja a homlokát, és kiad egy rövid „Uh!” hangot. A partnere kitalálja: „Frusztrált vagy?”, majd megkérdezi: „Mi miatt érzed így magad?” A gyermek így válaszol: „Amikor nem tudom befejezni a kirakóst.”

4. példa – Félénkség

Egy gyermek kissé elrejtje az arcát, és összehúzza a testét. A partner azt mondja: „Félénk vagy?”, mire a gyermek így válaszol: „Igen, amikor új emberrel találkozom.”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Érzelemkártyák
- Opcionális tükrök a gyakorláshoz

Tanulókat segítő kérdések

- Könnyű vagy nehéz az érzelmeket az arcoddal kifejezni?
- Hogyan különböznek az érzelmek kifejezései az egyes embereknél?
- Szerinted milyen érzelmet mutat most a partnered?
- Hogyan tudod szavak nélkül megmondani, hogy mit érez?
- A partnered arca emlékeztet-e téged egy olyan érzésre, amit már korábban is átéltél?
- Mi történik a testedben, amikor visszatükröződ ezt az érzelmet?
- Hogyan érzed magad, amikor valaki visszatükrözi az arckifejezésedet?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek túlzottan eltúlozhatják az érzelmeket, karikatúra-szerű arckifejezéseket vágva.
Tip: A pedagógus ösztönözze a valós élethez igazodó kifejezéseket azzal a kérdéssel: „Hogyan nézne ki valójában az arcod, ha félnél?”

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulási tevékenységet három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** összpontosítsanak az általános, könnyen felismerhető érzelmekre.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** vegyünk fel finomabb érzelmeket is, például a zavart.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** vezessük be az érzelmek kombinációit (ideges-izgatott).

Reflektív kérdések

- Tanultál valamit a saját érzéseidről?
- Könnyű vagy nehéz volt felismerni azt az érzelmet, amelyet utánóztál?
- Mit tanultatok arról, hogyan jelennek meg az érzelmek az arcon és a testben?
- Milyen érzés volt, amikor valaki visszatükrözte az érzelmedet?
- A partnered úgy értelmezte az érzelmedet, ahogyan te szántad?
- Hogyan segíthet az, ha jó megfigyelők vagyunk abban, hogy empatikusabb barátok legyünk?

3.1.2. Érzelmű út (szabadtéri tevékenység)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ebben a szabadtéri játékban a gyerekek egy állomásokkal jelölt ösvényen sétálnak végig, amelyek mindegyike egy-egy érzelműt jelképez. Minden állomásnál az érzelműt arckifejezésekkel, testbeszéddel és szavakkal kell megjeleníteni.

Ezt a tevékenységet kifejezetten szabadtéri használatra tervezték. Válasszon egy biztonságos, nyílt területet, például iskolai udvart, kertet vagy játszótéri ösvényt, ahol 5–6 érzelmű állomás jól elhelyezhető egymástól megfelelő távolságra.

Ez a mozgásos tevékenység összekapcsolja az *outdoor* élményt az érzelmű tudatoSSággal. Ahogy a gyerekek végig mennek egy szimbolikus „érzelmű úton” (amelyet állomások vagy utasítások jelölnek), megállnak, hogy elgondolkodjanak saját érzelmű élményeiken.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Érzelmű tudatoSSág, érzelműszabályozás és kommunikáció
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Empátia
 - Reziliencia

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	8–25 gyermek	30 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Előkészítés:** A pedagógus kiválaszt egy biztonságos kültéri területet, és egy ösvény vagy körút mentén 5–6 jól jelölt állomást állít fel. Minden állomás egy-egy konkrét érzelműhez kapcsolódik (pl. *boldogság, harag, félelem, meglepetés, büszkeség, szomorúság*). Az egyes helyeket táblákkal, színes szőnyegekkel, érzelműkártyákkal vagy egyszerű kellékekkel lehet jelölni, amelyek felidéznek az érzelműt.
2. **Bevezetés:** A kezdés előtt a pedagógus összehívja a csoportot, és elmagyarázza, hogy minden állomáson a gyerekek egy-egy érzelműt fedeznek fel úgy, hogy megnevezik azt, testükkel és arcukkal kifejezik, és – ha akarnak – megosztanak egy személynél élményt is.
3. **Az út bejárása – egyedül vagy párban:** A gyerekek egyenként, vagy párban indulnak el az úton. Minden állomáson:
 - Elolvassák vagy meghallgatják az érzelmű nevét.
 - Hangosan kimondják az érzelmű nevét.
 - Arckifejezésekkel és testtartással megmutatják, hogyan néz ki az adott érzelmű.
 - (Opcionális) Elmesélnek egy olyan pillanatot, amikor érezték az adott érzelműt.

4. **Társak megfigyelése:** Ha párban végzik a feladatot, az egyik gyermek előadja az érzelmet, míg a másik megfigyeli. Minden állomáson felváltva cserélhetnek szerepet. A megfigyelő társat arra kérjük, hogy adjon pozitív visszajelzést: „Az arcod tényleg meglepettnek tűnt!” vagy „Ez igazi szomorúságnak tűnt.”
5. **A pedagógus szerepe:** A pedagógus végig járja az útvonalat, vagy a kulcsfontosságú pontokon állva ösztönzi a kifejezést, támogatja a félénk résztvevőket, és olyan kérdéseket tesz fel, mint: „Emlékszel olyan pillanatra, amikor így érezted magad?” vagy „Hogyan érzi magát a tested, amikor dühös vagy?”
6. **Zárás és lecsillapodás:** Az út bejárása után a csoport újra összegyűlik, hogy néhány nyugtató lélegzetet vegyen, és elgondolkodjon azon, mely érzelmeket volt a legkönnyebb vagy a legnehezebb kifejezni, és milyen érzés volt megfigyelni és megfigyeltetni magát.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Kizárólag kültéren: Ezt a tevékenységet kifejezetten kültéri használatra tervezték. Válasszon egy biztonságos, nyílt területet, például iskolai udvart, kertet vagy játszótéri ösvényt, ahol 5–6 érzelmi állomás jól elhelyezhető egymástól megfelelő távolságra. Az egyes állomásokat kúpokkal, krétával vagy laminált kártyákkal jelölje meg. Az állomásokat jól látható körbe vagy vonalba kell elrendezni, hogy könnyen felügyelhető legyen a tevékenység. Gondoskodjon csendes környezetről, hogy elősegítse a reflexiót és a megosztást.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a mozgásos tevékenység összekapcsolja a térbeli élményt az érzelmi tudatossággal. Ahogy a gyerekek végig mennek egy szimbolikus „érzelmi úton” (amelyet állomások vagy utasítások jelölnek) megállnak, hogy elmélkedjenek személyes érzelmi élményeiken.

Minden állomáson feltehetjük a következő kérdést:

- „Mikor érezted magad utoljára büszkének?”
- „Hogyan viselkedsz, amikor dühös vagy?”

Ez a tanulási módszer segít a tanulóknak:

- az érzelmekhez az emlékezet és a mozgás segítségével hozzáférni,
- reflektív nyelvi készségeket fejleszteni,
- tapasztalataikat egy strukturált keretben, támogató környezetben megosztani.

A fizikai elem emellett az elvont érzelmeket is konkrétabbá és megközelíthetőbbé teszi.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek felismerni és megnevezni az alapvető érzelmeket
- képesek lesznek az érzelmeket személyes élményeikhez kapcsolni
- tudatában lesznek annak, hogy az érzelmek fizikailag hogyan érzékelhetők
- bátorítást kapnak arra, hogy biztonságos környezetben kifejezzék természetes érzelmeiket

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- A „Félelem” állomáson egy gyermek szorosan magához ölelheti magát, és azt mondhatja: „Félelmet érzek, amikor éjszaka hangos zaj hallatszik.”
- A „Büszkeség” állomáson egy gyermek talán kiegyenesedve áll, kezét csípőre téve, és azt mondja: „Büszke voltam, amikor segítettem a barátomnak.”
- A „Meglépetés” állomáson a gyermek tágra nyithatja a szemét és kinyithatja a száját, és azt mondhatja: „Meglépődtem, amikor a nagyszüleim előzetes bejelentés nélkül meglátogattak.”
- A „Szomorúság” állomáson a gyermek leeresztheti a vállát, lehajthatja a fejét, és halkán mondhatja: „Szomorú voltam, amikor a háziállatom beteg volt.”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Kúpok vagy jelölők az út kijelöléséhez
- Érzelemjelző táblák vagy kártyák minden állomáson
- Opcionális: tükrök, hogy a gyerekek láthassák saját arckifejezésüket

Tanulókat segítő kérdések

- Melyik érzelmeket volt a legkönnyebb kifejezni? Melyiket a legnehezebb?
- Tanultál valami újat arról, hogyan reagál a tested a különböző érzelmekre?
- Milyen érzés volt megosztani egy személyes élményt valaki mással?
- Mindenki ugyanúgy érezheti az érzelmeket? Miért, vagy miért nem?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek esetleg zavarban érzik magukat, vagy félénkek az érzelmek kifejezésében, különösen a szomorúság vagy a félelem esetében.
Tipp: A pedagógusnak először be kell mutatnia a tevékenységet megmutatva, hogy minden érzelem normális.
- **Kihívás:** A gyerekek eltúlozzák az érzelmeiket (a félelmet karikaturisztikus rémületté alakítják).
Tanács: A pedagógus finoman irányíthatja őket, hogy felfedezzék, hogyan élük meg *valójában* a félelmet a testi érzésekre (szívverés, testtartás) összpontosítva.
- **Kihívás:** Egyes gyerekek nem tudnak személyes példát említeni.
Tipp: A pedagógus egyszerű kérdéseket tehet fel, például: „Érezted magad valaha büszkének, például amikor valami újat tanultál?”

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a hangsúlyt az érzelmek megnevezésére és azok eltúlzott testbeszéddel való eljátszására kell helyezni, ami segít nekik összekapcsolni a szavakat az érzésekkel. Lehet, hogy példákra lesz szükségük a személyes élményeikhez.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** ösztönözzük őket az árnyaltabb magyarázatokra, kérjük meg őket, hogy ne csak a helyzetet írják le, hanem azt is, mi változott bennük, amikor érezték az érzelmet.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** bevezethet páros beszélgetéseket az egyes állomásokon, ahol leírják azokat az alkalmakat, amikor érezték az érzelmet és azt, hogy mit tettek annak kezelésére.

Reflektív kérdések

- Melyik érzelmet találtad a legkönnyebbnek eljátszani? És a legnehezebbnek?
- Segített-e az érzelem eljátszása abban, hogy jobban megértsd azt?
- Mit tanultál abból, hogy meghallgattad osztálytársaid tapasztalatait?
- Észrevettétek, hogyan változott a testetek az egyes érzelmek hatására?
- Miért fontos felismerni, hogy hogyan érezzük magunkat, és megosztani ezt másokkal?

3.1.3. Érzelemszabályozási - Állomásforgó (Stage Rotation)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez egy állomásforgós feladatmegoldó tevékenység sorozat, amelynek minden állomásán érzelemszabályozási feladatok várnak a résztvevőkre, akiknek nyugtató technikákat kell gyakorolniuk, mielőtt továbbléphetnek a következő szakaszba. A játék ötvözi a fizikai mozgást az érzelmi szabályozás gyakorlásával. A tevékenységhez bőséges futóterületre és egyértelműen jelölt állomásokra van szükség – ideális helyszín egy játszótér, sportpálya vagy nagy udvar. Ez az aktív tanulási tevékenység támogatja az érzelemszabályozási stratégiák fejlesztését. Ahogy a gyerekek haladnak az állomások között, érzelmi feladatokkal, vagy mini-kihívásokkal szembesülnek, amelyek megkövetelik tőlük, hogy felidézzék és alkalmazzák a nyugtató vagy megbirkózási technikákat.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Érzelmis tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Reziliencia
 - Empátia

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	12–25 gyermek (4–6 fős csapatok)	30–40 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A váltóverseny egy olyan csapatalapú tevékenység, amelynek során a résztvevők felváltva teljesítik a pálya egyes szakaszait, vagy a kapcsolódó kihívásokat. Ebben a változatban azonban minden gyermek egyedül teljesíti a teljes pályát, végig járva egy 4–5 állomásból álló sorozatot, amelyek mindegyike egy-egy kis érzelemszabályozási, érzelm kontroll feladatot tartalmaz.

1. **A pálya felállítása:** Állítson fel 4–5 állomást egy nyílt téren (beltéren vagy a szabadban). Ezeket kúpokkal, szőnyegekkel, táblákkal vagy egyszerű, a padlóra rajzolt jelekkel lehet megjelölni.
2. **A játék bemutatása:** Magyarázza el a gyerekeknek, hogy ez egy olyan forgószínpad szerű verseny, amelynek során egyenként haladnak át az egyes állomásokon, és minden állomáson egy gyors önszabályozó technikát kell elvégezniük, mielőtt továbbmennének.
3. **Minden állomáson a következőket fogják tenni:**
 - Megállnak, és elolvassák/meghallgatják a feladatot
 - Elvégzik az érzelmi szabályozási feladatot (lásd az alábbi példákat)
 - Csak a feladat elvégzése után léphetnek tovább a következő állomásra
4. **Példák az egyes állomásokon elvégzendő szabályozási feladatokra:**
 - 1. állomás: Mély légzés – „Vegyél 5 lassú, mély lélegzetet az orrodon keresztül, és fújd ki a szádon keresztül.”
 - 2. állomás: Izomlazítás – „5 másodpercig feszítsd meg erősen az öklödet vagy a válladat, majd lassan engedd el.”

- 3. állomás: Érzelmek megnevezése – „Mondj ki hangosan (vagy suttogva) egy olyan érzést, amelyet ma tapasztaltál.”
 - 4. állomás: Rázós tánc – „Táncolj 10 másodpercig vidáman, hogy levezesd a felesleges energiát.”
 - 5. állomás (opcionális): Vizualizáció – „Csukd be a szemed, és 10 másodpercig képzelj el egy nyugodt helyet.”
5. **Ismétlés vagy visszatekintés:** Miután minden gyermek befejezte a pályát, felkérheti őket, hogy röviden osszák meg gondolataikat (pl.: „Melyik állomás segített abban, hogy nyugodtabbnak vagy koncentráltabbnak érezd magad?”).

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenységhez bőséges futóterületre és egyértelműen jelölt állomásokra van szükség – ideális egy játszótér, sportpálya vagy nagy udvar. Kúpokkal, kötelekkel vagy krétavonalakkal jelölje ki a váltóverseny útvonalát és az egyes állomásokat. Minden állomáson legyenek vizuális utasításokat tartalmazó kártyák, szeles időben tegyen valamilyen súlyt rá. Válasszon egy csendes helyet, ahol elegendő hely van a biztonságos mozgáshoz, és minimális a zavaró tényezők száma.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a fizikailag aktív játék támogatja az érzelemszabályozási stratégiák fejlődését. Ahogy a gyerekek végig mennek a váltóverseny-szerű állomásokon, érzelmi ingerekkel vagy mini-kihívásokkal szembesülnek, amelyek megkövetelik tőlük, hogy felidézzék és alkalmazzák a nyugtató vagy megbirkózási technikákat.

Ez a tevékenység:

- összekapcsolja a mozgást a kognitív-érzelmi reflexióval,
- segít a gyermekeknek gyakorolni az érzelmek felismerését,
- dinamikus, játékos formában ösztönzi az érzelmi szabályozást.

Az ismétlés és a csapaton belüli interakció révén a gyerekek magukévá teszik az olyan stratégiákat, mint a mély légzés, a „számolj 10-ig”, vagy a gondolatok átfogalmazása, és önbizalmat fejlesztenek ki azok alkalmazásában még enyhe stressz vagy izgalom esetén is.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- tudatában lesznek a gyors és könnyen alkalmazható nyugtató stratégiáknak
- gyakorlottabbak lesznek a tevékenység közbeni szüneteltetésben és az érzelmek szabályozásában
- tudatában lesznek a fizikai energia és az érzelmek felszabadulása közti kapcsolatnak
- ösztönzést kapnak arra, hogy egymást bátorítsák és támogassák

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- Mély légzés állomás: A játékos 5 lassú, mély lélegzetet vesz. A pedagógus mondhatja például: „Képzeld el, hogy épp most veszekedett egy barátoddal – hogyan segíthet a légzés abban, hogy lenyugodj, mielőtt reagálnál?”

- **Rázós táncállomás:** A játékos 10 másodpercig gyorsan táncol, hogy felszabadítsa a felesleges energiát. A pedagógus így ösztönözheti: „Mi van akkor, ha túl izgatott vagy ahhoz, hogy az órán koncentrálj? Rázzuk le azt az energiát!”
- **Feszítés és ellazítás állomás:** A játékos 5 másodpercig erősen összeszorítja az öklét vagy a vállát, majd lassan ellazítja őket. A pedagógus javasolhatja: „Képzeld el, hogy ideges vagy egy dolgozat előtt. Próbáld ki ezt a trükköt a feszültség enyhítésére.”
- **Nevezd el az érzésed állomás:** A játékos szünetet tart, és hangosan kimond (vagy magában sutog) egy olyan érzést, amelyet ma tapasztalt. A pedagógus segíthet egy olyan kérdéssel, mint: „Volt valami, ami ma reggel boldoggá tett vagy bosszantott?”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Kúpok az állomások jelöléséhez
- Utasításokat tartalmazó kártyák a szabályok betartására vonatkozó feladatokkal
- Opcionális: időmérő vagy síp

Tanulókat segítő kérdések

- Szerinted milyen érzelemhez kapcsolódik ez a feladat?
- Amikor így érzel, mi segít megnyugodni vagy jobban érezni magad?
- Tudsz olyan stratégiát említeni, amit már korábban is alkalmaztál ennek az érzésnek a kezelésére?
- Mit mondanál egy barátodnak, aki ezt az érzelmet éli át?
- Hogyan érzi magát a tested, amikor ezt az érzelmet tapasztalod?
- Mit tehetsz most azonnal, hogy átlépj ebből az érzésből egy nyugodtabbra?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy egyes gyerekek nem figyelnek oda teljes mértékben, és sietve végzik el a gyakorlat lépéseit.
Tipp: A pedagógusnak hangsúlyoznia kell, hogy a lényeg a készségek gyakorlása, nem pedig pusztán a győzelem. A pedagógus a játékosok mellett sétálva bemutathatja a lassú légzést vagy a nyugodt testbeszédet.
- **Kihívás:** Más gyerekeknél előfordulhat, hogy elakadnak az érzelmek megnevezésénél, ezért a pedagógus minden állomáson segítségképpen kihelyezhet egy vizuális érzemlőtáblázatot.
Tipp: Ha egyes gyerekek túl versenyzővé válnak, a pedagógus átirányíthatja a figyelmet a csapatmunkára, és bátoríthatja a csapattársakat, hogy egymás szabályozási stratégiáit is támogassák.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** összpontosítson a testre épülő technikákra, például a feszültség lerázására, a nyújtásra vagy az egyszerű mély légzésre anélkül, hogy bonyolult érzelmi megnevezéseket követelne meg. A rövid, játékos állomások (például „mozgassátok az ujjaitokat és a lábujjaitokat”) fenntartják a figyelmüket.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** vegyük fel az érzelmek megnevezését az egyes állomások részévé, és kérjük meg őket, hogy röviden magyarázzák el, mi válthatja ki az adott érzést. Ez az érzelmi szabályozás mellett az érzelmi tudatosságot is erősíti.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** vegyünk fel önbeszéd-stratégiákat is, például „Meg tudom oldani” vagy „Aggódok, de jól vagyok”, megerősítve ezzel a pozitív belső párbeszédet a fizikai stratégiák mellett.

Reflektív kérdések

- Melyik stratégia volt számodra a legkönnyebb? Melyik volt a legnehezebb?
- Segített valamelyik technika abban, hogy nyugodtabbnak érezd magad?
- Honnan tudod, hogy az érzelmeid túl erősek lesznek?
- Mikor tudnád alkalmazni ezeket a technikákat az iskolában vagy otthon?
- Miért fontos, hogy megálljunk egy pillanatra, és figyeljünk oda az érzéseinkre, mielőtt reagálnánk?

3.1.4. Érzelm napló

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A gyerekek elkészítik a saját érzelmi naplójukat, amelybe rendszeresen feljegyzik, hogyan érzik magukat, mi váltotta ki az érzelmet, és hogyan kezelték azt, ami segít nekik felismerni a mintákat és növelni az önismeretüket. A tevékenységet leginkább nyugodt osztálytermi környezetben érdemes végrehajtani, egyéni asztaloknál vagy körben ülve. A rendszeres naplózás támogatja az érzelmi intelligenciát és az önreflexiót. Ez a tevékenység lehetővé teszi a gyerekek számára, hogy napi vagy heti szinten rögzítsék az érzelmeiket, feltárják azok okait, és elgondolkodjanak azon, hogyan reagáltak.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Érzelm tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
- **Másodlagosan fejleszthető készségek:**
 - Empátia
 - Reziliencia
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyénileg vagy az egész osztály számára (legfeljebb 25 fő)	30 perc (rendszeresen megismételhető)

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **A pedagógus bevezetője:** A pedagógus bemutatja a naplót, mint egy „különleges könyvet”, amelybe a gyerekek leírhatják vagy lerajzolhatják, hogyan érzik magukat. Ez egy magánterület (hacsak nem döntenek úgy, hogy megosztják másokkal), ahol megtanulhatják jobban megérteni az érzelmeiket.
2. **A sablonok kiosztása:** Minden tanuló kap egy naplóoldalt (papíron vagy digitálisan). A sablon tartalmazhatja a következőket:
 - Dátum
 - A nap érzelme (írni nem tudók számára emoji-kkal)
 - Mi váltotta ki ezt az érzelmet
 - Hol érezték a testükben (fej, mellkas, has stb.)
 - Mit tett ezzel kapcsolatban (reakció vagy szabályozási stratégia)
 - Rajzolósi hely (opcionális, különösen kisgyerekek számára)
3. **A folyamat közös bemutatása (első alkalom):** A pedagógus kitölthet egy naplóbejegyzést a táblán, miközben hangosan gondolkodik: „Ma hétfő van. Aggódtam. Miért? Mert beszélnem kellett a pedagógusi értekezleten. Hol éreztem? A mellkasomban, szorító érzés volt. Mit tettem? Mély lélegzeteket vettem. Most már nyugodtabb vagyok. Rajzolok egy felhőt az aggódo gondolataimmal.”

4. **Egyéni elmélkedési idő:** A tanulók csendben kitöltik a saját naplóbejegyzésüket. A kisebb gyerekek diktálhatják a válaszaikat a pedagógusnak vagy egy segítőnek.
5. **Megosztási idő (opcionális):** Az önkéntesek megoszthatják bejegyzésük egy részét az osztállyal vagy párban. A pedagógus emlékezteti az osztályt, hogy figyelmesen és ítélkezés nélkül hallgassa.
6. **Rutin kialakítása:** A tevékenységet hetente (pl. minden pénteken) vagy spontán módon, érzelmileg intenzív pillanatok után (pl. konfliktus, ünneplés, változások) is el lehet végezni.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ezt a tevékenységet leginkább nyugodt osztálytermi környezetben érdemes lebonyolítani, egyéni asztalokkal vagy körben elrendezett székekkel. Biztosítson a diákoknak csendes légkört a gondolkodáshoz és az íráshoz, esetleg lágy háttérzenével. A kisebb gyerekek számára egy naplóíró sarok kialakítása vagy íródeszkák használata a szőnyegen nyugodtabb, érzelmileg nyitottabb légkört teremthet.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A rendszeres naplóírás elősegíti az érzelmi intelligencia fejlődését és az önreflexiót. Ez a tevékenység lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy napi vagy heti szinten rögzítsék az érzelmeiket, feltárják azok okait, és elgondolkodjanak azon, hogyan reagáltak.

Fejleszti:

- a belső állapotok leírásához szükséges szókincset,
- az érzelmi minták és kiváltó okok tudatosítását,
- az érzelemszabályozási stratégiák feletti kontrollt.

A pedagógus iránymutatásával vagy ösztönzésével a napló az önkifejezés és a csendes elmélkedés terévé válik. Idővel értékes eszközzé válhat mind az érzelmi tanulás, mind a mentális jólét szempontjából.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek kialakítani az érzelmi elmélkedés rendszeres szokásait
- gazdagabb érzelmi szókincset szereznek
- megértik az érzelmeik, azok okai és a fizikai érzések közötti összefüggést
- képesek lesznek korai érzelmi szabályozási stratégiákat kidolgozni

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Egy 7 éves gyermek például így írhat: *„Frusztrált voltam, mert nem tudtam befejezni a kirakós játékot. Szorított a hasam. Szünetet tartottam, és segítséget kértem.”*

Egy 10 éves gyermek például így írhat: *„Izgagtott voltam, mert kiválasztottak egy játékra. Gyorsan vert a szívem, és sokat mosolyogtam.”*

Ha rendszeresen használják – például hetente egyszer vagy fontos érzelmi pillanatok után –, a napló hatékony rutinná válik az önismeret és az érzelmi szókincs fejlesztésében.

A pedagógus kulcsszerepet játszik ennek a készségnek a fejlesztésében. Például:

- A kezdeti foglalkozások során a pedagógus érzelmi szókincset, testtérképeket vagy példakérdéseket kínálhat (pl. „Gondolj egy olyan pillanatra a mai napból, amikor igazán boldog voltál, vagy nagyon bosszús voltál!”).
- Amíg a gyerekek naplót írnak, a pedagógus körbejárhat a teremben, és finoman ösztönözheti őket a mélyebb gondolkodásra:
- „Emlékszel arra, mi történt közvetlenül azelőtt, hogy az az érzélem felmerült benned?”
- „A testednek melyik részében érzed még ezt az érzelmet?”
- „Mit szoktál tenni, amikor így érzel?”
- Néhány hét elteltével a pedagógus ösztönözheti a gyerekeket, hogy nézzék át a korábbi bejegyzéseket és keressenek bennük mintákat (pl. „Gyakran ideges vagyok a csoportmunka előtt”, vagy „A rajzolás segít megnyugodni”).
- Kis csoportokban a pedagógus irányíthatja a reflexív megosztási köröket a naplóból vett, névtelen példák segítségével (mindig beleegyezéssel) megmutatva, hogy az érzelmek mennyire általánosak, kezelhetők és közösek.

Azáltal, hogy következetesen kíváncsiságot és tiszteletet tanúsít az érzelmek iránt, a pedagógus olyan biztonságos légkört teremt, ahol az érzelmeket nem zavaró tényezőként, hanem önmagunk és mások megértéséhez szükséges értékes információként kezelik.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Érzelmi napló sablon (nyomtatott vagy kézzel rajzolt)
- Ceruzák, zsírkréták vagy filctollak
- Opcionális: érzelmek szótára vagy táblázata

Tanulókat segítő kérdések

- Könnyű vagy nehéz volt felidézni a mai érzelmeidet?
- Segített-e az érzelmeidről való írás abban, hogy jobban megérted őket?
- Észrevettél valamilyen mintát az érzelmeidben?
- Hogyan érzed a különböző érzelmeket a testedben?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyermekeknek nehézséget okozhat az érzelmek azonosítása, különösen ha szókincsük korlátozott.
Tipp: A pedagógus készíthet egy érzelmeket tartalmazó szókincsgyűjteményt, és hangosan felolvashat belőle példákat.
- **Kihívás:** Egyesek mindig ugyanazokat a „könnyű” érzelmeket választják, mint például a boldogság vagy a szomorúság.
Tipp: A pedagógus ösztönözheti a kevésbé gyakori érzések felfedezését olyan kérdésekkel, mint például: „Mikor érezted magad büszkének?”

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a bejegyzéseket rövidre kell fogni, és rajzokkal kell alátámasztani. Összpontosítsunk az érzelmek és az alapvető okok összekapcsolására („Boldog voltam a szünetben”).
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** ösztönözzük őket arra, hogy részletesebben írják le, mi történt az érzelem előtt, alatt és után. Vezessünk be egyszerű test–elme összefüggéseket („Szorult a mellkasom, amikor aggódtam”).
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** hangsúlyozza az önreflexiót és az érzelmi fejlődést, és kérdezze meg tőlük, hogy legközelebb hogyan reagálnának másképp az erős érzelmekre.

Reflektív kérdések

- Volt olyan pillanat a héten, amikor a naplórás segített jobban megérteni az érzéseidet?
- Melyik érzelem jelenik meg gyakran a naplóban? Mi lehet ennek az oka?
- Tanultál valami újat magadról a naplórás révén?
- Volt olyan pillanat, amikor az érzelmeidről való írás segített abban, hogy nyugodtabbnak érezd magad?
- Mit találsz könnyűnek vagy nehéznek az érzelmeid leírásában?

3.1.5. Tudatos légzés - Mindfulness légzésfigyeléses érzelmi kontroll gyakorlat

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez az irányított tudatossággyakorlat segít a gyermekeknek megtanulni felismerni, megfigyelni és szabályozni az érzelmeiket tudatos légzés és vizualizációs technikák segítségével. A tevékenységhez nyugodt, csendes beltéri helyre van szükség, ahol a zavaró tényezők minimálisak. Ideális egy lágy megvilágítású vagy lehúzott függönyös tanterem. A tevékenység erősíti az önszabályozást és az érzelmi tudatosságot azáltal, hogy a gyermekeket lassú, tudatos légzéssel vezeti át, amelyet vizuális vagy narratív utazás kísér. Ahogy a gyermekek elképzelik, hogy megnyugtató jeleneteken haladnak át (például erdőkön, felhőkön vagy víz alatti világokon), légzésüket a történet ritmusához igazítják.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejlesztendő készség**
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
- **Másodlagosan fejlesztendő készségek**
 - Reziliencia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály vagy kis csoportok (5–25 gyermek)	15–20 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A gyerekek kényelmes testhelyzetben ülnek, akár keresztbe tett lábakkal a padlón, akár egy szőnyegen fekvé. A helyiségnek csendesnek és nyugodtnak kell lennie, ha lehetséges, lágy világítással. A pedagógus elmagyarázza, hogy egy kis belső utazásra indulnak, amelynek során a légzésük segítségével nyugodt és békés állapotba hozzák testüket és elméjüket.

Az alábbiakban egy lépésről lépésre kidolgozott forgatókönyv található, amelyet a pedagógus követhet, és amely a gyermekek életkorához és a tudatossághoz való viszonyukhoz igazítható.

1. **A hangulat megteremtése (1–2 perc):** „Ma egy kis utazásra indulunk – de nem a lábainkkal, hanem a légzésünkkel és a képzeletünkkel. Ezt »tudatos utazásnak« hívják. Segít abban, hogy elménk megnyugodjon, és szívünk kedvessé váljon.”

„Keressünk mindannyian egy csendes, mozdulatlan testhelyzetet. Ülhetek úgy, mint egy hegy, vagy fekdühetek úgy, mint egy csendes tó. Csukjátok be a szemeteket, ha úgy kényelmes, vagy nézzetek le a kezetekre.”

2. **Kapcsolat a légzéssel (2–3 perc):** „Kezdjük azzal, hogy odafigyelünk a légzésünkre. Csak lélegezzünk be... és lélegezzünk ki. Ne változtassunk semmit. Csak érezzük!”

„Most próbáljunk meg együtt lassan lélegezni. Lélegezz be lassan, mintha egy virág illatát szagolnád... (szünet)... és lélegezz ki lassan, mintha forró kakaóra fújnál... (szünet).”

„Csináljuk ezt még háromszor. Belélegzés az orron keresztül... és kilégzés a szájon keresztül.”
 3. **Az érzelmi utazás bemutatása (3–4 perc):** „Most szeretném, ha elképzelnétek egy kis folyót. Szép és tiszta. Lassan folyik el mellettetek. Ti a partján ültök, teljesen mozdulatlanul. A nap melegen süt az arcotokra.”

„Most képzeljétek el, hogy az érzéseitek olyanok, mint a levelek. Amikor észrevesztek egy érzést – lehet, hogy aggodalmat, izgalmat vagy szomorúságot –, azt gyengéden letehetitek egy levélre. Nézzétek, ahogy leúszik a folyón. Nem kell megtartani. Csak hagyjátok, hogy elhaladjon.”

„Ha érzést veszel észre a testedben – például feszülő hasat vagy nehéz fejet –, azt is tedd egy levélre. És csak folytasd a lassú légzést. Belélegzés... és kilégzés.”
 4. **A tudatosság elmélyítése (3–4 perc):** „Ha egy gondolat felbukkan a fejedben – például: »Játszani akarok« vagy »Ez nem tetszik« –, azt a gondolatot is teheted egy levélre. Nézd, ahogy elúszik. Aztán irányítsd a figyelmedet vissza a légzésedre.”

„Az egyetlen feladatod a légzés. Lélegezz be nyugalmat... lélegezz ki minden feszültséget. Biztonságban vagy. Nyugodt vagy. Remekül csinálod.”

„Üljünk még néhány pillanatig ebben a nyugodt folyó-térben. Lélegezz be... és lélegezz ki.”
 5. **Visszatérés a csoporthoz (2 perc):** „Most itt az ideje visszatérni. Mozgasd meg lassan az ujjaidat és a lábujjaidat. Nyújtsd ki magad, mint egy macska. Ha készen állsz, nyisd ki óvatosan a szemed.”

„Szánj egy pillanatot arra, hogy megfigyeld, hogyan érzi magát a tested. Nyugodtabb vagy, mint korábban?”

„Köszönd meg magadnak, hogy gondoskodtál az elmédről és a légzésedről.”
- Ez a forgatókönyv 5–7 percre rövidíthető a kisebb gyermekek (6–7 évesek) számára, vagy 10–12 percre meghosszabbítható az idősebb gyermekek (9–10 évesek) számára, akik jobban képesek a hosszan tartó koncentrációra.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Kizárólag beltéri használatra: Ehhez a tevékenységhez nyugodt, csendes beltéri helyre van szükség, ahol a zavaró tényezők minimálisak. Ideális egy lágy megvilágítású vagy behúzott függönyös tanterem. A gyerekeknek puha szőnyegek vagy párnák kell ülniük vagy feküdniük, egymástól olyan távolságra, hogy érezzék a személyes területet. Ha lehetséges, játsszon lágy hangszeres zenét, vagy használjon egy kis csengőt a foglalkozás kezdetének és végének jelzésére. Gondoskodjon arról, hogy a pedagógus hangja minden résztvevő számára tisztán hallható legyen anélkül, hogy fel kellene emelnie a hangját.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység erősíti az önszabályozást és az érzelmi tudatosságot azáltal, hogy a gyermekeket lassú, tudatos légzésen vezeti át, amelyet vizuális vagy elbeszélő utazás kísér. Amint a gyermekek elképzelik, hogy megnyugtató jeleneteken haladnak át (például erdőkön, felhőkön vagy víz alatti világokon), légzésüket a történet ritmusához igazítják.

Ez a folyamat segít a gyermekeknek:

- összpontosítani a testükre és a légzésükre,
- lassítani a stresszre adott fiziológiai reakciókat,
- gyakorolják a koncentrált figyelmet irányított képzelet segítségével.

A légzés és a mentális vizualizáció összekapcsolásával a gyakorlat egy kíméletes és élvezetes bevezetést nyújt a tudatosság gyakorlásába, és olyan konkrét stratégiával látja el a gyermekeket, amelyre vissza tudnak térni, amikor túlterhelteknek érzik magukat, vagy érzelmileg felkavarodnak.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek megállni és megfigyelni az érzelmeiket
- megérteni az érzelmek ítéletmentes tudatosítását
- ismerik az érzelmek önszabályozására szolgáló légzési technikákat
- jobb lesz a koncentrációjuk és a figyelmük

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- Egy gyermek ideges a közelgő dolgozat miatt; a gyakorlat során úgy képzelel el az idegességet, mint egy kis levelet, amely a patak sodrásában lebeg el, így képes megfigyelni az érzést, és elhatárolódni tőle.
- Egy másik gyermek izgatottnak érzi magát a szünet után; izgalmát egy élénkpiros, lassan emelkedő léggömbként képzelel el, és lassan lélegzik, hogy lecsillapítsa energiáját, és kiegyensúlyozottabbnak érezze magát.
- Egy harmadik gyermek egy osztálytársával való konfliktus után tér vissza, és dühös; a pedagógus arra kéri, hogy képzelel el a dühöt egy viharos felhőként, amely minden lélegzetvétellel lassan sodródik át az égen, és vegye észre, hogyan kezd el világosodni és eltávolodni.
- Egy negyedik gyermek szomorúnak és fáradtnak érzi magát egy hosszú nap után; a tudatos légzés segítségével a szomorúságát egy kék esőcseppként képzelel el, amely egy nyugodt tóba hullik és figyel, ahogy a hullámok elhalványulnak, miközben nyugodtan lélegzik be, és kilélegzi a nehézséget.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Nyugodt háttérzene (opcionális)
- Egy lágy csengő vagy harang a kezdés és a befejezés jelzésére
- Padlószőnyegek vagy párnák a kényelem érdekében

Tanulókat segítő kérdések

Csak az értékelő kérdéseket javasoljuk. Hagyjuk, hogy a gyerekek saját tapasztalatot szerezzenek.

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy egyes gyerekek kuncognak, vagy nehezen tudnak nyugton maradni különösen, ha még nem szoktak hozzá a tudatosság gyakorlásához.
Tipp: A pedagógusnak ezt természetesnek kell tekintenie, és meg kell nyugtatnia őket és elmondani, hogy a csendesülés megtanulása gyakorlást igényel.
- **Kihívás:** Más gyerekeknek nehézséget okozhat az érzelmeik megnevezése a reflexió során.
Tipp: Ebben az esetben a pedagógus felkínálhat egy érzelmekből álló listát, hogy segítsen nekik megtalálni a megfelelő szavakat (pl.: „Nyugodtnak, aggodónak, izgatottnak vagy fáradtnak érzed magad?”). A pedagógus hozzáállásának mindig ítélkezésmentesnek és támogatónak kell lennie hangsúlyozva, hogy nincs helyes vagy helytelen érzelem. A nyugodt, egyenletes légzés bemutatása segít a gyerekeknek utánózni a gyakorlatot.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a vizualizációt tartsuk egyszerűnek – csak a légzésre koncentráljunk, és képzeljünk el egy felhőt vagy lufit, amely elviszi az erős érzelmeket. A kisebb gyerekeknek segíthet, ha egy plüssállatot tesznek a hasukra, hogy megfigyeljék a légzésüket.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** vezessük be azt a fogalmat, hogy csendben nevezzék meg az érzelmeiket, amint észlelik őket, és ösztönözzük őket arra, hogy szünetet tartsanak az észlelés és a reakció között. Gyakorolhatnak légzési technikákat is (4-re belélegezni, 4-re kilélegezni), hogy megnyugodjanak.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** ösztönözzük őket a mélyebb önreflexióra, kérjük meg őket, hogy figyeljék meg, hol jelentkeznek az érzelmek a testükben (szorító érzés a mellkasban, pillangók a gyomorban), és irányítsuk őket arra, hogy ezekbe az érzésekbe lélegezzenek be.

Reflektív kérdések

- Könnyű vagy nehéz volt csendben ülni és észrevenni az érzelmeidet?
- Észrevettetek olyan érzéseket, amelyekre nem számítottatok?
- Hogyan éreztétek magatokat a tevékenység előtt, alatt és után?
- Eszedbe jut olyan helyzet az iskolán kívül, ahol használhatnád ezt a technikát?
- Miért hasznos megfigyelni az érzelmeket, ahelyett, hogy figyelmen kívül hagynád őket?

3.2 KREATIVITÁS

3.2.1 Előrevetített olvasás³

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Az előrevetített olvasás olyan interaktív tanulási tevékenység, amely páros vagy kiscsoportos történetalkotással kezdődik, majd az elkészült történetek osztály előtti bemutatásával zárul. A tevékenység ösztönzi a képzelőerőt, az együttműködést, az aktív részvételt, a kíváncsiságot, a rácsodálkozást és a nyitottságot a saját, valamint a többi csoport által alkotott történetek iránt. Az előrevetített olvasás középpontjában a kreatív gondolkodás áll. A diákok feladata, hogy a megadott kulcsszavakat beépítsék saját történeteikbe, váratlan fordulatokat alkossanak, és alternatív befejezéseket képzeljenek el. A tevékenység az ötletalkotás, valamint az ötletek egyéni és kreatív kifejezésének képességét fejleszti.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Kritikai gondolkodás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
10 éves	az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	90 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. Ráhangolódás: A tanulók párokban vagy kisebb csoportokban dolgoznak. Minden csoport négy kulcsszót kap, amelyek felhasználásával közösen kitalálnak egy történetet, majd címet adnak neki. A történeteket ezt követően bemutatják az osztálynak.
2. A történet folytatásának előrejelzése: A pedagógus felolvassa a kiválasztott szöveg első bekezdését. A tanulók ezután megbeszélik, szerintük hogyan folytatódhat a történet, majd elkészítik saját változatukat.
3. A történet továbbépítése: A párok vagy csoportok ismertetik elképzeléseiket. Ezután a pedagógus felolvassa a történet következő részét, a tanulók pedig ismét megjósolják a folytatást. A tevékenység a szöveg tagolásától és a rendelkezésre álló időtől függően több alkalommal is megismételhető.

³ Az előrevetített olvasás (angolul *anticipatory reading* vagy *predictive reading*) olyan aktív olvasási stratégia, amely során az olvasó a meglévő tudása és a szöveg nyomravezető jelei alapján folyamatosan megjósolja, hogy mi fog történni a szövegben.

4. Közös megbeszélés: A tevékenység végén az osztály közösen beszélget a történetről. A megbeszélés során szó eshet a szereplők döntéseiről, a felmerülő problémákról, azok lehetséges megoldásairól, valamint a történet erkölcsi tanulságairól.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenységhez olyan tantermi elrendezés javasolt, amely könnyen átalakítható páros és kiscsoportos munkára, majd lehetőséget biztosít az egész osztály közös beszélgetésére is.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Az előrevetített olvasás a kreativitás fejlesztésének hatékony eszköze. A tanulók a megadott kulcsszavak felhasználásával saját történeteket alkotnak, elképzelik a történet lehetséges folytatását, és többféle megoldást is kipróbálnak. A feladat során megtapasztalják, hogy ugyanarra a helyzetre többféle jó megoldás is születhet, így képzelőerejük, ötletgazdagságuk és önkifejező képességük is fejlődik. A történet folytatásának kitalálása kíváncsivá teszi a tanulókat, és arra ösztönzi őket, hogy különböző nézőpontokból gondolkodjanak a szereplők döntéseiről és a történet alakulásáról. Amikor saját elképzeléseiket összevetik az eredeti szöveggel, megtapasztalják, hogy ugyanaz a történet többféleképpen is értelmezhető. Mindez a kritikai gondolkodásukat, nyitottságukat és egymás véleményének elfogadását fejleszti. A tevékenység olyan támogató tanulási légkört teremt, amelyben a gyerekek bátran megoszthatják ötleteiket, együtt gondolkodhatnak társaikkal, és örömmel próbálhatnak ki új megoldásokat.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- a megadott kulcsszavak alapján eredeti ötleteket létrehozni,
- többféle narratív lehetőséget feltárni,
- kreatív értelmezéseiket írásban és szóban is megfogalmazni.
- megérteni, hogy a kreativitás a lehetőségek feltárásából, alternatív kimenetek elképzeléséből és új kapcsolatok létrehozásából születik.

Miközben fejlődik együttműködési készségük, mások ötleteire való építésük, valamint annak felismerése, hogy az előrejelzések és történeti döntések miként formálják a megértést.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Az előrevetített olvasás számos tantárgyban eredményesen alkalmazható. Íme néhány példa:

1. Történelem: A tanulók egy történelmi eseményhez kapcsolódó történetet alkotnak szereplőkkel, párbeszédekkel és döntési helyzetekkel. Például: *Kolumbusz hajóján utazol, amikor valaki felkiált: „Föld a láthatáron!” Mit látsz? Mi történhet ezután?*
2. Irodalom: A tanulók egy ismert legenda vagy monda történetét folytatják, illetve új szemszögből mesélik el úgy, hogy közben megőrzik annak jellegzetes motívumait. Például a csodaszarvas legendájának vagy más magyar népmondának a továbbgondolása.
3. Matematika: A tanulók egy hétköznapi szöveges feladathoz többféle megoldási lehetőséget dolgoznak ki. Például egy kirándulás költségvetését úgy tervezik meg, hogy különböző útvonalakat, jegyárakat vagy vásárlási lehetőségeket vesznek figyelembe, majd összehasonlítják megoldásaikat.

A kreativitás fejlesztése érdekében a pedagógus:

- bátorítsa a tanulókat arra, hogy a kulcsszavak alapján minél változatosabb történeteket alkossanak
- alkalmazzon kreatív írási vagy dramatikus játékokat a ráhangolódás részeként
- értékelje a különböző ötleteket és megoldásokat, ne csak az eredeti történethez legközelebb álló változatokat
- erősítse a tanulóknál azt a szemléletet, hogy egy feladatra többféle jó megoldás is születhet.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- írószerek (toll, ceruza, digitális toll/ceruza)
- papír, füzet vagy mini fehértabla a történetek lejegyzéséhez
- kulcsszóártyák vagy a szöveghez kapcsolódó kérdések
- időmérő eszköz
- flip-chart vagy projektor a csoportmunkák bemutatásához
- igény szerint történetkockák

Tanulókat segítő kérdések

1. Kérdések páros vagy kiscsoportos munkához:
 - Hogyan tudnátok a kulcsszavakat a lehető legérdekesebben felhasználni?
 - Milyen váratlan fordulat tehetné izgalmassá a történetet?
 - Mi történik, ha a főszereplő rossz döntést hoz? Hogyan változtatja meg ez a történetet?
2. Osztályszintű beszélgetéshez/megosztáshoz szóló kérdések:
 - Melyik történet tetszett nektek a legjobban? Miért?
 - Melyik csoport talált ki igazán meglepő megoldást?
 - Miben hasonlítottak, és miben különböztek egymástól a történetek?
 - Hogyan használták fel ugyanazokat a kulcsszavakat a különböző csoportok?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes tanulók sokat beszélnek, mások kevésbé kapcsolódnak be.
Tipp: Osszon ki csoportszerepeket (például ötletgazda, jegyzetelő, szóvivő), és ezeket rendszeresen cseréljék. Ügyeljen arra, hogy minden tanuló lehetőséget kapjon saját ötletei megosztására.
- **Kihívás:** Nagy létszámú osztályban minden csoport eredményének a bemutatása időigényes.
Tipp: A csoportok szóvivői röviden ismertessék munkájukat, vagy használjanak digitális felületet (például Padlet) az elkészült történetek megosztására.
- **Kihívás:** A tanulók az eredeti történetet próbálják kitalálni ahelyett, hogy szabadon ötletelnének.
Tipp: Hangsúlyozza, hogy a feladatnak nincs egyetlen helyes megoldása. Érdekes rövid, különleges történetkezdésekkel vagy játékos ötleteléssel ráhangolni a tanulókat a kreatív gondolkodásra.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a diákok igényeinek megfelelően három nehézségi szintre szabhatják az előrevetített olvasási tevékenységet.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a történetalkotást képek, rajzok vagy más vizuális segédeszközök támogatják. A hangsúly a szabad ötletelésen és a történet közös kialakításán legyen.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a feladat történetkockák vagy véletlenszerűen kiválasztott új kulcsszavak beépítésével tehető összetettebbé.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a csoportok minden forduló után cserélhetik történeteiket, és egy másik csoport által elkezdett történetet folytathatnak. Ez fejleszti az együttműködést, az alkalmazkodóképességet és a kreatív gondolkodást.

Reflektív kérdések

1. A kreativitásról:
 - A feladat melyik része ösztönzött leginkább új ötletek kitalálására?
 - Mi segített abban, hogy érdekes történetet alkoss?
 - Mit tanultál társaid ötleteiből?
2. A kíváncsiságról, a rácsodálkozásról és a nyitottságról:
 - Mi lepett meg leginkább a történet valódi folytatásában?
 - Miben különbözött a saját elképzelésed az eredeti történettől?
 - Volt-e olyan, társad által javasolt ötlet, amely új nézőpontot alakított ki benned? Miért?

3.2.2 Rejtélyes tárgyak doboza

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A pedagógus egy dobozba különböző alakú, méretű, tapintású és rendeltetésű tárgyakat helyez. A tárgyak között legyenek jól ismert, a mindennapokban használt eszközök, valamint olyanok is, amelyek kevésbé ismerősek vagy első tapintásra nehezen felismerhetők. A tanulók kizárólag tapintás alapján próbálják kitalálni, hogy milyen tárgyat tartanak a kezükben. Miután sikerült azonosítaniuk a tárgyat, közösen arról ötletelnek, hogy milyen más célra lehetne még használni a megszokott funkcióján kívül. A tevékenység az érzékszervi tapasztalatszerzésre, a kíváncsiságra és a kreatív gondolkodásra épül. A tapintásra hagyatkozva a gyerekek megfigyelik a tárgyak tulajdonságait, megfogalmazzák feltételezéseiket, majd új nézőpontból gondolják végig azok lehetséges felhasználási módjait. A feladat arra ösztönzi őket, hogy a megszokottól eltérően gondolkodjanak, bátran kísérletezzenek az ötleteikkel és felismerjék, hogy egy hétköznapi tárgyra is többféleképpen lehet tekinteni.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejlesztendő készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejlesztendő készségek**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–7 éves	az egész osztály kis csoportokban dolgozik	45 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Előkészítés: A pedagógus előkészít egy vagy több zárt dobozt, amelyekbe különböző tapintású, alakú és méretű tárgyakat helyez. A tárgyak legyenek biztonságosak, ugyanakkor tapintás alapján ne legyenek könnyen felismerhetők. Érdekes ismert és kevésbé ismert tárgyakat is válogatni, hogy változatos érzékszervi tapasztalatot nyújtsanak a tanulóknak. A tevékenység elején a pedagógus ismerteti a feladat célját és szabályait. Fontos hangsúlyozni, hogy a feladat a felfedezésről és a közös gondolkodásról szól, ezért nincsenek rossz válaszok. Bátorítsa a tanulókat arra, hogy bátran fogalmazzák meg elképzeléseiket, és használják képzelőerejüket. Különösen fontos olyan elfogadó, biztonságos légkör kialakítása, amelyben minden gyermek szívesen megszólal.

1. **A tárgy felfedezése tapintás alapján:** A tanulók egyenként vagy kisebb csoportokban vesznek részt a feladatban. Egyesével benyúlnak a dobozba, és kizárólag tapintás segítségével vizsgálják meg a kiválasztott tárgyat. Ha nincs lehetőség tapintódoboz használatára, a feladat szemköttől is megvalósítható. Ebben az esetben a tanulók kézbe veszik a tárgyat, miközben nem láthatják azt. A pedagógus kérdésekkel segítheti a megfigyelést, mint például: Milyen a felülete? Sima vagy érdes? Hideg vagy meleg tapintású? Puha, kemény vagy rugalmas? Könnyű vagy nehéz? Mire emlékeztet a formája? Ezek a kérdések nemcsak a pontosabb megfigyelést

támogatják, hanem gazdagítják a tanulók szókincsét és fejlesztik a tapintási tapasztalatok szóbeli megfogalmazását is.

2. **Találgatás és közös megbeszélés:** A tanulók saját szavaikkal elmondják, milyen tulajdonságokat figyeltek meg, majd megpróbálják kitalálni, milyen tárgy lehet a kezükben. A pedagógus minden ötletet elfogad és megerősít, hiszen ebben a szakaszban nem a helyes válasz megtalálása, hanem a megfigyelés, a következtetés és a gondolkodási folyamat a fontos. A tárgy azonosításába az egész osztály is bekapcsolódhat, így a különböző elképzelések közös megbeszélésére is lehetőség nyílik.
3. **Kreatív ötletelés:** Miután a tárgy kiléte ismertté vált, a tanulók új feladatot kapnak: gondolják végig, milyen más célra lehetne még használni azt. A pedagógus kérdésekkel segítheti az ötletelést, mint például: Mire lehetne még használni ezt a tárgyat? Mi történne, ha egy mesében vagy egy képzeletbeli világban jelenne meg? Milyen varázstárgy lehetne belőle? Hogyan használná ezt a tárgyat egy mesebeli szereplő? A tanulók ötleteiket szóban, rajzban, dramatikus játékkal vagy rövid történet alkotásával is bemutatathatják. A hangsúly azon van, hogy minél többféle elképzelés szülessen, és a gyerekek bátran építsenek egymás ötleteire.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység akkor valósítható meg a legeredményesebben, ha a tanterem könnyen átrendezhető páros és kiscsoportos munkára. A dobozok körül elegendő helyet érdemes biztosítani, hogy minden tanuló kényelmesen részt vehessen a tapintásos felfedezésben, majd a közös megbeszélés során az egész osztály jól lássa és hallja egymást.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység a tapasztalatszerzésre, a kíváncsiságra és a kreatív gondolkodásra épül. A tanulók először tapintás alapján gyűjtenek információkat egy számukra ismeretlen tárgyról, majd megfigyeléseikre támaszkodva következtetéseket fogalmaznak meg. A tanulók megfigyelőképességét, érzékelését és a tapasztalatok tudatos feldolgozását is fejleszti. A feladat második szakaszában a tanulók kilépnek a hétköznapi gondolkodás keretei közül, amelynek keretén belül új funkciókat találnak ki a tárgyaknak, történeteket alkotnak köréjük, és olyan megoldásokat is elfogadnak, amelyek elsőre szokatlanok tűnnek. Ennek során megtapasztalják, hogy ugyanarra a tárgyra többféleképpen is lehet tekinteni. A közös ötletelés a nyitottságot és az együttműködést is fejleszti. A tanulók meghallgatják egymás elképzeléseit, építenek társaik gondolataira, és megtapasztalják, hogy a különböző nézőpontok gazdagíthatják a közös gondolkodást.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra, hogy:

- a hétköznapi tárgyakat többféle szempontból vizsgálják, kreatív módon gondolják tovább azok lehetséges felhasználási módjait
- tapintás útján szerzett tapasztalataik alapján megfigyeléseket fogalmazzanak meg, feltételezéseket alkossanak, és elképzeléseiket a valósággal hasonlítsák össze
- nyitottak legyenek társaik ötleteire, fogadják el az eltérő megoldásokat, és bátran osszák meg saját elképzeléseiket
- ismerjék fel, hogy egy problémára vagy helyzetre többféle kreatív megoldás is létezhet

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység beépíthető a tanórai munkába; ráhangoló, ismétlő vagy készségfejlesztő feladatként is jól alkalmazható. Egyéni, páros vagy kiscsoportos formában egyaránt megvalósítható, így minden tanuló aktívan bekapcsolódhat a közös gondolkodásba. A pedagógus egy zárt, átlátszatlan dobozba 6–10 különböző tárgyat helyez. A tárgyak legyenek biztonságosak, ugyanakkor tapintásukban, formájukban vagy rendeltetésükben eltérőek, hogy változatos érzékszervi tapasztalatot nyújtsanak. Például: fogkefe, palackkupak, bolyhos zokni, hajgumi, rugó, konyhai szűrő, karabiner, zsinór vagy gyöngylánc, mini tölcser, csipesz vagy kisebb fogó.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- zárt, nem átlátszó doboz (pl. fedeles cipősdoboz)
- 6–10 különböző tapintású és rendeltetésű tárgy
- szemkötő (igény szerint)
- papír, rajzeszközök
- interaktív tábla vagy projektor (opcionális)

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

Páros vagy kiscsoportos munka során:

- Mit tudtok megállapítani a tárgy alakjáról és tapintásáról?
- Mire emlékeztet benneteket?
- Milyen más célra lehetne használni?
- Miért gondoljátok ezt?

Közös megbeszélés során:

- Volt olyan tárgy, amelyről egészen különböző elképzelések születtek?
- Melyik ötlet lepett meg benneteket a legjobban? Miért?
- Mit tanultatok egymás gondolkodásából?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes tanulók bizonytalanok az ismeretlen tárgyak megérintésében.
Tipp: Biztosítsunk számukra választható szerepeket (megfigyelő, jegyzetelő, segítő), és kezdetben használjunk könnyen felismerhető tárgyakat, hogy sikerélményhez jussanak.
- **Kihívás:** A tárgyak kiválasztása biztonsági kockázatot jelenthet.
Tipp: Minden tárgyat előzetesen ellenőrizzünk. Kerüljük az éles, törékeny vagy allergiát kiváltó eszközöket.
- **Kihívás:** Egyes tanulók háttérbe szorulnak a csoportmunkában.
Tipp: Osszunk ki szerepeket (tapintó, szóvivő, jegyzetelő, időfelelős), és ezeket rendszeresen cseréljük.
- **Kihívás:** A tanulók túl gyorsan fejtik meg a tárgyakat
Tipp: Hangsúlyozzuk, hogy nem a gyorsaság, hanem a megfigyelés és a gondolkodás a fontos. Használhatunk homokórát vagy időzítőt, amely elegendő időt biztosít a tapintásos vizsgálódásra.

- **Kihívás:** A kreatív ötletelés nehezen indul el.

Tipp: Adjunk néhány játékos mintát („Mi lenne, ha ez egy mesebeli király eszköze lenne?” vagy „Mire használhatná ezt egy űrlény?”), majd bátorítsuk a tanulókat saját ötleteik továbbgondolására.

Differenciálási lehetőségek

Ez a feladat különböző szintekhez igazítható attól függően, hogy a tanulók mennyire ismerik a tárgyakat, és mennyire tudják azokat kreatívan használni.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** egyszerű, jól ismert tárgyakkal dolgozzanak. A hangsúly a tapintásos felismerésen és a tárgyak tulajdonságainak megfogalmazásán legyen.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** kevésbé ismert vagy összetettebb tárgyakat is használhatunk. A tanulók feladata, hogy minél több kreatív felhasználási lehetőséget találjanak ki.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a tanulók egyszerre több tárgyat kapnak, amelyekből közösen új eszközt, találmányt vagy mesebeli tárgyat terveznek, majd történetet alkotnak hozzá.

Reflektív kérdések

A kíváncsiságról és a nyitottságról:

- Mi keltette fel leginkább a kíváncsiságodat a tárgy megtapintásakor?
- Mi lepett meg a legjobban?
- Változott-e a véleményed a tárgyról a beszélgetés során? Miért?

A kreatív gondolkodásról:

- Melyik új felhasználási ötletet találtad a legérdekesebbnek?
- Mi segített abban, hogy új ötletek jussanak eszedbe?
- Hogyan inspiráltak társaid elképzelései?

A felfedezés folyamatáról:

- Mi segített abban, hogy többféle lehetőséget is végiggondolj?
- Mit tanultál abból, hogy ugyanazt a tárgyat mindenki másképp látta?

A készség más helyzetekben való alkalmazásáról:

- Milyen más helyzetekben lehet hasznos a kreatív gondolkodás?
- Hogyan segíthet a kíváncsiság és a nyitottság a tanulásban vagy a mindennapi problémák megoldásában?

3.2.3 Csapj rá!

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Csapj rá!” olyan mozgalmas, játékos tanulási tevékenység, amelyben a tanulók csapatokban dolgoznak. Feladatuk, hogy a pedagógus által adott meghatározás, nyom vagy kérdés alapján megtalálják a megfelelő szót, képet, számot vagy fogalmat ábrázoló kártyát, majd elsőként rácsapjanak. Ebben a változatban a hangsúly nem a gyorsaságon, hanem a kreatív gondolkodáson és a közös problémamegoldáson van. A tanulók többféle lehetséges megoldást mérlegelnek, különböző összefüggéseket fedeznek fel a fogalmak között, és megindokolják választásukat. A csapat tagjai közösen gondolkodnak, megosztják ötleteiket, és együtt keresik a legjobb megoldást. A játék fejleszti a kreativitást, a rugalmas gondolkodást, valamint az együttműködési készséget. A tanulók megtapasztalják, hogy ugyanarra a feladatra többféle megközelítés is létezhet, és hogy társaik ötletei új szempontokat adhatnak a közös gondolkodáshoz.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás
 - Rugalmasság
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Kritikai gondolkodás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–7 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangelődés:** A pedagógus ismerteti a játék célját és szabályait, majd bemutatja a szükséges eszközöket (kártyák, légycsapók) és a feladatok típusait. Elmondja, hogy a játék során nemcsak a gyorsaság számít, hanem az is, hogy a tanulók kreatívan gondolkodjanak, és meg tudják indokolni választásaikat.
2. **Közös ötletelés:** A tanulók közösen összegyűjtik, milyen kapcsolatok fedezhetők fel a különböző fogalmak között. A pedagógus kérdésekkel segíti a gondolkodást: Melyik két kártya tartozhat valamilyen módon össze? Milyen közös tulajdonságuk lehet? Milyen történetet lehetne alkotni róluk? Milyen vicces vagy szokatlan kapcsolatot tudtok találni közöttük? A cél, hogy a tanulók felismerjék: ugyanarra a feladatra többféle jó megoldás is születhet.
3. **Ismerkedés a kártyákkal:** Kisebb csoportokban a tanulók megfigyelik a kártyákat, majd különböző szempontok szerint csoportosítják azokat.

Saját szabályokat alkotnak a rendezéshez, meglepő összefüggéseket keresnek, vagy rövid történetet találnak ki olyan kártyák felhasználásával, amelyek első pillantásra nem kapcsolódnak egymáshoz. Ez a szakasz a tanulókat a kreatív gondolkodásra hangolja, és felkészíti őket a játékra.

4. **Közös gyakorlás:** A pedagógus néhány mintafeladat segítségével bemutatja a játék menetét. A feladatok többféle megoldást is lehetővé tesznek, ezért a tanulóknak minden esetben meg kell indokolniuk választásukat. Például: Csapj rá arra a kártyára, amelyik egy űrutazás történetébe is beleillene! Keress olyan kártyát, amely valamilyen módon kapcsolódik a vízhez! Válassz két olyan kártyát, amelyekből együtt valami egészen új dolgot lehetne létrehozni! A pedagógus hangsúlyozza, hogy minden jól megindokolt, kreatív megoldás elfogadható.
5. **A játék:** A tanulók két csapatban játszanak. A pedagógus egymás után olvassa fel a feladatokat, a csapatok pedig megkeresik és légyrcsapóval megjelölik azt a kártyát, amely szerintük legjobban megfelel a feladatnak. A gyors válasz mellett fontos, hogy a csapat röviden ismertesse döntésének indokait. A pedagógus ösztönzi a különböző megoldások bemutatását, és értékeli az ötletes, szokatlan kapcsolatok felismerését is.
6. **Saját feladatok készítése:** A csapatok ezután saját feladványokat, nyomokat vagy találós kérdéseket készítenek a másik csapat számára. A cél olyan feladatok megalkotása, amelyek többféle gondolkodási utat is lehetővé tesznek.
7. **Közös megbeszélés:** A tanulók bemutatják saját feladataikat, ismertetik gondolkodásukat, és elmondják, miért tartották megfelelőnek az általuk választott megoldásokat. A közös beszélgetés során a pedagógus kiemeli az ötletes kapcsolatteremtést, a kreatív gondolkodást és az együttműködés jelentőségét.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. Fontos, hogy a tanulók számára elegendő hely álljon rendelkezésre a mozgáshoz, valamint a páros és kiscsoportos együttműködéshez. Tantermi környezetben célszerű az asztalokat úgy elrendezni, hogy a csoportok könnyen együtt tudjanak dolgozni, és a játékhoz szükséges kártyák mindenki számára jól láthatók legyenek. Amennyiben szükséges, az asztalok félretolásával nagyobb szabad tér alakítható ki a játékhoz. Szabadtéri foglalkozás esetén a kártyák elhelyezhetők egy központi játéktéren vagy különböző állomásokon. A helyszín kiválasztásánál ügyeljünk arra, hogy biztonságos legyen, és elegendő teret biztosítson a tanulók mozgásához. A tanulási környezet kialakításának minden esetben azt kell szolgálnia, hogy a tanulók könnyen hozzáférjenek az eszközökhöz, zavartalanul együtt tudjanak dolgozni, és a tevékenység különböző szakaszai között gördülékenyen lehessen váltani.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy egy feladatra ne csupán egyetlen megoldást keressenek, hanem többféle lehetőséget is végiggondoljanak. A különböző fogalmak közötti kapcsolatok keresése, az új összefüggések felfedezése és a saját ötletek megfogalmazása fejleszti kreatív gondolkodásukat. A játék során a tanulók közösen ötletelnek, megindokolják választásaikat, és meghallgatják társaik elképzeléseit. Ennek köszönhetően megtapasztalják, hogy ugyanarra a feladatra többféle jó megoldás is születhet, és hogy mások gondolkodása új szempontokat adhat saját elképzeléseikhez. A játékos, biztonságos légkör arra bátorítja a tanulókat, hogy merjenek új ötleteket kipróbálni, szokatlan kapcsolatokat felfedezni és kreatív megoldásokat megfogalmazni. A tevékenység nemcsak a gyors reagálást, hanem az ötletes gondolkodást, a logikus érvelést és a közös problémamegoldást is fejleszti.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra, hogy:

- eredeti ötleteket fogalmazzanak meg, és egy problémára vagy feladatra többféle megoldási lehetőséget is keressenek
- felismerjék és alkalmazzák a különböző fogalmak közötti kapcsolatokat, valamint rugalmasan és kreatívan gondolkodjanak
- megértsék, hogy a kreativitás nem egyetlen helyes válasz megtalálását jelenti, hanem a különböző lehetőségek feltárását és az új ötletek kipróbálását
- gondolataikat érthetően megfogalmazzák, építsenek társaik ötleteire, és nyitottan fogadják a különböző megoldásokat
- értékeljék saját és társaik kreatív ötleteit, valamint felismerjék az együttműködés szerepét a közös problémamegoldásban

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A „Csapj rá!” tanulási tevékenység számos tantárgyban alkalmazható ismétlésre, gyakorlásra, rendszerezésre vagy ráhangolódásra. A feladatok nehézsége a tanulók életkorához és előzetes tudásához könnyen igazítható.

- **Magyar nyelv és irodalom:** A játék jól használható szókincsfejlesztésre, szinonimák és ellentétek keresésére, szócsaládok alkotására, valamint történetek szereplőinek, helyszíneinek vagy eseményeinek rendszerezésére.
- **Idegen nyelv:** A tanulók képkártyák, szóképek vagy egyszerű mondatok segítségével gyakorolhatják az új szókincszet, a fogalmak közötti kapcsolatokat és a nyelvi kategóriákat.
- **Matematika:** A kártyák tartalmazhatnak számokat, műveleteket, geometriai alakzatokat vagy matematikai fogalmakat. A tanulók például páros és páratlan számokat, többszörösöket, alakzatokat vagy egy-egy feladathoz tartozó megoldásokat kereshetnek.
- **Környezetismeret:** A játék alkalmas növények, állatok, anyagok, évszakok, időjárási jelenségek vagy energiaforrások csoportosítására és összehasonlítására.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- csapatonként egy légycsapó
- szó-, kép-, szám- vagy fogalomkártyák
- asztal vagy padlófelület a kártyák elrendezéséhez
- időmérő eszköz (igény szerint)
- tábla vagy csomagolópapír a közös ötletek rögzítéséhez
- színes filcek
- opcionálisan különböző témájú kártyacsomagok (például állatok, mellékevek, történetelemek, geometriai alakzatok vagy természettudományos fogalmak)

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

Páros vagy kiscsoportos munka során:

- Hogyan döntöttétek el, melyik kártyát választjátok?
- Milyen kapcsolatot fedeztetek fel a nyom és a kártya között?
- Találtatok több lehetséges megoldást is? Melyiket tartottátok a legötletesebbnek, és miért?

Közös megbeszélés során:

- Melyik megoldás lepett meg benneteket a leginkább?
- Hallottatok olyan indoklást, amely új szempontot adott számotokra?
- Hogyan segítette a közös gondolkodás a feladat megoldását?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók meggondolatlanul választanak, és csak a gyorsaságra törekednek.
Tipp: Vezessünk be néhány másodperc gondolkodási időt, mielőtt a tanulók rácsaphatnak a kártyára. A választ minden esetben rövid indoklás kövesse.
- **Kihívás:** Egyes tanulók háttérbe szorulnak.
Tipp: Osszunk ki szerepeket (például szóvivő, indokló, kártyakereső), és ezeket rendszeresen cseréljük, hogy mindenki aktív szerepet kapjon.
- **Kihívás:** A hangsúly a gyorsaságra kerül, nem a kreatív gondolkodásra.
Tipp: Jutalmazzuk az ötletes indoklásokat, a szokatlan kapcsolatok felismerését és az eredeti megoldásokat is, ne kizárólag a gyors válaszokat.
- **Kihívás:** Néhány tanuló bizonytalan a szereplés során.
Tipp: Biztosítsunk olyan feladatokat is, amelyek nem igényelnek közvetlen versengést. A párok vagy kisebb csoportok közös döntése növeli a biztonságérzetet és az önbizalmat.

Differenciálási lehetőségek

Ez a tevékenység különböző szintekhez igazítható, attól függően, hogy a tanulók mennyire ismerik a tárgyakat, és mennyire tudják azokat kreatívan használni.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** használjunk egyszerű kép- és szókétyákat, valamint könnyen értelmezhető feladatokat. A tanulók röviden indokolják választásukat.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a feladatok többféle értelmezést is lehetővé tesznek. A tanulók legalább két lehetséges megoldást keresnek, majd megvitatják, melyik mellett szólnak erősebb érvek.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a tanulók saját feladványokat és nyomokat készítenek társaik számára. A kártyák elvontabb fogalmakat is tartalmazhatnak (például méltányosság, felelősség, energia vagy együttműködés), amelyekhez kreatív kapcsolódásokat kell találniuk és megindokolniuk.

Reflektív kérdések

A kreatív gondolkodásról

- A játék melyik része ösztönzött leginkább új ötletek keresésére?
- Milyen szokatlan kapcsolatot fedeztél fel a kártyák között?
- Inspirált valamelyik társad ötlete? Miben?

A rugalmas gondolkodásról

- Változott-e az első elképzelésed a játék során? Miért?
- Mi segített abban, hogy elfogadd egy társad eltérő megoldását?

A kíváncsiságról és a nyitottságról

- Melyik feladat gondolkodtatott el a legjobban?
- Volt-e olyan megoldás, amely teljesen új nézőpontot adott számodra?
- Mit tanultál abból, hogy ugyanarra a feladatra többféle jó megoldás is születhet?

3.2.4 Hagymakarikák⁴

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Hagymakarikák” mozgásos, együttműködésre épülő tanulási tevékenység, amely a kreatív gondolkodást és a gyors ötletalkotást fejleszti. A tanulók két egymásba rendezett körben állnak, úgy, hogy mindenki egy társával nézzen szembe. A pedagógus egy kérdést, problémát vagy kreatív feladatot ad a pároknak, akik rövid idő alatt közösen keresnek rá minél több lehetséges megoldást. A feladat lehet például ötletgyűjtés, történetalkotás, összehasonlítás vagy egy képzeletbeli helyzet közös továbbgondolása. Minden feladat után a külső kör tanulói egy hellyel tovább lépnek, így új párok alakulnak. Az új társakkal újabb feladat következik, amely lehetőséget ad arra, hogy a tanulók más nézőpontokat is megismerjenek, továbbgondolják korábbi ötleteiket, és közösen új megoldásokat alkossanak. A tevékenység egyszerre fejleszti a kreativitást, a rugalmas gondolkodást, az együttműködést és a kommunikációs készségeket. A folyamatos partnercseré ösztönzi a tanulókat arra, hogy nyitottan fogadják társaik elképzeléseit, építsenek egymás gondolataira, és bátran osszák meg saját ötleteiket.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Rugalmasság
 - Kapcsolódás/ kötődés
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–7 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangolódás:** A pedagógus két kört alakít a tanulókból: egy belső és egy külső kört. A tanulók egymással szemben állnak, mindenki egy párt alkot a vele szemben álló társával. A foglalkozás rövid, játékos bemelegítéssel kezdődik, amely segít oldani a gátlásokat és ráhangolja a tanulókat a közös alkotásra. Például: Mutass egy mozdulatot, amely kifejezi, hogyan érzed ma magad! Találgatok ki egy különleges kézfogást, amely csak kettőtökre jellemző! A cél, hogy a tanulók biztonságban érezzék magukat, és bátran osszák meg ötleteiket.

⁴ A tevékenység neve arra utal, hogy a tanulók két koncentrikus körben helyezkednek el, a hagyma egymást körülölő rétegeihez hasonlóan.

2. **Közös ötletelés:** A párok rövid, nyitott végű feladatokon dolgoznak együtt. A pedagógus olyan kérdéseket ad, amelyek többféle megoldást is lehetővé tesznek.
3. Például: Találjatok ki egy új állatot a kedvenc állataitok tulajdonságainak felhasználásával! Tervezzetek egy olyan eszközt, amely az iskolai életet megkönnyítené! Képzeltetek el egy különleges helyet, ahol a kedvenc ételeitek teremnek! Milyen lenne ez a világ? A tanulók megbeszélik ötleteiket, majd röviden lerajzolják vagy eljátszák azokat. Minden feladat után a külső kör tanulói egy hellyel tovább lépnek, így új párok alakulnak.
4. **Az ötletek tovább gondolása:** Az új párok ismét közös feladatot kapnak, de ezúttal nemcsak ötleteket kell gyűjteniük, hanem választásaikat is meg kell indokolniuk. Például: Mire lehetne használni a kitalált lényt? Milyen szabályok szerint működne az általatok elképzelt világ? Hogyan változtatná meg a mindennapokat a megtervezett eszköz? A tanulók rövid történetekkel, példákkal vagy saját elképzeléseikkel támasztják alá válaszaikat.
5. **Közös alkotás:** A párok minden feladat után új társat kapnak. Az új pároknak rövid idő alatt közösen kell megoldaniuk egy kreatív feladatot. Olyan feladatok lehetnek, mint például: kapcsoljatok össze két egymástól teljesen eltérő szót (például gomba és kerékpár), majd találjatok ki valami újat. Alakítsatok át egy hétköznapi tárgyat új eszközzé (például: Hogyan lehetne egy kanálból hangszer?). Találjatok ki közösen egy ötletes megoldást egy hétköznapi problémára. Alkossatok egy egymondatos történetet két megadott szó felhasználásával. A pedagógus arra bátorítja a tanulókat, hogy építsenek egymás ötleteire, fogadják el a szokatlan megoldásokat, és minél több lehetőséget próbáljanak ki.
6. **Az ötletek bemutatása:** A tanulók kiválasztják azt az ötletet, amely nekik a legjobban megtetszett, majd azt valamilyen formában bemutatják. Lehetőségük van arra, hogy rajzot készítsenek, rövid jelenetet mutassanak be, néhány mondatos történetet írjanak, címet és szlogent alkossanak hozzá. A bemutatók során a hangsúly az ötlet eredetiségén és a közös alkotás örömein van.
7. **Közös reflexió:** A foglalkozás végén a tanulók körben ülve beszélgetnek tapasztalataikról. Megosztják egymással, hogy melyik feladat tetszett nekik a legjobban, melyik ötlet lepte meg őket, hogyan segítették egymást az új párok, milyen új ötleteket kaptak társaiktól.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. Fontos, hogy elegendő hely álljon rendelkezésre a két kör biztonságos kialakításához és a folyamatos helycseréhez. A tanulók akadálytalanul tudjanak mozogni, miközben a rajzoláshoz vagy az ötletek lejegyzéséhez szükséges eszközök könnyen elérhetők maradnak. A jól szervezett tanulási környezet támogatja az együttműködést, a kommunikációt és a közös gondolkodást.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység során a tanulók rövid idő alatt több társukkal is együtt dolgoznak. Az ismétlődő partnerváltás arra ösztönzi őket, hogy folyamatosan új ötleteket fogalmazzanak meg, alkalmazzanak társaik gondolkodásához, és közösen alakítsák tovább elképzeléseiket. A különböző feladatok lehetőséget adnak arra, hogy a tanulók többféle megoldást is kipróbáljanak, új kapcsolatokat fedezzenek fel a fogalmak között, és bátran megosszák ötleteiket.

A közös alkotás során megtapasztalják, hogy a kreativitás nem velünk született adottság, hanem olyan képesség, amely gyakorlással folyamatosan fejleszthető. A gyakori partnercseré az együttműködési készség, a kommunikáció és a nyitottság fejlődéséhez is hozzájárul, hiszen a tanulók megtanulják egymás ötleteit elfogadni és továbbgondolni.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra, hogy:

- különböző társakkal együttműködve eredeti ötleteket fogalmazzanak meg, és többféle kapcsolatot fedezzenek fel a fogalmak, jelenségek vagy problémák között
- felismerjék, hogy a kreatív gondolkodás közös alkotás során fejlődik: az ötletek megosztása, továbbgondolása és egymás elképzeléseire való építés új megoldásokhoz vezethet
- rugalmasan alkalmazkodjanak az új együttműködési helyzetekhez, nyitottan fogadják társaik gondolatait, és azokat saját elképzeléseikkel ötvözve közös megoldásokat hozzanak létre

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Magyar nyelv és irodalom

- Képzeltbeli hasonlatok és összehasonlítások alkotása.
- Rövid párbeszéd vagy történet közös megírása.
- Leíró melléknevek, szókapcsolatok és kreatív szóalkotások gyakorlása.

Matematika

- Geometriai alakzatok új formákká történő összeillesztése.
- Számokkal és műveletekkel kapcsolatos játékos problémák megoldása.
- Szabályalkotás, mintázatok felismerése és folytatása.

Környezetismeret

- Képzeltbeli élőlények tervezése különböző élőhelyek jellemzőinek ötvözésével.
- Új eszközök vagy találmányok megtervezése különböző anyagok felhasználásával.
- Az élőlények, élőhelyek vagy természeti rendszerek működésének közös értelmezése.

Vallás

- Különböző értékek összekapcsolása és közös értelmezése (például bátorság, tisztesség, segítőkészség).
- Hétköznapi helyzetek dramatikus feldolgozása.
- Az empátia és a mások nézőpontjának megértését segítő szerepjátékok.

Vizuális kultúra

- Közös rajzok, plakátok vagy képregények készítése.
- Képzeltbeli szereplők, tárgyak vagy találmányok megtervezése.
- Mozgásos vagy dramatikus alkotófeladatok megvalósítása.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- ösztönző kártyák (szavak, képek, kérdések, tárgyak)
- elegendő szabad tér a két kör kialakításához
- rajzlapok és színes filcek (igény szerint)
- időmérő eszköz
- opcionálisan zene a ráhangolódáshoz vagy a partnerváltások jelzésére

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

Páros vagy kiscsoportos munka során:

- Hogyan jutottatok közös megoldásra?
- Melyik ötleteteket sikerült továbbfejleszteni?
- Milyen új gondolatot adott számodra a partnered?

Közös megbeszélés során:

- Hogyan változtak az ötleteitek az új párokkal való együttműködés során?
- Melyik megoldás lepett meg benneteket a legjobban?
- Mit tanultatok abból, hogy mások elképzeléseire is építettetek?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók ugyanazokat az ötleteket ismétlik.
Tipp: Bátorítsuk őket arra, hogy minden feladatra legalább három különböző megoldást keressenek. Adhatunk új szempontokat is (például: „Képzéljétek el, hogy mindez a jövőben történik!” vagy „Mi változna, ha víz alatt játszódna a történet?”).
- **Kihívás:** A tanulók bizonytalanok a partnerváltások során.
Tipp: Használjunk egyszerű mondatkezdőket és rövid ráhangoló feladatokat. Az első körökben elegendő lehet egy-egy mozdulat vagy rövid ötlet megosztása.
- **Kihívás:** Nem minden tanuló vesz részt egyformán az együttműködésben.
Tipp: Osszunk ki váltakozó szerepeket (ötletadó, kérdező, rajzoló, szóvivő), hogy mindenki aktívan bekapcsolódhasson a közös munkába.
- **Kihívás:** A gyakori partnerváltás megnehezíti a feladat követését.
Tipp: Dolgozzunk rövid, egyértelmű instrukciókkal, és használjunk jól látható időjelzőt vagy zenei jelzést a váltásokhoz.
- **Kihívás:** A tanulók inkább a kész produktumra figyelnek, mint a közös gondolkodásra.
Tipp: Emeljük ki és dicsérjük az ötletelés folyamatát, az egymásra épülő gondolatokat és a kreatív együttműködést, ne kizárólag a végeredményt.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** egyszerű képi vagy tárgyi kiindulópontokkal dolgozzunk. Egy partnerváltás során egyetlen közös ötlet megfogalmazása elegendő. A pedagógus irányító kérdésekkel segíti a gondolkodást.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** a feladatok már elvontabb fogalmakat vagy több szempontot is tartalmazhatnak. A tanulók több lehetséges megoldást keresnek, és röviden meg is indokolják választásaikat.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a tanulók valós vagy képzeletbeli problémákra dolgoznak ki közös megoldásokat. Az elkészült ötleteket bemutatják az osztálynak, és ismertetik az együttműködés során kialakult gondolkodási folyamatot.

Reflektív kérdések

A kreatív gondolkodásról

- Melyik közös ötleteteket tartod a legeredetibbnek? Miért?
- Hogyan gazdagították a partnered ötletei a saját gondolkodásodat?

Az együttműködésről

- Mennyire volt könnyű alkalmazkodni az új partnerekhez?
- Mi segített abban, hogy közösen alakítsátok ki a megoldást?

A kíváncsiságról és a nyitottságról

- Melyik feladat ösztönzött leginkább új ötletek keresésére?
- Volt-e olyan gondolat vagy megoldás, amely teljesen új nézőpontot adott számadra?

3.2.5 Csodálatos találmányok

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Csodálatos találmányok” olyan alkotó jellegű tanulási tevékenység, amely a kreatív problémamegoldást és a képzelőerőt állítja a középpontba. A tanulók valós vagy képzeletbeli problémákra keresnek megoldást úgy, hogy saját találmányokat terveznek. A munka során először közösen összegyűjtik, milyen nehézségekkel találkozhatnak a mindennapokban – az iskolában, otthon vagy a természetben –, majd ezekre ötletes, szokatlan vagy akár jövőbe mutató megoldásokat dolgoznak ki. A tanulók egymás ötleteire építve közösen alakítják tovább elképzeléseiket, megindokolják választásaikat, és bátran kipróbálnak új megoldási lehetőségeket. A tevékenység a kreatív gondolkodást, a problémamegoldó képességet, az együttműködést és a kommunikációt is fejleszti. A hangsúly nem egy tökéletes találmány elkészítésén van, hanem azon a gondolkodási folyamaton, amelynek során a tanulók új ötleteket fedeznek fel, többféle megoldást próbálnak ki, és megtapasztalják a közös alkotás örömeit.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Empátia
 - Problémamegoldás,
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Rugalmasság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangelődés:** Mi számít találmánynak? A pedagógus néhány érdekes vagy szokatlan találmányt mutat be (például önöntöző virágcserepet, összecsuksukható kerékpárt vagy más, a gyerekek számára is könnyen érthető eszközt). A közös beszélgetés során a tanulók megfogalmazzák, hogy milyen problémát old meg az adott találmány, az miért hasznos, mitől különleges vagy ötletes. A cél annak felismerése, hogy minden találmány valamilyen problémára keres megoldást.
2. **Problémák keresése:** A tanulók körbejárják az osztálytermet vagy az iskolaudvart, és megfigyelik, milyen kisebb-nagyobb nehézségekkel találkoznak a mindennapokban. Például: nehéz a hátizsák, zajos az osztályterem, gyakran eltűnnek az írószerek, gyorsan megtelnek a hulladékgyűjtők. Párokban vagy kisebb csoportokban megbeszélik megfigyeléseiket, majd kiválasztanak egy problémát, amelyre közösen megoldást keresnek.

3. **Ötletelés:** A tanulók többféle lehetséges megoldást is kidolgoznak, mielőtt kiválasztják azt, amelyet részletesebben is megterveznek. A pedagógus játékos kérdésekkel ösztönzi a gondolkodást: Mi lenne, ha a találmány tudna repülni? Mi lenne, ha beszélni tudna? Mi lenne, ha átalakulna? Hogyan segíthetne egyszerre több embernek? Ebben a szakaszban minden ötlet értékes. A hangsúly nem a megvalósíthatóságon, hanem a lehetőségek minél szélesebb körének feltárásán van.
4. **A találmány megtervezése.** A tanulók lerajzolják, majd röviden bemutatják saját találmányukat. A terv tartalmazza a találmány nevét, a megoldandó problémát, működésének rövid leírását, különleges tulajdonságait, valamint azt, hogy kiknek és hogyan nyújt segítséget. A bemutatás történhet párokban, kiscsoportokban vagy az egész osztály előtt.
5. **A találmány bemutatása:** A tanulók kreatív módon ismertetik ötletüket. Készíthetnek például reklámplakátot, rövid reklámszöveget vagy reklámdalt, képregényt, rövid jelenetet vagy történetet arról, hogyan segít találmányuk egy probléma megoldásában.
6. **Közös reflexió:** A foglalkozás végén a tanulók közösen megbeszélik, hogy melyik ötletet találták a legérdekesebbnek, milyen megoldások lepték meg őket, illetve hogyan segítette a közös gondolkodás az új ötletek megszületését.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. A tanteremben érdemes a padokat kiscsoportos munkára alkalmas módon elrendezni, valamint kialakítani egy közös bemutató- és beszélgetőkört. A rajzoláshoz és tervezéshez szükséges eszközök legyenek minden csoport számára könnyen hozzáférhetők. Szabadtéri foglalkozás esetén a környezet kiváló lehetőséget nyújt a problémák megfigyelésére és az ötletgyűjtésre. Egy rövid séta során a tanulók számos olyan helyzetet fedezhetnek fel, amelyek inspirációt adhatnak saját találmányaik megtervezéséhez.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy a mindennapok problémáit ne akadályként, hanem új lehetőségekként értelmezzék. A különböző megoldások keresése során megtapasztalják, hogy egy problémára többféle válasz is adható és, hogy az első ötlet továbbgondolásával gyakran még jobb megoldások születhetnek. A közös ötletelés fejleszti a rugalmas gondolkodást, az együttműködést és a problémamegoldó képességet. A tanulók megtanulják meghallgatni egymás elképzeléseit, építeni társaik ötleteire, és bátran megfogalmazni saját gondolataikat. A tevékenység hozzájárul annak felismeréséhez is, hogy a kreativitás nem kizárólag művészi alkotást jelent, hanem a hétköznapi problémákra adott ötletes és hasznos megoldások megtalálását is.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra, hogy

- eredeti ötleteket dolgozzanak ki, és egy problémára többféle lehetséges megoldást keressenek;
- felismerjék, hogy a kreatív gondolkodás alapja a kíváncsiság, a nyitottság és az új lehetőségek kipróbálására való bátorság;
- gondolataikat érthetően megfogalmazzák, megindokolják választásaikat, valamint társaik ötleteit továbbgondolva közös megoldásokat hozzanak létre.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Magyar nyelv és irodalom

- Történetek írása egy képzeletbeli találmányról
- Használati útmutató, reklámszöveg vagy meggyőző szöveg készítése a találmány bemutatására.
- A találmány bemutatása szóban vagy dramatikus játék keretében.

Környezetismeret

- Környezeti problémákra megoldást kínáló találmányok tervezése.
- Megújuló energiaforrásokat használó eszközök megalkotása.
- Az állatok vagy a természet védelmét segítő találmányok tervezése.

Matematika

- A találmány tervrajzának elkészítése egyszerű geometriai alakzatok felhasználásával.
- Méretek becslése, mérések végzése, egyszerű vázlatok és ábrák készítése.
- Mintázatok és szerkezeti elemek megtervezése.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- rajzlapok
- filctollak, színes ceruzák
- újrahasznosítható alapanyagok makettek vagy egyszerű modellek készítéséhez (igény szerint)
- feladatkárták (például problémakárták vagy „Mi lenne, ha...?” kérdések)
- időmérő eszköz
- a bemutatókhoz kialakított tér

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

- Milyen problémára kerestél megoldást? Miért ezt választottad?
- Hogyan alakult vagy változott az ötleted a közös gondolkodás során?
- Volt-e olyan ötlet, amely elsőre szokatlannak tűnt, mégis hasznosnak bizonyult?
- A tervezés melyik része jelentette számodra a legizgalmasabb feladatot?
- Milyen új kérdések merültek fel benned a találmányod megtervezése közben?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók megelégszenek az első ötlettel.
Tipp: Biztassuk őket arra, hogy minden problémára legalább három különböző megoldási lehetőséget keressenek, mielőtt döntenek. A „Mi lenne, ha...?” kérdések új ötletek megfogalmazására ösztönöznek.
- **Kihívás:** A tanulók tartanak attól, hogy rossz vagy furcsa ötletet mondanak.
Tipp: Erősítsük meg, hogy ebben a feladatban a merész és szokatlan ötletek is értékesek. A pedagógus saját humoros vagy különleges példával is oldhatja a gátlásokat.

- **Kihívás:** Nem minden tanuló vesz részt egyformán a közös munkában.
Tipp: Osszunk ki szerepeket (például ötletadó, rajzoló, szóvivő), és ezeket rendszeresen cseréljük. Az „ötletpingpong” módszerrel a tanulók felváltva tesznek hozzá egy-egy új gondolatot a közös tervhez.
- **Kihívás:** A tanulók nehezen tudják bemutatni elképzeléseiket.
Tipp: Adjunk egyszerű mondatkezdőket vagy kérdéseket, amelyek segítik a bemutatást. A találmány működését dramatikus játékkal vagy rövid jelenettel is szemléltethetjük.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a tanulók választhatnak az előre összeállított problémakártyák közül. Egyszerű rajzot készítenek, és néhány mondatban bemutatják, mire való a találmányuk. A pedagógus kérdésekkel segíti a tervezést.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a tanulók részletesebb tervet készítenek, amely tartalmazza a találmány működésének leírását, feliratozott rajzát vagy egyszerű vázlatát. Munkájukat bemutatják az osztálynak
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a tanulók egy közösségi vagy környezeti problémára dolgoznak ki megoldást. Találmányukhoz makettet vagy egyszerű modellt is készíthetnek, majd ismertetik, hogyan segíthetné a mindennapi életet.

Reflektív kérdések

A kreatív gondolkodásról

- Melyik ötletedre vagy a legbüszkébb? Miért?
- Mitől különleges a találmányod?
- Melyik ötleteden változtattál a legtöbbet a tervezés során?

A kíváncsiságról

- Milyen új kérdések merültek fel benned a tervezés közben?
- Ha tovább dolgozhatnál a találmányodon, mit fejlesztenél rajta először?

3.3 PROBLÉMAMEGOLDÁS

3.3.1 Tervezői gondolkodás (Design thinking)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tervezői gondolkodás egy olyan gondolkodási és munkamódszer, amely kreatív megoldásokat kínál a tantárgyi, tantárgyközi és valós problémákra egyaránt, amelyekkel a gyerekek a saját mindennapi életükben találkozhatnak. Itt a problémákat alapos megfigyeléssel, szükség esetén empátiával és okos gondolkodással fogjuk megoldani. A tevékenység beltéren és a szabadban egyaránt elvégezhető. Mindkét környezet sajátos és eltérő valós problémákat jelent a tanulók számára. Ez a tanulási tevékenység ösztönzi a problémamegoldást azáltal, hogy aktívan bevonja a gyerekeket a valós problémák felismerésébe és kezelésébe.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Problémamegoldás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kreativitás
 - Kritikai gondolkodás
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves vagy annál idősebb	Egyéni vagy az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	50–100 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A tervezői gondolkodás a következő kulcsgondolatok köré épül:

1. A probléma megfelelő megértése: Ne kezdjünk rögtön a megoldással, hanem először ismerjük meg alaposan a problémát.
2. Kreatív ötletek kidolgozása: Ezután számos lehetséges megoldást dolgozzunk ki.
3. Empátia: (szükség esetén) Próbáljuk megérteni, mire van szüksége valakinek, vagy mivel küzd.
4. Prototípus készítés és kipróbálás: Válasszunk ki egy ötletet, és készítsünk belőle prototípust.
5. Tesztelés és fejlesztés: Mutassuk meg másoknak, nézzük meg, mi működik, és mi nem, és hogy miként lehet módosítani.

A tevékenység lebonyolítása – lépésről lépésre

1. **Kinek van problémája/mi a probléma? Megértés (szükség esetén: Empátia):** „Figyelmesen nézz körül: mi a probléma? Ki szenved valamitől, kinek lenne szüksége segítségre, vagy mi lehetne jobb? A pedagógus és/vagy a diákok felvetnek egy problémát.”
 - tárgyak, emberek, állatok, csoportok, dolgok vagy helyek

2. **Mi is pontosan a probléma? (Meghatározás):** „Felfedezitek, mi nem működik jól, vagy mi okoz nehézséget. Kérdéseket tesztek fel, alaposan megfigyeltetek, és megpróbáljátok megérteni a problémát.”
 - valami, amit össze kell kapcsolni, ami a témához kapcsolódik nehéz, nem működik jól, hiányzik vagy zavaros, másképp is lehetne
3. **Mit tudnánk kitalálni, hogy segítsünk? (Ötletek kidolgozása):** „Annyi megoldást találjatok ki, amennyit csak tudtok. Minden ötletet szívesen fogadunk! Gondolkodjatok kreatívan, együtt vagy egyedül.”
 - Készítsetek valamit, változtassatok rajta, egészítsétek ki, javítsátok ki, vagy találjatok ki valami teljesen újat.
4. **Készíts példát az ötletedre (prototípus):** „Készíts modellt vagy példát a megoldásodra. Ezt különböző anyagokból megteheted. Még nem kell tökéletesnek lennie.”
 - rajzolás, építés, barkácsolás, ragasztás, digitális tervezés.
5. **Mutasd meg és fejleszd tovább (Tesztelés és fejlesztés):** „Megmutatod az ötletedet másoknak. Meghallgatod, mit gondolnak róla, és úgy módosítod az ötletedet, hogy még jobb legyen.”
 - bemutatás, megbeszélés, módosítás, továbbfejlesztés, kritikus elemzés

Így a diákok megtanulják, hogyan oldjanak meg egy problémát okosan és kreatívan

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A feladatot beltéren és a szabadban egyaránt el lehet végezni. Mindkét környezet sajátos és eltérő, valós problémákat vet fel a diákok számára.

Beltéri foglalkozás esetén gondoskodjon arról, hogy az osztályterem elég csendes legyen ahhoz, hogy a kutatás során a diákok koncentrálhassanak, és átgondolt megbeszélésekre és magyarázatokra legyen lehetőség.

Külső foglalkozás esetén válasszon egy csendes sarkot az udvaron, ahol a diákok koncentrálhatnak, és elkerülhetik a zavaró tényezőket.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tanulási tevékenység ösztönzi a problémamegoldást azáltal, hogy aktívan bevonja a gyerekeket a valós problémák felismerésébe és kezelésébe. Az empátia fejlesztésével kezdődik: a gyerekek megtanulják magukat mások helyébe képzelni, és megfigyelni azokat a helyzeteket, amelyekben valami nem működik jól. Így megtanulják felismerni a problémákat, ami a megoldásukhoz vezető első lépés. Ezután elemzik a helyzetet, hogy egyértelműen meghatározzák a problémát. Kérdéseket téve fel, valamint megkülönböztetve a fő és a másodlagos kérdéseket, megtanulják, hogy egy jól megfogalmazott probléma jobb megoldásokhoz vezet. Ezt követően egy kreatív fázisban ötleteket gyűjtenek, amelyben minden javaslatot szívesen fogadnak. Ez elősegíti a szabad gondolkodást, az együttműködést és a képzelőerőt. A tanulók a kiválasztott ötletüket prototípussá alakítják – egy kézzelfogható kidolgozássá, például rajz, makett vagy digitális formában. Ez ösztönzi a kísérletezést, és megmutatja, hogy a folyamat fontosabb, mint a tökéletes végeredmény. Végül a prototípust tesztelik, és a visszajelzések alapján továbbfejlesztik. A tanulók megtanulnak reflektálni, kezelni a kritikát és iteratív módon gondolkodni: próbálkozással és alkalmazkodással fejlődnek.

A pedagógus szerepe itt az, hogy útmutatóként szolgáljon: támogassa a gondolkodási folyamatot, kérdéseket tegyen fel, és olyan biztonságos környezetet teremtsen, ahol megengedettek a hibák. Így a gyerekeket arra bátorítják, hogy merjenek gondolkodni, cselekedni és fejlődni – ezek a fenntartható problémamegoldás elengedhetetlen elemei.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- Problémamegoldási képességeket fejlesztenek: a tanulók megtanulják lebontani a komplex helyzeteket és lépésről lépésre gondolkodni.
- A kreativitás ösztönzése: új, sokszínű ötletek generálása anélkül, hogy félnének a hibáktól.
- A kritikai gondolkodás erősítése: az ötletek értékelése, értelmes kérdések feltevése és a megoldások finomítása.
- Javítják az együttműködést: a diákok csapatokban dolgoznak, meghallgatják egymást, és megosztják saját ötleteiket.
- Az empátia elősegítése: megértik mások igényeit, érzéseit és nézőpontjait.
- Az önbizalom építése: annak felismerése révén, hogy ötleteik fontosak és értékesek.
- Megtanulnak kezdeményezni és felelősséget vállalni a munkájukért.
- Az iteráció elfogadása: annak megértése, hogy a próbálkozás, a kudarc és a fejlődés a folyamat részét képezik.
- Kitartás tanúsítása: motiváció fenntartása akkor is, ha a dolgok kihívást jelentenek.
- Gyakorolják a reflexiót: gondolkodjanak el azon, mi működött, mi nem, és hogyan lehetne javítani.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Íme néhány példa arra, hogyan alkalmazható a Design Thinking különböző tantárgyi területeken:

Természettudomány

A probléma meghatározása: Az osztályteremben lévő növények nem nőnek jól, és gyakran elpusztulnak.

1. Kinek van problémája?

Az osztály és a pedagógus egészséges növényeket szeretne, de nem tudja, miért nem sikerül.

- A tanulók megfigyelik a növényeket, és megbeszélnek, mit vettek észre.
- Megbeszélnek, miért lehetnek fontosak a növények az osztálytermi környezet számára.

2. Mi is pontosan a probléma? (Határozzuk meg!)

Lehet, hogy a növények nem kapnak megfelelő mennyiségű vizet, fényt vagy tápanyagot.

- A tanulók kérdéseket tesznek fel: Milyen gyakran öntözik a növényeket? Mennyi fényt kapnak?
- Írjuk fel a megfigyeléseket a táblára.

3. Mit tehetnénk, hogy segítsünk? (Ötletek kidolgozása)

Most a tanulók kreatívak lehetnek! Annyi ötletet gyűjtünk, amennyit csak tudunk, hogy segítsünk.

- Ötletek gyűjtése: emlékeztető rendszer, öntöző cserepek, a növények közelebb helyezése a fényhez.
- A tanulók lerajzolják és elmagyarázzák ötleteiket
- Megbeszéljük egymás terveit, és közösen kiválasztunk egy ötletet az összes javaslat közül.

4. Az ötlet bemutatása (Prototípusok)

Készítünk egy modellt vagy példát az ötletünkről. Még nem kell tökéletesnek lennie. A diákok kis csoportokban dolgoznak. Kézműves foglalkozás papírral, kartonpapírral, LEGO-val, gyurmával, hasznos, ingyenes anyagokkal

- Készítsünk modellt egy öntöző virágcserepről palackok vagy újrahasznosított anyagok felhasználásával.

5. Bemutatjuk és továbbfejlesztjük (Tesztelés és fejlesztés)

Bemutatjuk az ötletünket a probléma felvetőjének, és megkérdezzük: ez segít? Minden csoport bemutatja, hogyan működne a megoldás, és előadja az osztálynak.

- Próbáljuk ki a megoldást egy igazi növényen.
- Figyeljük meg a változásokat, és szükség esetén javítsuk a tervet.

6. A pedagógus és az osztály visszajelzést ad.

Szükség esetén módosítjuk az ötletet.

A tanulás középpontjában: tudományos megfigyelés, kísérletezés, ok-okozati összefüggések.

Matematika

A probléma meghatározása: A tanulóknak nehézséget okoz a maradékkal járó osztás megértése.

1. Kinek van problémája?

A diákok zavartnak és frusztráltak érzik magukat a matematikaórákon.

- A pedagógus megbeszéli a tanulókkal, hogyan élik meg az osztási feladatokat.

2. Mi is pontosan a probléma? (Meghatározás)

Az osztás elvontnak tűnik, és nehéz elképzelni.

- Határozzuk meg, hol akadnak el a tanulók!

3. Mit tudnánk tenni, hogy segítsünk? (Ötletek gyűjtése)

- Ötletek gyűjtése: játékok, vizuális segédeszközök, valós példák (étel, játékok megosztása).
- A tanulók kreatív eszközöket javasolnak.

4. Készítsünk példát az ötletre (Prototípusok)

- Készítsünk egy gyakorlati osztási játékot építőelemek, számlálók vagy papírkörök segítségével.

5. Mutassuk be és fejlesszük tovább (Tesztelés és fejlesztés)
 - Próbáljuk ki a játékot az osztályban.
 - A tanulók visszajelzést adnak, és módosítják a szabályokat vagy az eszközöket.
6. A pedagógus és az osztály visszajelzést ad.
 - Szükség esetén módosítsa az ötletet.

A tanulás középpontjában: problémamegoldás, logikai gondolkodás, gyakorlati matematika.

Környezetismeret

A probléma meghatározása: Túl sok a hulladék az iskolaudvaron.

1. Kinek van problémája?

Az iskolai közösséget érinti a szemét.

- A tanulók megfigyelik az udvart, és megbeszéljük, hogyan néz ki és milyen benyomást kelt.
- Beszéljük meg, miért rossz, hogy az iskolaudvar tele van szeméttel!

2. Mi is pontosan a probléma? (Határozzák meg!)

A hulladékot nem válogatják szét megfelelően, és a szemetesek jelölése nem egyértelmű, vagy hiányoznak.

- A tanulók kérdéseket tesznek fel, és meghatározzák, hol és milyen típusú hulladék található.
- Írják fel a megfigyeléseket a táblára.

3. Mit tehetnénk, hogy javítsunk a helyzeten? (Ötletek gyűjtése)

- Ötletelés: jobb szemetesek, táblák, kampányok, jutalmak.
- A tanulók vázlatot készítenek az ötleteikről

4. Készítsenek példát az ötletre (Prototípusok)

A diákok elkészítik az ötletük modelljét vagy példáját. Kézműves foglalkozás papírral, kartonpapírral, LEGO-val, gyurmával, hasznos, újrahasznosított anyagokkal.

- Új szelektív hulladékgyűjtőt, plakátokat, vagy egy egyszerű figyelemfelkeltő kampányt terveznek.

5. Bemutatás és fejlesztés (Tesztelés és fejlesztés)

A diákok bemutatják ötletüket a probléma felvetőjének, és megkérdezik: ez segít? Minden csoport bemutatja, hogyan működne az ötlet, és előadja az osztálynak.

- Mutassák be az ötleteket más osztályoknak, vagy próbálják ki az udvaron.
- Visszajelzéseket gyűjtenek, és továbbfejlesztik az ötleteket.

6. A pedagógus és az osztály visszajelzést ad.

Szükség esetén módosítják az ötletet.

A tanulás középpontjában: fenntarthatóság, felelősségvállalás, valós problémamegoldás.

Művészet

A probléma megfogalmazása: Az osztályterem falai üresnek és barátságtalannak tűnnek.

1. Kinek van problémája?

A diákok szebb, inspirálóbb tantermet szeretnének.

- Beszélgék meg, hogyan befolyásolja az osztálytermi környezet a hangulatot és a tanulást.

2. Mi is pontosan a probléma? (Határozzuk meg!)

Nincs olyan vizuális elem vagy műalkotás, amely az osztályt képviselné.

- Döntsék el, mit kellene kifejeznie az osztályteremnek!

3. Mit tudnánk tenni, hogy segítsünk? (Ötletek kidolgozása)

- Gondolkodjunk el falfestményekről, kiállításokról, tematikus művészeti alkotásokról.
- A diákok lerajzolják az ötleteiket, és elmagyarázzák a koncepciójukat.

4. Készítsenek példát az ötletről (Prototípusok)

- Készítsünk kis méretű változatokat vagy vázlatokat a műalkotásról.

5. Mutassuk be és fejlesszük tovább (Tesztelés és fejlesztés)

- Az osztály megvitatja a terveket, visszajelzést ad, és finomítja azokat, mielőtt elkészítené a végleges műalkotást.

6. A pedagógus és az osztály visszajelzést ad.

Szükség esetén módosítják az ötletet.

A tanulás középpontjában: kreativitás, vizuális kommunikáció, együttműködés.

Miért működik ez?

- Valós problémákból indul ki
- Ösztönzi az empátiára való készséget és a csapatmunkát
- Összekapcsolja a tanulást értelmes, valós élethelyzetekkel
- Természetesen illeszkedik bármely tantárgyhoz

Ezáltal a tanulás aktívvá, vonzóvá és céltudatosává válik.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A Design Thinkinghez nincs szükség drága vagy bonyolult anyagokra. Főként a gondolkodásról, a cselekvésről és az alkotásról szól – ezért a kreativitást, az együttműködést és a kutatást támogató anyagok a legfontosabbak.

Íme egy áttekintés a témától függően felhasználható eszközökről és anyagokról:

- Kérdőlapok (ki/hol/miért/hogyan?)
- Munkalapok megfigyelések lejegyzéséhez vagy rajzoláshoz
- Fényképezőgép vagy tablet a dolgok rögzítéséhez
- Post-it cetlik az első ötletek vagy megjegyzések feljegyzéséhez
- Nagy papírlapok vagy táblák
- Rajzeszközök

- Brainstorming-kártyák vagy inspiráló fotók
- Papír, karton, ragasztó, olló, ragasztószalag
- Újrahasznosítható anyagok (értékes, ingyenes anyagok, például WC-papír tekercsek, dobozok, palackkupakok stb.)
- LEGO, építőelemek, gyurma vagy mágneses és/vagy építőanyagok
- Táblagépek vagy alkalmazások a digitális tervezéshez (opcionális)
- Szabadon felhasználható anyagok

Tanulókat segítő kérdések

A pedagógus elsősorban a diákok gondolkodási folyamatának irányítására tesz fel kérdéseket, anélkül, hogy azonnali válaszokat adna. Ezek a kérdések ösztönzik a gondolkodást, a felfedezést, a reflexiót és az együttműködést a Design Thinking különböző szakaszaiban.

Például:

- Mit tennél, ha te lennél abban a helyzetben?
- Mi is valójában a valódi probléma itt?
- Milyen ötleteket tudnál kombinálni?
- Készíthetnél valami apróságot, ami bemutatja, hogyan működik?
- Mi működött jól az ötletedben?
- Mit fedeztél már fel?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Gyakori problémák a készségek közötti különbségek, a kudarc miatti frusztráció vagy a csoportdinamika:
Tipp: Kezdjen kicsi és egyszerű feladattal! Kezdjen egy rövid és egyszerű problémával, vagy gyakorló projekttel! Így a gyerekek először megismerik a folyamatot anélkül, hogy túl nagyra vagy bonyolulttá válna. Segíthet az is, ha a folyamatot három lépésre bontja, például:
 - Kinek van problémája?
 - Mi a probléma?
 - Mit tehetünk, hogy segítsünk?
- **Kihívás:** Frusztráció a „nem tudás” vagy a „hibázás” miatt?
 1. **Tipp:** Ismételje gyakran, hogy a hibázás a folyamat része. Ünnepelje a kísérleteket, a kudarcokat és a fejlődést. Használjon posztereket vagy kártyákat olyan mondatokkal, mint „Megpróbálom újra” vagy „Még nem tudom, de...”.
 2. **Tipp:** A különbségek áthidalása a közös munka során. Tisztázzuk a szerepeket: például ki a rajzoló, kérdező, kivitelező vagy előadó. Engedjük meg a gyerekeknek, hogy felváltva töltsék be a szerepeket, hogy mindenki felfedezhesse a saját tehetségét.
 3. **Tipp:** A folyamatra összpontosítson, ne a tökéletes végeredményre. Hangsúlyozza a lépéseket, ne az eredményt. A „Hogyan jutott eszedbe ez az ötlet?” kérdés fontosabb, mint a „Jól sikerült?”. Hagyja, hogy több gyermek is foglalkozzon ugyanazzal a problémával – így megláthatjuk, hányféleképpen lehet gondolkodni!
 4. **Tipp:** Használjon „mosolygós hangulat” (emoji) kártyákat vagy matricákat, hogy vizuálisan is visszajelzést adhasson. Tartsa játékosan a foglalkozást és mutasson maximális rugalmasságot!

A gyerekek akkor tanulnak a legjobban, ha biztonságban érzik magukat a felfedezés során. Hagyjon teret a szórakozásnak, a fantáziának, az őrült ötleteknek – és mutassa meg nekik, hogy az ő véleményük számít.

- **Kihívás:** A kis tanulók stresszt vagy zűrzavart éreznek a választási lehetőségek sokasága miatt.
Tipp: Irányítsa az anyagok kiválasztását! Korlátozza a kis tanulók számára rendelkezésre álló anyagok számát, hogy elkerülje a választás okozta stresszt vagy káoszt. Készítsen minden csoport számára „prototípus-készleteket” egyszerű tárgyakból: papír, ragasztószalag, szívószálak, karton, zsineg stb.
- **Kihívás:** A kisgyerekek frusztráltak az időnyomás miatt
Tipp: Használjon időmérőt vagy homokórát minden lépéshez. A rövid feladatok segítik őket abban, hogy energikusak és szervezettek maradjanak. Kérje meg őket, hogy írják le vagy rajzolják le, mit tennének, ha nem lenne idő – ez is értékes gondolkodási gyakorlat!

Differenciálási lehetőségek

Ha a Design Thinking módszert alkalmazza az osztályteremben, három szintre oszthatja a feladatokat. Ezek a szintek illeszkednek a 6–10 éves tanulók életkorához és fejlődési szakaszához, és segítenek abban, hogy a folyamat megfelelő és megvalósítható legyen.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** egyszerű, felismerhető problémákon dolgoznak, és sok útmutatást kapnak a pedagógustól. Gyakran néhány javasolt megoldás közül választanak, és segítséggel készítenek prototípust. A hangsúly a felfedezésen, a szórakozáson és a lépésenként történő tanuláson van.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** több szabadságot kapnak, hogy közösen vizsgálják meg a problémát, és saját ötleteket dolgozzanak ki. Kis csoportokban dolgoznak, maguk választják ki az anyagokat, és megtanulják, hogyan kell visszajelzést adni és fogadni. A pedagógus célzott kérdésekkel vezeti őket végig a folyamaton.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** önállóan vagy csapatokban dolgoznak a valós világhoz közelebb álló, összetettebb problémákon. Ötvözik az ötleteket, több változatot készítenek egy prototípusból, és kritikusan reflektálnak a folyamatukra. Itt a pedagógus főként coaching szerepet tölt be, és teret biztosít a kreativitásnak és a saját kezdeményezésnek.

Reflektív kérdések

1. A folyamatról (gondolkodás és cselekvés)
 - Mi tetszett nektek a legjobban?
 - Mi volt a legnehezebb?
 - Csináltál olyat, amit még soha nem próbáltál ki?
 - Mit csinálnál másképp legközelebb?
2. Az együttműködésről
 - Hogyan működött együtt a csoportod?
 - Mit tettél, hogy segítsd a csoportodat?
 - Figyelmesen hallgattál másokra? És ők is hallgattak rád?
 - Mi sikerült jól az együttműködés során, és mi nem?
 - Ha újra választhatnál: újra így dolgoznál együtt?

3. Az ötletéről és az eredményről

- Mitől tűnik a megoldásod okosnak vagy különlegesnek?
- Gondolod, hogy az ötleted valóban segít? Miért (miért nem)?
- Mit gondoltak mások az ötletetekről?
- Ajánlanátok a prototípusotokat másoknak is?

3.3.2 Hat gondolkodó kalap (Six thinking hats)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

De Bono gondolkodó kalapjai (Edward de Bono: Hat gondolkodó kalap című műve) egy gondolkodó technika, amely segít különböző szempontokból megvizsgálni egy problémát, ötletet vagy helyzetet. Minden „kalap” egy-egy sajátos gondolkodásmódot képvisel. Ez megkönnyíti a gyermekek (és a felnőttek) számára, hogy gondolataikat rendszerezék, és zavarodás vagy vita nélkül együtt gondolkodjanak. Ez a módszer kiválóan alkalmazható a tervezési folyamatban vagy a Design Thinkingben, különösen a reflexió és az együttműködés során. Belső és külső térben egyaránt használható. Mindkét környezetben sajátos és különböző tevékenységek, valamint valós problémák várnak a tanulókra.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Problémamegoldás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kritikai gondolkodás
 - Kreativitás
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	25–50 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Az óra vagy tevékenység előtt:

1. Előkészítés

- Válasszon ki egy témát. Például: egy tervezési ötlet, egy csoportfeladat, egy osztályszintű probléma vagy egy projekt értékelése.
- Tegye láthatóvá a gondolkodó kalapokat.
- Használjon valódi (színes) kalapokat, papírsapkákat, kártyákat vagy piktogramokkal ellátott kalap-posztereket.
- A színeket jól emelje ki (pl. sárga nap a sárga kalaphoz, felhő a kék kalaphoz).
- Magyarázza el az egyes kalapok jelentését
- Tartsa egyszerűnek és szemléletesnek a magyarázatot. Hagyja, hogy a gyerekek maguk adjanak példákat az egyes kalapokra. Ezt egy játékos témával gyakorolhatják.

Az óra vagy a tevékenység során:

2. **Válassza ki a témát vagy a kérdést:** Döntse el, miről szeretne gondolkodni a diákokkal. Ez lehet egy probléma, egy ötlet, egy helyzet vagy egy projekt. A téma bármi lehet, és óránként vagy csoportonként változhat.
3. **Magyarázza el a gondolkodó kalapokat:** Mutassa be az osztálynak a hat gondolkodó kalapot, röviden említsen meg, mit jelentenek az egyes színek, és hogyan használják a kalapokat. Győződjön meg arról, hogy a diákok megértik a különböző perspektívákat.
4. **Használja a gondolkodó kalapokat egyenként:** Vezesse végig az osztályt az összes kalapon. Ösztönözze a diákokat, hogy osszák meg gondolataikat, érzéseiket vagy ötleteiket az egyes kalapokkal kapcsolatban. Ez történhet szóban, rajzok segítségével, post-it cetlikkel vagy más kreatív módszerekkel.
5. **Tegyen fel célzott kérdéseket az egyes kalapokhoz:** Használjon a kalap színéhez illő, nyitott kérdéseket a gondolkodás irányításához, például:
 - Tények és információk (fehér)
 - Érzések és intuíció (piros)
 - Kritikus pontok és kockázatok (fekete)
 - Pozitívumok és lehetőségek (sárga)
 - Új ötletek és alternatívák (zöld)
 - Folyamat és tervezés (kék)
6. **Az eredmények megvitatása és értékelése:** Összegezze, mi hangzott el az egyes „kalapok” alatt, és beszélje meg a diákokkal, hogy ez mit jelent a téma vagy a következő lépések szempontjából. Kérje meg a diákokat, hogy gondolkodjanak el a „kalapok” használatáról és arról, mit tanultak belőle.
7. **Alkalmazzuk a módszert rugalmasan:** A céltól és a csoporttól függően kiválaszthatjuk, melyik kalapot használjuk és milyen sorrendben. Néha kevesebb kalap is elegendő, vagy új témákkal ismételhetjük őket.
8. **Rendszeresen építse be a gondolkodó kalapokat az osztálytermi gyakorlatba:** Használja a gondolkodó kalapokat különböző tevékenységek során, például ötleteléskor, csoportos megbeszéléseken, problémamegoldáskor, reflexiók alkalmával és döntéshozatal során a strukturált gondolkodás gyakorlására.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A módszer beltéren és a szabadban egyaránt alkalmazható. Mindkét környezetben vannak a diákok számára jellemző, sajátos tevékenységek és valós problémák.

Beltéri használat esetén gondoskodjon arról, hogy az osztályterem elég csendes legyen ahhoz, hogy a kutatás során a diákok koncentrálhassanak, és átgondolt vitákat és magyarázatokat folytathassanak. Külső használat esetén válasszon egy csendes sarkot az udvaron, ahol a diákok koncentrálhatnak, és elkerülhetik a zavaró tényezőket.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Az óra előtt: felkészülés

A gondolkodó kalapok vizualizálása segít a gyerekeknek felismerni és alkalmazni a különböző gondolkodási módokat. A megfelelő téma (pl. egy osztálytermi probléma vagy tervezési kérdés) kiválasztásával a gondolkodás azonnal összekapcsolódik egy valós kihívással.

Az óra alatt:

1. Válasszon témát vagy kérdést
 - Egy konkrét probléma vagy helyzet kiválasztásával aktiválja a problémamegoldó gondolkodást.
 - A gyerekek megtanulják, hogy a problémáknak különböző oldalai vannak, és hogy azokat szisztematikusan lehet vizsgálni.
2. A gondolkodó kalapok bemutatása
 - Minden kalap egy-egy konkrét gondolkodási stílust jelképez:
 - Fehér: tények összegyűjtése
 - Piros: érzések és intuíció
 - Fekete: kockázatok és ellenvetések
 - Sárga: előnyök és lehetőségek
 - Zöld: kreatív ötletek
 - Kék: áttekintés és tervezés
 - A gyerekek megtanulják, hogy a problémamegoldáshoz nem egyféle gondolkodásmódra van szükség, hanem a különböző nézőpontok kombinációjára.
3. Használja a kalapokat egyenként
 - Az egyes nézőpontok külön-külön történő feltárásával a gyerekek megtanulnak:
 - Szisztematikusan gondolkodni
 - Több szempontot figyelembe venni
 - Együttműködni és meghallgatni másokat
 - Ez elősegíti a rugalmasságot és az analitikus gondolkodást.
4. Tegyen fel konkrét kérdéseket az egyes szerepekhez
 - A nyitott kérdések ösztönzik a mély gondolkodást és az ötletek értékelését.
 - A gyerekek képessé válnak:
 - Kritikus szemmel nézni a tényekre (fehér)
 - A kockázatok felmérésére (fekete)
 - Kreatív megoldásokat találni (zöld)
 - A pozitív aspektusok felismerésére (sárga)
 - A folyamat átgondolására (kék)
5. Az eredmények megbeszélése és értékelése
 - A közös elmélkedés során a gyerekek képessé válnak:
 - Következtetéseket levonni
 - Mérlegelni a megoldásokat
 - A döntések alátámasztása

6. Rugalmasságon alapuló alkalmazás és integráció

- A gondolkodó kalapok rendszeres használata szokássá teszi a strukturált gondolkodást.
- A gyerekek megtanulják, hogy a problémamegoldás egy olyan folyamat, amelyet gyakorolni és fejleszteni lehet.

7. A pedagógus szerepe

- Ösztönzi a gondolkodást, mélyreható kérdéseket tesz fel, és olyan biztonságos környezetet teremt, amelyben a gyerekek mernek gondolkodni.
- Nem ad meg válaszokat, hanem irányítja a folyamatot, hogy a gyerekek maguk jussanak el a megoldásokhoz.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

De Bono gondolkodó kalapjainak használata az osztályteremben játékos és strukturált módon ösztönzi a problémamegoldással kapcsolatos gondolkodást. Ez a munkamódszer nemcsak arra tanítja a gyerekeket, hogy spontán reagáljanak, hanem arra is, hogy tudatosan, különböző perspektívákból gondolkodjanak.

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- a problémákat több szempontból is megvizsgálni, és megérteni, hogy több érvényes megoldás is létezhet.
- megérteni, hogy az érzelmeket, a tényeket és az ötleteket el kell különíteniük ahhoz, hogy világosabban és szisztematikusabban tudjanak gondolkodni.
- lépésről lépésre megközelíteni a problémákat, a probléma megértésétől a kritikai elemzésen át a kreatív megoldáskeresésig haladva.
- a problémákat elemezni azáltal, hogy azonosítják, mi történik és miért, valamint reflektálni tudnak saját gondolkodásukra, összehasonlítva azt mások ötleteivel.
- megérteni, hogyan kell értékelni, mi működik és mi nem.
- megkülönböztetni a tényeket a véleményektől vagy az érzelmektől.
- megalapozott döntéseket hozni a különböző lehetőségek mérlegelése és azok közül választani.
- egy problémára többféle, eredeti vagy váratlan megoldást találni.
- tudatában lenni mások igényeinek és nézőpontjainak, és azokat figyelembe venni.
- aktívan meghallgatni másokat.
- saját gondolataikat világosan kifejezni.
- tisztelettel és ítélkezés nélkül összehasonlítani a különböző nézőpontokat.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a kreatív problémamegoldási technika bármely órában alkalmazható, amikor a diákoknak értelmezniük kell egy adott helyzetet, több szempontból meg kell vizsgálniuk azt, meg kell oldaniuk egy problémát vagy helyzetet, döntést kell hozniuk stb. Egy ilyen órai helyzet bármely tantárgy keretébe beépíthető.

Az alábbiakban bemutatjuk, hogyan lehet beépíteni a „hat kalap” technikát az osztálytermi munkába:

1. **Vezesse be a témát:** „A hat gondolkodó kalap segítségével fogjuk megvitatni az iskolai udvarral kapcsolatos ötleteinket.” Magyarázza el, miről fognak gondolkodni, és milyen feladatokkal kell foglalkozniuk. Ossza fel az osztályt kis munkacsoportokra

Tegye láthatóvá a gondolkodó kalapok jelenetét az osztályteremben, és tegye az egész osztály számára elérhetővé a hat színes kalapot/sapkát (vagy kártyát)

Kalap	Felteendő kérdés	Példa tevékenységre
○ Fehér (tények)	Mit tudunk már?	Írjuk le vagy rajzoljuk le az információkat
♥ Piros (érzelme)	Mit gondolunk vagy érezünk?	Hagyja, hogy a gyerekek válasszanak vagy rajzoljanak egy emoji-t
● Fekete (kritikus)	Mi nem működik jól?	Tegyük egy keresztet azok mellé, amik problémát okozhatnak
⦿ Sárga (pozitív)	Mi a jó benne?	Kérje meg a gyerekeket, hogy rajzoljanak egy napot az ötletük mellé
⦿ Zöld (kreatív)	Mi más jut még eszünkbe?	Gondolkodjunk együtt papíron vagy LEGO- val/építőelemekkel
⦿ Kék (áttekintés)	Mit tegyünk ezután?	Kérjük meg a gyerekeket, hogy készítsenek tervet, vagy osszák el a feladatokat

2. **Gondolkodjunk el minden „kalap” esetében (egyszerre csak egyet):** Lépésről lépésre haladjunk végig az egyes gondolkodó „kalapon”. Minden „kalap” esetében adjunk teret a gyerekeknek, hogy megosszák véleményüket, ötleteiket vagy érzéseiket – szóban, post-it-en vagy munkalapon keresztül. A gyerekek bemutatják a játszótérrel kapcsolatos ötleteiket a csoportjuknak. Minden tanuló kifejezi véleményét, érzéseit, elképzeléseit vagy lehetséges megoldásait az egyes „kalapok” esetében
3. **Gondolkodjunk el együtt:** Beszéljük meg röviden, mit tanultunk. Például:
 - „Mit fedeztünk fel azzal, hogy így gondolkodtunk?”
 - „Melyik ötletet szeretnénk továbbfejleszteni?”
 - „Mit találtak nehéznek vagy szórakoztatónak ebben a gondolkodásmódban?”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

1. A kalapok vizuális ábrázolása (kötelező)
 - Színes kalapok (igazi kalapok, papírkalapok vagy fejpántok)
 - A gondolkodó kalapok poszterei (színenként egy-egy, szavakkal és képekkel ellátva)
 - Kártyák vagy matricák a színekkel és a hozzájuk tartozó szimbólumokkal
 - Digitális táblára szánt diák vagy kinyomtatható anyagok a jelentés vizuális alátámasztásához

2. Munkalapok a diákok számára

- Munkalapok gondolkodó kalaponként (rajzolás, írás, színezés, kitöltés)
- Post-it-ek vagy színes papírok kalap színénként (ötleteléshez vagy visszajelzéshez)
- Emotikonok vagy mosolygós kártyák (a piros kalaphoz)
- Reflektáló kártyák vagy beszélgetőtáblák
- A hat kalap színében színes ceruzák vagy filctollak

3. Alapvető tantermi kellékek

- Nagy papírlap vagy felnyitható táblázat a közös gondolattérképekhez
- Értékes, szabadon használható és nyitott végű anyagok, kézműves anyagok a kreatív kidolgozáshoz (pl. zöld kalap – kreatív gondolkodás)
- Időzítő vagy homokóra (a kalapok szerinti időbeosztáshoz)

Tanulókat segítő kérdések

A kérdések attól függenek, hogy melyik „kalap” szólal meg, például:

- Fehér kalap – Tények és információk – Mit kell még kiderítenünk ahhoz, hogy jobban megértsük?
- Piros kalap – Érzelmek és intuíció – Szerinted ez kellemes, nehéz, izgalmas vagy szórakoztató? Miért?
- Fekete kalap – Kritikai gondolkodás és kockázatok – Mi süлhet el rosszul?
- Sárga kalap – Pozitív gondolkodás és lehetőségek – Mit jelenthet ez valakinek?
- Zöld kalap – Kreativitás és új ötletek – Mit tehetnél másképp?
- Kék kalap – Áttekintés és reflexió – Melyik kalapot használjuk most, és miért?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyerekek eleinte nem mindig értik meg jól az elvont gondolkodó kalapokat.
Tipp: Tegye vizuálissá és konkrétabbá
 - Használjon egyértelmű színeket, piktogramokat és egyszerű nyelvet.
 - Tegyen ki szemléletes posztereket, vagy dolgozzon valódi kalapokkal vagy fejpántokkal.
 - A gyermekbarát magyarázatok hatékonyabbak, mint az elmélet.
- **Kihívás:** A túl sok kalap egyszerre összezavarja a kisgyerekeket.
Tipp: Kezdjen 2 vagy 3 szereppel (pl. fehér, piros, sárga), majd fokozatosan bővítse a választékot.
 - A kevesebb több, főleg az elején. Építse fel fokozatosan!
- **Kihívás:** A gyerekek egy adott szerepben még nem tudnak megfelelően gondolkodni, ehhez gyakorlás és ismétlés szükséges. Pedagógusként gondolkodjon hangosan: „Amikor a fekete szerepben gondolkodom, azt látom, hogy...”.
Tipp: Mutasson példát a gondolkodásra
 - A modellezés hatalmas segítséget nyújt a gondolkodás fejlődésében.
- **Kihívás:** Néhány gyermek fél hangot adni a gondolataiknak, vagy másokat követni.
Tipp: Váltogasson az osztálytermi és az egyéni feladatok között
 - Hagyja, hogy a gyerekek először egyedül rajzoljanak vagy írjanak, és csak utána osszák meg az eredményt. Így minden gyereknek jut gondolkodási tér.

- **Kihívás:** A gyerekek gyorsan elveszítik a fonalat a folyamat során.
Tipp: Használjon rögzített rutinokat. Ezért dolgozzon rögzített ritmusban, pl.:
 - Válasszon kalapot
 - Tegyen fel kérdést
 - Osszák meg a választ
 - Az ismétlés önbizalmat ad.
- **Kihívás:** A gyerekek hosszú foglalkozások során elveszítik a figyelmüket.
Tipp: Legyen rövid és lendületes
 - Használjon időzítőt minden kalaphoz (pl. 3 perc egy gondolati vonalra), és gondoskodjon aktív feladatokról (rajzolás, mozgás, kártyaválasztás) – ez biztosítja a nagyobb részvételt.
- **Kihívás:** A gyerekek gyakran csak pozitívan (sárga) vagy kreatívan (zöld) akarnak gondolkodni.
Tipp: Ösztönözzön mindenféle gondolkodásra, beleértve a „nehéz” gondolkodást is
 - Magyarázza el, hogy minden kalap fontos – beleértve a Kritikai gondolkodást és az érzelmek figyelembevételét is.
 - Használjon példákat, ahol a fekete vagy a piros kalap döntő szerepet játszik.

Differenciálási lehetőségek

Ahhoz, hogy a gondolkodó kalapokkal való munkát a tanulók szintjéhez igazítsa, három szintre oszthatja a feladatokat:

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a tanulók egyszerre egy vagy két gondolkodó kalapot fedeznek fel, a pedagógus jelentős támogatásával. A kérdések egyszerűek és vizuálisak, a válaszokat rajzolással is meg lehet adni. Központi szerepet játszik a közös hangos gondolkodás.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a tanulók egymás után több gondolkodó kalapot is használnak. Önállóan gondolkodnak, csoportokban osztják meg ötleteiket, és leírják vagy lerajzolják a válaszaikat. A pedagógus főként kérdések feltevésével és közös reflexióval irányítja őket.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a tanulók önállóan vagy csoportokban használják mind a hat gondolkodó kalapot, akár összetettebb témákkal vagy saját projektjeikkel kapcsolatban is. Tudatosan váltanak perspektívát, mélyreható kérdéseket tesznek fel egymásnak, és kritikusan reflektálnak gondolkodási folyamatukra.

Ez a felépítés lehetővé teszi a gondolkodási készségek lépcsőről lépésre történő fejlesztését, a gyermekek tempójához és szintjéhez igazodva.

Reflektív kérdések

1. Maga a gondolkodásról
 - Melyik kalappal volt a legkönnyebb gondolkodnod?
 - Melyik kalapot találtad a legnehezebbnek? Miért?
 - Gondoltál vagy mondtál olyasmit, amit általában nem tennél?
 - Melyik szerep segített abban, hogy új ötletet találj ki?

2. A folyamatról

- Hogyan érezted magad a lépésről lépésre történő gondolkodás során?
- Mi történt, amikor más szerepben kezdtünk el gondolkodni?
- Sikerült alaposan áttekintenünk a probléma minden oldalát?
- Mi volt a különbség a kreatív gondolkodás és a kritikai gondolkodás között?

3. Az empátiáról és az együttműködésről

- Mit csinált jól a csoportod a gondolkodás során?
- Jól meghallgattátok egymást?
- Ki segített nektek továbbgondolni a dolgokat?
- Mit csinálnátok másképp a csoportban legközelebb?

4. A tanulásról és a fejlődésről

- Mit tanultatok magatokról, mint gondolkodókról?
- Van valami, amit most jobban megértesz, mint korábban?
- Hogyan tudod ezt a gondolkodásmódot más helyzetekben is alkalmazni?

3.3.3 Tudományos fogalmak mozgásos feldolgozása

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tudományos fogalmak mozgásba való átültetése azt jelenti, hogy a gyerekek mozgáson keresztül tapasztalják meg az elvont elveket (például az anyagállapotokat). A gyerekek testükkel fizikailag ábrázolják ezeket a fogalmakat, felfedezve, hogyan működik egy fogalom, hogyan lehet azt ábrázolni, és hogyan lehet továbbfejleszteni. A tevékenységet beltéren vagy a szabadban is el lehet végezni. Ez a tanulási tevékenység a problémamegoldásra összpontosít: a diákok kapnak egy tudományos fogalmat, például az anyagállapotokat, és a feladat az, hogy mozgáson keresztül ábrázolják azt.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Problémamegoldás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kritikai gondolkodás
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	30–50 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Felfedezés mozgáson keresztül:** A tanulók testükkel gyakorolják a különböző mozgási kritériumokat, például a sima mozgást vagy egy adott mintázat követését. Ösztönözzük a szabad felfedezést és az ötletek kipróbálását.
2. **A koncepció alkalmazása:** A tanulók csoportokban dolgoznak, hogy testükkel, mozgással mutassák be a koncepciót. Kísérleteznek, ötleteket cserélnek és megoldásokat próbálnak ki.
3. **Bemutatás:** Mutassák be az osztálynak: az egyik csoport előadja, a másik pedig figyel, összpontosítva arra, hogyan alkalmazzák a fogalmat és a mozgási kritériumokat.
4. **Értékelés:** Gondolkodjanak el együtt: beszéljék meg, mit fedeztek fel, mely mozgási kritériumok és fogalmak voltak láthatóak, és mit lehetne másképp csinálni vagy javítani.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A gyakorlat beltéren vagy a szabadban is elvégezhető.

Ha beltéren végzik, ügyeljen arra, hogy a tanterem tágas legyen, és lehetővé tegye az osztály és az egyes tanulók szabad mozgását. Ugyanakkor gondoskodjon arról is, hogy elég csendes legyen a környezet ahhoz, hogy a tanulók koncentrálhassanak a magyarázataira és utasításaira.

Ha a szabadban végzik, válasszanak egy csendes, de tágas helyet az udvaron, ahol a tanulók koncentrálni tudnak, és nem zavarják őket más tevékenységek.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tanulási tevékenység a problémamegoldásra összpontosít. A diákok egy tudományos fogalmat kapnak, például az anyagállapotokat, és a feladat az, hogy mozgással ábrázolják azt. Kipróbálnak különböző kifejezési módokat.

Egyénileg vagy kis csoportokban dolgozva a tanulók ötleteket gyártanak, megoldásokat próbálnak ki, és finomítják a megközelítésüket, amíg nem találnak hatékony módszert a fogalom mozgással történő ábrázolására. Végül reflektálnak a választásaikra és arra, hogyan lehetne javítani az ábrázolásukon.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek kísérletezni ötleteikkel, értékelni azokat, és finomítani őket a fejlesztés során.
- megértik, hogy egy adott problémára több megoldás is lehetséges.
- kritikusan reflektálni tudnak a tanulási folyamatukra azáltal, hogy megkérdézik maguktól, mi működött, miért választottak egy adott megoldást, és mit lehetne másképp csinálni legközelebb.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Egyértelmű példa erre, amikor a tanulók mozgással ábrázolják az anyagállapotokat és azok átmeneteit. Például egy megolvadó csokoládétömb: először szilárd tárgyként mozog, majd fokozatosan „megolvad”, és folyékony állapotba kerül. Mozgásukat a részecskemodell alapján irányítják: kezdetben a tanulók szorosan egymás mellett állnak, rendezett formában (szilárd állapot), majd fokozatosan szétterülnek (olvadás).

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Íme egy áttekintés a koncepciótól függően felhasználható eszközökről és anyagokról:

- Utasításkártyák
- Fényképezőgép vagy tablet a felvételek rögzítéséhez
- Post-it cetlik az első ötletek vagy megjegyzések feljegyzéséhez
- Nagy papírlapok vagy táblák
- Inspiráló fotók

Tanulókat segítő kérdések

Íme néhány példakérdés az anyagállapotokra vonatkozóan.

A fogalom megfigyelése

- Hogyan mozog valójában egy szilárd tárgy?
- Mi változik, amikor valami elkezd olvadni?
- Érzed, hogy a részecskék hogyan viselkednek másképp?

Kísérletezés a mozgással

- Mi történik, ha gyorsabban vagy lassabban mozogsz?
- Meg tudod mutatni a különbséget a szilárd, a folyékony és a gázhalmazállapot között?
- Hogyan tudod bemutatni, hogy a részecskék fokozatosan távolodnak egymástól?

Problémamegoldás gondolkodás

- Melyik mozgás mutatja legjobban az olvadási folyamatot?
- Tudsz-e más módszert kitalálni ugyanazon fogalom ábrázolására?
- A stratégiád az egész csoport számára működik? Ha nem, mit változtathatnál?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok nem tudják, hogyan kezdjenek hozzá
- 1. **Tipp:** Javasolja nekik, hogy először az alapvető jellemzőkre koncentráljanak (pl. „A részecskék közel vannak egymáshoz, vagy messze vannak egymástól?”).
- 2. **Tipp:** Ösztönözze őket kis kísérletek elvégzésére: próbáljanak ki egy egyszerű mozdulatot, majd módosítsák azt.
- **Kihívás:** A diákok túl gyorsan vagy kaotikusan mozognak
- 1. **Tipp:** Kérje meg őket, hogy lassítsanak, és hangsúlyozzák ki az állapotok közötti különbségeket.
- 2. **Tipp:** Használjon számolást vagy ütemet a csoport mozgásának összehangolásához.
- **Kihívás:** A koncepció nagyon elvontnak tűnik a diákok számára
- 1. **Tipp:** Adjon konkrét példát, például a csokoládé vagy a jég olvadását.
- 2. **Tipp:** Kérje meg őket, hogy gondolkodjanak el a részecskemodellen: hogyan mozognának a részecskék?
- **Kihívás:** A csoportnak nehézségei vannak a koordinációval
- 1. **Tipp:** Ossza fel a mozgást szakaszokra: először mutassa meg a szilárd állapotot, majd a folyékonyat, végül a gázt.
- 2. **Tipp:** Használjon vizuális jelzéseket (jelölőket vagy zónákat) a távolságtartás és a felállás irányításához.

Differenciálási lehetőségek

Amikor mozgáson keresztül fedeznek fel tudományos fogalmakat, három szinten lehet differenciálni:

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A gyerekek egyszerű, irányított mozdulatokat hajtanak végre, és főként utánozás és érzés útján fedeznek fel dolgokat. Vizuális támogatást és egyértelmű utasításokat kapnak. Gondoljunk például az ugrálásra, a zuhanásra vagy a segítségével történő egyensúlyozásra.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A gyerekek kombinálják a mozdulatokat, és elgondolkodnak az ok-okozati összefüggéseken. Csoportokban dolgoznak rövid mozdulatsorokon, és reflektálnak a választásaikra. Már képesek kísérletezni és variálni egy feladat keretein belül.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A gyerekek kreatív mozgásmegoldásokat terveznek, önállóan terveznek, és mélyen elgondolkodnak a folyamatukon. Képesek fizikailag ábrázolni olyan elvont fogalmakat, mint a stabilitás vagy az aggregációs állapot, és értékelni a megközelítésüket.

A problémamegoldó gondolkodást minden szinten ösztönzik a nyitott feladatok, a célzott kérdések és a kísérletezésre biztosított lehetőségek. Ez lehetővé teszi, hogy igazodjon az egyes gyermekek fejlődési szintjéhez, és a természettudományt kézzelfoghatóvá és aktívvá tegye.

Reflektív kérdések

1. A fogalom megértése
 - Mit fedezettél fel a [gravitációról/erőről/egyensúlyról]?
 - Mit gondolsz, miért történt ez, amikor [ugrottál/tolódtál/gurultál]?
 - El tudod magyarázni, mi történne, ha valamit megváltoztatnánk?
2. Problémamegoldás folyamat
 - Milyen ötleteket próbáltál ki először?
 - Mi működött jól? Mi nem működött? Mit gondolsz, miért?
 - Hogyan döntötted el, melyik megoldást választod?
3. Együttműködés és kommunikáció
 - Hogyan működtek együtt a problémamegoldás érdekében?
 - Mit tett valaki a csoportotokból, ami segített nektek?
 - Hogyan hallgattatok egymás ötleteire?
4. A tanulásról való reflexió
 - Mit tanultatok ma, amit korábban nem tudtatok?
 - Milyen érzés volt kipróbálni valami újat?
 - Hogyan segített a mozgásod abban, hogy világosan bemutasd a fogalmat?

3.3.4 Mi a következő lépés?

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Mi jön ezután?” egy rugalmasan alkalmazható tanulási tevékenység, amely fejleszti a tanulók problémamegoldás és kritikai gondolkodás készségeit. Egy kutatási vagy tervezési feladat során a tanulók váratlan problémával szembesülnek, amely megakadályozza a továbblépést. Egyedül vagy kis csoportokban dolgozva a tanulóknak ötleteket kell gyűjteniük a lehetséges megoldásokról, mérlegelniük kell az előnyöket és hátrányokat, valamint összegyűjteniük a szükséges anyagokat az akadály leküzdéséhez. Ez a tevékenység megtanítja a gyerekeket a helyzetek elemzésére, megalapozott döntések meghozatalára és az eredmények átgondolására.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Problémamegoldás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kritikai gondolkodás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	30 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. A tanulók egyénileg, párban vagy kis csoportokban kezdik el a kutatási vagy tervezési feladatot.
2. A tevékenység során váratlan probléma vagy akadály merül fel.
3. A diákok azonosítják és megvitatják a problémát, majd lehetséges megoldásokat keresnek.
4. Kiválasztanak egy megoldást, összegyűjtik a szükséges anyagokat vagy erőforrásokat, majd kipróbálják az ötletüket.
5. A diákok értékelik, hogy a megoldás működik-e, és ha szükséges, módosítják a megközelítésüket.
6. A tevékenység egy rövid reflexióval és a problémamegoldás folyamatról szóló osztálybeszélgetéssel zárul.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez a tevékenység a vizsgálati vagy tervezési feladattól függően az osztályteremben és a szabadban egyaránt elvégezhető.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

- A problémával való szembesülés: A diákok váratlan akadályba ütköznek, amely megakadályozza őket a kutatási vagy tervezési feladat folytatásában, ami problémamegoldásra készíti őket.
- A helyzet elemzése: A diákok alaposan megvizsgálják a problémát, azonosítják az okokat és a korlátokat, ami fejleszti az analitikus gondolkodást.
- Alternatívák kidolgozása: A diákok ötleteket gyűjtenek a lehetséges megoldásokról, és többféle megközelítést is megvizsgálhatnak, ahelyett, hogy az első ötletnél maradnának.
- A lehetőségek értékelése: Mérlegelik az egyes lehetséges megoldások előnyeit és hátrányait, megtanulják felmérni a megvalósíthatóságot, a hatékonyságot és a lehetséges következményeket.
- Megfontolt döntéshozatal: A diákok kiválasztják a legmegfelelőbb megoldást, és megvalósítják azt, gyakorolva a bizonyítékokon és érvelésen alapuló döntéshozatalt.
- Az eredmények átgondolása: A megoldás kipróbálása után a diákok átgondolják, mi működött, mi nem, és miért, ami erősíti a Kritikai gondolkodást és az iteratív problémamegoldást.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek felismerni és elemezni a váratlan problémákat
- képesek lesznek hatékony megoldásokat kidolgozni és megvalósítani
- kritikusan reflektálni tudnak döntéshozatali folyamatukra.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a feladat olyan feladatokhoz alkalmas, ahol természetes módon felmerülhetnek előre nem látható problémák.

- Természettudományos kutatások: Egy kísérlet során meghibásodik egy eszköz vagy az eredmények váratlanok, ami arra készíti a diákokat, hogy kitalálják, hogyan tovább.
- Tervezési és mérnöki feladatok: Egy modell vagy prototípus építése közben a diákok rájönnek, hogy egy alkatrész nem illeszkedik, vagy a terv nem működik a kívánt módon.
- Szabadtéri tanulási tevékenységek: A diákok környezeti vagy logisztikai akadályokba ütköznek, például időjárási körülmények vagy hiányzó anyagok miatt, amelyek kreatív megoldásokat igényelnek.
- Projektalapú tanulás: Egy projekt tervezése vagy végrehajtása során a diákok előre nem látható kihívásokkal szembesülnek, például hiányzó adatokkal, időbeli korlátokkal vagy egymással ütköző ötletekkel.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A pontos probléma és a szükséges anyagok nem jósolhatók meg előre; a diákoknak azonosítaniuk kell az akadályt, és a javasolt megoldásuk alapján meg kell határozniuk és összegyűjteniük a megoldáshoz szükséges anyagokat.

Tanulókat segítő kérdések

A pedagógus szerepe: a pedagógus irányító, kíváncsi és támogató, ösztönzi a gondolkodást, magyaráz és úragondolásra készíti a diákokat

A probléma megértése:

- Milyen akadályba ütköztetek?
- Miért nem tudtok tovább haladni a feladattal?

A szükségletek azonosítása:

- Mire van szükség ahhoz, hogy tovább haladhass?
- Milyen erőforrások vagy anyagok segíthetnek neked a kihívás leküzdésében?

Lehetőségek feltárása:

- Mit tudsz felhasználni az osztályteremből vagy a környezetedből, ami segíthet neked?
- Vannak-e alternatív megoldások a problémamegoldáshoz, ha az első ötleted nem válik be?

Döntéshozatal és reflexió:

- Melyik megoldás tűnik a legmegvalósíthatóbbnak, és miért?
- Hogyan fogod ellenőrizni, hogy az ötleted működik-e?
- Mi történhet, ha a megoldásod nem úgy működik, ahogy tervezted?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy a diákok anélkül rohannak bele a problémamegoldásba, hogy teljes mértékben megértenék azt.
Tipp: Ösztönözze a diákokat, hogy álljanak meg egy pillanatra, és elemezzék a problémát, mielőtt megoldásra sietnének.
- **Kihívás:** A diákok frusztrálttá válhatnak, ha az első ötletük nem válik be.
Tipp: Ahelyett, hogy megadná a választ, tegyen fel Tanulókat segítő kérdéseket a kritikai gondolkodás ösztönzése érdekében.
- **Kihívás:** Egyes diákoknak nehézséget okozhat, hogy több lehetséges megoldást is kigondoljanak.
Tipp: Ösztönözze a többféle megoldásra irányuló ötletelést és az alternatívák mérlegelését.
- **Kihívás:** A diákok a hibákat vagy a sikertelen kísérleteket kudarcnak tekinthetik, ahelyett, hogy a tanulás részének tekintenék őket.
Tipp: Hangsúlyozza, hogy a hibák tanulási lehetőségek és a folyamat részét képezik.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okozhat a megfelelő anyagok és források azonosítása vagy azokhoz való alkalmazkodás.
Tipp: Adjon időt a diákoknak, hogy összegyűjtsék vagy a választott megoldásukhoz igazítsák az anyagokat.
- **Kihívás:** Egyes diákok túlzottan támaszkodhatnak a pedagógusra vagy a tehetségesebb osztálytársaikra a döntések meghozatalakor.
Tipp: Támogassa az együttműködést, de ha lehetséges, hagyja, hogy a diákok önállóan hozzanak döntéseket.

Differenciálási lehetőségek

Ha a „Mi a következő lépés” játékot 6–10 éves tanulókkal használja, könnyedén három szintre oszthatja a feladatokat: kezdő, haladó és szakértői szintre.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Adjon nekik rövidebb, egyszerűbb feladatokat, ahol a nehézség egyértelmű. Adjon tippeket vagy részleges javaslatokat a szükséges eszközökre vonatkozóan. Ösztönözze a páros munkát a problémamegoldás elősegítése érdekében.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Használjon összetettebb vagy többértelműbb feladatokat, amelyek önálló gondolkodást igényelnek. Korlátozza a tippek számát, hogy a tanulóknak maguknak kelljen több megoldást kigondolniuk. Ösztönözze őket arra, hogy elgondolkodjanak azon, miért működhetnek vagy nem működhetnek bizonyos megoldások.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Vezessen be nyitott végű vagy több lépésből álló feladatokat, ahol a problémának több lehetséges megoldása is lehet. A tanulóknak előre kell látniuk a lehetséges kihívásokat, és önállóan kell azonosítaniuk a szükséges anyagokat. Ösztönözze őket arra, hogy kritikusan értékeljék megoldásuk hatékonyságát, és mérlegeljék az alternatív stratégiákat.

Reflektív kérdések

- Mit tanultatok arról, hogyan kell megközelíteni a váratlan problémákat?
- Mely stratégiák segítettek a leghatékonyabban megoldani a problémát?
- Mit csinálnál másképp, ha legközelebb hasonló problémával szembesülnél?
- Hogyan tudjátok alkalmazni a problémamegoldásról tanultakat más feladatokban vagy tantárgyakban?
- Észrevettél-e magadban olyan erősségeket vagy fejlesztendő területeket, amelyek a kihívások kezelésében segíthetnek?

3.3.5 Ki vagyok én?

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Ki vagyok én?” egy olyan tevékenység, amelynek során minden játékos a homlokára ragaszt egy kártyát, amelyen egy híres személy, állat vagy kitalált szereplő neve szerepel, anélkül, hogy tudná, ki az. Kizárólag igen-nem kérdéseket feltéve minden játékos megpróbálja kideríteni a saját identitását. A tevékenységet az osztályteremben és a szabadban egyaránt le lehet bonyolítani. A „Ki vagyok én?” nevű tanulási játék ösztönzi a problémamegoldást, mivel a játékosoknak aktívan stratégiákat kell kidolgozniuk identitásuk kiderítéséhez.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Problémamegoldás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kritikai gondolkodás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	50–100 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. Írjon egy személy, állat, szakma vagy híres személy nevet minden post-it cetlire.
2. Ragasszák fel a post-it cetliket az egyes játékosok homlokára úgy, hogy azok ne lássák, mi van rájuk írva.
3. Válasszunk ki valakit, aki kezdi a játékot. Ez a személy feltehet egy „igen/nem” kérdést egy osztálytársának. Ezután a következő játékos következik.
4. Ha valaki úgy gondolja, hogy tudja, ki az, a saját körében megpróbálhatja kitalálni.
5. A játék akkor ér véget, amikor mindenki helyesen kitalálta, mi van a post-it cetlijén.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Állítson fel asztalokat vagy szőnyeget a padlón, ahol 3–6 fős kis csoportok kényelmesen elférnek. Hagyja, hogy körbe üljenek. Így mindenki könnyen felteheti a kérdéseit a többieknek.

Kint: Csendes és tiszta környezetben a tanulók kint is körbe ülhetnek.

Kint a játékot mozgás közben is lehet játszani. Mindenki sétálgat, és akkor tehet fel kérdést, amikor valakibe belebotlik. Így nemcsak mozgás van, hanem több interakció is a különböző játékosok között.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A „Ki vagyok én?” nevű tanulási játék ösztönzi a problémamegoldást, mivel a játékosoknak aktívan stratégiákat kell kidolgozniuk identitásuk kiderítéséhez. Először megtanulják, hogyan gyűjtsenek információkat konkrét, igen-nem kérdések feltevésével, majd logikusan elemezniük kell, mely kérdések vezetnek el leggyorsabban a válaszhoz. A játékosok megtervezik a megközelítésüket: eldöntik, mely kategóriákat zárják ki először, és hogyan használják fel a kérdéseiket a lehető leghatékonyabban.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek információkat gyűjteni és elemezni igen/nem kérdések segítségével;
- hatékony és logikus kérdéseket tudnak feltenni;
- képesek lesznek érveléssel kizárni a valószínűtlen lehetőségeket, és azonosítani a rejtett identitást;
- képesek lesznek gondolkodásukat az új információk és mások válasza alapján módosítani.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- Válasszon az órához illő témákat (szakmák, állatok, történelmi személyiségek stb.).
- Post-it a homlokán: „Ló”

Kérdések:

1. Állat vagyok? ☒
2. Ember vagyok? ☐
3. Négy lábam van? ☒
4. Tudok repülni? ☐
5. Gyorsan tudok futni? ☒
6. Van farkam? ☒
7. Hosszú nyakam van? ☒
8. Nyihogok? ☒
9. Megülhetnek az emberek? ☒
10. Farmon vagy istállóban élek? ☒
11. Kisebb vagyok, mint egy kutya? ☐
12. Fűvel táplálkozom? ☒

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Post-it cetlik
- Tollak vagy filctollak

Tanulókat segítő kérdések

Hasznos kérdések a játék előtt (felkészülés és stratégia)

- Hogyan lehet úgy kérdéseket feltenni, hogy gyorsan sok információt szerezhessünk?
- Szerinted melyik kategóriát érdemes először kizárni (pl. állat, szakma, híres személy)?
- Mit tehetsz, ha nem vagy biztos a válaszban?

Hasznos kérdések a játék során (folyamatirányítás)

- Melyik kérdések segítettek neked, és melyek nem?
- Kipróbálhatnál egy másik stratégiát, hogy gyorsabban eljuss a válaszhoz?
- Mit gondolsz, mit kérdezne valaki más, ha a helyedben lenne?
- Össze tudod-e kapcsolni a különböző válaszokból származó információkat, hogy kizárj valamit?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy a diákok túl korán, túl konkrét kérdéseket tesznek fel a játék során.
Tipp: Ösztönözze a diákokat, hogy kezdjenek általános kategóriájú kérdésekkel, és lépésről lépésre szűkítsék le a lehetőségeket.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okozhat hatékony kérdések kigondolása.
Tipp: Javasolja nekik, hogy használjanak ellentétes kérdéseket, vagy egyszerre zárjanak ki nagy csoportokat a lehetőségek közül, hogy a kérdezés stratégiaibb legyen.
- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy a diákok elfelejtik a korábbi válaszokat, vagy ugyanazokat a kérdéseket ismételtetik.
Tipp: Ösztönözze a diákokat, hogy figyelmesen hallgassanak, jegyezzék meg a kizárt lehetőségeket, vagy írják le a fontos nyomokat, mielőtt tippelnének.

Differenciálási lehetőségek

Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):

- Megadható a szereplők általános kategóriája. Például: mindenki növény.
- Ha nehezen boldogulnak, adhatunk nekik segítséget.
- Páros játék: Két tanuló együtt tippelhet, és segíthetnek egymásnak a kérdések feltevésében.

Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):

- Kínáljon kissé szélesebb kategóriakört (pl. állatok, szakmák és jól ismert szereplők), anélkül, hogy túlságosan leszűkítené azokat.
- Bátorítsa a tanulókat, hogy mind kategóriára, mind részletekre vonatkozó kérdéseket tegyenek fel (pl. „Állat vagyok?” és „Vízben élek?”).
- Engedje meg a tanulóknak, hogy egyedül dolgozzanak, de szükség esetén támogassa őket alkalmi társas beszélgetéssel.
- Csökkentse a tippek számát a kezdőkhöz képest, de nyújtson minimális támogatást, ha a tanulók elakadnak.
- Bátorítsa a tanulókat, hogy röviden magyarázzák el, miért gondolják, hogy egy bizonyos válasz közelebb viszi őket a megoldáshoz.

Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):

- Használjon nehezebb kategóriákat, például történelmi személyiségeket, könyvszereplőket vagy szakmákat.
- Korlátozza az egyes játékosok által feltett kérdések számát, mielőtt tippelnének.
- Bátorítsa a tanulókat, hogy minden kérdés vagy tipp után magyarázzák el gondolkodásmódjukat.
- Állítson be időkorlátot, hogy fokozza a stratégiai gondolkodást és a gyors döntéshozatalt.
- Hagyja, hogy a tanulók saját szereplőket vagy kategóriákat találjanak ki, amelyeket osztálytársaiknak kell kitalálniuk.

Reflektív kérdések

- Melyik stratégia bizonyult a leghatékonyabbnak a válasz megtalálásához? Miért?
- Mely kérdések voltak kevésbé hatékonyak, és mit csinálnál másképp legközelebb?
- Felfedeztél-e a játék során olyan új gondolkodásmódokat, amelyeket más problémák megoldására is felhasználhatsz?
- Hogyan tudnád jobban megtervezni, mely kérdéseket tegyél fel először?

3.4 KRITIKAI GONDOLKODÁS

3.4.1 Dilemmaalapú gondolkodás (Dilemma thinking)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „dilemma alapú gondolkodás - dilemma thinking” tevékenység fejleszti a kritikai gondolkodást és az empátiát a 6–10 éves tanulók körében. A gyakorlat során a tanulók párban vagy kis csoportokban dolgoznak, hogy elemezzenek egy valós és értelmes dilemmát, például mérlegeljék a vulkán közelében való élet előnyeit és hátrányait. A tanulók tudatos döntéseket hoznak, megfogalmazzák érvelésüket, és bizonyítékokkal alátámasztják döntéseiket. Ez az együttműködésen alapuló gyakorlat arra ösztönzi a gyerekeket, hogy az osztálybeli beszélgetések során több szempontot is értékeljenek, és tiszteletben tartsák a különböző nézőpontokat.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kritikai gondolkodás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni vagy az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	50–100 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. A téma bemutatása és a dilemmának a felvetése.
2. Tartalom, témamegadása
3. Gondolkodási feladat kis csoportokban és döntéshozatal
4. Osztályszintű megbeszélés. Minden csoport bemutatja véleményét és érveit. Ösztönözzük a különböző nézőpontok megjelenését.
5. A gondolkodási folyamat átgondolása

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez a tevékenység rugalmasságot igényel mind beltéren, mind a szabadban, feltéve, hogy a diákok kis csoportokban ülhetnek és koncentrált beszélgetésbe bocsátkozhatnak.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A diákok a kritikai gondolkodáson dolgoznak, mert:

- többféle nézőpontot mérlegelnek egymással szemben.
- megfontolt döntéseket kell hozniuk, és azokat indokolniuk kell.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a diákok:

- képesek lesznek elemezni egy valós dilemmát (vulkán közelében élni) azáltal, hogy azonosítják és mérlegelik az előnyöket és hátrányokat.
- képesek lesznek megfogalmazni érvelésüket, indokolni döntéseiket, és bizonyítékokkal alátámasztani álláspontjukat.
- képesek lesznek bemutatni az együttműködésen alapuló problémamegoldási készségeket azáltal, hogy kis csoportokban megvitatják a kérdést, tárgyalnak és döntést hoznak.
- Kritikai gondolkodást és reflexiót tanúsítanak azáltal, hogy több szempontot is figyelembe vesznek, és értékelik a saját és mások döntései mögött álló érvelést.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A dilemmának reálisnak és értelmesnek kell lennie. Példák dilemmákra:

- **Földrajz:** Egy vulkán közelében élnél?
- **Biológia:** Minden nap gyümölcsöt vagy süteményt együnk?
- **Történelem:** Meg kell-e őriznünk a régi történelmi épületeket, vagy modern épületekkel kell-e helyettesítenünk őket?
- Lásd a mellékletet: Laknál egy vulkán közelében?

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Ez a dilemmától függ. De adjon elegendő információt a témáról, hogy a tanulók átgondolt döntéseket hozhassanak

Tanulókat segítő kérdések

A probléma/helyzet elemzése

- Melyek ennek a helyzetnek a főbb szempontjai?
- Milyen információkra van szükséged ahhoz, hogy megalapozott döntést hozhass?
- Különböző szempontokból is meg lehet-e vizsgálni ezt a problémát?

Az előnyök és hátrányok mérlegelése

- Melyek ennek a választásnak a lehetséges előnyei?
- Milyen hátrányokat vagy kockázatokat látsz?
- Melyik előnyt vagy hátrányt tartod a legfontosabbnak, és miért?

Érvelés és indoklás

- Hogyan tudod másoknak elmagyarázni a döntésedet?
- Milyen bizonyítékok vagy példák támasztják alá a véleményedet?
- Milyen ellenvetéseket hozhat fel valaki, és hogyan válaszolna rájuk?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Ha a tanulók nehezen kezdenek el gondolkodni
 1. **Tipp:** Bátorítsa őket, hogy először sorolják fel az összes előnyt és hátrányt, ami eszükbe jut.
 2. **Tipp:** Javasolja, hogy egyszerre csak egy szempontra koncentráljanak, hogy ne érezzék magukat túlterhelve.
- **Kihívás:** Ha a tanulók homályos vagy felületes válaszokat adnak
 1. **Tipp:** Tegyen fel ösztönző kérdéseket, például: „Miért gondold, hogy ez fontos?” vagy „Tudnál példát mondani?”
 2. **Tipp:** Ösztönözze őket, hogy a döntés előtt mérlegeljék a dilemmának mindkét oldalát.
- **Kihívás:** Ha a diákok csoporton belül erősen eltérő véleményen vannak
 1. **Tipp:** Emlékeztesse őket arra, hogy nem baj, ha különböző véleményük van.
 2. **Tipp:** Ösztönözze őket arra, hogy hallgassanak egymásra, és keressenek közös nevezőt vagy kompromisszumokat.
- **Kihívás:** Ha a tanulók elakadnak a döntésnél
 1. **Tipp:** Kérje meg őket, hogy gondolkodjanak el azon, milyen további információk segítenének nekik a döntésben.
 2. **Tipp:** Javasolja nekik, hogy képzeljék el a helyzetet különböző szempontokból (pl. gazda, turista, gyermek).
- **Kihívás:** Ha a tanulók siettetik a folyamatot
 1. **Tipp:** Emlékeztesse őket arra, hogy a gondos átgondolás fontosabb, mint a gyors válaszadás.
 2. **Tipp:** Ösztönözze őket, hogy írják le az indokokat és a bizonyítékokat, mielőtt bejelentenek a döntésüket.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Adjon nekik világos, konkrét dilemmákat, amelyek előnyei és hátrányai könnyen érthetőek. Használjon rövid szövegeket, képeket vagy videókat a kontextus megadásához. Példa: „Minden nap gyümölcsöt vagy süteményt együnk?”
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Adjon bonyolultabb dilemmákat, ahol több tényező is szerepet játszik. Hagyja, hogy a tanulók maguk gondolják át az érveket és ellenérveket, és indokolják meg választásukat. Példa: „Érdemes-e vulkán közelében lakni?”
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Adjon absztrakt vagy valós dilemmákat, amelyekben a tanulóknak több szempontot is mérlegelniük kell. Ösztönözze őket arra, hogy döntésüket bizonyítékokkal vagy adatokkal indokolják, és gondolkodjanak el a lehetséges ellenérvekről is. Példa: „A kormányoknak az éghajlatváltozás elleni küzdelem érdekében az atomenergiába vagy a megújuló energiába kellene befektetniük?”

Reflektív kérdések

- Mi segített abban, hogy mélyebben átgondold a kérdést?
- Mi segített abban, hogy alaposan átgondold a választásodat?
- Mi volt a nehéz a döntéshozatalban?
- Megváltoztatnád a döntésedet, ha több információd lenne?

3.4.2 Csoportosítás

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „csoportosítás, vagy kategóriákba sorolás” azt jelenti, hogy a gyerekek a dolgokat hasonlóságok vagy különbségek alapján csoportosítják, például szín, forma, funkció vagy téma szerint. A kis tanulók számára ez egy játékos és aktív módja annak, hogy megtanuljanak logikusan és kritikus szemmel gondolkodni. Például:

- Tárgyak szín vagy anyag szerinti csoportosítása
- Az állatok „házi” és „vad” állatokra való osztályozása
- Ugyanahhoz a témához kapcsolódó szavak párosítása (pl. „ősz” vagy „farm”)

Ez a tevékenység segít a gyermekeknek összefüggéseket felismerni, nyelvi készségeiket fejleszteni és áttekintést kialakítani. Egyénileg, párban vagy csoportban is elvégezhető, olyan segédeszközök felhasználásával, mint kártyák, képek vagy valós tárgyak.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kritikai gondolkodás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kreativitás
 - Problémamegoldás
 - Kapcsolódás és kötődés

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves vagy annál idősebb	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	15–50 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Bevezetés** – Magyarazza el, mit jelent a kategorizálás: „A kategorizálás azt jelenti, hogy összeillő dolgokat csoportosítunk. Ezek lehetnek szavak, képek, számok, állatok vagy akár ötletek is.”
 - Ugyanahhoz a témához tartozó szavak
 - Hasonló állatok
 - Ugyanakkora összegű számítások
2. **A tanulók megkapják az anyagot:** A témától függően adjon nekik kártyákat, képeket, szavakat, mondatokat, számokat vagy konkrét tárgyakat.
 - Nyelv: egyes szavak (ház, fa, séta, szék, írás)
 - Matematika: számítások vagy számok (2+3, 5, 1+4, 10-5, 8-3)
 - Világismeret: állatok, szakmák, járművek képei
 - Társas készségek: viselkedésformák vagy érzelmek (dühös, boldog, őszinte, figyel, kiabál)

3. **Feladat:** „Alkoss csoportokat az egymáshoz tartozó dolgokból! Gondold át, hogyan szeretnéd őket osztályozni! Adj nevet minden csoportnak! Majd mondd el, miért így csináltad!”
 - Ez az utasítás attól függ, hogy milyen anyagot vagy munkamódszert (pl. munkalapot) kínál
 - Hagyja, hogy egyedül, párban vagy kis csoportokban dolgozzanak.
4. **Magyarázat és indoklás:** Hagyja, hogy a tanulók elmondják:
 - Miért tartoznak ezek a dolgok egymáshoz?
 - Hogy hívják ezt a csoportot?
 - Lehetne-e valamit egy másik csoportba is sorolni? Miért igen/nem?
 - Így gyakorolják gondolataik megfogalmazását, ami a Kritikai gondolkodás fontos része.
5. **Osztálybeszélgetés:** Kérjünk meg néhány csoportot, hogy osszák meg a besorolásukat, és beszéljük meg:
 - Többféle módon is lehet csoportosítani?
 - Mi változna, ha egy másik tulajdonság szerint csoportosítanánk?
 - Ez azt mutatja, hogy több helyes megoldás is létezik, amennyiben azok logikán alapulnak.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A feladat beltéren és kültéren egyaránt elvégezhető. Mindkét környezetben vannak a diákok számára jellegzetes és eltérő tevékenységek, valamint valós problémák.

Beltéri használat esetén gondoskodjon arról, hogy az osztályterem elég csendes legyen ahhoz, hogy a kutatás során a diákok koncentrálhassanak, és átgondolt beszélgetésekre és magyarázatokra legyen lehetőség. Külső használat esetén válasszon egy csendes sarkot az udvaron, ahol a diákok koncentrálhatnak, és elkerülhetik a zavaró tényezőket.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tanulási tevékenység ösztönzi a kritikai gondolkodást azáltal, hogy arra készíti a gyerekeket, hogy tudatosan gondolkodjanak el azon, hogyan rendszerezik és értelmezik az információkat. A tevékenység a kategorizálás megértésével kezdődik: a tanulók megtanulják felismerni a jellemzőket, a hasonlóságokat és a különbségeket, és rájönnek, hogy az információkat többféleképpen is lehet értelmezni.

A sokféle anyag – például szavak, számpéldák vagy érzelmek – arra készíti őket, hogy aktívan elemezzék és felismerjék a mintákat. Ezután maguk döntenek el, hogyan csoportosítják és nevezik el az anyagokat. Ehhez logikai gondolkodásra, az alternatívák mérlegelésére és döntéseik alátámasztására van szükség. Amikor a gyerekek elmagyarázzák választásaikat, gyakorolják az érvelést és a reflexiót. Megtanulják megfogalmazni gondolkodási folyamatukat, és nyitottak más nézőpontokra. Az osztálytermi beszélgetések során rájönnek, hogy több helyes válasz is létezhet, és hogy a Kritikai gondolkodás a logikáról és a Rugalmasságról szól, nem pedig egyetlen helyes válasz megtalálásáról.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók:

- elemzik és összehasonlítják az elemeket, hogy eldöntsék, mi tartozik össze és mi nem;
- fejlesztik érvelési készségeiket azáltal, hogy elmagyarázzák és indokolják választásaikat;

- értékeli a különböző lehetőségeket, és mérlegeli a csoportosítás vagy gondolkodás alternatív módjait;
- ellenőrzi és átgondolja döntéseiket, ezzel erősítve mind a Kritikai gondolkodást, mind a nyelvi fejlődést.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

1. Bevezetés (osztálytermi foglalkozás, 5–10 perc)

Cél: Elmagyarázni, mi is az a „kategorizálás”.

Mit mondjon (példa): „Ma olyan csoportokba fogjuk rendezni vagy osztályozni a dolgokat, amelyek egymáshoz tartoznak. Ezt nevezzük „kategorizálásnak”. Gondoljatok a repülő állatok és a földön járó állatok közötti különbségre.”

Mutasson be 2–3 tárgyat vagy képet (pl. egy labdát, egy almát, egy könyvet), és kérdezze meg: „Melyek tartoznak egymáshoz, és miért gondoljátok így?”

2. Készítse elő az anyagokat (előre készítse elő)

Válasszon ki 15–20 tárgyat (képet vagy valódi tárgyakat), például:

- Állatok
- Élelmiszerek
- Iskolai kellékek
- Közlekedési eszközök

Győződjön meg arról, hogy több logikus osztályozási módszer is létezik (pl. szín, funkció, típus szerint).

3. Kis csoportok vagy párok kialakítása

Ossza fel az osztályt 2–4 fős kis csoportokra. Adjon minden csoportnak egy készletet az anyagokból/jegyekből.

4. Feladat: válogatás és magyarázat (15–20 perc)

Kérje meg a gyerekeket, hogy a számukra logikusnak tűnő módon osztályozzák a kártyákat. A következőket kell megtenniük:

- Csoportosítsák a kártyákat
- Adjanak nevet minden kategóriának (például: „vízben élő állatok”)
- Magyarázzák el, miért soroltak valamit egy adott csoportba

5. Megbeszélés és reflexió (osztálytermi, 10 perc)

Kérjen meg néhány csoportot, hogy mutassák be a besorolásukat. Beszéljék meg a különbségeket:

- Voltak-e más csoportok, amelyek más formátumot alkalmaztak?
- Mi tűnt ki?
- Mely kategóriák okoztak nehézséget?

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Ez attól függ, hogyan és milyen anyagokkal szeretné kidolgozni a kategorizálást, és milyen formában. Ez egy előre elkészített munkalaptól egészen az erdőben a gyerekekkel együtt gyűjtött anyagokig terjedhet.

1. Kártyák vagy képek
 - Szókártyák (pl. főnevek, igék, érzelmek, szakmák)
 - Képek vagy fotók (állatok, tárgyak, természet, emberek, helyzetek)
 - Témakörökhöz kapcsolódó készletek (pl. ősz, közlekedés, tanya)
2. Tárgyak (ha rendelkezésre állnak)
 - Apró tárgyak az osztályteremből, az iskolából, a parkból, az erdőből stb.
 - Játékok vagy anyagok a játék sarkokból (autók, műanyag állatok, építőelemek)
3. Munkalapok/osztályozó lapok
 - Üres osztályozó lapok négyzetekkel vagy körökkel
 - Munkalapok, amelyeken van hely a kategóriák megnevezésére
 - Venn-diagramok vagy mátrixok (kicsit idősebb vagy erősebb tanulók számára)
4. Tematikus anyagok (tantárgy-specifikus)
 - Nyelv: szavak témák vagy szófajok szerint
 - Matematika: számítások, számok, mértékegységek
 - Világtudás: természeti képek, időjárási szimbólumok, térképek
 - Társadalomismeret: viselkedés-, érzelem- vagy helyzetképek
5. Digitális anyagok (opcionális)
 - Digitális tábla vagy tablet, amelyen húzás-és-ejtéses osztályozási feladatok végezhetőek
 - Online eszközök, például oktatási alkalmazások vagy digitális tanulási környezetek

Fontos tipp: Válasszon olyan anyagokat, amelyek elég változatosak és kétségeket ébresztenek, hogy a diákoknak el kelljen gondolkodniuk azon, miért illik vagy nem illik valami egy kategóriába – ez ösztönzi a Kritikai gondolkodást.

Tanulókat segítő kérdések

A pedagógus kíváncsi kérdések feltevésével, a kísérletezésre lehetőséget biztosítva és a diákokat saját gondolkodási folyamataik vizsgálatára ösztönözve irányítja ezt a folyamatot. Ezzel olyan tanulási környezet jön létre, amely a Kritikai gondolkodásra összpontosít, és ahol a diákok nemcsak a válaszok megadását tanulják meg, hanem azt is, hogy miért logikusak azok a válaszok. A kérdések a témától függenek, például:

- Miért tetted ezeket egy csoportba?
- Ez a kártya illeszkedhetne egy másik csoportba is? Miért igen/nem?
- Mi történik, ha egy másik jellemző, például a szín vagy a méret szerint rendezzük őket?
- Mi tűnt ki?
- Melyik kategóriák voltak bonyolultak?
- Miért tartoznak ezek a dolgok egymáshoz?
- Hogy hívják ezt a csoportot?
- Lehetséges-e, hogy valami egy másik csoportba is tartozik? Miért igen/nem?
- Többféle módon is lehet kategorizálni?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyerekek félreértik a feladatot, vagy összezavarodnak.
Tipp: Adjon egyértelmű utasításokat: Mutasson be egy rövid példát a feladat előtt (pl. „Az alma és a banán egy csoportba tartozik, mert mindkettőt meg lehet enni.”). Ismételje meg a legfontosabb utasításokat, és ellenőrizze, hogy a tanulók megértették-e azokat.
- **Kihívás:** Sok kisgyereknek még mindig nehéz az absztrakt gondolkodás.
Tipp: Használjon vizuális és konkrét segédeszközöket: ne csak szavakkal dolgozzon, hanem képekkel vagy valódi tárgyakkal is. Hagyja, hogy a gyerekek először fizikailag válogassák szét a tárgyakat, mielőtt papíron megcsinálnák.
- **Kihívás:** A túl bonyolult osztályozások frusztrációt vagy zavart okoznak.
Tipp: Kezdjen egyszerű kategóriákkal: Kezdjen egyértelmű különbségekkel (pl. állatok vs. járművek). Fokozatosan haladjon el az absztraktabb kategóriák felé (például érzések, funkciók, tulajdonságok).
- **Kihívás:** A gyerekek a pedagógus szerint „rossz” kategóriát választanak.
Tipp: Figyeljen a gyerekek érvelésére, ne csak a „helyes” válaszra: Kérdezze meg: „Miért így csináltad?” Néha a gyerekeknek meglepően logikus indokaik vannak – pontosan itt kezdődik a Kritikai gondolkodás.
- **Kihívás:** A tanulók azt gondolják, hogy csak egy helyes válasz létezik.
Tipp: Ismerje el, hogy több megoldás is lehetséges: ösztönözze a különböző osztályozási módszereket. Mondja például: „Ez egy érdekes gondolkodásmód, ki csinálta másképp?”
- **Kihívás:** A gyerekeknek nehézséget okoz, hogy szavakba öntsék a döntéseiket.
Tipp: Ösztönözze a beszédet és a magyarázatot: nyújtson nyelvi támogatást: „Ezeket azért tetted össze, mert...”. Használjon mondatokat kiindulópontként: „Szerintem ezek azért tartoznak össze, mert...”
- **Kihívás:** A csoportmunka kaotikussá válhat, vagy egyes tanulók nem vesznek részt benne.
Tipp: Engedje meg az együttműködést, de tartsa rendben a dolgokat: dolgozzanak párban vagy legfeljebb 3–4 fős kis csoportokban. Adjon mindenkinek egy szerepet (pl. „térképész”, „kategóriák elnevezője”, „magyarázó”).
- **Kihívás:** A gyerekek elkalandoznak, vagy gyorsan befejezik a feladatot.
Tipp: Tartsa fenn a tempót és a figyelmet: Használjon időzítőt (pl. 10 perc a csoportosításra, 5 perc a magyarázatra). Adjon egy követő feladatot: „Tudtok más módszert is a csoportosításra?”
- **Kihívás:** A feladat nem a terv szerint alakul.
Tipp: Legyen rugalmasság, ha a dolgok másképp alakulnak: Tegye a folyamatot fontosabbá, mint a tökéletes végeredményt. Tanuljon a pillanatból, és a következő alkalommal a tapasztalatai alapján módosítsa a feladatot
- **Kihívás:** Csökkent motiváció vagy elkötelezettség.
Tipp: Csináljon belőle játékot! Alakítsa játékformátumba: „Melyik csoport talál ki a legtöbb különböző kategóriát?”. Jutalmazza a kreatív gondolkodást, ne csak a „helyes” választ.

Differenciálási lehetőségek

Ha a 6–8 éves tanulókkal a kategorizálást használják munkamódszerként, a pedagógusok könnyen három szintre oszthatják a feladatot: kezdő, haladó és szakértő.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** hasznukra válnak a konkrét anyagok, az egyértelmű vizuális segédeszközök és az előre megadott kategóriák, például „állatok” vagy „ételek”. Főként a felismerést és az egyszerű csoportosítást gyakorolják.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** már önállóan is képesek kategóriákat kitalálni, kezelni a kétes eseteket, és több osztályozási kritériumot is alkalmazni, például szint, funkciót vagy témát.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** feladataik közé tartozik az absztrakt vagy többszemponútú osztályozás, választásaik indoklása és az alternatív osztályozási módszerek összehasonlítása. Így a feladatot minden tanuló gondolkodási és nyelvi szintjéhez igazíthatja, és ösztönözheti a Kritikai gondolkodást.

Reflektív kérdések

1. A választott formátumról
 - Miért tetted ezeket a dolgokat egy csoportba?
 - Mi a közös ezekben a dolgokban?
 - Könnyű vagy nehéz volt csoportokat alkotni? Miért?
 - Először átgondoltátok, vagy csak megpróbáltátok? Mi működött a legjobban?
2. Az alternatív lehetőségekről
 - Másképp is csoportosíthattad volna ezeket a dolgokat?
 - Tudsz példát mondani valamire, ami két csoportba is besorolható lenne?
 - Mi történne, ha más jellemzők, például szín, méret vagy funkció szerint csoportosítanánk őket?
3. Az együttműködésről (csoportmunkában)
 - Hogyan döntöttetek együtt a besorolásról?
 - Voltak eltérő ötleteitek? Hogyan oldottátok meg a nézeteltéréseket?
 - Felmerült valakinek olyan ötlete, ami nektek még nem jutott eszetekbe?
4. A nyelvről és az érvelésről
 - El tudjátok magyarázni, miért így csináltátok?
 - Melyik kategóriát találtátok a legnehezebbnek megnevezni? Miért?
 - Milyen szavakra van szükséged ahhoz, hogy jól elmagyarázd, mire gondolsz?
5. A tanulásról
 - Mit tanultál ebből a feladatból?
 - Mit csinálnál másképp legközelebb?
 - Mi tetszett a legjobban ebben a feladatban?

Általános tipp: Megkérheti a diákokat, hogy találjanak ki kérdéseket egymásnak – ez még jobban ösztönzi a gondolkodást és a nyelvhasználatot.

3.4.3 Nyíltvégű felfedezettő feladatok

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A nyíltvégű feladatok, problémák megoldása azt jelenti, hogy a diákok maguk fogalmazzák meg a kutatási kérdésüket, és saját módszerükkel fedezik fel a választ. Az ilyen típusú feladatoknál a lényeg az, hogy ne csak egyetlen jómegoldás legyen! A pedagógus irányítja őket ebben a folyamatban, de szándékosan teret hagy saját ötleteiknek és kreativitásuknak, a kíváncsiságra, az önfelfedezésre és a Kritikai gondolkodásra helyezve a hangsúlyt. Ahelyett, hogy kész válaszokat adna, a pedagógus célzott kérdések feltevésével és inspiráló tanulási környezet megteremtésével ösztönzi a gondolkodási folyamatot. Ez konkrét anyagokkal éppúgy megvalósítható, mint elméleti fogalmakkal.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kritikai gondolkodás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kíváncsiság, csodálkozás és nyitottság
 - Kapcsolódás és kötődés

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	30–45 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Kezdjük egy izgalmas témával:** Válasszunk olyan témát vagy tárgyat, amely felkelti a gyerekek kíváncsiságát és releváns számukra.
2. **Hagyja, hogy a gyerekek kérdéseket találjanak ki:** ösztönözze őket arra, hogy saját kutatási kérdéseket fogalmazzanak meg, és megtanulják, mi jellemzi a jó kérdést.
3. **Hipotézisek felállítása:** Ösztönözze a gyerekeket, hogy jóslatokat tegyenek, és indokolják azokat.
4. **Tervezzék meg és hajtsák végre a kutatást:** hagyja, hogy önállóan (vagy csoportokban) kísérletezzenek, figyeljenek és eredményeket gyűjtsenek.
5. **Gondolkodjanak el a kutatás során és után:** Beszéljék meg és osszák meg az eredményeket, és ösztönözze a gyerekeket, hogy kritikai gondolkodással vizsgálják meg, mit fedeztek fel, és honnan tudják azt. A tanulókkal együtt vonjanak le következtetéseket, amelyek tisztázzák a legfontosabb tanulási pontokat.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység beltéren és a szabadban egyaránt elvégezhető. Beltéri helyszín esetén gondoskodjon arról, hogy az osztályterem elég csendes legyen ahhoz, hogy a kutatás során a gyerekek koncentrálhassanak, és átgondolt beszélgetésekre és magyarázatokra legyen lehetőség. Ha a tevékenységet a szabadban végzik, válasszon egy csendes sarkot az udvaron, ahol a diákok koncentrálhatnak, és elkerülhetik a zavaró tényezőket.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

1. Kezdje egy izgalmas témával
 - A kritikai gondolkodás a kíváncsisággal kezdődik.
 - Egy releváns és érdekes téma motiválja a diákokat arra, hogy kérdéseket tegyenek fel, és a felszínes dolgokon túl is gondolkodjanak.
 - Megtanulják, hogy a tanulás a csodálkozással és a kérdések feltevésének merészségével kezdődik.
2. Hagyjuk, hogy a gyerekek maguk találjanak ki kérdéseket
 - A kérdések saját maguk általi megfogalmazása = a Kritikai gondolkodás gyakorlása.
 - A diákok megtanulják:
 - Mi jellemzi a jó kérdést (nyitott, vizsgálható, releváns)
 - Hogyan irányítsák saját gondolkodási folyamatukat
 - Ez elősegíti az önreflexiót, az elemzést és a problémamegoldó gondolkodást.
3. Hipotézisek megfogalmazása
 - Az előrejelzés és az alátámasztás serkenti a logikai gondolkodást.
 - A tanulóknak:
 - Értékelést kell készíteni
 - Érvekkel kell alátámasztaniuk az értékelést
 - Ehhez tudatos gondolkodás, érvelés és a tudás értékelése szükséges.
4. Kutatás tervezése és végrehajtása
 - Az önálló kutatás erősíti a kritikai gondolkodást, mert a tanulók:
 - Adatokat gyűjtenek
 - Megfigyeléseket végeznek
 - Értelmezik az eredményeket
 - Megtanulnak kritikus szemmel nézni: Mit látok valójában? Mit jelent ez?
5. Gondolkodás a kutatás során és után
 - A reflexió a kritikai gondolkodás középpontjában áll.
 - Közös megbeszélés során:
 - Mit fedeztünk fel?
 - Honnan tudjuk ezt?
 - Mit jelent ez a hipotézisünk szempontjából?
 - A tanulók megtanulják értékelni saját gondolkodási folyamataikat, és bizonyítékok alapján megtanulnak következtetéseket levonni.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók a következőképpen fejlesztik kritikai gondolkodásukat és kíváncsiságukat:

Kritikai gondolkodás készségek fejlesztése, beleértve:

- A helyzetek és problémák elemzése annak érdekében, hogy jobban megértsék, mi történik és miért.
- Logikai érvelés és bizonyítékok felhasználása a jóslatok vagy következtetések alátámasztására.
- A tények és a vélemények megkülönböztetése az információk megbízhatóságának kritikus értékelésével.
- Megközelítésük és eredményeik értékelése, valamint a fejlesztendő területek átgondolása.
- Alternatív nézőpontok feltárása és a lehetséges megoldások mérlegelése.

A kíváncsiság ösztönzése, többek között:

- Nyitott, átgondolt és kíváncsi kérdések feltevése.
- A felfedezésen keresztül történő tanulás kísérletezés, megfigyelés és új dolgok felfedezése révén.
- A kíváncsiság felhasználása a kreatív problémamegoldási megközelítések és kutatási módszerek inspirálására.
- A belső motiváció fejlesztése azáltal, hogy a tanulók irányítják és felelősséget vállalnak saját tanulásukért.
- A csodálkozás és az érdeklődés ápolása a körülöttük lévő világ működése iránt.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A pedagógusok a következő módokon alkalmazhatják a nyitott kérdéseken alapuló kutatási technikát különböző tantárgyak keretében:

1. **Vezessen be egy tág témát:** Válasszon olyan témát, amely megfelel a diákok érdeklődésének, például a természet, a technológia vagy a mindennapi élet. Például: „Hogyan működik a szivárvány?”, „Miért úsznak egyes tárgyak a vízben?” vagy „Mit lehet csinálni különböző fadarabokkal?”
2. **Ösztönözze a kérdések feltevését:** Hagyja, hogy a gyerekek maguk találjanak ki kérdéseket a témával kapcsolatban. Használjon olyan segítő kérdéseket, mint például
 - Mit szeretnétek erről tudni?
 - Mit gondolsz, mi történne, ha...?
 - Mit lehet ezzel kezdeni?
3. **Válasszanak:** Segítsen a gyerekeknek kiválasztani egy megvalósítható és konkrét kutatási kérdést, például:
 - Hogyan lehet szivárványt készíteni?
 - Melyik anyagok süllyednek el a vízben, és melyek nem?
 - Hogyan építhetünk valamit?

4. A kutatás megtervezése

- Hagyja, hogy a gyerekek maguk találják ki, hogyan válaszoljanak a kérdésekre:
- Kisebb gyermekek esetében: Adjunk egyszerű választási lehetőségeket (kísérletezés, megfigyelés, rajzolás).
- Idősebb gyermekek számára: Ösztönözzük őket saját kísérletek elvégzésére vagy adatgyűjtésre.

5. Kísérletezés és felfedezés: Hagyjuk, hogy a gyerekek végrehajtsák terveiket. Példák:

- Készítsenek szivárványt egy pohár vízzel és egy tükörrel.
- Teszteljünk különböző tárgyakat a vízben, hogy lássuk, melyik úszik.
- Építsenek tornyot különböző típusú építőelemekből és különböző felületeken.

6. Gondolkodás és megosztás: Hagyja, hogy a gyerekek megosszák eredményeiket:

- Rajzoljanak képeket, készítsenek ábrákat vagy tartsanak szóbeli előadásokat.
- Beszéljék meg, mit tanultak és honnan tudják, a készített képek vagy rajzok segítségével.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Az anyagok kiválasztása nagymértékben függ a témától. Általánosságban elmondható, hogy nyitott végű anyagokat kell használni.

A többcélú anyagok meghatározása:

A sokoldalúan használható anyagok olyan tárgyak vagy eszközök, amelyeknek nincs konkrét célja vagy előre meghatározott eredménye. Különböző módon felhasználhatók, és ösztönzik a kreativitást, a képzelőerőt és a problémamegoldást. Példák: építőelemek, természetes anyagok (például kövek, ágak vagy homok) vagy művészeti anyagok, mint a festék és az agyag.

Nyitott végű anyagok használata:

- Szabad játék: A gyermekek korlátozás nélkül kísérletezhetnek és kifejezhetik ötleteiket.
- Problémamegoldás: Az anyagok segítségével megoldásokat találhatnak önmaguk által kitűzött vagy adott kihívásokra.
- Kreativitás és képzelőerő: Az anyagok nyitott jellege arra ösztönzi a gyermekeket, hogy új felhasználási módokat vagy konstrukciókat találjanak ki.
- Együttműködés és kommunikáció: Csoportos tevékenységek során ezek az anyagok segítik az ötletelést és az ötletek megosztását.
- Motorikus fejlődés: A sokoldalúan használható anyagok kezelése elősegíti a finom- és nagy motorikus készségek fejlődését.
- A kutatásalapú tanulás támogatása: Az eszközök lehetőséget nyújtanak a kísérletezésre, összefüggések felismerésére és fogalmak megértésére.

A szabadon használható anyagok alkalmazása az osztályteremben olyan tanulási környezetet teremt, amelyben a kíváncsiság, az önállóság és a kreativitás áll a középpontban. Különösen alkalmasak olyan témákhoz, amelyek teret adnak a felfedezésnek és a kutatásnak, mint például a nyitott kérdéseken alapuló kutatás.

- Íróeszközök: Tollak, ceruzák vagy digitális eszközök az egyéni reflexióhoz és jegyzeteléshez.
- Papír vagy táblák: A diákok számára, hogy leírassák gondolataikat, megoszthassák ötleteiket vagy ábrákat készíthessenek.
- Feladatlapok vagy kérdések: A témához vagy tantárgyhoz kapcsolódó, kinyomtatott vagy kivetített feladatok
- Időzítő vagy óra: A tevékenység egyes fázisaira szánt idő kezeléséhez.
- Flip-chart vagy projektor: a csoportos ötletek bemutatásához az egész osztály előtti megosztási szakaszban.

Opcionális: -Filctollak vagy post-it cetlik, hogy a diákok vizuálisan rendszerezhessék és bemutathassák gondolataikat

Tanulókat segítő kérdések

Példa a témához: „Miért olvad a jég gyorsabban a napon, mint az árnyékban?”

1. Kérdések feltevése: A gyerekek olyan kérdéseket találnak ki, mint például: „Mi történik, ha valamivel letakarjuk a jeget?”
2. Hipotézis: „Szerintem a jég lassabban olvad, ha egy ruhával letakarjuk.”
3. Kutatás: Hagyja, hogy a gyerekek különböző anyagokat (ruha, papír, műanyag) teszteljének.
4. Értékelés: Beszéljék meg:
 - Mely anyagok működtek a legjobban?
 - Mit gondoltok, miért történt ez?
 - Hogyan javíthatnánk a kísérletünkön?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyerekek nem tudják, hogyan fogalmazzanak meg egy világos kutatási kérdést.
Tipp: Segítsünk a gyerekeknek jó kérdéseket feltenni
 - Használjon olyan eszközöket, mint a kérdéskezdő mondatok („Miért...”, „Hogyan...”, „Mi történik, ha...”) vagy mutasson példákat jó kérdésekre.
 - Hagyja, hogy a gyerekek saját szavaikkal rajzolják le vagy írják le a kérdéseiket, mielőtt segítene nekik finomítani azokat.
- **Kihívás:** A gyerekeket elárasztja a túl sok választási lehetőség, vagy könnyen elterelődik a figyelmük.
Tipp: Biztosítson elegendő keretet a szabadságon belül
 - Adjon meg egy világos úttervet (pl. 1. dolgozzák ki a kérdést, 2. készítsenek tervet, 3. hajtsák végre, 4. értékeljék ki).
 - Használjon vizuális segédeszközöket, például piktogramokat vagy egy lépésről lépésre bemutató posztert az osztályteremben.
- **Kihívás:** Csoportokban egyes gyerekek átveszik a vezetést, míg mások kevésbé vesznek részt a munkában.
Tipp: Ösztönözze az együttműködést dominancia nélkül
 - Osszon ki szerepeket a tanulmányi feladat során (pl. anyagfelelős, jegyzetelő, előadó), hogy ösztönözze az egyenlő részvételt.
 - Kérje meg a gyerekeket, hogy gondolkodjanak el az együttműködésükről („Mi sikerült jól? Mit tehetnénk jobban?”).

- **Kihívás:** A gyerekek frusztrálttá válnak, ha a kutatásuk kudarcba fullad, vagy váratlan eredményt hoz.
Tipp: Ösztönözze a kitartást
 - Tekintse természetesnek a hibákat, és hangsúlyozza, hogy ez a tanulási folyamat fontos része.
 - Tegyen fel olyan kérdéseket, mint: „Mit tanulhatunk ebből?” vagy „Mit próbálhatnánk másképp?”
- **Kihívás:** Az a hajlam, hogy túl gyakran adunk válaszokat, vagy túlzottan irányítjuk a gyerekeket.
Tipp: Irányítson anélkül, hogy utasítana
 - Inkább mélyebb kérdéseket tegyen fel, ahelyett, hogy megoldásokat kínálna, pl.: „Hogyan tudná ezt kitalálni?” vagy „Mit gondol, mit jelent ez?”
 - Mutassa meg, hogy kíváncsi, és nem tudja a választ, így a gyerekek bátran kísérletezhetnek.
- **Kihívás:** Az inspiráció hiánya vagy a korlátozott lehetőségek az osztályteremben.
Tipp: Használjon sokféle anyagot és forrást
 - Biztosítson egy gyűjteményt olyan anyagokból, amelyekkel végtelen számú lehetőség nyílik (építőelemek, újrahasznosított anyagok, természetes anyagok), valamint egyszerű eszközökből (nagyítók, vízzel teli tálak, mérőszalagok).
 - Lépésről lépésre vezesse be az új anyagokat, hogy felkeltse a kíváncsiságot és elkerülje a káoszt.
- **Kihívás:** A kutatás a tervezettnél tovább tart, vagy a gyerekek elveszítik a figyelmüket.
Tipp: Legyenek reálisak az időkeretek és az elvárások
 - Bontsa a folyamatot kisebb, kezelhető lépésekre, egyértelmű időkorlátokkal.
 - Minden foglalkozás végén szánjon időt arra, hogy a gyerekek átgondolják, mit értek el, és mi a következő lépés.
- **Kihívás:** Egyes gyerekek bizonytalannak érezhetik magukat, amikor megosztják ötleteiket vagy eredményeiket.
Tipp: Biztonságos tanulási környezet kialakítása
 - Dicsérje meg erőfeszítéseiket, függetlenül az eredménytől, és hangsúlyozza, hogy minden hozzájárulás értékes.
 - Hagyja, hogy a gyerekek kis csoportokban osszák meg gondolataikat, mielőtt az egész osztály előtt bemutatnák azokat.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok három különböző nehézségi szintre szabhatják ezt a tanulási tevékenységet, hogy megfeleljenek a tanulók igényeinek.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a hangsúly az egyszerű kérdések feltevésén és a pedagógus határozott iránymutatásán van.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** több szabadságot kapnak a kutatásra, a csoportmunkára és a különböző anyagokkal való kísérletezésre.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** önállóbban dolgoznak, összetett kérdéseket fogalmaznak meg, és kritikai szemmel elemzik eredményeiket.

A fejlődés során a pedagógus fokozatosan csökkenti a közvetlen utasítások számát, így lehetőséget teremtve a nagyobb önállóságra, a reflexióra és a kreativitásra. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a nyitott kutatás a gyermek fejlődésével párhuzamosan alakuljon.

Reflektív kérdések

1. Kérdések a kutatási folyamatról

- Mi volt a kutatási kérdésed, és miért választottad ezt a kérdést?
- Hogyan döntötted el, hogyan fogsz hozzá a kutatáshoz?
- Mi működött jól a megközelítésedben? - Milyen nehézségekkel talákoztál, és hogyan oldottad meg őket?
- Mit csináznál másképp legközelebb, hogy a kutatásod még jobb legyen?

2. Kérdések az eredményekről

- Mit fedezettél fel?
- Ez volt az, amire számítottál? Miért, vagy miért nem?
- Hogyan lehetsz biztos abban, hogy az eredményeid helyesek?
- El tudod magyarázni az eredményeidet másoknak? Hogyan tennéd ezt?
- Milyen új kérdések merültek fel a kutatásod során?

3. A kritikai gondolkodást ösztönző kérdések

- Mit gondolsz, miért sikerült így a kísérleted?
- Milyen más módszerekkel lehetne még megválaszolni a kérdésedet?
- Mit tanultál, amit más helyzetekben is felhasználhatsz?
- Hogyan befolyásolják az eredményeid a témáról alkotott véleményedet?
- Milyen információk vagy anyagok segíthettek volna jobban?

4. Kérdések az együttműködésről (ha releváns)

- Hogyan működött együtt a csoport?
- Mi sikerült jól az együttműködés során?
- Hogyan oldottátok meg az elképzelések közötti eltéréseket?
- Mit tehettek legközelebb az együttműködés javítása érdekében?

5. A kíváncsiságot és a motivációt ösztönző kérdések

- Mi tetszett legjobban a kutatásban? Miért?
- Milyen új dolgokat szeretnél még felfedezni?
- Mit tanultatok magatokról a kutatás során?
- Hogyan tudod összekapcsolni ezt a kutatást az osztálytermen kívüli dolgokkal, például otthon vagy a természetben?

3.4.4 Okos párosítás (Smart Match)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Smart Match” – Okos/komplex párosítós feladat” feladatok fejlesztik a 6–10 éves tanulók kritikai gondolkodását és problémamegoldását. Az elméleti óra után a tanulók egy munkalapot kapnak, amelyen össze kell párosítaniuk a felcserélt szavakat és azok meghatározásait. A kritikai értékelés fejlesztése érdekében a pedagógusok beilleszthetnek egy olyan szót, amelyhez nincs megfelelő leírás, így a tanulóknak ki kell zárniuk a nem megfelelő lehetőségeket. A leírások összehasonlításával, megalapozott döntések meghozatalával és választásaik osztálytársaiknak való elmagyarázásával a tanulók erősítik analitikai és logikai képességeiket.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kritikai gondolkodás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	15–20 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Hogyan működik:

A cél az, hogy a tanulók megtalálják a helyes kombinációt.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri helyszín: gondoskodjon arról, hogy az osztályterem elég csendes legyen ahhoz, hogy a kutatás során a diákok koncentrálhassanak, és átgondolt vitákat és magyarázatokat folytathassanak. A gyerekeknek írniuk is kell, ezért a legjobb, ha asztalnál ülnek.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

- **Információk elemzése:** A diákok figyelmesen elolvassák a leírásokat, és lebontják azok jelentését, ami fejleszti az információk részletes vizsgálatára irányuló képességüket.
- **Összehasonlítás és ellentétbe állítás:** A különböző leírások összehasonlításával a diákok megtanulják felismerni a hasonlóságokat és a különbségeket, ami kulcsfontosságú lépés a lehetőségek kritikus értékelésében.
- **Megfontolt döntések meghozatala:** A tanulók nem találgatás alapján, hanem bizonyítékokra és érvelésre alapozva hoznak meg átgondolt döntéseket, ami erősíti ítéelőképességüket és reflektív gondolkodásukat.

- Alternatívák értékelése: Megfontolják, miért nem illenek egyes leírások, ami arra tanítja őket, hogy megkérdőjelezzék a feltételezéseket, és logikusan gondolkodjanak az ok-okozati összefüggésekről.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Kritikai gondolkodás: A tanulók képesek kritikus szemmel értékelni a leírásokat, megalapozott összefüggéseket felismerni, és világosan elmagyarázni érvelésüket.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ideális esetben vegyen fel egy további kifejezést is, amelyhez nincs leírás. Mivel egy leírás hiányzik, a diákoknak tényleg el kell gondolkodniuk azon, hogy melyik nem illik a kategóriába, és azt ki kell szűrniük. Fontos tipp: Válasszon olyan kifejezéseket, amelyek ugyanahhoz az általános témához tartoznak, de mégis elég változatosak és kétségeket ébresztenek, így a diákoknak el kell gondolkodniuk azon, hogy miért illik vagy nem illik valami egy kategóriába – ez ösztönzi a Kritikai gondolkodást.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A munkalap

Match the words with the correct description	
Hail	Small balls of ice that fall from the sky
Snow	White, soft, frozen flakes falling from the sky
Fog	A cloud close to the ground that makes it hard to see
Rain	Drops of water that fall from clouds

Tanulókat segítő kérdések

A pedagógus szerepe: a pedagógus irányító, kíváncsi és támogató, ösztönzi a gondolkodást, a magyarázatot és az átgondolást

- Hagyja, hogy a diákok magyarázzák meg választásaikat (pl. „Miért gondolod, hogy ezek együtt tartoznak?”) – ez ösztönzi az érvelést
- Az alternatívák feltárása (pl. „Lehet, hogy két fogalom között habozott?”) – a kétségek és alternatívák megbeszélése
- A válaszhoz vezető út átgondolása (pl. „Hogyan döntöttél?”) ösztönzi a választásaik átgondolását
- A leírások megkérdőjelezése (pl. „Miért gondolod, hogy ez a leírás nem illik ide?”) elősegíti a kritikus értékelést.

Tippek, trükkök, kihívások

- Kihívás:** A diákoknak nehézséget okozhat, hogy világosan elmagyarázzák, miért párosítottak bizonyos kifejezéseket konkrét meghatározásokkal.
Tipp: Ösztönözze a diákokat, hogy szavakba öntsék gondolataikat, és egyszerű érvelő mondatokkal indokolják meg minden választásukat.
- Kihívás:** Előfordulhat, hogy a diákok meggondolatlanul párosítják a kifejezéseket és a meghatározásokat, anélkül, hogy figyelmesen elolvassák őket.
Tipp: Tegyen fel olyan Tanulókat segítő kérdéseket, amelyek arra ösztönzik őket, hogy a választás előtt elgondolkodjanak, például: „Mely kulcsszavak segítenek ebben?” vagy „Tényleg illik ez a magyarázat a kifejezéshez?”
- Kihívás:** A diákoknak nehézséget okozhat a már megadott helytelen párosítások kijavítása vagy újragondolása.
Tipp: Adjon időt az áttekintésre és a módosításra, és ösztönözze őket arra, hogy ellenőrizzék újra a válaszokat, és hasonlítsák össze az alternatívákat, ahelyett, hogy ragaszkodnának az első válaszukhoz.
- Kihívás:** A diákok túlterhelve érezhetik magukat, ha egyszerre több fogalommal és magyarázattal kell szembesülniük.
Tipp: Ossa fel a feladatot kisebb lépésekre, például úgy, hogy először kizárja a nyilvánvalóan helytelen párosításokat, vagy egyszerre csak néhány kifejezéssel foglalkozik.
- Kihívás:** A diákok túlzottan támaszkodhatnak társaikra, anélkül, hogy maguk is gondolkodnának.
Tipp: Szervezze a diákokat párokba vagy kis csoportokba, ahol mindenkinek el kell magyaráznia legalább egy párosítást.
- Kihívás:** A diákok a hibákat kudarcnak tekinthetik, ahelyett, hogy a tanulási folyamat részének tekintenék őket.
Tipp: Hangsúlyozza, hogy a hibák értékes lehetőségek a tanulásra és a megértés javítására.

Differenciálási lehetőségek

A Smart Match használatakor, mint 6–10 éves diákok számára készült munkalap, a pedagógusok könnyedén három szintre differenciálhatnak: kezdő, haladó és szakértő.

- Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Kevesebb kifejezés és leírás, egyértelműbb utalásokkal vagy példákkal. Minden párosításnál egy kritériumra kell összpontosítani (pl. egy definíció felismerése).
- Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** Több kifejezés és leírás, amelyek közül néhány átfedésben van vagy kissé zavaros. Önállóan kell azonosítani a kapcsolatokat, és indokolniuk kell választásaikat. Kiegészítő feladat: kis csoportokban megbeszélni és indokolni a választást.
- Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Összetett vagy elvont leírások, amelyek többféleképpen is értelmezhetők. Kritikus szemmel kell értékelniük az alternatívákat, és alá kell támasztaniuk döntéseiket. További kihívás: új párosítások vagy ellenpéldák kitalálása.

Reflektív kérdések

- Hogyan döntöttetek el, melyik párosítás volt helyes? Milyen érvelést alkalmaztatok?
- Voltak olyan lehetőségek, amelyek elsőre helyesnek tűntek, de végül nem illettek a helyükre? Miért?
- Milyen alternatív megoldásokat fontoltatok meg, és miért utasítottátok el őket?
- Hogyan változott a gondolkodásod az összeállítások áttekintése vagy megbeszélése után?
- Mely stratégiák segítettek abban, hogy alaposabban értékeld az információkat?

3.4.5 Igaz vagy hamis? Engem nem tudsz becsapni!

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A pedagógus bármilyen témával kapcsolatos, gondolkodásra ösztönző kérdéssel kezdi a foglalkozást, amelyet egy kitalált válasz, majd a valódi tudományos magyarázat követ. A diákok ötleteket gyűjtenek a lehetséges válaszokról, megvitatják érvelésüket és értékelik, melyik magyarázat a meggyőzőbb. A reflexió révén megtanulják felismerni a különbséget a hihetőnek tűnő elképzelések és a tényleges tudás között. A téma lehet például az állatok jellemzői (Miért rózsaszínűek a flamingók?), de ugyanez a megközelítés számos más tantárgyra is alkalmazható.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kritikai gondolkodás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kreativitás

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Egyéni és osztályszintű munka párban vagy kis csoportokban	30–45 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Lépések:

1. Tegyen fel egy gondolkodásra ösztönző kérdést.
2. Hagyja, hogy a diákok ötleteket gyűjtsenek a lehetséges válaszokról.
3. Adja meg az első magyarázatot (kitalált vagy tudományos – a diákok nem tudják, melyikről van szó).
4. Kérdezzük meg, hogy ez a válasz helyesnek tűnik-e, és miért.
5. Adja meg a második magyarázatot (a másik nézőpontot), és ismételje meg a beszélgetést.
6. Hasonlítsa össze a két magyarázatot, és gondolkodjanak el azon, melyik hitelesebb.
7. Hangsúlyozza a kritikus értékelés fontosságát; a feladat ismétlésekor változtassa meg, melyik magyarázatot mondja el először.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez a tevékenység elvégezhető az osztályteremben vagy a szabadban is. Az osztályteremben a diákok szövegeket olvashatnak és megbeszélhetik azt, míg a szabadban a kérdéseket a természetben vagy a környezetben végzett közvetlen megfigyelésekhez lehet kapcsolni.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a feladat fejleszti a kritikai gondolkodást azzal, hogy a diákokat arra kéri, értékeljék a különböző magyarázatok hitelességét. Először saját ötleteiket vetik fel, majd elolvasnak két különböző választ anélkül, hogy tudnák, melyik kitalált és melyik tudományos. A két válasz összehasonlításával és megvitatásával a diákok megtanulják megkérdőjelezni az információkat, mérlegelni az érveket, és megkülönböztetni a hihetőnek tűnő ötleteket a tényszerű ismeretektől. Ezek a kritikai gondolkodás elemei.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Kritikai gondolkodás: A diákok megtanulnak kritikus módon gondolkodni azáltal, hogy különböző magyarázatokat értékelnek, azonosítják, mely érvek hitelesebbek, és megindokolják véleményüket. Jobban tudatosul bennük a különbség a hihetőnek tűnő és a tudományosan pontos információk között. Ez segít nekik kritikus szemléletet kialakítani, és ezeket a készségeket más kontextusokra, például a médiára vagy a mindennapi információkra is átvinni.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Gondolkodásra ösztönző kérdések példái az állatokról:

- Tudnak repülni a pingvinek?
- Miért rózsaszínűek a flamingók?
- Miért van a pelikánnak ilyen nagy csőre?
- Miért vannak fekete foltok a pandán?
- Miért van a zsiráfnek olyan hosszú nyaka?

A beszélgetés alátámasztására az állatokról készült fotókat is meg lehet mutatni.

A feladat bármely témához igazítható, amelyben a diákok különböző magyarázatokat – akár kitaláltakat, akár tényeken alapulókat – összehasonlíthatnak.

Természettudomány:

- Miért látjuk a villámot, mielőtt meghallanánk a mennydörgést?
- Miért lebeg a jég a vízen?
- Miért érezzük a fémet hidegebbnek, mint a fát azonos hőmérsékleten?

Földrajz:

- Miért esik több eső egyes országokban, mint másokban?
- Miért vannak olyan hegyek, amelyek mindig hóval borítottak?
- Miért folynak a folyók általában a tenger felé?

Mindennapi élet/technológia:

- Miért kell az okostelefonokat minden nap tölteni?
- Miért mutatnak a tükrök fordított képet?
- Miért hagynak a repülőgépek fehér csíkokat az égen?

Az emberi test:

- Miért kell minden nap aludnunk?
- Miért ver gyorsabban a szívünk, amikor futunk?
- Miért lesz libabőrös a testünk, amikor fázunk?

Növények, természet:

- Miért változik meg a levelek színe ősszel?

Változat: Fotó használata szöveg helyett

- Mutasson a diákoknak egy olyan fotót, amely kétségeket vagy kíváncsiságot ébreszt: *egy út közepén elhelyezett hintát.*
- A pedagógus kérdéseket tesz fel: *Mit láttok? Előfordulhatna ez a valóságban? Miért, vagy miért nem?*
- A diákok ötleteket gyűjtenek: *Mi tűnik furcsának? Mi miatt gyanús ez a helyzet?*
- Csoportokban megbeszéljük: *Lehet ez valós, vagy sem?*
- A diákok érveket hoznak fel a valódiság mellett és ellen.
- Opcionális: szavazás – *Ki gondolja, hogy valódi? Ki gondolja, hogy nem?*
- Felfedjük az igazságot: elmagyarázzuk, hogy a képet mesterséges intelligencia generálta.
- Gondolkodás és megbeszélés: *Hogyan lehet felismerni a manipulált képeket? Mit lehet ebből tanulni? Mit tanít ez nekünk arról, hogyan értelmezzük a képeket? Továbbra is bízhatunk abban, amit látunk?*

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A pontos feladat és a szükséges eszközök nem határozhatók meg előre; a diákoknak maguknak kell azonosítaniuk az akadályt, és a javasolt megoldásuk alapján meghatározniuk és összegyűjteniük a megoldáshoz szükséges eszközöket.

Tanulókat segítő kérdések

Kérdések az ötletelés fázisában

- Mit gondolsz, mi lehet a megoldás?
- Miért gondold ezt?
- El tudod magyarázni a gondolkodásmenetedet?
- Milyen egyéb lehetőségek lehetnek még?

Kérdések az első (kitalált) magyarázat során

- Szerinted ez a válasz hihetőnek tűnik?
- Miért gondold, hogy igaz vagy hamis?
- Milyen bizonyíték támasztaná alá vagy cáfolná ezt a magyarázatot?
- Logikailag van értelme ennek a magyarázatnak?

Kérdések a második (tudományos) magyarázat során

- Ez a válasz meggyőzőbbnek tűnik, mint az előző? Miért?
- Milyen nyomok segítettek neked eldönteni, melyik válasz hitelesebb?
- Hogyan viszonyul ez a magyarázat ahhoz, amit kezdetben gondoltál?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Előfordulhat, hogy a diákok strukturált gondolkodási folyamat követése nélkül adnak azonnali válaszokat.

Tipp: Adjon meg egy gondolkodási sémát, és irányítsa a diákokat, hogy lépésről lépésre haladjanak (pl. először jósoljanak, majd hasonlítsák össze a magyarázatokat, végül indokolják meg választásukat, mielőtt ellenőriznék a helyes választ).

Differenciálási lehetőségek

Ha ezt a tevékenységet 6–10 éves tanulók számára készített feladatlapként használja a problémamegoldás fejlesztésére, könnyen három szintre differenciálhat: kezdő, haladó és szakértő.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók egyszerű kérdéseket kapnak, amelyekre két egyértelműen különböző válasz létezik (az egyik nyilvánvalóan kitalált, a másik tudományos). Párokban vagy kis csoportokban megvitatják, melyik válasz tűnik hitelesebbnek, és miért. A pedagógus szorosan irányítja a beszélgetést, ösztönző kérdéseket téve fel.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Használjon összetettebb vagy többértelműbb feladatokat, amelyek önálló gondolkodást igényelnek. Korlátozza a segítségeket, így a tanulóknak maguknak kell több megoldást kigondolniuk. Ösztönözze őket arra, hogy elgondolkodjanak azon, miért működhetnek vagy nem működhetnek bizonyos megoldások.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók saját, gondolkodásra ösztönző kérdést fogalmaznak meg, és kitalált választ írnak hozzá. A válasznak az állat megjelenéséhez kell kapcsolódnia. Logikailag elfogadható okot kell kitalálniuk a jellemzőre. Végül a tanulók maguk kutatják fel a tudományos (valódi) magyarázatot.

Reflektív kérdések

Összegző kérdések

- Milyen stratégiák segítettek eldönteni, melyik magyarázat volt hitelesebb?
- Hogyan tudjátok ezt a gondolkodásmódot más tantárgyakra vagy a mindennapi életre alkalmazni?
- Mi segít nektek a kritikai gondolkodásban?
- Megváltozott a véleményed? Miért?
- Észrevetted, hogy valami eleinte logikusnak tűnt, de valójában nem volt helyes?
- Meglepett valami a feladat során? Miért?
- Hogyan befolyásolta a csoportos megbeszélés a véleményedet?
- Milyen jelek vagy nyomok segítenek felismerni, ha egy információ kitalált vagy félrevezető lehet?
- Most már magabiztosabban kérdőjelezed meg azt, amit olvasol vagy láatsz?

Gondolkodásra ösztönző kérdések

- Mi a különbség egy hihetőnek tűnő ötlet és egy tényeken alapuló magyarázat között?
- Hogyan lehet megállapítani, hogy egy információ megbízható-e?
- Hogyan alkalmazhatod ezt a gondolkodásmódot az iskolán kívül (pl. a médiában, a mindennapi életben)?

3.5 REZILIENCIA

3.5.1 Pecázás

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez a tanulási tevékenység a reziliencia következő négy területének fejlesztésére összpontosít: jövőorientált gondolkodásmód és optimizmus; rugalmasság és problémamegoldás; kitartás és önkontroll; érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció; valamint támogató társas kapcsolatok. Ez egy versenyalapú tanulási tevékenység. A kihívás során a gyerekek kudarcokat is tapasztalhatnak, a dolgok nem feltétlenül alakulnak úgy, ahogyan tervezték, de még ilyenkor is uralkodniuk kell az érzelmeiken, és mindent meg kell tenniük, hogy segítsék csapatukat a győzelemben.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Reziliencia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Rugalmasság
 - Problémamegoldás
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
7 – 10 évesek	4–6 fős csoportok osztálylétszám	10–15 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Ez egy készségalapú és taktikai tanulási tevékenység. A tevékenység során a diákok csapatokban dolgoznak, hogy különböző információkat tartalmazó halakat fogjanak ki (mágneses „horoggal” felszerelt horgászbotokkal). Minden hal egy-egy információhoz vagy feladathoz kapcsolódik, amelyet a résztvevők a pedagógus által előre meghatározott módon próbálnak megoldani. A feladat sikeres teljesítése után a tevékenység új halakkal és feladatokkal folytatható. Az a csapat nyer, amelyik a megadott időn belül a legtöbb feladatot teljesíti.

A tevékenységet egy konkrét példával magyarázzuk el:

Például, ha matematikaórán szeretnénk alkalmazni, az osztályt lehetőleg azonos létszámú csapatokra kell felosztanunk. Minden csapat ugyanazt a feladatlapot kapja, amelyen a matematikai műveletek (például összeadás és szorzás) eredményei szerepelnek. A matematikai műveletek a „halak” mindkét oldalára fel vannak írva. A csapatok feladata, hogy megtalálják az összes olyan matematikai műveletet, amely megegyezik a feladatlapra lévő eredményekkel.

1. A halakat úgy dobjuk a „tóba”, hogy a rajtuk szereplő műveletek jól láthatóak legyenek. Alapesetben annyi műveletnek kell lennie, ahány csapat van, és minden eredmény pontosan egy helyes műveletnek felel meg. (Ezen feltételek megváltoztatása nehezíti a feladatot.)
2. Egyszerre minden csapatból egy játékos halászik, megjegyzi a kifogott halon szereplő matematikai műveletet, visszadobja a halat a tóba, majd visszatér a csapatához.

3. A csapat tagjai együtt dolgoznak azon, hogy a kifogott halon szereplő matematikai műveletet a feladatlapon szereplő eredmények egyikéhez illesszék.
4. Ezután egy másik diák mehet a tóhoz, hogy kifogjon egy újabb halat.
5. A feladat egy meghatározott ideig tart, és az a csapat nyer, amelyik a legtöbb helyes művelet-eredmény párosítást megtalálja.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenységet szabadban és beltéren egyaránt el lehet végezni. Az osztályteremben a játéktérülteként egy kék szövetből készült szimbolikus „tóra” van szükség, valamint csapatonként egy asztalra, amelyet legalább öt méterre kell elhelyezni a tótól.

Kint valódi vízi környezetet lehet kialakítani, például egy kis tavat vagy egy vízzel töltött gyermekmedencét.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a tanulók rezilienciáját:

- ösztönzi az alkalmazkodást, az azonnali problémamegoldást és a döntéshozatalt (például a tanuló terve az, hogy megtalálja a 28-hoz tartozó műveletet, de a megfelelő hal a tó másik oldalán van, míg a 35-höz tartozó hal nagyon közel van, és könnyen és gyorsan ki lehet halászni, így azonnal el kell döntenie, melyiket választja)
- fejleszti a kudarcra való megbirkózás képességét mind egyéni, mind csoportos szinten (egyéni kudarc akkor fordulhat elő, ha például a tanuló nem halászik gyorsan és ügyesen, vagy olyan halat fog ki, amelyet már párosítottak, vagy mire visszatér a csapatához, elfelejti a műveletet; csoportos kudarc akkor fordulhat elő, ha a feladatot nem fejezik be a megadott időn belül, vagy ha a feladatlapon hibás párosítások szerepelnek)
- fejleszti az önkontrollt, a kitartást, az érzelmek szabályozását és a kommunikációt, mivel a diákoknak akkor is folytatniuk kell a tevékenységet, ha úgy érzik, hogy veszítenek vagy kudarcot vallanak
- erősíti a társas alkalmazkodást és a társas támogatást, mivel kudarc esetén (akár egyéni, akár csoportos) a tanulók csak akkor érhetnek el sikert, ha érzelmileg támogatják és segítik egymást
- fejleszti a siker eléréséhez szükséges alternatív megoldások megtalálásának képességét – nyitott gondolkodásmód – (például egy magasabb nehézségi szinten a csoportnak lehetősége van megváltoztatni a halászó diákok sorrendjét aszerint, hogy ki miben jó – memória, sebesség stb.).

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Ennek a tevékenységnek az eredményeként a diákok:

- megértik, hogy a hibák és a kudarcok a tanulás természetes részét képezik, és hogy tanulhatnak belőlük,
- elfogadják a kihívásokat, és bátrabban állnak szembe új vagy nehéz helyzetekkel,
- képesek lesznek átgondolni a dolgokat és újra megpróbálni a kudarc után,
- képesek lesznek önuralmat gyakorolni, amikor nehézségekkel szembesülnek,
- aktívan együttműködnek társaikkal, és támogatják egymást a közös problémák megoldásában,

- megértik, hogy azoknak a társaiknak, akik kudarcot vallottak vagy nehézségekkel szembesültek, érzelmi támogatásra van szükségük.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység különböző tantárgyi órákon, szabadidős foglalkozásokon, tematikus heteken vagy projektnapokon is alkalmazható. Könnyen adaptálható a tantárgyhoz vagy a tanulási célokhoz. Például:

- A matematikaórákon a halak műveleteket tartalmaznak, és a diákok ezeket felhasználva gyakorolhatják az összeadást, a kivonást vagy a szorzást.
- Nyelvórákon a halak betűket vagy szavakat tartalmaznak, amelyeket a diákok szóalkotási vagy mondatépítési feladatok megoldásához használnak.
- Környezetismeret órákon a halak állatok, növények vagy természeti jelenségek képeit vagy neveit ábrázolják, és a diákok kapcsolódó kérdésekre válaszolnak vagy feladatokat oldanak meg.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Egy nagy kék szövet, amely a halak úszóhelyét, a tavat szimbolizálja
- Laminált papírhalk (műveletekkel stb. a testükön és a szájukhoz rögzített gemkapcsokkal)
- Csapatonként egy mágneses horgászbot (felmosónyélből vagy botból készítve, alulról lelógó zsinórral és a végére rögzített erős mágnessel)
- Ha a játékot a szabadban játsszák, használható egy kis vízzel töltött felfújható gyermekmedence is, és a halakat fából is elkészíthetik, így azok a víz felszínén lebegnek
- Kockák (pl. habból készült, a szokásosnál nagyobbak), csapatonként kettő – ha szükséges

Tanulókat segítő kérdések

- Mit tehetünk, ha elsőre nem sikerül megoldanunk egy feladatot?
- Hogyan módosíthatjátok az eredeti ötleteiteket, ha azok nem működnek?
- Hogyan tudtok segíteni egymásnak a csapatban, ha valaki elakad?
- Hogyan érzed magad, amikor nehézségekkel szembesülsz, és hogyan tudsz megbirkózni velük?
- Hogyan ismeritek fel, ha a csapat valamelyik tagjának érzelmi támogatásra van szüksége a feladat során?
- Miért fontos kitartani és újra megpróbálni, még akkor is, ha elsőre nem sikerül?
- Hogyan tudtok úgy együtt dolgozni, hogy mindenki véleménye egyformán figyelembe legyen véve?
- Mit szeretnétek még kipróbálni legközelebb?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Nehézségek a hatékony stratégia kidolgozásában.
Tipp: Adjon időt a csapatoknak a tervezésre és a lehetséges megoldások megvitatására, ami erősíti a kreativitást és az együttműködést.
- **Kihívás:** Az eredeti taktika nem vezet sikerhez.
Tipp: Engedje meg a diákoknak, hogy újratervezzék stratégiájukat, és alkalmazkodjanak a változó körülményekhez.

- **Kihívás:** Konfliktus vagy nézeteltérés a csapaton belül.
Tipp: Irányítsa a diákokat a megoldások megtalálása felé, támogatva a kommunikációs és problémamegoldási készségek fejlesztését.
- **Kihívás:** A fair play szabályainak betartása és az egymás segítése.
Tipp: Hangsúlyozza a fair play fontosságát, és ösztönözze a csapatokat a segítőkész hozzáállásra és az együttműködésre.

Differenciálási lehetőségek

Általános tippek a nehézségi szint testre szabásához

- A feladatok összetettségének módosítása: Válasszon egyszerűbb vagy összetettebb feladatokat a tanulók életkorához és tudásszintjéhez igazodva (pl. egyszerű műveletek vagy rövidebb szavak használata).
- Az időkeret módosítása: A gyerekek figyelemképességétől függően több vagy kevesebb időt szánhat a feladatok elvégzésére.
- A támogatás mértéke és minősége: Kezdetben nyújtson több segítséget (pl. útmutatás, példák), majd fokozatosan csökkentse azt, hogy a tanulók önállóbbá váljanak.
- A szabályok egyszerűsítése vagy bonyolítása: Lehet több vagy kevesebb szabályt alkalmazni, vagy új kihívásokat bevezetni (pl. sokkal több azonos hal van, mint ahány a csapat tagjainak a száma; kevesebb az a hal, amelyen ugyanaz a matematikai művelet szerepel, mint ahány a csapatok száma; a halaknak csak az egyik oldalán van matematikai művelet, amely a tóban nem látható; van olyan matematikai művelet, amelyre nincs megoldás a feladatlapon).
- A csapattagok számának megváltoztatása.

Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek): A tevékenység célja: segíteni a gyermekeket abban, hogy biztonságosan vegyenek részt a csapatmunkában, gyakorolják az érzelmi önszabályozást, kitartóan próbálkozzanak, és megtapasztalják, hogy a kudarcok kezelhetők.

- A feladatok egyszerűek, kevés hallal és korlátozott információval, a szabályok pedig egyértelműek.
- A pedagógus támogatja a részvételt, bemutatja a tevékenység működését, bátorítja a gyerekeket, és példákat ad az egyszerű stratégiák alkalmazására.
- A gyerekek megtapasztalják az egyéni kudarcot (pl. rossz halat fognak) és a csapat kudarcát is (pl. a csapat nem hajtja végre a tervet), miközben a pedagógus bátorító visszajelzéseket ad, hogy támogassa a további próbálkozásokat.
- A tevékenység segít a gyermekeknek gyakorolni a csapaton belüli együttműködést, kezelni az érzelmeiket, és megérteni, hogy a kudarc nem csökkenti a részvételi hajlandóságukat.

Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek): A tevékenység célja: a hatékony csapatmunkában való részvétel, a stratégiai gondolkodás, a kitartás, a rugalmas problémamegoldás és a kudarcok konstruktív kezelésének fejlesztése.

- A feladatok közepesen összetettek, több hallal és információval, ami megköveteli a gyermekektől, hogy stratégiát követve működjenek együtt.
- A gyerekek aktívan részt vesznek a csapatstratégia kidolgozásában és a feladatok végrehajtásában.

- A pedagógus bátorító kérdésekkel támogatja őket, pl.: „Mi lehetne a következő lépés?” vagy „Hogyan tudnátok hatékonyabban együttműködni?”
- A tevékenység segít a gyerekeknek abban, hogy önállóan javaslatokat tegyenek, odafigyeljenek csapattársaikra, kezeljék az egyéni és csapatbeli kudarcokat, valamint optimistán és jövőorientáltan gondolkodjanak.

Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek): A tevékenység célja: a tudatos stratégiai gondolkodás, a fejlett problémamegoldás, a kitartás, az önkontroll, valamint az aktív, felelősségteljes csapatmunkában való részvétel fejlesztése.

- A feladatok összetettek, több hallal és információval, valamint potenciálisan bonyolultabb szabályokkal járnak, ami megköveteli a csapat rugalmasságát és stratégiai tervezését.
- A gyerekek teljes mértékben együttműködnek a csapatukkal, felelősséget vállalnak a stratégiáért, a feladat elvégzéséért és a csapat kudarcainak kezeléséért.
- A pedagógus csak szükség esetén nyújt támogatást, hangsúlyt fektetve a folyamat tudatosítására és a reflexióra („Értékes, ahogyan együtt terveztétek és hajtottátok végre a feladatot, még akkor is, ha eleinte nem minden működött tökéletesen”).
- A tevékenység erősíti a kitartást, az önkontrollt, a problémamegoldási képességeket, a stratégiai gondolkodást és a támogató csapatmunkát, miközben megtanítja, hogy a kudarcok kezelése a siker elengedhetetlen része.

Reflektív kérdések

- Mi működött jól a csapatokban?
- Hogyan tudtatok együttműködni?
- Mit tapasztaltatok, illetve mit tanultatok magatokról a tevékenység során?
- Érezte-e valaki, hogy most már jobban tud alkalmazkodni az új kihívásokhoz és változásokhoz?
- Hogyan tudnátok segíteni azoknak a csapattársaknak, akiknek nehezebb leküzdeni az akadályokat?
- Mit változtatnátok meg legközelebb? (szabályok, viselkedés, hozzáállás)
- Mi volt a feladat legnehezebb része, és hogyan sikerült megbirkóznotok vele?
- Milyen új ötleteket próbáltatok ki, amikor nehézségekkel szembesültetek?
- Hogyan éreztétek magatokat, amikor a csapatotok sikeresen teljesítette a feladatot?
- Volt olyan pillanat, amikor változtatnod kellett a csapat stratégiáján? Hogyan döntöttél erről?
- Hogyan tudod ezt a kitartást és alkalmazkodóképességet más helyzetekben is felhasználni?

3.5.2 Bánatfaló

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A Bánatfaló egy díszített doboz, amely „lenyeli” vagy „felfalja” a problémákat és a gondokat. A gyerekek papírra írják le gondolataikat (akár valós, akár képzeletbeli sérelmeket), majd névtelenül bedobják a Bánatfaló szájába, ezzel segítve az érzelmi terhek enyhítését. A dobozt rendszeresen kiürítik, és az osztály megpróbál megoldásokat találni a leírt problémákra. Ajánlott ezt minden tanítási nap végén, vagy a hét utolsó napján elvégezni. Ez a tevékenység nem tantárgyhoz kötött, és a csoportkohézió erősítését szolgálja.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Reziliencia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
 - Empátia
 - Rugalmasság
 - Kapcsolódás és kötődés

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
9 év felett	Osztálylétszám	változó

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. Az első használat előtt bemutatják a csoportnak a díszítetlen dobozt (a „Bánatfalót”), és elmagyarázzák annak célját és működését. Ezután a gyerekekkel közösen díszítik fel.
2. A gyerekeket arra kérjük, hogy írják le aggodalmaikat, gondolataikat vagy érzékelt problémáikat egy papírlapra.
3. Az írásos jegyzeteket a Bánatfaló nyílásán keresztül helyezik el, szimbolikusan kifejezve az érzelmi terhek levezetésének aktusát.
4. Előre meghatározott időközönként kinyitják a „Bánatfalót”, és a gyűjtött jegyzeteket felolvassák a csoportnak.
5. A pedagógus névtelenül olvassa fel a jegyzeteket, és megkéri a gyerekeket, hogy próbálják elképzelni, hogyan érezhet az egyes aggodalmak tulajdonosa (ehhez érzelmkártyák is használhatók).
6. Néhány gyermeket felkérnek, hogy osszák meg, mit gondoltak vagy éreztek a tevékenység során.
7. Miután megpróbáltak azonosulni a gondok névtelen tulajdonosával, a gyerekek megbeszélnek a feltárt problémákat, és adott esetben közösen keresnek lehetséges megoldásokat vagy megbirkózási stratégiákat.
8. A tevékenységet rendszeresen megismétlik, akár minden tanítási nap végén, akár hetente, a csoport igényeitől függően.

9. Ha a pedagógus egy aggodalmat súlyosnak ítél, a tevékenység végén egyéni beszélgetésre kerülhet sor az érintett tanulóval.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

- Az információk gyűjtése és feldolgozása történhet beltéren vagy a szabadban egyaránt.
- A „Bánatfaló” doboz az osztályteremben található.
- A tevékenység nem igényel semmilyen átalakítást az osztályteremben.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a diákok rezilienciáját:

- támogatja az érzelmek felismerését és kifejezését,
- biztonságos és névtelen lehetőséget biztosít a feszültségek és sérelmek kifejezésére,
- megkönnyebbülést nyújt a problémák leírása és felszabadítása révén,
- rendszeres lehetőségeket teremt az érzelmek felszabadítására – érzelmi szabályozás és kommunikáció; önkontroll
- megerősíti a gyermekek meggyőződését, hogy problémáikkal nincsenek egyedül, és hogy lehet segítséget kérni és kapni,
- a közösségi támogatás és az empátia fejlesztésének ösztönzése,
- elősegíti a közös reflexiót és a problémamegoldást, valamint a nehézségekből való kilábalás alternatív módjainak megtervezését,
- hozzájárul az érzelmi biztonság, az önbizalom, az önmagunkba vetett hit és az optimizmus kialakulásához.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók:

- képesek lesznek felismerni és szavakba önteni saját érzelmeiket és nehézségeiket,
- megértik, hogy a problémákat nem kell magukban tartaniuk, hanem megoszthatják őket, és segítséget kérhetnek és kaphatnak,
- felismerik, hogy nincsenek egyedül az érzéseikkel, és hogy mások is szembesülnek hasonló helyzetekkel,
- tapasztalatot szereznek a problémamegoldás terén,
- képesek lesznek pozitív megküzdési stratégiákat alkalmazni,
- nagyobb empátiát tanúsítanak társaik problémái iránt, ezáltal erősítve a közösségi érzést.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- A tevékenységet szükség esetén bármikor be lehet vetni (pl. stresszes iskolai helyzetekben, érzelmi feszültség vagy csoportok, illetve egyének közötti konfliktusok esetén) a pedagógus döntése alapján, illetve magasabb évfolyamokon a gyerekek kérésére.
- Ezenkívül a dobozba helyezett cetliket rendszeresen (pl. hetente) ellenőrizni kell.
- Konkrét probléma esetén, amikor egy gyermek közvetlenül a pedagógushoz fordul segítségért, a beszélgetés során meg kell kérdezni tőle, hogy szeretné-e, ha használnák a „Bánatfaló” dobozt.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Papír, egy közösen díszített doboz és íróeszközök.

A doboznak egy vicces szörnyetegre kell hasonlítani, amely „felfalja” a gondokat. Legyen rajta egy nyílás, ahová a papírokat be lehet csúsztatni, valamint egy fedél vagy nyílás, amelyet a pedagógus kinyithat, hogy kivehesse a papírokat.

Tanulókat segítő kérdések

- Milyen érzés volt leírni azt, ami nyomasztott titeket?
- Gondolod, hogy mások is így érezhetnek?
- Mit lehet tenni ilyen helyzetekben?
- Kivel beszélhetnél, ha veled is valami hasonló történne?
- Milyen tanácsot adnál annak, aki ugyanezt írta a „Bánatfalóba”?
- Mit gondolsz, mi segíthet egy ilyen helyzetben?
- Neked mi segített már korábban hasonló helyzetekben?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyerekek nem mindig értik teljesen a „Bánatfaló” doboz célját.
Tipp: A használat előtt fontos világosan elmagyarázni a tevékenység célját, és ha lehetséges, bevonni a gyerekeket a doboz elkészítésébe, hogy jobban a sajátjuknak érezzék.
- **Kihívás:** A kezdeti lelkesedés miatt előfordulhat, hogy apró, mindennapi problémákat is a dobozba tesznek (pl. „Haragszom X.Y.-ra, mert az asztalomnál evett”).
Tipp: Elfogadható, ha eleinte kisebb gondok is felmerülnek; idővel a gyerekek megtanulják, mi tartozik igazán a „Bánatfalóba”.
- **Kihívás:** A „Bánatfaló” csak olyan csoportokban működik jól, ahol elegendő a bizalom és az ismeretség a gyerekek között.
Tipp: Ajánlott csak olyan csoportokban használni, ahol jól ismerik egymást, és ahol időt szánnak a bizalomépítésre.
- **Kihívás:** A doboz elhelyezése kihívást jelenthet, ha nem megfelelő helyre teszik.
Tipp: Válasszon olyan helyet, ahol a gyerekek könnyen hozzáférhetnek, de a pedagógus is figyelemmel kísérheti, hogy megakadályozza a jogosulatlan kinyitást.
- **Kihívás:** Egyes problémák túl súlyosak lehetnek ahhoz, hogy a pedagógus egyedül tudjon velük megbirkózni.
Tipp: Fontos, hogy legyen egy egyértelmű protokoll arra vonatkozóan, mikor és hogyan kell szakmai segítséget kérni.

Differenciálási lehetőségek

A tevékenység rugalmasságon alapul a tanulói csoport életkorának, érettségének és érzelmi biztonságának figyelembevételével. Fiatalabb vagy kevésbé beszédes gyermekek esetében elegendő lehet a probléma rajzolással vagy egyetlen szóval történő kifejezése, míg az érzelmi kifejezőkészségükben fejlettebb tanulók részletesebben is megfogalmazhatják érzéseiket és gondolataikat.

A pedagógus dönthet arról is, hogy a problémák megbeszélése nyíltan vagy inkább visszajelzéssel támogató módon történjen – például általános megoldási javaslatok megfogalmazásával.

A tanulókat segítő kérdések és a feldolgozás módja a csoport igényeinek megfelelően egyszerűsíthető vagy elmélyíthető.

Fontos, hogy a gyerekek biztonságban érezzék magukat, és senki ne érezze úgy, hogy kénytelen megnyílni – ez különösen fontos a reziliencia fejlesztése szempontjából.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: segíteni a gyermekeket abban, hogy biztonságban kifejezhessék érzéseiket, felismerjék az egyszerű aggodalmakat, és csökkentsék az érzelmi feszültséget.
 - A pedagógus egyszerű, konkrét példákat hoz arra, hogy milyen problémákat lehet rövid mondatokban leírni.
 - Használhatók előre elkészített, képekkel ellátott lapok, amelyeket a gyermekeknek csak ki kell választaniuk, vagy minimálisan ki kell tölteniük.
 - A pedagógus bátorító visszajelzésekkel támogatja a részvételt, anélkül, hogy azonnal értékelné a problémák tartalmát.
 - A gyerekek névtelenül helyezik el a lapokat a „Bánatfalóba”, és a problémákkal csak a kijelölt időszak végén foglalkoznak.
 - A tevékenység segít a gyermekeknek felismerni az érzelmeiket, csökkenti a belső feszültséget, és erősíti a biztonságérzetüket, ami a reziliencia alapja.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja: az önálló érzemelfelismerés és a problémák kifejezésének gyakorlása, valamint a csoportban való biztonságos részvétel és a problémamegoldási készségek erősítése.
 - A gyerekek saját tapasztalataik alapján írják le érzéseiket és problémáikat, a pedagógus pedig csak szükség esetén tesz fel bátorító kérdéseket („Mi tette nehezzé a mai napot?”).
 - A lapokat önállóan helyezik el a „Bánatfalóba”, megtanulva, hogy van egy biztonságos hely az érzelmeiknek.
 - A pedagógus visszajelzést ad, támogatva a részvételt és a folyamatot („Jó, hogy megosztottad, mi jár a fejedben.”).
 - A feldolgozás az óra végén történik, amikor a csoport együtt reflektálhat a problémákra és a lehetséges megoldásokra.
 - A tevékenység segít a gyerekeknek abban, hogy önállóan felismerjék az érzelmeiket, gyakorolják az érzelmi önszabályozást, és rugalmasságot és konstruktív megközelítést alakítsanak ki a problémákhoz.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja: a tudatos érzelmi önismeret, az önálló problémamegismerés, a társas támogatási készségek és a konstruktív problémamegoldás fejlesztése.
 - A gyerekek bonyolultabb vagy hosszabb távú problémákról is írhatnak, és elgondolkodhatnak a lehetséges megoldásokon.
 - A lapokat teljesen önállóan helyezik el a „Bánatfalóba”, és ha szükséges, a gyerekek támogathatják társaikat a részvételben és az önkifejezésben.
 - A pedagógus olyan visszajelzést ad, amely kiemeli a részvétel fontosságát és támogatja a folyamatot („Értékes, hogy odafigyelsz az érzéseidre, és megosztod őket másokkal.”).
 - A feldolgozás az óra végén történik, amikor a csoport megvizsgálja a megoldásokat és reflektál a tapasztalatokra.

- A tevékenység fejleszti a gyermekek tudatos önszabályozását, érzelmi tudatosságát, problémamegoldás képességét, és erősíti társadalmi támogatás nyújtására való képességüket.

Reflektív kérdések

- Hogy tetszett ez a tevékenység?
- Mi volt a legkönnyebb része? Mi volt a legnehezebb része?
- Milyen érzés volt hallani mások gondolatait?
- Tanultál valami újat magadról vagy másokról?
- Hogyan változott a hangulatod a tevékenység végére?
- Mit viszel magaddal ebből a foglalkozásból?
- Mit csinálnál másképp legközelebb?
- Kapott-e hasznos tanácsokat a feladatot megfogalmazó személy?

Miután a gyerekek megismerkedtek az eszközzel és rendszeresen használják, feltehetjük a következő kérdéseket:

- Követte valaki a kapott tanácsot? Sikerült megoldani a problémát?
- Sikerült-e segítened valakinek olyan problémában, amiben korábban te is segítségre szorultál?

3.5.3 Mondd és mutasd!

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez egy reziliencia fejlesztésére irányuló tevékenység. A gyerekek megtanulják, hogyan adjanak hiteles és megbízható (szavakkal és testbeszéddel kifejezett – elmondott és megmutatott) pozitív és támogató visszajelzést társaik munkájára (pl. rajzok, matematikai feladatok, hangos olvasás stb.), amely dicséri az erőfeszítést és a folyamatot, és hibák esetén javítási stratégiákat javasol.

A gyerekek párban vagy kis csoportokban dolgoznak: dicsérik egymás munkáját, vagy javítási javaslatokat tesznek. A pedagógus példát mutat, tanít, keretet biztosít és irányítja a folyamatot, a végén pedig egy közös beszélgetés segít a reflexióban.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Reziliencia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Empátia
 - Kreativitás
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves kortól	Osztálylétszám	5–10 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Kezdetben – utasítás:

A pedagógus bemutatja és begyakoroltatja a folyamatot. Gondoskodik arról, hogy mindenki megértse a különbséget a folyamat dicsérése és a személy dicsérése között. Szokássá teszi, hogy a diákok meghallgassák egymás visszajelzéseit, és megköszönjék azokat.

A pedagógus példát mutat, tanít, keretet biztosít és irányítja a folyamatot.

Rövid beszélgetés arról, mit jelent a helyes dicséret, és hogyan kell megfelelően megfogalmazni, ha valamit javítani kell.

A pedagógus (szükség esetén) két példát hoz fel:

- pozitív dicséret,
- és támogató, építő jellegű visszajelzés.

A végén egy közös beszélgetés segít a reflexióban.

Ha a gyerekek már tudják, mit kell tenniük:

Az óra során a pedagógus rendszeresen lehetőséget ad a gyerekeknek, hogy értékeljék egymás munkáját (rajzok, válaszok, az óra végén elvégzett osztálymunka, matematikai feladatok megoldása stb.). A pedagógus egy olyan ponton szakítja meg az órát, ahol a gyerekek visszajelzést adhatnak.

1. A pedagógus megszakítja az órát, és megkéri a gyerekeket, hogy adjanak visszajelzést. Például a gyerekek megkapják egymás rajzait, majd:
 - először pozitív visszajelzést adnak, dicsérik,
 - majd (szükség esetén) a tanult módszer szerint támogató megjegyzést fűznek hozzá, hogy segítsenek a fejlődésben.
2. A visszajelzés adása közben a gyerekek arra is figyelnek, hogy testbeszédük – például a szemkontaktus, a barátságos arckifejezések és a nyitott testtartás – alátámassza és megerősítse azt, amit mondanak.
3. Közös röviden megbeszéljük, milyen érzés volt visszajelzést adni és kapni, hogyan tudták testbeszéddel alátámasztani a mondanivalójukat, és mit találtak könnyűnek vagy nehéznek a folyamatban. (A kevésbé gyakorlott gyerekek esetében ezt közvetlenül a visszajelzés után kell megtenni, a haladóbb gyerekek esetében pedig az óra végén is megtehető.)

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéren vagy a szabadban is elvégezhető. Nincs szükség különleges teremelrendezésre.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tanulási tevékenység fontos szerepet játszik a reziliencia fejlesztésében, és alapot nyújt a gyermekek számára ahhoz, hogy nyitott és fejleszthető módon gondolkodjanak saját és társaik teljesítményéről. Hosszú távon ez fejleszti a gyermekek problémamegoldó képességeit, kreativitását, kognitív rugalmasságát, és összességében a rezilienciájukat, azaz azt a képességüket, hogy (akár tanulmányi, akár egyéb) kudarcok és egyéb nehézségek ellenére is „talpra álljanak”. A folyamat során a gyermekek rendszeresen dicsérik egymás munkáját az erőfeszítés és a folyamat szempontjából, és javaslatokat tesznek a fejlesztésre. Saját és mások munkájának és erőfeszítéseinek dicsérése olyan gondolkodásmódot alakít ki (magukban és másokban), amely szerint képesek a fejlődésre, az alkalmazkodásra, valamint a váratlan körülmények, kudarcok és nehézségek sikeres kezelésére. Ez a tanulási tevékenység biztonságos, irányított módon segíti a gyermekeket abban, hogy:

- megélik, megtanulják és gyakorolják mások és saját erőfeszítéseik, konkrét munkastratégiáik („folyamatdicséret”) és eredményeik értékelését és „dicséretét”, ahelyett, hogy jó tulajdonságaikat („személydicséret”) dicsérnék;
- a sikert a munkamenetben lássák, és ne a személyes tulajdonságaikban és készségeikben;
- tudatosítsák magukban, hogy saját erőfeszítéseikkel közvetlenül befolyásolhatják sikereiket és kudarcaikat, és hogy kudarc esetén képesek leküzdeni a problémákat;
- megértsék, hogy a kudarcok a folyamatból/tevékenységből fakadnak, és kijavíthatók;
- megtapasztalják, hogy a nehézségek és a kudarcok fejlődési lehetőségek, és rugalmasan reagáljanak a támogató kritikára;
- fejlesszék kitartásukat, kognitív rugalmasságukat és rezilienciájukat, és megtanulják, hogy a kihívások és a kudarcok tanulási lehetőségek, nem pedig személyes kudarcok.

Mindez hozzájárul a reziliens személyiségjegyek kialakulásához: a gyermekek későbbi életükben nagyobb önbizalommal, kiegyensúlyozottsággal és rugalmassággal lesznek képesek megbirkózni a stresszel, a konfliktusokkal és a változásokkal.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók:

- képesek lesznek önállóan, pozitív és ösztönző módon értékelni társaik munkáját, hangsúlyt fektetve a folyamatra és az erőfeszítésre;
- képesek lesznek saját szintjükön fejlesztési/visszatérési stratégiákat kidolgozni mások és maguk számára (szükség esetén a pedagógusok segítségével);
- képesek lesznek saját kudarcaikat fejlődési lehetőségként kezelni, és rugalmasan fogadni a konstruktív kritikát;
- képesek lesznek olyan visszajelzést adni, amely összhangban áll szavaikkal és testbeszédükkel;
- megértő módon tudnak hallgatni mások véleményére és elfogadni azt (aktív hallgatás);
- képesek lesznek támogató visszajelzést adni, azaz támogató módon kommunikálni mások munkájáról
- képesek lesznek támogató, együttműködésen alapuló kapcsolatokat kiépíteni, és szükség esetén elfogadni a támogatást és a segítséget.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A feladat széles körben alkalmazható, és könnyen adaptálható különböző órákhoz.

Osztálytermi alkalmazások:

- Vizuális kultúra: rövid, konkrét dicséretet adni egymás rajzaira, és finom javaslatokat tenni.
- Nyelv és irodalom: esszék, történetek vagy rövid szövegek elmondásának értékelése néhány pozitív megjegyzéssel és javítási javaslattal.
- Technika és tervezés: gyors visszajelzés a befejezett projektekre (mi sikerült jól, mit lehetne javítani).
- Környezetismeret: egyszerű, bátorító visszajelzés csoportos posztterek vagy prezentációk után.
- Matematika: a megoldások rövid értékelése („jó ötlet volt így megpróbálni”, „megpróbálhatnál valami mást is”).

Tanórán kívüli/társasági alkalmazások

- Osztályon belüli közösségépítő helyzetekben, ahol a cél a pozitív légkör erősítése. Például: körben ülve minden gyermek dicséri a mellette ülőt egy apró dologért („Tetszett, hogy ma segítettél az osztálytársadnak”).
- A projektmunka végén, hogy elismerjék egymás hozzájárulását. Például: a csoportok röviden kiemelnek egy-egy erősséget („Sokat segítettél az ötleteiddel”).
- Rövid napi rutinok során, például a reggeli vagy esti körben. A nap végén egy gyermek egy mondatban megdicséri egy osztálytársát valamiért, amit aznap észrevett.
- Bármely más iskolai vagy közösségi eredmény alkalmával.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A tanulók munkái (rajzok, írások, alkotások, poszterek vagy bármely más értékelhető munka vagy feladat)

Opcionális: Tábla vagy közös felület, ahol az osztály összegyűjtheti a pozitív visszajelzések jó példáit (pl. „dicséretfal”) – opcionális

Tanulókat segítő kérdések

- Mit találsz a legérdekesebbnek vagy a legkreatívabbnak osztálytársaid munkáiban?
- Mit teszel azért, hogy jól végezd el ezt a feladatot? Meg tudnánk ezt úgy fogalmazni, hogy az segítse osztálytársad fejlődését?
- Szerinted a társad ezúttal jobban teljesített, mint legutóbb? Hogyan dicsérhetnénk meg ezért?
- Mit vettél észre az osztálytársad munkamódszerével kapcsolatban? (pl. nagyon igyekezett, új megoldást próbált ki, sok időt szentelt egy részletnek)

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyerekek hajlamosak túl általános dicséretet adni („szép”).
Tipp: A pedagógusnak konkrét visszajelzésekre kell példákat hoznia, vagy segítenie kell a gyerekeket azok megfogalmazásában. „Mondd el pontosan, mi tetszett neked! A színek? Az alakzatok? Az ötlet?”
- **Kihívás:** Egy gyermek túlzottan kritikus, negatív megjegyzéseket tesz.
Tipp: Érdekes segíteni a kritika támogató hangvételtű átfogalmazásában: „Mit javasolnál úgy, hogy közben kedves maradj?”
- **Kihívás:** Vita alakul ki a visszajelzésről.
Tipp: A pedagógus feladata, hogy a beszélgetést visszaterelje a szabályokhoz: „Ne feledjétek: egy dolog, ami tetszett, és egy dolog, ami segít.”
- **Kihívás:** A csoportnak nehézséget okoz a beszélgetés irányának megtartása.
Tipp: Célszerű előre megegyezni egy időkeretről: 1 perc a dicséretre, 1 perc a javaslatokra, 1 perc az összefoglalásra.
- **Kihívás:** A beszélő tanuló testbeszéde nem áll összhangban azzal, amit mond (például dicsér, de elfordul vagy grimaszol).
Tipp: Bevonhatjuk a többi gyermeket is: „Milyen tanácsot adnátok, hogy a testbeszéd barátságosabb legyen?” Egy rövid ötletelés segíthet.
- **Kihívás:** A gyermek a személyt dicséri („nagyon okos vagy”) ahelyett, hogy a teljesítményt dicsérné.
Tipp: A pedagógus finoman irányíthatja a gyermeket: „Elmondanád pontosan, mi sikerült jól? A színezés? A részletek?” Így a gyermek megtanulja, hogy a teljesítményre összpontosítson.
- **Kihívás:** A gyermek a visszajelzés során összehasonlítja a teljesítményt egy másik gyermekével.
Tipp: Nagyon fontos, hogy ne hagyjunk teret másokkal való összehasonlításra! Sem pozitív, sem negatív értelemben. Mindig a saját teljesítményéhez viszonyítsuk az eredményt, és segítsünk a gyermeknek dicsérettel felismerni a fejlődést. Pl.: a szorzás most gyorsabban ment, mint néhány nappal ezelőtt. A tanulás megérte!

Differenciálási lehetőségek

- Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: a gyerekeknek biztonságban kell érezniük magukat a visszajelzés adásakor, gyakorolniuk kell a pozitív dicséretet és a hasznos javaslatokat. A pedagógus konkrét példákat hoz arra, hogyan dicsérjék vagy tegyenek javaslatokat társaik munkájára vonatkozóan. A gyerekek rövid, egyszerű visszajelzést adnak (például kiemelnek egy dolgot, ami tetszik nekik, vagy tesznek egy kis javaslatot), és a pedagógus folyamatosan támogatja erőfeszítéseiket. A visszajelzés rövid és pozitív, a pedagógus pedig segít a megfelelő megfogalmazásban és tanulókat segítő kérdések feltevésében. Ha egy osztálytárs kritikus visszajelzést ad, vagy ha egy gyermek nem találja a megfelelő szavakat a dicséret kifejezésére, vagy ha egy osztálytárs nem fogadja el a javaslatát, a pedagógus bátorító visszajelzést ad. A pedagógus folyamatosan példaképeket mutat, és a szokásosnál többet dicséri a tanulókat, megfelelő módon. Így alakul ki az osztályban a „dicséret kultúrája” és a hibákból való tanulás légköre.
- Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja, hogy ösztönözze a tanulókat a saját megoldási stratégiák kidolgozására, gyakorolja a konstruktív visszajelzést, megerősítse bennük azt az érzést, hogy aktív szerepet játszanak a sikerben, és rugalmas módon kezeljék a kudarcot. A gyerekek saját tapasztalataik és ötleteik alapján adnak visszajelzést, a pedagógus pedig csak szükség esetén segít ösztönző kérdésekkel („Mit emelnél ki a párod munkájából?”, „Hogyan fogalmaznád meg, mit lehetne még hozzáadni?”). A visszajelzés részletesebb lehet, több pontot is felöllelhet, és a gyerekek egymást bátoríthatják. A pedagógus segít nekik reflektálni az érzéseikre és a megoldásokra („Hogyan érezted magad, amikor a partnered másképp gondolta? Mi segíthetne abban, hogy tovább próbálkozz?”). A tevékenység elősegíti a gyerekek önálló ötleteinek kifejezését, az egymásra való odafigyelést, a rugalmasságot és a visszajelzés adásának biztonságos gyakorlását.
- Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja a tudatos együttműködés, a kreatív problémamegoldás, a visszajelzés adásának és fogadásának önálló gyakorlása, valamint a megbirkózási stratégiák önálló megtervezésének elősegítése. A gyerekek önállóan dolgoznak ki visszajelzéseket összetettebb munkákra, és szükség esetén segítenek társaiknak a megbirkózási stratégiák kidolgozásában. A visszajelzések tartalmazhatnak dicséretet, javaslatokat és olyan kérdéseket, amelyek gondolkodásra ösztönzik társaikat („Miért gondoltad ezt? Hogyan lehetne a kép még színesebb?”). A gyerekek megtapasztalják az egyéni kudarcot, és tudatosan dolgoznak ki megoldásokat: ha visszajelzésük nem talál célba, más módon próbálkoznak újra, és ha saját munkájukra negatív visszajelzést kapnak, megpróbálják átgondolni a lehetséges változtatásokat. A pedagógus csak akkor segít, ha szükséges. Aktívan követi a folyamatot, de a hangsúly a reflexióra és a folyamat megerősítésére helyeződik („Értékes, hogy együtt dolgoztatok és megosztottátok a véleményeteket, még akkor is, ha nem minden javaslatot fogadtak el azonnal”).

Reflektív kérdések

- Miért fontos, hogy mindenkinek legyen lehetősége kifejezni a véleményét?
- Hogyan érezted magad, amikor az osztálytársad dicsérte a munkádat?
- Hogyan éreztétek magatokat, amikor az osztálytársatok olyasmit mondott a munkátokról, ami nem tetszett nektek? Könnyű vagy nehéz volt ezt meghallgatni?
- Mi segített abban, hogy támogató módon reagáljatok a társaitok munkájára?
- Miért fontos, hogy nyitottak legyünk mások visszajelzéseire?
- Mit fogsz magaddal vinni abból, amit a társad mondott?
- Hogyan érezted magad, amikor megköszönted neki a visszajelzést?

3.5.4 Közös rajz

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez a tevékenység a reziliencia egy másik alapvető elemének fejlesztésére összpontosít: a jövőorientált gondolkodásmódra és az optimista szemléletre. A gyerekek közösen rajzolnak egy sokkal pozitívabb „jövőbeli helyzetet” – amit mi álmhelyzetnek nevezünk – a pedagógus által meghatározott „helyzethez” képest. Minden tanuló hozzájárulásának egyértelműen meg kell jelennie a közösen létrehozott, egységes műalkotásban. Ez a tevékenység bármely olyan tantárgyhoz kapcsolható, ahol lehetséges a vizuális kifejezés. Ez a tevékenység csak akkor hatékony és fejleszti a reziliencia-szintet, ha a gyerekek együtt dolgoznak, és a műalkotás nem csupán egy domináns gyerek ötleteit tükrözi.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Reziliencia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Problémamegoldás
 - Rugalmasság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
7 éves vagy annál idősebb	2–6 fős csoportok, osztálylétszám	15–45 perc (a témától, a papír méretétől és a technikától függően)

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. A pedagógus megadja a „kiindulási helyzetet”, vagy a gyerekek közösen választanak egyet. A jelenlegi helyzet (kiindulási pont) bármi lehet: például felhasználhatunk egy meséből származó jelenetet, amelyben a szereplők bajba kerülnek, és megkérhetjük a gyerekeket, hogy rajzolják le a pozitív kimenetelt. Vagy felidézhetünk egy múltbeli (már megoldott) helyzetet, amikor a gyerekek érzelmileg mélyponton voltak, és lerajzolhatjuk az „álomszerű helyzetet”. A cél az, hogy a gyerekek közösen alkossanak egy gazdag (részletes) képet, amely egy sokkal jobb jövőbeli állapotot ábrázol.
2. A csoport megbeszéli, hogyan kell kinéznie a rajznak, ki vállalja a felelősséget az egyes részekért, és hogyan kapcsolódnak össze a különböző elemek.
3. Minden tanuló a terv szerint dolgozik a saját részén, ügyelve arra, hogy az összes rész egy egységes képpé álljon össze.
4. A végén a csoport együtt megnézi a kész művet. Mindenki elmondja, hogyan jártult hozzá a munkához, és hogyan érezte magát a tevékenység során.
5. Kérje meg a tanulókat, hogy magyarázzák el a kép különböző részeit, azaz miért jobb ez a helyzet. Mit gondolnak, mit tettek a szereplők, hogy eljussanak ide? Ebben az összefüggésben a pedagógusok felvethetik a valóság kérdését, hogy milyen készségekre van ehhez szükség, vagy kitől lehet segítséget kérni (támogató társas kapcsolatok fejlesztése).

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység megfelelő körülmények mellett beltéren és kültéren egyaránt végrehajtható. Szükség van egy asztalra vagy felületre, ahová a rajzpapírt el lehet helyezni, és a gyerekek köré ülhetnek.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen segít fejleszteni a tanulók rezilienciáját:

- a tevékenység elsősorban és legfőképpen úgy fejleszti a rezilienciát, hogy segít a gyermekeknek elképzelni és vizualizálni egy pozitív, optimista jövőt. A rajzoláson keresztüli vizualizáció különösen fontos, mert sokkal hatékonyabban fejleszti és erősíti ezt a készséget, mint a „szimpla” történetmesélés.
- arra kéri a gyerekeket, hogy vegyék figyelembe egymás ötleteit, ami támogatja a rugalmasság és az elfogadás fejlődését,
- olyan helyzeteket teremt, amikor a rajz nem feltétlenül úgy sikerül, ahogyan eredetileg elképzelték, így segítve a tanulókat abban, hogy megtanuljanak megbirkózni a csalódással és új megoldásokat keressenek,
- közös tervezést és térkezelést igényel, ami nézeteltérésekhez vezethet, amelyeket békésen és együttműködve kell megoldani,
- arra ösztönzi a gyerekeket, hogy nehézségek ellenére is végig vigyék a csoportos feladatot, ezzel erősítve kitartásukat,
- megerősíti a gyermekek önbizalmát a közös rajzolásban való aktív részvétel és saját hozzájárulásuk elismerése révén – kialakítva a „megbirkózom vele és hozzájárulok” érzést.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A „jobb jövőről” szóló közös rajz elkészítése során a diákoknak meg kell állapodniuk abban, hogyan ábrázolják a kiválasztott témát. Képesnek kell lenniük elmagyarázni, miért tartják jobbnak a helyzetet, és mi látható a képen, ami ezt alátámasztja. Mindenkinek hozzá kell férnie a papírhoz, ami előzetes tervezést és szervezést igényel. Ez a folyamat elősegíti olyan fontos személyiségjegyek kialakulását, mint az elfogadás, a türelem, a problémamegoldás, a felelősségvállalás, a szociális készségek, az empátia és a megoldásorientált gondolkodásmód.

A feladat elvégzésének eredményeként a diákok:

- képesek lesznek kialakítani egy pozitív, áhított helyzetet, és megérteni, hogy a helyzet mindig lehet jobb.
- képesek lesznek részletesen elképzelni és elmagyarázni egy optimista jövőt, valamint megérteni és elképzelni a megvalósításához szükséges logikai lépéseket (beleértve a segítség és támogatás kérése és elfogadása is).
- megtapasztalják a siker örömét (a jobb, álmodott jövő reális elérését), ami megerősíti jövőorientált és optimista gondolkodásmódjukat).

Ezen felül

- képesek lesznek elfogadni, hogy saját ötletük nem mindig valósul meg, de a közös munkában így is értékes szerepet töltenek be.
- rugalmasabbá válnak a csoportdöntésekhez és a feladat során változó körülményekhez való alkalmazkodásban.

- képesek lesznek kezelni a kihívásokat vagy nézeteltéréseket együttműködés és nyugodt kommunikáció révén.
- kitartást tanúsítanak a közös cél elérése érdekében, még akkor is, ha frusztrációt tapasztalnak.
- önbizalmuk és pozitív önképük erősödik, ahogy mások elismerik és értékelik hozzájárulásukat a végtermékhez.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Egy közös rajz elkészítése soha nem lehet öncélú – mindig egy konkrét célt kell szolgálnia, például az osztályterem díszítését, a tananyag összefoglalását vagy a történetmesélés kiegészítését.

Ez a módszer kiválóan alkalmas szövegalapú tevékenységekhez. A diákok közösen készítenek illusztrációt a történethez vagy a szövegrészlethez, majd a rajzot felhasználják egy szóbeli előadás alátámasztására. Ha a rajz jól sikerül, gyakran megkönnyíti a diákok számára az olvasmány tartalmának felidézését és elmesélését.

Konkrét, órához kapcsolódó példák:

- Matematika: A feladat mögött álló kiinduló történet: a mókusz elvesztette a télre gyűjtött dióit. A gyerekek közösen megrajzolnak egy „boldog jövőt”, amelyben az erdei állatok segítenek a mókusz; feladatuk az, hogy elrejtssenek és megszámláljanak egy adott számú (pl. 15) diót a rajzon.
- Olvasás és írás: Megállunk egy rövid állatmese szomorú részénél, és a csoport egy boldog befejezést rajzol. Mivel még csak most tanulnak írni, hosszú szöveg helyett csak 1–2 egyszerű szót írnak, amelyek leírják a képet, vagy egyetlen mondatot a rajz mellé (pl. „A macska boldog.”).
- Környezetismeret: A kiindulópont egy szeméttel teli, elhanyagolt játszótér vagy park (amit a gyerekek könnyen el tudnak képzelni). A csoportos rajzon létrehozunk egy tiszta, felújított álomjátszóteret, ahová tudatosan be kell építeniük újrahasznosító konténereket és egymást segítő embereket.
- Nyelvtan (szókincs): A gyerekek egy viharos, ijesztő képet vidám, napfényes, békés rajzzá alakítanak át. Nyelvtani gyakorlatként egyszerű ellentétpárokat (pl. sötét–világos, szomorú–boldog, viharos–nyugodt) kell összegyűjteniük és leírniuk a kész rajz köré.
- Nyelv: A feladat egy nagyon egyszerű helyzetet ábrázol: egy kiskutya éhes és fáradt. A csoport lerajzolja az ideális helyzetet (a kiskutya egy meleg kis házikóban eszik), és a tanult szókincset felhasználva megnevezi a rajzon látható alapvető elemeket (pl. kutya, ház, boldog, étel).
- Zene és vizuális nevelés: A pedagógus egy lassú, szomorú zeneművet játszik le (amely a problémát jelképezi), majd átvált egy vidám, lendületes dallamra, amelyre a gyerekeknek meg kell festeniük a „boldog jövőt”. A rajzórán a feladatot azzal egészítik ki, hogy az öröm kifejezésére csak meleg, élénk színeket (sárga, narancs, piros) használhatnak.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Színes ceruzák, filctollak, akvarell, temperafesték (a szükséges kiegészítőkkel, például ecsetekkel), papír.

Tanulókat segítő kérdések

- Kérje meg a tanulókat, hogy magyarázzák el a kép különböző részeit, azaz miért jobb ez a helyzet.
- Megbeszélhetik azt is, mi tette jobbá a helyzetet (mit kellett tenni ennek elérése érdekében). Mit gondolnak, mit tettek a szereplők, hogy eljussanak ebbe az állapotba?
- Ebben az összefüggésben a pedagógusok felvethetik a valóság kérdését, hogy milyen készségekre van ehhez szükség, vagy kitől lehet segítséget kérni (támogató társas kapcsolatok fejlesztése).
- Megkérhetik őket arra is, hogy gazdagítsák a képet azzal, hogy hozzáadják a képen szereplő emberek pozitív érzelmeit (nehézségi szint). Mit gondolnak a gyerekek, mi teszi boldoggá a szereplőket (összpontosítsanak az új helyzet előnyeire)
- A következő tanulókat segítő kérdések mindkét készség – a reziliencia és a rugalmasság – fejlesztését támogatják. Ha a gyerekek szabadon választanak témát (nem az álmodott pozitív jövőt), ez a tevékenység kiválóan alkalmas a rugalmasság fejlesztésére.
- Sikertől közösen megtervezni, mit akartok létrehozni?
- Figyelembe vették-e mindenki ötleteit? Képesek voltak-e kompromisszumot kötni, amikor eltérő volt a véleményetek?
- Hogyan tudnátok úgy lerajzolni az ötleteket, hogy az jól illeszkedjen a többiek rajzaihoz?
- Mi történik, ha valaki ugyanarra a helyre akar rajzolni, mint ti? Hogyan tudtok erről beszélni és megoldást találni?
- Hogy éreztétek magatokat, amikor valaki mást javasolt, mint amit ti akartatok?
- Hogyan tudtok úgy együtt dolgozni, hogy mindenki jól érezze magát az alkotás közben?
- Volt olyan rész, amit másképp kellett megcsinálnod, mint ahogyan eredetileg terveztet? Hogyan oldottad meg?

Tippek, trükkök, kihívások

A tevékenység során a gyerekek nem kapnak előre kijelölt szerepeket a csoporton belül (mint a kooperatív tanulási struktúrákban), hacsak ez nem szükséges.

Egy közös rajz elkészítése soha nem lehet öncélú – mindig egy célt kell szolgálnia, például az osztályterem díszítésének, a tananyag összefoglalásának, a történetmesélés vagy a dráma előadásának támogatása stb.

Gondoskodjon róla, hogy a gyerekek mindig csak pozitív jövőt rajzoljanak. Az idősebb gyerekek (14 év felett) már elkezdhetnek gondolkodni azon, mi ronthatná a helyzetet, és előre megtervezhetik a védelmüket (rugalmasság – tudatos felkészülés a változásra – fejlődés).

Gyakori kihívások és javasolt stratégiák:

- **Kihívás:** Több gyermek is ugyanazon a helyen szeretne rajzolni.
Tip: Ösztönözze őket közös megoldás keresésére, például az ötletek összevonására vagy a hely megosztására.
- **Kihívás:** Egyes gyerekek háttérbe szorulnak, vagy nem vesznek részt a tevékenységben.
Tip: Segíthet, ha közvetlenül megszólítjuk őket, és egy kisebb, egyértelműen meghatározott feladatot ajánlunk nekik, hogy bevonjuk őket a tevékenységbe.

- **Kihívás:** Valaki nem hajlandó megváltoztatni az eredeti elképzelését.
Tipp: Ha emlékeztetjük őket a közös célra, és ösztönözzük a rugalmasságra, az elősegítheti az együttműködést.
- **Kihívás:** Nézeteltérés vagy konfliktus alakul ki.
Tipp: Segítsünk a gyerekeknek abban, hogy saját maguk találjanak békés megoldást a nézeteltérésre.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a csoportos rajzolás tevékenységet három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: segíteni a gyerekeket abban, hogy biztonságosan vegyenek részt a csoportos művészeti tevékenységben, és gyakorolják a jövőorientált gondolkodást. A kiinduló történet egyszerű és könnyen érthető, kevés szereplővel és egy világos, könnyen megfogható konfliktussal. A pedagógus konkrét példákat ad arra, hogyan alakítható át a problémás kiindulási helyzet pozitív kimenetellé, például röviden elmagyarázza, hogyan oldhatnák meg a szereplők a problémát, vagy milyen pozitív befejezést lehetne rajzolni. A gyerekek kisebb részekben dolgoznak, egyszerű feladatokra koncentrálnak, miközben a pedagógus támogatja a részvételt és irányítja a folyamatot. A pedagógus bátorító visszajelzést ad, például: „Remekül megoldottad a részedet, ez egy szép ötlet volt!” A tevékenység segít a gyerekeknek felismerni, hogy a helyzeteket pozitív irányba lehet fordítani, és biztonságos környezetet biztosít az együttműködés gyakorlásához.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja: az önálló ötletelés, az együttműködés és a jövőorientált gondolkodás fejlesztése. A kiinduló történet közepesen összetett, több szereplővel vagy kisebb bonyodalmakkal, ami részletesebb pozitív kimenetelt tesz lehetővé. A gyerekek aktívan részt vesznek a tervezésben, megbeszélik, ki melyik részt rajzolja meg, és hogyan kapcsolódnak össze az elemek. Önállóan dolgoznak a saját részekben, miközben figyelnek a csoport többi tagjára, és szükség esetén támogatják egymást. A pedagógus támogató visszajelzést ad a részvételre és az együttműködésre vonatkozóan, például: „Szép, ahogy összeillesztettétek az összes részt.” A feladat segít a gyerekeknek abban, hogy önállóan hozzájáruljanak ötleteikkel, figyeljenek másokra, és optimistán képzeljék el a jövőt, miközben megtapasztalják a csoportmunka értékét.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja: a tudatos, jövőorientált gondolkodás, a kreatív problémamegoldás, valamint a csoportban való aktív, felelősségteljes részvétel fejlesztése. A kiinduló történet összetett, több szereplővel és konfliktussal, esetleg érzelmileg is kihívást jelentő, ami megköveteli a gyermekek kreativitását és problémamegoldó képességeit. A gyerekek részletesebb, összetettebb és pozitív jövőképet alkotnak, és elgondolkoznak azon, milyen készségekre van szükség a célok eléréséhez, és ki tudna segíteni. A rajzot teljesen önállóan, mégis együttműködve készítik el úgy, hogy minden csoporttag támogatja a többiek részvételét és a folyamatot. A pedagógus támogatja a reflexiót, például így: „Nagyon értékes, ahogy együtt terveztétek meg és készítettétek el a képet.” A tevékenység erősíti a gyermekek kreativitását, önálló jövőtervezési és problémamegoldás-képességeit, valamint a társadalmi támogatásra való képességüket, miközben megtanítja nekik, hogy a csoportmunka révén a célok realisabbá és elérhetőbbé válnak.

Reflektív kérdések

- Mi volt számotokra a legnagyobb kihívás a csoportos rajzolás során? Hogyan sikerült megoldanotok?
- Volt olyan pillanat, amikor le kellett mondanotok valamiről? Milyen érzés volt ez, és mi lépett a helyébe?
- Mi segített abban, hogy tovább tudjatok haladni, még akkor is, amikor valami nehéz volt?
- Mit tanultál magadról az együtt-dolgozás során?
- Miért volt fontos csapatban dolgozni, ahelyett, hogy külön-külön rajzoltatok volna?
- Mit mondanál egy barátodnak, ha neki is gondot okozna egy ilyen feladat?
- Ha újrakezdhetnéd, mit csinálnál másképp? Miért?

3.5.5 Kedvességfa

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A Kedvességfa egy kreatív tevékenység gyerekek számára, amely elősegíti a kedvességet, a kapcsolódást és a kötődést, és ezeken keresztül a rezilienciát is. A tevékenység a reziliencia három alapvető elemének fejlesztésére összpontosít, mint például a támogató társas kapcsolatok kialakítása és fenntartása, az önkontroll, az érzelmi szabályozás és a kommunikáció. A diákok papírlevelekre írják vagy rajzolják saját kedves cselekedeteiket, majd azokat egy közös osztálytermi fára rögzítik. Ahogy ez a fa vizuálisan növekszik, aktívan erősíti az empátia szintjét, növeli az önbizalmat, és rendkívül támogató közösséget teremt.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Reziliencia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Empátia
 - Kapcsolódás és kötődés
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves és idősebb	Osztálylétszám	változó

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Minden gyermek papírból készült „leveleket”, „virágokat” vagy „gyümölcsöket” helyez el a fán, amelyek szimbolizálják kedves cselekedeteiket – például másoknak való segítségnyújtást vagy megosztást. Ahogy a fa „nő”, vizuális emlékeztetőként szolgál a pozitív viselkedésre és a támogató közösségre. Ez segít a gyermekeknek érzelmileg nagy reziliencia-növekedéssel rendelkezni, és lehetővé teszi számukra, hogy empátiával és törődéssel szembenézzenek a kihívásokkal.

1. Készítsen elő egy nagy fatörzset és ágakat papírból vagy kartonból. Vágjon ki leveleket, virágokat vagy gyümölcsöket színes papírból.
2. Kezdje a tevékenységet azzal, hogy beszélgetést indít a kedvességről. Magyarázza el, hogy minden kedves cselekedet egy új levél, virág vagy gyümölcs lesz a fán.
3. A gyerekek minden papírformára felírnak vagy felrajzolnak egy kedves cselekedetet. (Például: „Segítettem valakinek cipelni a táskáját.”)
4. Ragasszák fel a kész alakzatokat a fára. A fa folyamatosan „nő”, ahogy új kedvességi cselekedetek kerülnek rá.
5. Rendszeresen térjenek vissza a fához: időnként nézzék át együtt az új leveleket, és beszéljék meg, hogy ezek a cselekedetek hogyan hatottak másokra, és milyen érzéseket váltottak ki.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez elsősorban beltéri tevékenység. A „fát” az osztályterem egyik falára lehet elhelyezni úgy, hogy az ágak a tanulók számára elérhetőek legyenek. Nem szükséges átrendezni az osztálytermi bútorokat. A tevékenységet bármikor el lehet végezni, akár előre megtervezve, akár spontán módon, amikor a pedagógus úgy érzi, hogy az osztálytermi légkör javítása érdekében meg kell erősíteni a társas kapcsolatokat.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A másokkal szembeni kedvesség elsajátítása a reziliencia elengedhetetlen része. A Kedvességfa a következő fejleszthető készségekre összpontosítva támogatja a rezilienciát:

- Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció: Amint a diákok elgondolkodnak kedves cselekedeteiken, vagy elismerést kapnak értük, megtanulják konstruktív módon feldolgozni érzelmeiket, ezzel nagyobb önismeretet és érzelmi önszabályozást építve ki.
- Pozitív kapcsolatok építése: A gyermekeknek nyitottnak kell lenniük ahhoz, hogy fenntartsanak egy támogató társadalmi hálózatot, amely fontos segítséget jelent számukra abban, hogy egy válsághelyzetből ismét talpra álljanak. Amint kedves gesztusokat osztanak meg – például köszönőleveleket írnak –, a diákok szorosabb kötelékeket alakítanak ki osztálytársaikkal, így egy összetartóbb és támogatóbb osztályközösséget hoznak létre.
- Az önbizalom és az optimizmus erősítése: Amikor a diákok látják, hogy kedves cselekedeteiket észreveszik és értékelik, magabiztosabbá válnak abban, hogy képesek pozitív hatást gyakorolni. És fordítva: amikor nyilvánosan kapnak kedvességet, dicséretet és köszönetet, értékesnek érzik magukat, ami segít önbizalmuk és a „meg tudom csinálni” érzésük kialakításában. A „meg tudom csinálni” érzés elengedhetetlen ahhoz, hogy érzelmi mélypontról kiindulva célokat tűzzenek ki maguk elé, és ahhoz, hogy elhiggyék: képesek azokat elérni.
- Nyílt kommunikáció: Amikor a diákok kedves cselekedeteiket kifüggesztik a fára, nyíltan kifejezik érzelmeiket és hálájukat, mind szóban, mind írásban. Ez a gyakorlat segít nekik világosabb, pozitívabb kommunikációs készségeket fejleszteni, miközben támogató osztálytermi légkört teremt. Ahhoz, hogy rugalmasan reagáljanak a komoly kihívásokra, belső erőkre és a külső forrásokhoz való hozzáférés képességére egyaránt szükség van. Fontos, hogy a diákok megtanulják és megértsék: segítséget kaphatnak másoktól, de csak akkor, ha kifejezik az érzéseiket.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A Kedvességfa tevékenység célja, hogy segítse a diákokat abban, hogy jobban tudatosítsák a kedves és segítőkész viselkedés fontosságát, lehetővé téve számukra, hogy felismerjék, gyakorolják és értékeljék ezt magukban és másokban.

A feladat elvégzésének eredményeként a diákok:

- képesek lesznek felismerni és kifejezni a kedvességet,
- gyakrabban kezdeményezni tudnak pozitív, proszociális viselkedést (pl. segítségnyújtás, együttműködés, figyelmes viselkedés),
- felismerik és megértik, hogy cselekedeteik pozitív hatással vannak az egész közösségre, ami növeli önbecsülésüket és érzelmi stabilitásukat,

- javul az osztálytermi légkör, és erősödik a bizalom és a társas támogatás érzése.

A tanulók megértésének és viselkedésének fejlődése így közvetlenül hozzájárul a reziliencia – az érzelmi alkalmazkodóképesség és a megküzdési stratégiák – erősítéséhez.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- A reggeli kör vagy a napkezdő beszélgetés részeként, amikor a diákok visszatekintenek az előző napra, és megosztanak egy kedves cselekedetet.
- Hétzáró visszatekintésként, amikor a diákok kiemelik a hét pozitív pillanatait.
- Osztályeseményekhez vagy ünnepekhez kapcsolódóan, például karácsonykor vagy húsvétkor, amikor a figyelem és az empátia kiemelt témák.
- Az érzelmi nevelésre és a szociális készségek fejlesztésére összpontosító órák kiegészítéseként.
- Különleges oktatási foglalkozások során (pl. az iskolai pszichológussal, a speciális nevelési igényű tanulókat oktató pedagógussal, vagy az osztályfőnöki órák során).

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

A fa elkészítéséhez szükséges anyagok: nagy papírlapok vagy karton a törzs és az ágak elkészítéséhez; olló; ragasztó, ragasztószalag vagy mágnesek a rögzítéshez; hirdetőtábla, összecukható paraván, mágneses tábla vagy egy üres fal.

Papírformák (levelek, virágok, gyümölcsök): színes papír (előre kivágva vagy a gyerekekkel közösen elkészítve).

Íráshoz és díszítéshez: grafit- és színes ceruzák, filctollak; matricák és díszítőelemek (opcionális).

Tanulókat segítő kérdések

- Mit tettél ma azért, hogy segíts valakinek, vagy boldoggá tedd?
- Milyen érzés volt, amikor kedves voltál valakihez?
- Miért fontos odafigyelnünk arra, hogyan bánunk egymással?
- Láttál ma valamit, amit fel kellene tenni a Kedvességfára?
- Hogyan lehet valaki kedves másokhoz akkor is, ha rossz napja van?
- Miben különbözik a kedvesség attól, hogy egyszerűen csak „udvariasak” vagyunk?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Lehet, hogy a diákok nem tudják, mi számít kedves cselekedetnek.
Tipp: Segítse elő a megértést csoportos ötleteléssel vagy történetek megbeszélésével.
- **Kihívás:** Néhány diáknak nehézséget okoz a gondolatai kifejezése.
Tipp: Engedje meg nekik, hogy rajzokkal szemléltessék cselekedeteiket, és szükség esetén segítsen nekik a megfogalmazásban.
- **Kihívás:** A diákok nem mindig őszinték a bejegyzéseikben.
Tipp: Hangsúlyozza a valódi élményeket és érzéseket a „várható” válaszok helyett – elengedhetetlen a biztonságos légkör megteremtése.
- **Kihívás:** Néhány diák vonakodik részt venni.
Tipp: Vonja be őket más diákok visszajelzései alapján (pl.: „Láttam, hogy ma segítettél valakinek – írjuk fel ezt a fára.”).

Differenciálási lehetőségek

A tevékenységet csak sorrendben lehet végig vinni; a nehézségi szintet csak az előző elsajátítása után lehet emelni. Rugalmasság alapján alakítható, hogy a csoport milyen gyorsan haladjon tovább a következő szintre, ami a csoport összetételétől és társadalmi érzékenységétől függ.

A tevékenység rugalmasságon alapul, hiszen a tanulói csoport életkorát, érettségét és érzelmi biztonságát figyelembe veszi. Fiatalabb vagy kevésbé beszédes gyermekek esetében elegendő lehet a probléma rajzolással vagy egyetlen szóval történő kifejezése, míg az érzelmi kifejezőkészségükben fejlettebb tanulók részletesebben is megfogalmazhatják érzéseiket és gondolataikat.

A pedagógus dönthet arról is, hogy a problémák megbeszélése nyíltan vagy inkább visszajelzés-támogató módon történjen – például általános megoldási javaslatok megfogalmazásával. A tanulókat segítő kérdéseket és a feldolgozás módját a csoport igényeinek megfelelően egyszerűsíthetik vagy elmélyíthetik.

Fontos, hogy a gyerekek biztonságban érezzék magukat, és senki ne érezze úgy, hogy kénytelen magáról beszélni – ez különösen fontos a reziliencia fejlesztése szempontjából.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: A biztonságérzet növelése, valamint a gyermekek támogatása abban, hogy észrevegyék és megosszák az egyszerű kedvességi gesztusokat. A tevékenység elején a pedagógus világos, konkrét példákat ad a kedvességre, amelyeket fel lehet írni a levelekre (pl. „Segítettem rendet rakni.”). A gyerekek használhatnak előre elkészített, képpel ellátott leveleket, amelyeket csak ki kell választaniuk, vagy minimálisan ki kell egészíteniük. A pedagógus segít a cselekedetek megfogalmazásában, és a gyerekekkel együtt helyezi el a levelet, ezzel csökkentve a bizonytalanságot. A visszajelzésnek nagyon támogató jellegűnek és azonnalinak kell lennie („Ez nagyon kedves volt tőled!”). A csoportos megbeszélések során a pedagógus egyszerű tanulókat segítő kérdésekkel vonja be a tanulókat („Melyik levél meséli el a te történetedet?”). Ezeknek a gyermekeknek elegendő, ha ritkábban vesznek részt, vagy kevesebb levéllel járulnak hozzá.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja: az önálló kedvességi cselekedetek felismerésének és kifejezésének erősítése. A gyerekek saját tapasztalataik alapján írják vagy rajzolják meg a leveleket, a pedagógus pedig csak szükség esetén nyújt útmutatást („Segítettél ma valakinek?”). A leveleket önállóan helyezik el a fán, ami növeli a felelősségérzetüket. A beszélgetések során reflektív, egyszerű kérdéseket lehet feltenni, például: „Mit érezhetett az a személy, akinek segítettél?” „Miért döntöttél úgy, hogy ezt teszed?” A pedagógusi támogatás fokozatosan csökkenthető, hogy a gyerekek magabiztosabban vegyenek részt a tevékenységben. Ezek a tanulók rendszeresebben járulhatnak hozzá új levelekkel.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja: a tudatos, önálló kedvesség és az osztály társadalmi dinamikájában való aktív részvétel fejlesztése. Ezek a tanulók összetettebb vagy hosszabb távú kedvességi cselekedeteket tudnak megfogalmazni (pl. több napon át segíteni valakinek). A levelek elkészítése és elhelyezése teljesen önállóan történik, és a folyamat során másokat is támogathatnak. A csoportos megbeszélések során mélyebb, önreflexiót igénylő kérdéseket lehet feltenni: „Miért volt ez a kedvességi cselekedet fontos mások számára?” „Hogyan kezeltél egy nehéz helyzetet kedvességgel?”

Segíthetnek továbbá a Kedvességfa rendezettségének fenntartásában és folyamatos növekedésében (pl. új levelek elrendezésével). Hozzájárulásuk gyakrabban és céltudatosabban történhet, gazdagítva az osztály pozitív légkörét.

Reflektív kérdések

- Melyik levél vagy üzenet tetszett nektek a legjobban a fán? Miért?
- Hogyan változott az osztály hangulata azóta, hogy elkezdtük használni a Kedvességfát?
- Mit tanultál magadról ennek a tevékenységnek a során?
- Mi volt számodra a legnehezebb ebben a feladatban?
- Milyen új dolgot vettél észre mások viselkedésében?
- Mit viszel magaddal ebből az élményből a következő hetekre?

3.6 RUGALMASSÁG

3.6.1 Kihíváskocka

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Kihíváskocka” egy változó hosszúságú feladat 6 éves és annál idősebb gyermekek számára, amely fejleszti kognitív rugalmasságukat. Alapverziója egy támogató eszköz, amely akkor tud segíteni a gyerekeknek, ha elakadnak egy feladat megoldásában. Ekkor a gyerekek dobhatnak egyet a speciális dobókockával, amelyen olyan utasítások szerepelnek, mint például „Rajzold le!” vagy „Kérj segítséget!”. Ez arra ösztönzi őket, hogy a feladás helyett különböző megközelítéseket próbáljanak ki és különböző stratégiákat alkalmazzanak. Továbbá jelentősen csökkenti a hibázástól való félelmet.

A kognitív rugalmasság fejlesztésére úgy használjuk, hogy a tanító egy váratlan, előre nem tervezett helyzetet hoz létre a gyereke számára a feladatmegoldás, vagy az aktuális tevékenység során azzal, hogy egy adott pillanatban arra kér minden gyereket, hogy dobjon egyet a „kihíváskockával”. Ekkor a gyerekeknek – annak megfelelően, amit a kihíváskocka mutat – azonnal megoldási stratégiát, módszert kell váltaniuk, függetlenül attól, hogy az addigi megoldásukban hol tartanak.

Ez a kontrollált változás és változtatási kényszer játékos módon fejleszti a gyerekek kognitív rugalmasságát, és emellett erősíti a problémamegoldási önbizalmukat és kreativitásukat is, valamint megtanítja a gyerekeknek, hogy egy problémára több megoldás is létezhet. Ha a kihíváskockát úgy használjuk, hogy a gyerekek ismerik a kocka lapjain található „utasításokat”, akkor lehetőséget adunk számukra, hogy az esetleges változásokra felkészülhessenek, ami szintén fontos eleme a kognitív rugalmasságnak.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Rugalmasság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kreativitás
 - Problémamegoldás
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves vagy annál idősebb	Osztálylétszám	változó

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. A tanulók egyedül vagy párban dolgoznak a tananyaghoz kapcsolódó feladatok megoldásán.
2. Amikor a pedagógus jelzést ad, függetlenül attól, hogy a tanuló jó úton jár-e a feladat megoldásában vagy sem, el kell dobni a Kihíváskockát.
3. Az eredmény alapján másik stratégiát alkalmaznak, és újra megpróbálják megoldani a feladatot.

4. A pedagógus végig figyelemmel kíséri a folyamatot, de nem ad közvetlen válaszokat; inkább támogatja az önálló problémamegoldást.
5. Az óra végén rövid beszélgetésre kerülhet sor: Melyik kihívás segített nektek a legjobban? Milyen érzés volt újra megpróbálni?

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Elsősorban beltéri tevékenységről van szó, az asztalokra vagy padokra a kocka eldobásához van szükség. Nincs szükség különleges tantermi elrendezésre.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tanulási tevékenység a rugalmasság két fő elemére összpontosít: az új körülmények megértésére és kezelésére, valamint a fejlődésorientált gondolkodásmódra és a stratégia váltásra, ami magában foglalja a „változás iránti nyitottságot” is. Ennek eredményeként a tevékenység a következőképpen fejleszti a diákok rugalmasságát:

- arra ösztönzi őket, hogy alternatív megközelítéseket próbáljanak ki, ha egy megoldás nem működik (pl. különböző módszerek, vizualizáció, segítségkérés),
- gyakorolják a többféle gondolkodási stratégia alkalmazását, hogy a diákok ne ragadjanak le egyetlen, megszokott útvonalon,
- elősegíti a mások ötletei és megoldásai iránti nyitottságot, például azáltal, hogy elfogadják a társaik támogatását, vagy együtt dolgoznak a válaszok megtalálásán,
- játékos módon fejleszti a kognitív rugalmasságot, így az alkalmazkodás és a kísérletezés természetesnek és élvezetesnek tűnik,
- csökkentve a hibázástól való félelmet azáltal, hogy a hangsúlyt a hibamentességről a lehetséges megoldások feltárására és kipróbálására helyezi át.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a diákok:

- képesek lesznek elfogadni, hogy egy feladatnak több megoldása is lehet, és hajlandóak lesznek új stratégiákat kipróbálni,
- képesek lesznek arra, hogy ne ragaszkodjanak mereven egyetlen megközelítéshez, hanem könnyebben változtassanak gondolkodásmódjukon, ha az első kísérletük kudarcot vall,
- rugalmasságukkal tudnak majd alkalmazkodni a tanulási helyzetekhez, például amikor a feladat feltételei megváltoznak vagy új információk merülnek fel,
- nyitottabbá válnak a különböző nézőpontokra vagy ötletekre, akár társaiktól, akár a pedagógustól származnak azok,
- nagyobb önbizalommal oldják meg a problémákat, mivel megtapasztalják, hogy a megoldáshoz több út is vezet,
- türelmesebbé és kitartóbbá válnak a tanulás során, és a kudarcot nem végállomásnak, hanem újbóli próbálkozásra adó lehetőségnek tekintik.

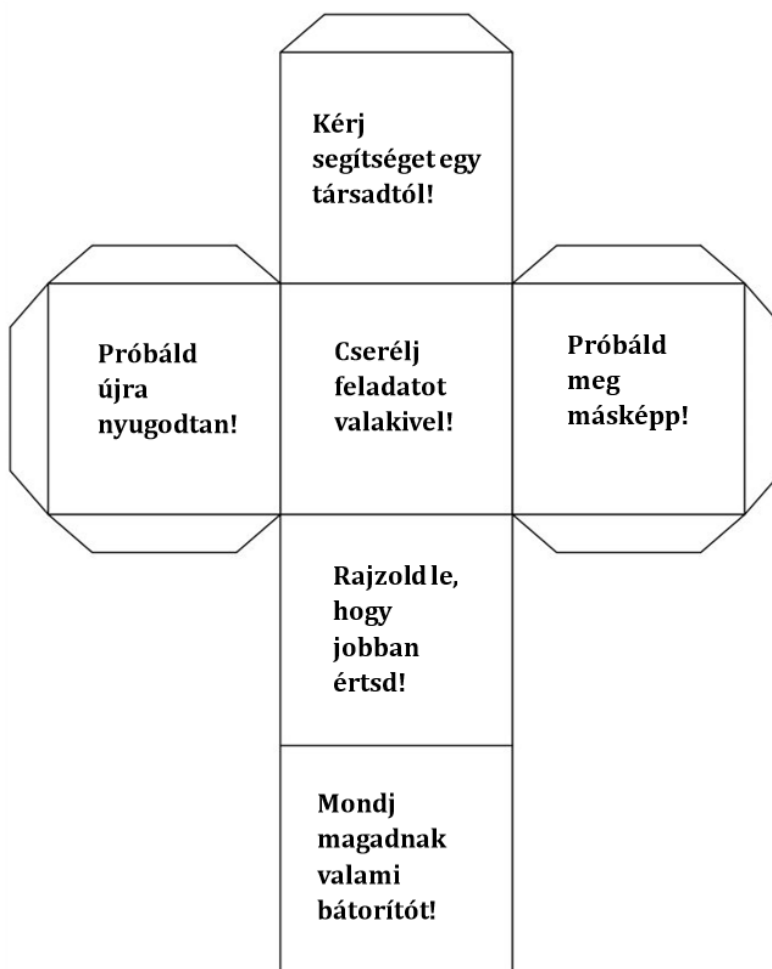
Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A Kihíváskocka bármely olyan órán használható, ahol a diákok feladatokat oldanak meg, és elakadás esetén esetleg új megközelítést kell kipróbálniuk.

- A tanuló megforgatja a kockát, és a kihívás (pl. „Rajzold le!”, „Próbáld ki egy másik módszert!”, „Kérj segítséget!”) támogatja a rugalmasságot és ösztönzi a kitartást.
- Jól működik például
 - matematikaórákon szöveges feladatok megoldásához,
 - környezetismeret órákon a folyamatok értelmezéséhez,
 - nyelvórákon az olvasásértés vagy a helyesírás gyakorlásához.
- A tevékenység játékos formában tanítja meg a diákoknak, hogy a problémák többféleképpen is megközelíthetők, és hogy a gondolkodás lehet rugalmas, kreatív és sokszínű.

Fontos, hogy a kockákon szereplő szövegek az adott helyzethez/feladathoz igazodva megváltoztathatók legyenek. A kockadobás nemcsak egy tantárgy keretében, hanem osztály- vagy csoportszintű helyzetekben is alkalmazható (pl. egy adott helyzet, konfliktus vagy problémamegoldás során) a divergens és laterális gondolkodás fejlesztése érdekében.

Az alábbi ábrán egy példa látható a „hozzáállásváltoztató” utasításokra vonatkozóan. Az utasításokat mindig igazítsa az adott körülményekhez és feladathoz.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Egy kocka (hagyományos vagy papírból hajtogatott, esetleg egy adott tantárgyhoz igazítva).
- A kockához kapcsolódó feladatok listája (a táblára írva, kártyákon feltüntetve, vagy a kockára írva/ragasztva).
- A tanulmányozott tantárgyhoz kapcsolódó feladatlapok vagy gyakorló feladatok (pl. matematika, környezetismeret stb.).
- (Opcionális) Jegyzetlap a feladatlaphoz, amelyre a diákok feljegyezhetik, mely feladatokat próbálták ki, és azok hogyan segítették őket.

Tanulókat segítő kérdések

- Milyen más módszerrel oldanád meg ezt a feladatot?
- Mit csinálnál másképp, ha újra megpróbálnád?
- Milyen érzés volt megváltoztatni a problémamegoldási stratégiádat?
- Milyen érzés kilépni a megszokott gondolkodási útvonalról/kényelmi zónából?
- Hogyan segíthet egy társad vagy egy új ötlet abban, hogy előre haladj?
- Miért fontos, hogy ne add fel, ha az első kísérleted nem sikerül?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanuló nem érti a kockán szereplő utasítást (pl. „Próbáld meg másképp!”).
Tipp: Hasznos, ha a tevékenység bemutatásakor együtt végig megyünk az egyes kihívásokon, és konkrét példákkal segítjük a megértést.
- **Kihívás:** A tanuló csalódottnak érzi magát, ha az első próbálkozás nem sikerül, és nehezen tartja fenn a motivációját az újbóli próbálkozásra.
Tipp: Hangsúlyozzuk, hogy a cél nem a tökéletes megoldás, hanem a különböző megközelítések kipróbálása.
- **Kihívás:** A tanulók gyakran automatikusan a „segítséget kérni” lehetőséget választják.
Tipp: Fontos, hogy aktívan ösztönözzük a többi kihívás használatát is, például arra buzdítva a diákokat, hogy először önállóan próbálkozzanak.
- **Kihívás:** A gyorsan végző diákok számára a feladat túl könnyűvé válhat, ha túl gyorsan teljesítik azt.
Tipp: Ezeknek a diákoknak adhat egy kiegészítő kihívást – a feladat megoldását egy másik stratégia alkalmazásával –, hogy tovább fejlesszék kognitív rugalmasságukat.

Differenciálási lehetőségek

A „Kihíváskocka” tevékenység rugalmasan igazítható a diákok kognitív rugalmasságának szintjéhez, életkorához és korábbi tanulási tapasztalataihoz. A differenciálás a feladat bonyolultságának, a kockán szereplő kihívások jellegének, valamint a kocka pedagógusi jelre történő eldobásának pedagógiai szerepének módosításával érhető el.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Alacsony rugalmasságú tanulók, különösen a fiatalabbak vagy a kevésbé tapasztaltak esetében egyszerűbb és rövidebb feladatok ajánlottak, egyértelműen felépített kihívásokkal. A kocka eldobását a pedagógusi jelzés után előre jelezni kell, és előre egyértelműen be kell jelenteni, hangsúlyozva, hogy a stratégiák megváltoztatása akkor is értékes, ha a tanuló a helyes irányba halad.

A kockán szereplő feliratok a tanulók képességeihez és a tantárgy tartalmához igazíthatók, miközben a pedagógus aktív támogatást nyújt a kihívások értelmezésében és alkalmazásában. Ezen a szinten a tevékenységet leginkább egyéni vagy páros munkában érdemes végrehajtani.

- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A közepes rugalmasság szintjén összetettebb, több lépésből álló feladatok vezethetők be. A kocka eldobása a pedagógusi jelre arra szolgál, hogy a tanulók gyakorolják a már működő megoldási folyamat tudatos megszakítását és egy alternatív stratégia kipróbálását. A kocka feliratai tantárgyanként vagy feladattípusonként változhatnak. Páros vagy csoportmunkában a tanulók közös feladaton dolgoznak, miközben különböző problémamegoldási stratégiákat próbálnak ki, és megosztják egymással ezek hatását, ezáltal elmélyítve a kognitív rugalmasság fejlődését.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A magas rugalmasságú tanulók egyéni vagy csoportos környezetben is képesek komplex, több lépésből álló problémákkal foglalkozni. A kocka eldobása a pedagógus jelzésére arra szolgál, hogy szándékosan átszervezzék a gondolkodásukat, még akkor is, ha a megoldási folyamat sikeresen halad. Csoportmunkában a tanulók szándékosan különböző stratégiákat alkalmaznak ugyanarra a problémára, majd összehasonlítják azok hatékonyságát, és elgondolkodnak azon, hogy a stratégiaváltás hogyan járult hozzá a megértéshez és a problémamegoldáshoz.

Reflektív kérdések

- Melyik feladat volt a legnehezebb, és miért?
- Milyen új megoldásokat próbáltatok ki, amelyek korábban nem jutottak eszetekbe?
- Hogyan változott a gondolkodásotok a feladat során?
- Hogyan éreztétek magatokat, amikor változtatnotok kellett a problémamegoldási stratégiátokon?
- Hogyan tudjátok alkalmazni a tanultakat más helyzetekben?

3.6.2 Abrakadabra – Tárgyvarázslat

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tevékenység során a gyerekek a képzelőerejüket és a kreativitásukat felhasználva egy mindennapi tárgyat (pl. egy ceruzát) valami teljesen új és más dologgá alakítanak át. Miután kimondták a varázsszavakat („Abrakadabra, ez a ceruza már nem ceruza, hanem egy...”), új tárgyként mutatják be, hogyan lehet használni és hogyan működik. Ezzel megpróbálják meggyőzni a többi tanulót, hogy ők is ugyanúgy, új szemszögből nézzék a tárgyat.

Ez a folyamat különösen azokra a helyzetekre összpontosít, amikor egy másik tanuló még nem fogja fel az új ötletet. A cél az, hogy segítsünk ennek a tanulónak a nézőpontváltásban, megmutatva neki, hogy rugalmasságával tudja módosítani gondolkodásmódját, és elfogadhatja a tárgy új megközelítését.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Rugalmasság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kreativitás
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6 éves vagy annál idősebb	az egész osztály	15 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Kör kialakítása:** A gyerekek körbe ülnek, és a pedagógus is csatlakozik hozzájuk.
2. **A tárgy bemutatása:** A pedagógus bemutat egy egyszerű tárgyat (például egy ceruzát), és azt mondja: „Abrakadabra, ez a ceruza már nem ceruza, hanem egy...”
3. **A tárgy átalakítása:** Egy véletlenszerűen kiválasztott tanuló befejezi a mondatot, és a tárgyat valami teljesen újként mutatja be (pl. „egy kard”), majd eljuttatja, hogyan lehetne használni.
4. **A tárgy átadása:** A tanuló ezután átadja a tárgyat egy másik, véletlenszerűen kiválasztott gyermeknek, aki ismét kimondja a varázsszavakat, megnevez egy új átalakulást, és eljuttatja annak funkcióját.
5. **Rugalmasság gondolkodási szakasz:** Ha egy gyermek még nem lát új ötletet, vagy nem jut eszébe semmi, kihagyhatja a sorát.
 - A pedagógus szelíden arra ösztönzi, hogy maradjon nyitott és bátorítja, hogy csatlakozzon később, amikor új ötlet kezd kialakulni benne.
 - Ennek a feladatnak az a célja, hogy segítse a tanulókat a nézőpontjuk megváltoztatásában: más gyerekek ötleteinek megfigyelése révén fokozatosan megtanulnak alkalmazkodni gondolkodásukhoz, és rugalmasabbá válnak az új lehetőségek elképzelésében.
 - Gyakran előfordul, hogy egy másik gyermek kreatív átalakítása beindítja azok fantáziáját is, akiknek eleinte nehézségeik voltak.

6. **Támogató iránymutatás:** A pedagógus nyomás nélkül ösztönzi a részvételt, gondoskodva arról, hogy a tanulók biztonságban érezzék magukat a felfedezés, a kísérletezés során, és készen álljanak a tevékenységhez való visszatérésre.
7. **A tevékenység befejezése:** A tevékenység addig folytatódik, amíg a pedagógus úgy nem dönt, hogy befejezi (ideális esetben 10 percen belül). A záráshoz a pedagógus „visszaalakítja” a tárgyat azzal, hogy azt mondja: „Abrakadabra, ez a ceruza újra ceruza.”

Érdemes egyszerre több tárgyat is használni, hogy azok a gyerekek is bekapcsolódjanak a kreatív gondolkodásba, akiknek az első tárgy kapcsán nem jut eszükbe semmi.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tanulók körben ülnek (opcionálisan egy kis asztallal az osztályterem közepén).

A tevékenységet a szabadban/a természetben is el lehet végezni, ebben az esetben a természetben talált tárgyakat lehet felhasználni. Vagy fordítva: a természetben lehet tárgyakat keresni egy adott tevékenység elvégzéséhez.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a tanulók kognitív és érzelmi rugalmasságát:

- fejleszti a divergens és laterális gondolkodást, ami segít a gyerekeknek sokféle eredeti megoldást találni egy helyzetre, és lehetővé teszi számukra, hogy új, váratlan logikai összefüggéseket fedezzenek fel, valamint nem hagyományos megközelítéseket alkalmazzanak.
- segít a rugalmasság és kreativitás fejlesztésében, lehetővé téve számukra, hogy hatékonyan megbirkózzanak a kiszámíthatatlan helyzetekkel.
- ismétlődően arra készíti őket, hogy egy ismerős tárgyat újraértelmezzenek, új szerepeket és jelentéseket tulajdonítsanak neki, ami aktiválja a kognitív rugalmasságot;
- segít nekik eltávolodni a szokásos funkcióiktól, és nyitottá válni a szokatlan ötletekre;
- lehetővé teszi számukra, hogy kihagyják a játékot, majd később visszatérjenek hozzá, segítve őket abban, hogy rájöjjenek: gondolkodásuk változhat és fejlődhet;
- megtanítja őket mások ötleteinek elfogadására és inspirációként való felhasználására, ezáltal javítva alkalmazkodóképességüket és együttműködési készségeiket;
- ösztönzi a több érzékszervre kiterjedő gondolkodást és a kreatív összefüggések felismerését
- a biztonságos és játékos környezet biztos keretet nyújt az önfelfedezéshez és a szabad perspektívaváltáshoz, ami a rugalmasság kulcsa.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Ennek a tevékenységnek a célja, hogy segítse a gyerekeket a rugalmasságban és abban, hogy egy adott helyzetben gyorsan váltsanak perspektívát. A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók:

- képesek lesznek elszakadni egy tárgy konkrét formájától és tipikus használatától, ezáltal fejlesztve asszociációs képességeiket,
- nyitottabbá válnak a szokatlan vagy kezdetben „furcsa” ötletek iránt,
- képesek lesznek elkerülni, hogy mereven ragaszkodjanak az első gondolatukhoz, és helyette alternatívákat keressenek,
- megértik, hogy nincs egyetlen legjobb megoldás;

- képesek lesznek elfogadni, hogy ugyanazt a dolgot sokféleképpen lehet látni és értelmezni;
- képesek lesznek önbizalmat szerezni abban, hogy kreatívan és sokféleképpen képesek látni a dolgokat;
- tudatában lesznek annak, hogy gondolkodásuk idővel változhat (például, ha eleinte elutasítják, de később úgy döntenek, hogy mégis részt vesznek),
- önbizalommal tudják bemutatni saját ötleteiket a csoport előtt, ezzel inspirálva másokat.

Viselkedési szinten a cél az, hogy a gyermekek kevésbé féljenek a hibáktól, merjenek kreatívak lenni, nyitottan hallgassák meg társaik ötleteit, és alkalmazkodjanak a változó csoportszituációhoz.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a tevékenység bármikor beépíthető a tanulási környezetbe, amikor ösztönözni akarjuk a gyermekek gondolkodását. Különösen hasznos a következő helyzetekben:

- a kreatív gondolkodás fejlesztésére irányuló órák során (pl. irodalom, dráma, képzőművészet),
- a szókincs bővítése nyelvórákon,
- művészeti órák során egy műalkotás felhasználása kiindulópontként,
- a környezetismeret órákon a természetben – olyan tárgy keresése, amely alkalmas zenealkotásra,
- társasági és csoportdinamikai célokra, amikor erősíteni szeretnénk az elfogadás és a nyitottság érzését a közösségen belül.

Kezdetben a tevékenység hosszabb időt vehet igénybe, mivel a gyerekek még csak ismerkednek a helyzettel és a szerepjátékos gondolkodásmóddal. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a gyakorlás során részvételük egyre gördülékenyebbé és természetesebbé válik.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Egy mindennapi tárgy, például: ceruza, bot, karika vagy kalap.

Tanulókat segítő kérdések

- Mit tudnál még elképzelni erről a tárgyról?
- Ha egy másik gyermek ötletét folytatnád, mivé alakítanád át a tárgyat?
- Használhatnád-e teljesen más módon, mint ahogy az imént bemutattad?
- Képzeld el, hogy egy másik világban vagy. Mi lehetne ott ez a tárgy?
- Mi lenne, ha ez a tárgy hirtelen életre kelne? Mit tenne?
- Mi lenne, ha ennek a tárgynak varázsereje lenne? Hogyan használnád?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A gyermek megdermed, szorongani kezd, és nem jut eszébe semmi, amikor megkapja a tárgyat.

Tipp: Engedje meg neki, hogy továbbadja anélkül, hogy nyomást gyakorolna rá. Vezesse be a „Még gondolkodom” kifejezést. Amikor a körbeért a tárgy, a pedagógusnak barátságos módon vissza kell térnie a gyermekhez. Segíthetünk fizikai sugallattal is: „*Ha a fejedre tennéd, mi lehetne az?*” vagy „*Ha nagyon nehéz lenne, hogyan emelnéd fel?*”

- **Kihívás:** A gyerekek ismétlik az előző ötleteket (pl. négy gyerek már azt mondta, hogy a ceruza kard vagy varázspálca).
Tipp: Óvatosan irányítsa őket a rugalmasság felé. Vezessen be egy varázsszabályt: „Ami már elhangzott, az eltűnik a varázskalapban!” Ha valaki mégis megismétel egy ötletet, tegyen fel egy szűkítő kérdést: „Egy szuperkard! És ha ez a kard olyasmivé változna, amit meg lehet enni, mi lenne az?”
- **Kihívás:** Túlzott izgalom. A tevékenység (pl. lövöldözés, csapkodás) túl intenzívvé válik; a gyerekek felállnak, szaladgálnak a teremben, vagy véletlenül eltalálnak valakit a tárgyakkal.
Tipp: Állítson fel egy „varázsszínpadot” (egy kis szőnyeget vagy szalaggal kijelölt négyzetet) a kör közepén. Csak az léphet rá, akinél a tárgy van, és a bemutatásnak a színpadon belül kell maradnia. Általános szabályként határozza meg: „A varázslat azonnal megszakad, ha a tárggyal megérint valakit.”
- **Kihívás:** A gyermek csak „íróeszközként” tudja elképzelni a ceruzát, a kalapot pedig „téli ruhadarabként”; nem tud elszakadni az eredeti funkciótól (kognitív merevség).
Tipp: Helyezzünk a körbe további, teljesen eltérő textúrájú és alakú tárgyakat (pl. sálat, szivacsot vagy üres papírtekercset). Kérjük meg a gyermeket, hogy csukja be a szemét, tapintsa meg a tárgyat, és írja le, milyen érzés (pl. puha, kerek, hideg). Az érzékekre való összpontosítás segít elszakadni az eredeti, beidegződött funkciótól.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok három nehézségi szintre szabhatják ezt a tanulási tevékenységet, hogy megfeleljenek a tanulók igényeinek.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Használjon egyszerű és ismerős tárgyakat (pl. ceruzát, kalapot), hogy a gyerekek könnyen kitalálhassanak új ötleteket. Dolgozzanak egy nagy körben, hogy a gyerekek inspirációt meríthessenek egymástól. Legyen a feladat nyitott és egyszerű, ne legyenek benne további korlátozások.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Vezessen be összetettebb tárgyakat (pl. kesztyű, kulcs), amelyek több fantáziát igényelnek. Hagyja, hogy a gyerekek kisebb csoportokban dolgozzanak, hogy fokozza a részvételt és az interakciót. Adjon hozzá egy tematikus korlátot, például „az erdőben”, „az iskolában” vagy „az űrben”, hogy növelje a kihívást.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Engedje meg a gyerekeknek, hogy hozzák magukkal a saját tárgyukat, és biztosítson időt a felfedezésre és az ötletelésre. Kombináljon több kihívást, például egy témát és egy mozgási követelményt (pl. „a tárgynak olyannak kell lennie, ami repülni tud az űrben”). Bátorítsa a tanulókat, hogy továbbfejlesszék ötleteiket, például egy rövid jelenet vagy páros bemutató keretében. Kérje meg a csoportokat, hogy értékeljék egymás rugalmasságát és kreativitását, és magyarázzák el, hogyan alakították át ötleteiket.

Reflektív kérdések

- Mi volt a legemlékezetesebb ötlet, amit hallottatok? Miért tetszett nektek?
- Milyen érzés volt részt venni ebben a tevékenységben?
- Meglepett valami, amire előzetesen nem számítottatok?
- Hogyan változott a gondolkodásmódotok a tevékenység során vagy után?
- Mit tanultatok a csoport többi tagjától?

3.6.3 Titkos utasítás

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez egy változó hosszúságú, rugalmasságot fejlesztő osztálytermi tevékenység 9 éves és annál idősebb diákok számára. Az óra vagy foglalkozás elején minden diák (vagy a diákok egy része, életkoruktól és a rendelkezésre álló időtől függően) kap egy kis papírdarabot, amelyen kifejezetten nekik szóló, két részből álló mondat szerepel, amely nem illeszkedik az óra szokásos menetébe. Az egyik mondat egy feltételt, a másik pedig egy utasítást tartalmaz. A diákoknak a szokásos osztálytermi tevékenységeket kell végezniük, figyelniük kell a pedagógusra, válaszolniuk kell a kérdésekre stb. Ébernek kell maradniuk, és pontosan abban a pillanatban kell végrehajtaniuk egyedi feladatukat, amikor a feltétel teljesül.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Rugalmasság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Ézelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Reziliencia

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
9 év felett	Osztálylétszám	változó (az óra során)

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. Előre el kell készíteni a megfelelő számú utasítást – minden tanuló kap egyet.
2. Célszerű az utasításokat logikus sorrendben megtervezni úgy, hogy az egyik cselekvés a következőt indítsa el.
3. Hasznos lehet a tervezett sorrendet feljegyezni, de ezt nem szabad megosztani a tanulókkal.
4. Minden kiválasztott tanuló egy külön, számozatlan utasítást kap, amely „ha...” szóval kezdődik és „akkor...” szóval végződik, és amelyet csak ő ismer.
5. A tevékenység egy előre meghatározott jelre vagy eseményre indul.
6. A jel láncreakciót indít el: a diákok reagálnak egymás cselekedeteire.
7. A folyamatot figyelemmel kell kísérni, hogy észlelhető legyen, ha bármilyen megszakítás történik.
8. A végén tartott csoportos megbeszélés segít feldolgozni az élményt és elmélyíteni a tanulást.

Javaslatok a tanulási környezet (belső/szabadter)i elrendezéséhez

A belső tevékenység nem igényli a terem átrendezését.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A „Titkos utasítás” olyan tevékenység, amely fejleszti a gyermekek kognitív rugalmasságát és javítja az agy alkalmazkodóképességét azáltal, hogy a gyerekeket látszólag egymással összefüggésbe nem hozható feladatok és tevékenységek elvégzésére kéri, amelyek nem illeszkednek a szokásos napi osztálytermi/órarendbe. Az ehhez a látszólagos „káoszhoz” (amelyet a „Titkos utasítás” teremt) való alkalmazkodás segít a gyermekeknek a változó szabályokhoz való alkalmazkodásban, ami a rugalmas viselkedés fontos előfeltétele.

A rutinok nagyon fontosak az ebben a korban lévő gyermekek számára, és a pedagógusok erre különös figyelmet fordítanak. A rutinoktól való túlzott függés azonban megnehezíti a váratlan változások kezelését. Ahelyett, hogy mindig ugyanazt a sorrendet követnénk, időnként szükséges néhány dolgot megváltoztatni. A pedagógusoknak tehát lehetőséget kell teremteniük a rugalmas gondolkodásra, és dicsérettel és pozitív visszajelzéssel kell jutalmazniuk azt. Fontos, hogy a pedagógusok rendszeresen ösztönözzék az alternatív megoldásokról való közös gondolkodást a kognitív rugalmasság fejlesztése érdekében, és hogy szórakoztató tevékenységeket építsenek be az óráikba a rugalmas gondolkodás gyakorlására.

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a tanulók rugalmasságát:

- alkalmazkodniuk kell a váratlan helyzetekhez, miközben elsősorban a saját osztálytermi feladataikat végzik el,
- meg kell tervezniük és el kell végezniük a saját feladatukat,
- elősegítik a kognitív és érzelmi alkalmazkodóképességet, mivel nem tudják pontosan, mikor és hogyan kerül sorra a saját feladatuk,
- nyitottnak kell maradniuk, gyorsan kell reagálniuk és kezelniük kell a bizonytalanságot,
- meg kell tanulniuk viselkedésüket rugalmasan a külső körülményekhez igazítani, ami alapot képez a váratlan helyzetekhez való alkalmazkodáshoz.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A feladat elvégzésének eredményeként a tanulók:

- képesek lesznek gyorsan alkalmazkodni váratlan vagy változó helyzetekhez.
- figyelmesebbek lesznek társaikra, és jobban alkalmazkodnak a csoport/osztály dinamikájához.
- növekszik az önbizalmuk az ismeretlen vagy váratlan helyzetek kezelésében.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A „Titkos utasítás” kiválóan alkalmazható az osztálytermi órák bármelyikén, játékos módon fejlesztve a diákok kognitív rugalmasságát és agyi rugalmasságát. A pedagógus kreatív tervezésére van szükség ahhoz, hogy olyan feladatokat állítson össze, amelyek illeszkednek az óra tartalmához, a tantárgyhoz és az osztálytermi környezethez. Ez a megközelítés a diákokat is rugalmas gondolkodásra ösztönzi.

Példa egy 24 fős osztályra:

1.	Amikor a pedagógus háromszor tapsol és azt mondja, hogy „rajt”, vegyél egy fehér papírlapot, és állva tépd négy darabra!
2.	Ha valaki feláll és elszakít egy fehér papírlapot, menj a fekete mágneses táblához, és helyezd át a napocska mágneset a fehér mágneses táblára!
3.	Ha valaki elmozdítja a napocska mágneset a tábláról, kapcsold le a villanyt!
4.	Ha valaki lekapcsolja a villanyt, mondd hangosan: „Hű, de sötét van!”.
5.	Ha valaki azt mondja: „Hű, de sötét van!”, rajzolj egy napot a digitális táblára!
6.	Ha valaki napot rajzol a digitális táblára, várj 2 percet, majd rajzolj egy felhőt mellé!
7.	Ha valaki felhőt rajzol, mondd hangosan: „Lehet, hogy ez egy bárányfelhő?”
8.	Ha valaki megemlíti a bárányfelhőt, kezdj el énekelni: „Hol jártál báránykám...!”
9.	Ha valaki elkezd énekelni a kis bárányról szóló dalt, vedd le a furulyát az ajtó melletti polcról, és add oda a pedagógusnak!
10.	Ha a pedagógus játszik a furulyán, vedd le a polcról a legvastagabb mesekönyvet, és ülj le a tábla melletti kis padra!
11.	Ha egy diák leül a táblánál lévő kis padra, ülj mellé, és mondd: „Én is itt vagyok!”
12.	Ha valaki azt mondja: „Én is itt vagyok!”, ülj le mellé, és mondd hangosan: „Én vagyok a harmadik!”.
13.	Ha valaki azt mondja: „Én vagyok a harmadik!”, állj fel, és mondd: „A három a magyar igazság!”
14.	Ha valaki hangosan azt mondja: „A három a magyar igazság!”, válaszolj így: „Nem-nem-nem! És az egy az extra!”
15.	Ha valaki azt mondja: „Nem-nem-nem! És az egy az extra!”, akkor hangosan kezdjen el számolni: „101, 102, 103.” (Ne folytasd a számolást!)
16.	Ha valaki azt mondja: „103”, kérdezd meg a pedagógust: „Most matekóra van?”
17.	Ha valaki hangosan megkérdezi a pedagógustól: „Most matekóra van?”, akkor menj a táblához, és írd fel: „4.c osztály.”
18.	Ha valaki azt írja a táblára, hogy „4.c osztály”, akkor ülj le a nagy szemetes mellé!
19.	Ha valaki leül a szemetes mellé, akkor vedd le a robotot a szekrény tetejéről!
20.	Ha valaki leveszi a robotot a szekrény tetejéről, akkor menj oda, kérd el, és tedd a zöld kerek asztalra!

21.	Ha valaki a robotot a zöld, kerek asztalra teszi, akkor hangosan kérdezd meg: „Visszahozták a hetesek a reggeli dobozt?”.
22.	Ha valaki megkérdezi, hogy a hetesek elvitték-e a reggeli dobozt, akkor állj fel a székre, és emeld magasra a piros ceruzádat!
23.	Amikor valaki feláll a székére, és felemeli a piros ceruzáját, menj az ablakhoz, nyisd ki, és mondd: „Esik az eső?”.
24.	Ha valaki azt kérdezi: „Esik az eső?”, akkor keress egy esernyőt a teremben, és nyisd ki!

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Papír, ceruza – esetleg számítógép (nyomtató) az előre megtervezett, láncreakciós jellegű utasítások leírásához. Azok az eszközök, amelyek az utasításokban szerepelnek.

Tanulókat segítő kérdések

Az egész osztály sikerének kulcsa, hogy mindenki elvégezze a saját feladatát. Alapvetően nem kell segíteni a folyamatban, mert a feladat egyszerű. Azok az esetek, amikor pedagógusi támogatásra lehet szükség, a Tippek és trükkök részben találhatók.

Tippek, trükkök, kihívások

- Kihívás:** A folyamat megakad, mert valaki nem reagál, vagy elfelejti, mi van a papírján.
Tipp: A pedagógusnak ismernie kell a diákok tevékenységi sorrendjét, hogy tudja, kinek és mikor kell „megszakítania” a hagyományos osztálytermi rutint. A pedagógus finoman, nonverbálisan segíthet, vagy saját cselekedeteivel újraindíthatja a láncot.
- Kihívás:** A diákok „flow” állapotban maradnak, és nem tudnak visszatérni a tanórai tevékenységhez.
Tipp: A pedagógusnak figyelnie kell a diákok tevékenységét, és ha ezt észreveszi, meg kell szakítania a „flow” folyamatot, például egy másik tanulási technikával: „Szünet a reflexióra” – Ez egy egyszerű technika, amelynek során a pedagógus megkéri a diákokat, hogy álljanak meg egy kicsit, hallgassák meg a pedagógust, majd (miután egy kicsit várt!) kéri őket, hogy nézzék át a jegyzeteiket, és tegyenek fel kérdéseket azzal kapcsolatban, amit eddig leírtak.
- Kihívás:** Valaki összezavarodik vagy elakad.
Tipp: Fontos elkerülni a negatív visszajelzéseket. Ebben az esetben mondd, hogy semmi baj, és adja át a papírját a társának.
- Kihívás:** A gyerekek nem akarják abbahagyni a „Titkos utasítások” feladatot.
Tipp: Indíts el egy rövid beszélgetést a reflexiós kérdésekről.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulók igényeinek megfelelően három nehézségi szintre szabhatják ezt a tanulási tevékenységet.

- Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: a megosztott figyelem, a váratlan helyzetek elfogadása és az egyszerű viselkedésváltozások gyakorlása. Az utasításoknak rövidnek és egyértelműnek kell lenniük (pl. „Ha a pedagógus leteszi a krétát, tapsoljatok kétszer.”).

A láncnak rövidnek kell lennie, 4–6 tanulót kell magában foglalnia, hogy a gyerekek könnyen tudják követni. Az eseményeknek lassabb ütemben kell lezajlaniuk, hogy a tanulóknak elegendő idejük legyen megfigyelni és reagálni. A jelzéseknek egyértelműeknek és könnyen észrevehetőnek kell lenniük (pl. hangos szó vagy jól látható mozdulat). A pedagógus finoman támogathatja a folyamatot, például azzal, hogy előre megbeszéli az utasítást a diákokkal, vagy a háttérből irányítja a figyelmet („Most történt valami, figyeljétek, mi jön ezután!”). A feladat elvégzése után a tanulóknak mindig pozitív, konkrét visszajelzést kell kapniuk (pl. „Nagyon figyeltél, és remekül reagáltál a jelre!”).

- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja: a figyelem átirányításának, a párhuzamos folyamatok követésének és a gyors reakcióknak a fejlesztése. Az utasítások bonyolultabbak lehetnek, és több lépést is tartalmazhatnak (pl. „Ha valaki nevet, állj fel, és mondd: Ez vicces volt!”). A lánc hosszabb is lehet, körülbelül 8–12 tanulót bevonva. A jelek nem mindig nagyon észrevehetőek, ezért a tanulóknak nemcsak az osztálytermi fő feladatra kell figyelniük, hanem a váratlan eseményekre is. A tempót fokozatosan lehet növelni, hogy támogassa a megosztott figyelem és a rugalmasság fejlődését. A pedagógus korlátozott támogatást nyújt, és főként a tevékenység utáni reflexiót irányítja olyan kérdésekkel, mint „Mi segített észrevenni, mikor jött el a te sorod?” vagy „Mi volt a legváratlanabb pillanat?”
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja: az önszabályozás, a gyors helyzetértékelés és az adaptív viselkedés fejlesztése összetett és kiszámíthatatlan helyzetekben. Az utasítások tartalmazhatnak abszurd vagy több lépésből álló elemeket (pl. „Ha valaki, aki nem a padtársad, megérinti az asztalodat, nézz oldalra, mondd, hogy »Hű!«, és forogj meg egyszer.”). A lánc hosszú lehet (az egész osztályt bevonva), és több szálon is futhat, például két párhuzamos lánc formájában vagy választható folytatási útvonalakkal. A jelzések finomabbak vagy késleltetettek lehetnek, ami megköveteli a tanulóktól a rugalmasságot. Bevezethetők visszacsatolási ciklusok (pl. a folyamat egy bizonyos ponton visszatér egy korábbi résztvevőhöz), ami növeli a koncentráció szintjét. Beépíthetők együttműködést igénylő utasítások is (pl. „Ha valaki énekelni kezd, tapsoljatok háromszor, majd kérjétek meg az asztaltársatokat, hogy folytassa.”). A pedagógus főként megfigyelőként működik; a diákok önállóan irányítják a láncreakciót, majd együtt reflektálnak rá, például: „Mi segített nektek nyugodtnak maradni, amikor valami váratlan történt?”

Reflektív kérdések

- Mi történt, amikor valaki először felállt, és „megzavarta a koncentrációkat”?
- Hogyan tudtatok mindkét feladatra figyelni?
- Hogyan tudtatok alkalmazkodni az új helyzethez?
- Nehéz volt megosztani a figyelmeteket az óra és a titkos utasítások között?
- Vártál a sorodra?
- Hogyan kezelted azt a bizonytalanságot, hogy nem tudtad, mi fog történni?
- Hogyan tudtál visszatérni a feladatodhoz?
- Hogyan éreztetted magad az óra alatt?

3.6.4 Szócikkírás

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez a feladat arra összpontosít, hogy a tanulók fejlesszék azt a képességüket, hogy egy adott témával kapcsolatos gondolataikat, érzelmeiket és személyes hozzáállásukat új igényekhez vagy körülményekhez igazítsák, miközben mások ötleteit egészben vagy részben átveszik. A gyerekek közösen dolgoznak ki egy alternatív szótári meghatározást egy adott szóhoz. Ezeket a kreatív bejegyzéseket összekeverik a hivatalos szótári meghatározással, majd újra kiosztják. A csoportok felolvasnak egy kiválasztott bejegyzést, és meg kell magyarázni, miért fogadják el annak egy részét vagy egészét. Azzal, hogy aktívan indokolják társaik értelmezéseit, a diákok gyakorolják az új perspektívák befogadását, a különböző nézőpontok tolerálását, valamint egy-egy fogalom többféle érvényes leírásának elfogadását.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Rugalmasság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Ézelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Kreativitás
 - Problémamegoldás
 - Kritikai gondolkodás
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
7 éves vagy annál idősebb	3–6 fős csoportok, az egész osztály	20–40 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

- Szótárból kiválasztott szavak. Minden csoport ír egy alternatív szócikket, amely formájában és jelentésében megegyezik a pedagógus által kiválasztott szóval.
- Az összes elkészült bejegyzést a hivatalos szótári meghatározással együtt összegyűjtik és összekeverik.
- Minden csoport kiválaszt egy lapot, és felolvassa a rajta szereplő szöveget.
- Az elolvasás után minden csoport elmagyarázza, miért fogadható el a kapott szócikk, és mely részeivel ért egyet, akár teljes egészében, akár részben. A tanulóknak nem kell elfogadniuk a teljesen helytelen meghatározásokat.
- A feladat lényege, hogy a tanulóknak el kell fogadniuk és indokolniuk kell társaik véleményét.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri tevékenység, a gyerekek csoportokban ülnek az asztalok körül.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a tanulók kognitív és érzelmi rugalmasságát:

- arra ösztönzi őket, hogy egy szó jelentését több szempontból is megvizsgálják anélkül, hogy ragaszkodnának egyetlen „helyes” válaszhoz,
- lehetővé teszi számukra a kreatív alkalmazkodást, amikor saját szótári bejegyzésüket úgy fogalmazzák meg, hogy az meggyőzően hasonlítson egy hiteles szótári bejegyzésre – még akkor is, ha az információ nem teljesen pontos,
- megtanítja őket elfogadni mások eltérő értelmezéseit és tanulni a visszajelzésekből, ezáltal elősegítve a rezilienciát,
- gyakorlási lehetőséget biztosít a gyors helyzetfelismerésre és alkalmazkodóképességre, miközben a diákok meghallgatják és értékelik a többi csoport bejegyzéseit.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység célja a kognitív és kommunikációs rugalmasság fejlesztése – vagyis a diákok azon képességének fejlesztése, hogy rugalmasan gondolkodjanak, több szempontot is figyelembe vegyenek, és nyitottak maradjanak a különböző értelmezésekre.

Azáltal, hogy saját definíciókat írnak egy adott szóra, majd meghallgatják és elemzik a többi csoport hozzászólásait, a diákok megtanulják, hogy ugyanazon fogalomra több érvényes leírás is létezhet.

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók:

- képesek lesznek rugalmasan alkalmazkodni az új információkhoz,
- megértik a különböző gondolkodásmódokat,
- toleránsak lesznek mások nézőpontjaival szemben,
- kritikai gondolkodással és nyitottsággal tudnak viszonyulni saját és mások megoldásaihoz.

Ez a készség a szövegértést is fejleszti: a diákok jobban tudatosítják magukban a nyelv sokszínűségét, és megértik, hogy a jelentés nem mindig rögzített, hanem értelmezés kérdése lehet.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A kiválasztott szó magyarázatának hitelesnek és szakszerűnek kell lennie. Stílusában és felépítésében követnie kell a szótári szócikkek mintáját.

- A tanulási folyamat során a diákok megismerkednek a tömör, célzott szövegek írásának készségeivel.
- A társaik által írt definíciók elemzése segít a diákoknak felismerni a műfaji konvencióktól való eltéréseket, valamint azonosítani a pontatlan vagy félrevezető információkat.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Ehhez a feladathoz papírlapok, íróeszközök, valamint a célnyelven megjelenő idegen szavak és kifejezésekre szakosodott szótár használható.

Tanulókat segítő kérdések

- El tudnál képzelni más definíciókat is ehhez a szóhoz?
- Miért pont ezt a megfogalmazást választottad? Milyen egyéb lehetőségeket fontoltál meg?
- Mit gondolsz, egy másik korcsoport vagy egy szakember hogyan értelmezné ezt a szót?
- Mi tetszett ebben a meghatározásban, még ha nem is ez a hivatalos?
- Miért gondolhatta az a csapat, hogy a szót így lehet leírni?
- Volt olyan változat, amely új perspektívát nyitott számodra a szó jelentésére nézve?
- Mi történne, ha ez lenne a hivatalos szótári bejegyzés? Hogyan befolyásolná ez a megértést?
- Mit gondolsz, mire fontos figyelni, amikor eldöntöd, melyik változat a legmeggyőzőbb?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz, hogy elengedjék a „helyes” választ.
Tipp: Érdekes hangsúlyozni, hogy a feladat célja nem csupán a pontos meghatározás megtalálása, hanem a rugalmasság, a kreativitás és a különböző nézőpontok megértésének ösztönzése is.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz más csoportok megoldásainak elfogadása.
Tipp: Hasznos lehet, ha minden csoportot megkérünk, hogy emeljen ki legalább egy pozitív szempontot egy másik csoport szövegéből, ami elősegíti a befogadóbb hozzáállás kialakulását.
- **Kihívás:** Néhány diáknak nehézséget okoz a kreatív írásban való részvétel.
Tipp: Tanulókat segítő kérdések feltevése támogathatja gondolkodási folyamatukat (pl.: „Mit csinál ez a dolog?”, „Mikor használjuk?”, „Mit jelenthetne egy másik kontextusban?”).
- **Kihívás:** A szövegek stílusuk alapján felismerhetők.
Tipp: Ösztönözze a csoportokat, hogy definícióikat minél inkább „szótárszerűen” fogalmazzák meg, így nehezebb lesz azonosítani a szerzőt.

Differenciálási lehetőségek

Ez a tevékenység fejleszti a tanulók rugalmasságát abban, hogy gondolkodásukat, érzelmeiket és személyes hozzáállásukat egy adott témához igazítsák, miközben mások ötleteit részben vagy egészben figyelembe veszik és átveszik. A pedagógusok három nehézségi szintre szabhatják ezt a tanulási tevékenységet, hogy megfeleljenek a tanulók igényeinek.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Az alacsony rugalmasságú tanulóknak nehézséget okozhat a társaiktól származó alternatív definíciók vagy ötletek elfogadása. Ezen a szinten a csoportoknak egyszerű, konkrét szavakkal vagy kifejezésekkel kell dolgozniuk. A pedagógus strukturált útmutatást nyújt, bemutatva, hogyan kell értékelni és megvitatni a különböző bejegyzéseket. A csapatokat arra ösztönzik, hogy határozzák meg a bejegyzések azon részeit, amelyeket elfogadhatnak, még akkor is, ha a teljes meghatározást nem tudják elfogadni. A pedagógus korlátozhatja az alternatív bejegyzések számát a zavar és a stressz csökkentése érdekében. A reflexiót és az indoklást mondatkezdőkkel lehet támogatni (pl. „Ebben a részben egyetértek, mert...”).
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** A közepes rugalmasságú tanulók bonyolultabb szavakkal és több alternatív bejegyzéssel is megbirkóznak. Ezen a szinten a csoportok önállóan dolgoznak olyan bejegyzések létrehozásán, amelyek formájukban és jelentésükben is következetesek.

A tanulók összehasonlíthatnak több bejegyzést, és megvitathatják, mely részekkel értenek egyet. A pedagógus útmutatásokat ad az indoklás támogatására, de arra ösztönzi a tanulókat, hogy saját döntéseket hozzanak. A társakkal folytatott megbeszélés és magyarázat segít a tanulónak a részleges elfogadás és az átgondolt értékelés gyakorlásában. A csapatok feltárhatják, miért elfogadhatóbbak bizonyos bejegyzések másoknál, ezzel erősítve az érvelési készségeket.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A magas rugalmasságú tanulók képesek absztrakt vagy kihívást jelentő szavakkal, valamint nagyobb számú alternatív bejegyzéssel dolgozni. Ezen a szinten a csoportok önállóan írhatnak és értékelhetnek bejegyzéseket, teljes egészében vagy részben indokolva mások ötleteinek elfogadását. A tanulók kritikusan reflektálhatnak a bejegyzések közötti finom különbségekre, és elmagyarázhatják érvelésüket az osztálynak. A pedagógus szerepe minimális, főként a beszélgetés elősegítésére és a tiszteletteljes kommunikáció biztosítására korlátozódik. A csapatok vitázhatnak és tárgyalhatnak a bejegyzések elfogadásáról, tovább fejlesztve ezzel kognitív, érzelmi és szociális rugalmasságukat.

Reflektív kérdések

- Mennyire volt könnyű vagy nehéz másképp gondolkodni, mint ahogyan egy szót a szótárban definiálnak?
- Milyen érzés volt elfogadni mások eltérő megfogalmazásait?
- Változott-e a játék során egy adott szóval kapcsolatos véleményed? Ha igen, hogyan?
- Hogyan tudott a csoportod együttműködni a szótári bejegyzés megalkotásában?
- Volt olyan pillanat, amikor eltérő vélemények merültek fel? Hogyan sikerült konszenzust elérnetek?
- Mi tette meggyőzővé vagy hitelessé a szótári bejegyzést?
- Milyen nyelvi eszközöket használtatok a definíció megfogalmazásakor?
- Szerinted hol tudod majd a jövőben alkalmazni ezt a gondolkodásmódot?

3.6.5 Lapozó

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tanulóknak a kezdő kérdéstől a záró kérdésig el kell végezniük a feladatot úgy, hogy megkeresik a helyes választ, mielőtt továbblépnének a következő kérdésre. A tevékenységhez használt eszköz egy olyan könyv, amelynek minden oldalán egy kérdés/feladat és négy válasz található, amelyek közül csak egy a helyes. A válaszok négy ablakszerű panelre vannak írva (mint egy adventi naptárban), amelyek kinyitásakor a gyermek további utasításokat talál (ha a válasz helyes, újabb feladat következik; ha a válasz helytelen, támogató visszajelzést és tanulókat segítő kérdést kap).

Példával magyarázva:

- Az első oldalon található az első feladat, amelyhez négy válasz tartozik különálló, felhajtható füleken.
- A helytelen válaszok alatt többféle visszajelzés is található: Semmi baj, próbáld meg újra! Ne aggódj, próbáld más módon kitalálni a megoldást! Nagyon közel vagy a helyes válaszhoz, használd a segédeszközt! (Például matematikaórán alkalmazott módszerrel – pálcikák segítségével keressük meg a megoldást!). Fontos, hogy a helytelen válaszokra adott visszajelzés pozitív és támogató legyen, és hogy a hibák ne jelentsenek problémát, mert ezek tanulási lehetőségek, és segítség áll rendelkezésre, illetve kérhető segítség.
- A helyes válasz után a következő szöveg szerepelhet: Gratulálunk, a megoldásod helyes, folytasd a következő kérdéssel; Szép munka! Folytasd a következő kérdéssel!
- Egy lapozó 4–8 feladatból áll, amelyek a gyerekek életkorához és az órához igazodnak.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Rugalmasság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás
 - Kritikai gondolkodás
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
7 éves és idősebb	az egész osztály / egyéni munka	4–8 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. A tanulási tevékenység az 1. oldalon található feladattal kezdődik. Például: 8 almám volt. 3 almát adtam a barátomnak. Hány almám maradt? A gyerekek kiszámítják a választ.
2. A kérdésre 4 válasz létezik, mindegyik egy felhajtható fülön található, amelyek közül az egyik helyes, a többi pedig helytelen. Például az előző feladat lehetséges válaszai a következők
 - a. 4 almám maradt.
 - b. 5 almám maradt.
 - c. 6 almám maradt.
 - d. 7 almám maradt.

3. A helytelen válasz fülének kinyitása után a tanulóknak újra végig kell gondolniuk a feladatot. Erre pozitív és bátorító visszajelzést kapnak
4. A helyes válasz fölön a „Szép munka!” üzenet jelenik meg. Folytassátok a lapozót a 2. feladat megoldásával. Kérlek, lapozzatok tovább! A következő kérdés a következő oldalon található, ahol szintén négy lehetséges válasz közül lehet választani.
5. A feladat addig folytatódik, amíg a gyerekek helyesen nem válaszolnak az utolsó kérdésre. Az utolsó kérdés helyes válasza alatt a következő szöveg jelenik meg: „Gratulálunk, nagyon jól teljesítettél! Minden feladatot megoldottál!”

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez egy beltéri tevékenység, nincs szükség az osztályterem átalakítására.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a következőképpen fejleszti a tanulók kognitív és viselkedési rugalmasságát:

- segít a diákoknak abban, hogy ne negatívan tekintsék a hibákat, és megtapasztalják, hogy a hibák a tanulás részét képezik, nem pedig kudarcot jelentenek,
- segít a diákoknak rugalmasan gondolkodni és stratégiát váltani, ha az első megoldásuk nem működik,
- fejleszti a problémamegoldás és a gondolkodás rugalmasságát, mivel a helytelen válaszok után újra kell gondolniuk a feladatot, és más megközelítést kell kipróbálniuk,
- erősíti az érzelmi önszabályozásukat, mivel a pozitív és támogató visszajelzés segít nekik megőrizni a motivációjukat és kezelni a kísérletek során felmerülő frusztrációt (a támogató visszajelzés elengedhetetlen része ennek a tevékenységnek),
- támogatja a fejlődésorientált gondolkodásmód kialakulását, mivel a diákok megtapasztalják, hogy tanulhatnak hibáikból, és a visszajelzéseket konstruktív kritikaként fogadják el.
- fejleszti rugalmasságukat és döntéshozatali képességeiket, amikor különböző válaszlehetőségek közül kell választaniuk és értékelniük kell a visszajelzéseket,
- segít a diákoknak magabiztosabban megbirkózni az új, váratlan vagy bizonytalan helyzetekkel, felismerve, hogy önállóan is megtalálhatják a helyes megoldást.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység gyakori alkalmazásának eredményeként a diákok:

- képesek nyugodtan és tudatosan reagálni hibáikra, és kontrollálni az érzelmeiket,
- megértik, hogy a változó feladatokhoz és elvárásokhoz való rugalmasság fontos a sikerhez,
- megértik, hogy a helyes válasz eléréséhez át kell gondolniuk a feladatot, és különböző megközelítéseket kell kipróbálniuk
- képesek lesznek rugalmasan megváltoztatni gondolkodásmódjukat és problémamegoldási stratégiáikat, ha első kísérletük sikertelen,
- megértik, hogy a hibák a tanulás természetes és hasznos részét képezik, nem pedig kudarcot jelentenek, hanem lehetőséget nyújtanak az átgondolásra és a fejlődésre.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A feladat számos órán alkalmazható, többek között:

- matematikaórákon egyszerű szöveges feladatok, alapvető műveletek vagy logikai gondolkodást igénylő feladatok gyakorlására,
- nyelvórákon a szókincs bővítéséhez, a helyesírási szabályok gyakorlásához vagy a nyelvtani ismeretek megerősítéséhez,
- környezetismeret órákon, a fogalmak, összefüggések és folyamatok megértésének játékos módon történő ellenőrzésére,
- a tanulásmódszertani vagy fejlesztő órákon a hibákhoz való hozzáállás, a figyelem átirányítása, a kitartás és az önellenőrzés fejlesztésére.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Egy lapozó, amelynek minden oldalán egy kérdés vagy feladat található 3–4 válaszlehetőséggel, amelyek közül az egyik helyes, a többi pedig helytelen. Pozitív és támogató írásbeli visszajelzés.

Tanulókat segítő kérdések

- Mi történne, ha más megközelítést próbálnál ki?
- Mit gondolsz, miért nem ez volt a helyes válasz? Szerinted hol hibáztál?
- Szeretnéd, ha segítenék átgondolni a dolgot? Mit tehetnél most másképp?
- Hogyan segíthetek átgondolni a dolgot?
- Milyen eszközöket használhatnál segítségként?
- Mit tanultál ebből a részfeladatból, amit a következő kérdésnél felhasználhatsz?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz a hibák elfogadása, ami motivációvesztéshez vezethet.
Tipp: Érdemes hangsúlyozni, hogy a hibázás a tanulási folyamat természetes része, és hogy a kitartó erőfeszítés a fejlődés kulcsa.
- **Kihívás:** A diákok gyakran sietnek, és gondolkodás nélkül választanak, hogy minél gyorsabban tovább léphessenek.
Tipp: Hasznos lehet megkérni a diákokat, hogy röviden magyarázzák el választásukat, mivel ez elősegíti a tudatos gondolkodást és a reflektív tanulást.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz a stratégiaváltás, és hajlamosak ugyanazt a megoldást ismételni.
Tipp: Célszerű segíteni nekik, és tanácsokat adni nekik az új módszerek kipróbálásához (pl. rajzolás, segédeszközök használata, a sorrend megváltoztatása).
- **Kihívás:** Egyes tanulók bizonytalanná válnak, és nehezebben merik újra megpróbálni, ha korábban hibáztak.
Tipp: Fontos hangsúlyozni, hogy minden új kísérlet a tanulási folyamat része, és nem csupán a helyes megoldást, hanem a kitartást is el kell ismerni.
- **Kihívás:** A tanulók különböző ütemben haladnak, ami feszültséget okozhat a csoporton belül.
Tipp: A feladat differenciált formában is alkalmazható, így minden tanuló a saját tempójában haladhat, és a pedagógus személyre szabott támogatást nyújthat.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok három nehézségi szintre szabhatják ezt a tanulási tevékenységet, hogy megfeleljenek a tanulók igényeinek.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tevékenység célja: csökkenteni a hibázástól való félelmet, és az újrapróbálkozást pozitív élménnyé alakítani. A feladatoknak rövidnek, világosnak, egyértelműnek kell lenniük, és korlátozott mennyiségű információt kell tartalmazniuk. A válaszfülek alatt található visszajelzésnek nagyon bátorítónak és konkrétan kell lennie (pl. „Ne add fel! Számold át újra!”, „Gondold át lépésről lépésre!”). Jó ötlet az is, ha a pedagógus időnként szóbeli megerősítést is ad. A helyes válasz megtalálása után rövid beszélgetés folyhat arról, mi segített a problémamegoldásban. A feladatok száma csökkenthető (pl. 4 kérdés), hogy ne okozzon túlzott stresszt.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tevékenység célja: a stratégiaváltás és a segédeszközök önálló használatának fejlesztése. A feladatok összetettsége növelhető (pl. többlépéses gondolkodást igényelnek). A helytelen válaszok fülei alá reflektív kérdéseket is be lehet illeszteni (pl. „Mi történne, ha valami mást próbálnál ki?”, „Segítene egy rajz vagy egy számolás?”). A pedagógus fokozatosan visszavonhatja a támogatást, hogy a tanuló önállóan fedezhesse fel a megoldásokat. A visszajelzésnek továbbra is pozitívnak kell maradnia, de ösztönöznie kell az önálló gondolkodást. A lapozó 6–8 feladatból állhat, és a végén érdemes egy rövid önreflexiót kérni: „Melyik feladatnál kellett másképp gondolkodnod?”
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tevékenység célja: a rugalmas gondolkodás megerősítése és az új helyzetekhez való alkalmazkodás gyakorlása. A feladatoknak változatosnak kell lenniük (szövegalapúak, logikaiak, vizuálisak, gyakorlatiak), hogy a tanulók különböző gondolkodási stratégiák között válthassanak. A helytelen válaszok fülei alatt nincsenek konkrét utasítások, hanem önreflexióra ösztönző kérdések (pl.: „Mit gondolsz, miért lehet helyes ez a válasz?”, „Eszedbe jut még más módszer is a kérdés megközelítésére?”). A pedagógus kérésre nyújt segítséget, és a tanuló maga döntheti el, mikor lapozzon tovább, ami növeli az önszabályozást. Az oldal végén a tanulók megbeszélhetik saját stratégiáikat: mi segített nekik a gyors alkalmazkodásban, mi jelentett kihívást.

Reflektív kérdések

- Mi segített abban, hogy ne add fel, amikor eleinte nem tudtad megoldani a feladatot?
- Volt olyan pillanat, amikor másképp kellett gondolkodnod, mint eleinte? Hogyan változtattad meg a problémamegoldáshoz alkalmazott megközelítéset?
- Mit tanultál abból, hogy újra megpróbáltad, mielőtt megtaláltad a helyes választ?
- Hogyan éreztet magad, amikor újra kellett kezdened a feladatot? Mi segített abban, hogy nyugodtan folytasd?

3.7 KÍVÁNCISISÁG, RÁCSODÁLKOZÁS ÉS NYITOTTSÁG

3.7.1 Idő- és térbeli kalandok

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Az *Idő- és térbeli kalandok* olyan élményalapú tanulási tevékenység, amely képzeletbeli utazásra hívja a tanulókat. Saját érdeklődésüknek megfelelően választanak egy történelmi korszakot (például az ókori Egyiptomot vagy a középkort), illetve a világ egy távoli táját (például az esőerdőt, a sivatagot vagy az Északi-sarkvidéket), majd elképzelik, milyen lenne ott élni vagy odalátogatni. A tanulók megfigyeléseiket és elképzeléseiket rajzban, írásban vagy szóbeli beszámoló formájában jelenítik meg. Bemutatják, hogy mit látnának, hallanának vagy tapasztalnának ezen a képzeletbeli utazáson, és megosztják társaikkal gondolataikat. A tevékenység a kíváncsiságot, a rácsodálkozás képességét és a nyitottságot fejleszti. Arra ösztönzi a tanulókat, hogy érdeklődéssel forduljanak más korok, kultúrák és természeti környezetek felé, kérdéseket fogalmazzanak meg, valamint nyitottan fedezzék fel a számukra ismeretlen világokat. A saját választási lehetőség növeli a tanulók belső motivációját, miközben élményszerűvé teszi az ismeretszerzést.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Rugalmasság
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	az egész osztály, párokban vagy kis csoportokban dolgozva	az egész óra

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangelődés:** A pedagógus képek, hangfelvételek vagy rövid videók segítségével bemutat néhány történelmi korszakot (például az ókori Egyiptomot, a középkort vagy a 20. század elejét), illetve a világ különböző tájait (például az esőerdőt, a sivatagot, az Északi-sarkvidéket vagy a mélytengert). A bemutatás célja, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését, és kedvet ébresszen az ismeretlen világok felfedezéséhez.
2. **Választás:** A tanulók kiválasztják azt a történelmi korszakot vagy földrajzi helyet, amelyet szívesen megismernének. Döntésüket rövid beszélgetésben meg is indokolhatják, megfogalmazva, miért éppen azt választották.
3. **A képzeletbeli utazás megtervezése:** A pedagógus irányító kérdésekkel segíti a tanulók gondolkodását és képzeletét, mint például: Mivel utaznál oda? Milyen emberekkel találkozna? Mit látna magad körül? Milyen hangokat hallana? Milyen illatokat érezné? Mit próbálna ki legszívesebben?

4. **Az élmény megjelenítése:** A tanulók a következő lehetőségek közül (rajzot készítenek képzeletbeli utazásukról, rövid, 5–7 mondatos beszámolót írnak, képregényt vagy egyszerű útinaplót készítenek) szabadon választanak. Munkájukban bemutatják, mit láttak, kikkel találkoztak, milyen élményeket szereztek, és milyen érzéseket váltott ki belőlük az utazás.
5. **Bemutató és közös beszélgetés:** A tanulók ismertetik rajzaikat vagy felolvassák írásait. Társaik kérdéseket tehetnek fel, megoszthatják benyomásaikat, a pedagógus pedig megerősítő, támogató visszajelzésekkel segíti a közös gondolkodást. A beszélgetés fejleszti a kommunikációs készséget, a figyelmes meghallgatást és az egymás gondolatai iránti nyitottságot.
6. **Reflexió:** A foglalkozás végén a tanulók közösen átgondolják, hogy mit tudtak meg az adott korról vagy tájról, mi lepte meg őket a leginkább, milyen érzés volt elképzelni magukat egy másik korban vagy környezetben. A pedagógus kérdésekkel segíti az élmények tudatosítását, mint például „Mi volt számodra a legérdekesebb felfedezés? Szívesen ellátogatnál erre a helyre a valóságban is? Miért? Mit tanultál önmagadról ezen a képzeletbeli utazáson?”

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. A tanteremben érdemes rugalmas ülésrendet kialakítani, amely lehetőséget biztosít az egyéni munkára, a páros megbeszélésekre és a közös bemutatásra. A szemléltető anyagok jól látható helyen legyenek elhelyezve, hogy segítsék a tanulók képzeletét és tájékozódását.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység lehetőséget ad arra, hogy a tanulók saját érdeklődésüknek megfelelően válasszanak egy történelmi korszakot vagy földrajzi helyet, amelyet közelebbről is meg szeretnének ismerni. A személyes választás növeli a tanulási kedvet, és ösztönzi őket arra, hogy kérdéseket tegyenek fel, új ismereteket keressenek, valamint nyitottan forduljanak a számukra ismeretlen kultúrák és életmódok felé. A képzeletbeli utazás során a tanulók elképzelik, mit látnának, hallanának vagy tapasztalnának egy másik korban vagy távoli tájon. Ez segíti őket abban, hogy több nézőpontból gondolkodjanak, gazdagítsák ismereteiket, és rácsodálkozzanak a világ sokszínűségére. A közös bemutatás és beszélgetés során megismerik társaik elképzeléseit is, ami fejleszti a figyelmes meghallgatást, az egymás iránti nyitottságot és a különböző nézőpontok elfogadását.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység során a tanulók képessé válnak arra, hogy érdeklődéssel és nyitottsággal forduljanak más korok, kultúrák és természeti környezetek felé; megfigyeljék a részleteket, kérdéseket fogalmazzanak meg, és elképzeljék, hogyan élhettek vagy élhetnek más emberek különböző helyeken és időszakokban; élményeiket rajzban, történetmesélésben vagy beszélgetés során megfogalmazzák, miközben képzeletbeli utazásuk és korábbi ismereteik között kapcsolatot teremtenek.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység jól beilleszthető a mindennapi tanórai munkába, megvalósítható projektfeladatként, illetve tematikus nap vagy témahét részeként is. Kapcsolódhat például a magyar nyelv és irodalom, a környezetismeret, a vizuális kultúra vagy a történelemhez kapcsolódó ismeretek feldolgozásához.

Tematikus programként olyan címek köré szervezhető, mint az *Időutazás*, a *Kalandok a világ körül* vagy a *Világutazó-nap*. A pedagógus előzetesen kiválaszthat néhány történelmi korszakot vagy különleges helyszínt. Ilyen lehet például az ókori Egyiptom, egy középkori vár, egy jövőbeli város, az Amazonas esőerdeje, az Északi-sarkvidék vagy Japán a cseresznyevirágzás idején. A választott korszakokat és helyeket képek, térképek, hangfelvételek, zenék, rövid videók vagy történetek segítségével mutathatja be. A szemléltető anyagok felkeltik a tanulók érdeklődését, segítik a háttérismeretek felidézését, és közelebb hozzák számukra a más korokhoz, kultúrákhoz és természeti környezetekhez kapcsolódó élményeket. A tanulók egyénileg vagy párokban választanak egy történelmi korszakot vagy földrajzi helyet, majd elképzelik, milyen lenne ott élni vagy utazóként ellátogatni oda. Gondolkodásukat a következő szempontok segíthetik: Mit látnának maguk körül? Milyen emberekkel találkoznanának? Milyenek lennének az épületek és a természeti környezet? Milyen hangokat hallanának, milyen illatokat vagy ízeket tapasztalnanának? Hogyan öltözködnének az ott élők? Milyen tevékenységekben vennének részt? Miről beszélgetnének az ott élő emberekkel? A tanulók képzeletbeli utazásukat többféle módon is megjeleníthetik. Készíthetnek rajzot, rövid történetet, útinaplót, naplóbejegyzést, képeslapot, képregényt vagy természetes, illetve újrahasznosítható anyagokból egyszerű makettet.

Gyakorlati példa: Egy kilencéves tanuló az ókori Görögországot választja. Az Akropoliszról és az athéni piactérről látott képek alapján lerajzolja önmagát, amint a városban sétál. Történetében találkozik egy görög filozófussal, aki a jóságról és a bátorságról kérdezi. A tanuló leírja, mi lepte meg az emberek életmódjában, és milyen érzés volt elképzelnie magát egy olyan korban, amelyben az emberek nyilvános helyeken vitatták meg a világ fontos kérdéseit. A történelmi személyek szerepeltetésekor fontos jelezni a tanulóknak, hogy képzeletbeli történetet alkotnak, amely valós történelmi ismeretekből indul ki.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- rajzlap vagy írólap
- ceruzák, színes ceruzák, filctollak
- képek és térképek
- hangfelvételek vagy zenei részletek
- rövid videók vagy animációk, igény szerint
- könyvek, képes albumok vagy ismeretterjesztő kiadványok
- természetes vagy újrahasznosítható anyagok makettek készítéséhez, igény szerint

Tanulókat segítő kérdések

Páros vagy kiscsoportos beszélgetés során:

- Hová utaznál el legszívesebben térben vagy időben? Miért?
- Mit látnál magad körül?
- Kik élhetnének ott, és hogyan telne egy napjuk?
- Milyenek lennének az épületek, az öltözékek és a természeti környezet?
- Milyen hangokat hallanál, és milyen illatokat éreznél?
- Miben különbözne ez a hely vagy korszak a mai környezetedtől?
- Mit kérdeznél az ott élő emberektől?

Közös megbeszélés során:

- Miért ezt a korszakot vagy helyet választottad?
- Mi lepett meg benne a leginkább?
- Milyen érzés lenne ott élni?
- Miben hasonlítana az ottani élet a mai életünkhöz?
- Mit tanultál a képzeletbeli utazás során?
- Mit vinnél magaddal, ha valóban elutazhatnál oda? Miért?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók kevés előzetes ismerettel rendelkeznek a választott korról vagy helyről.
- **Tipp:** Használjunk képeket, térképeket, tárgymásolatokat, rövid történeteket és életkoruknak megfelelő videókat a legfontosabb háttérismeretek bemutatására. Kezdetben érdemes olyan helyszíneket vagy korszakokat kínálni, amelyekről a tanulók már rendelkeznek néhány ismerettel. Fontos, hogy a képzeletbeli elemek mellett néhány valós, ellenőrizhető tényt is megismerjenek. A pedagógus egyértelműen különítse el a történelmi vagy földrajzi ismereteket a tanulók által kitalált részletektől.
- **Kihívás:** A tanulók nehezen képzelnek el számukra ismeretlen környezeteket.
Tipp: Engedje meg mindkét lehetőséget, hogy a diákok kiválaszthassák a számukra leginkább megfelelő kifejezési stílust. Állítsa össze az írásban erős diákokat a vizuális gondolkodásban erős diákokkal, hogy inspirálják egymást. Segítsük a képzelet működését érzékszervi kérdésekkel, mint a mit látsz? mit hallasz? milyen illatokat érzel? milyen lehet a levegő vagy a talaj? mit érzel a bőrödön? Rövid, vezetett képzeletgyakorlatot is alkalmazhatunk, amelynek során a tanulók becsukják a szemüket, és a pedagógus nyugodt, részletes leírását követve elképzelik a választott helyszínt
- **Kihívás:** A rajzos és az írásbeli feladatokban eltérő képességű tanulók vesznek részt.
Tipp: Biztosítsunk többféle kifejezési lehetőséget. A tanulók választhassanak rajz, szóbeli történetmesélés, írás, képregény, dramatikus játék vagy makettkészítés közül. Páros munkában olyan tanulók is együtt dolgozhatnak, akik eltérő területeken magabiztosak, és így kölcsönösen segíthetik egymást.
- **Kihívás:** Az alkotási szakasz túlságosan hosszúvá nyúlik.
Tipp: A feladatot bontsuk jól követhető lépésekre. Először a helyszínt és a hátteret dolgozzák ki, majd jelenítsék meg a szereplőket, végül egészítsék ki a munkát eseményekkel vagy rövid szöveggel. A rendelkezésre álló időt időmérővel vagy előre jelzett részüddel is követhetővé tehetjük.
- **Kihívás:** Egyes tanulók szoronganak a bemutatástól.
Tipp: A tanulók először párban vagy kiscsoportban mutathassák be munkájukat. Alkalmazhatunk galériasétát is, amelynek során az elkészült alkotásokat kiállítjuk, a tanulók pedig szabadon megtekintik egymás munkáit. Aki nem szeretne az egész osztály előtt beszélni, megkérheti társát vagy a pedagógust a szöveg felolvasására. Hangfelvételt is készíthet, amelyet később közösen meghallgatnak.

Differenciálási lehetőségek

A feladat a tanulók életkorához, előzetes ismereteihez, szövegalkotási képességéhez és egyéni kifejezőmódjához igazítható.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók előre megadott képek vagy helyszínek közül választanak. Egyszerű rajzot készítenek, amelyhez egy-két mondatos szóbeli vagy írásbeli leírás kapcsolódik. A pedagógus mondatkezdőkkel segítheti őket, mint például, „Amikor megérkeztem, először azt láttam, hogy...”, „A legjobban az lepett meg, hogy...”, „Ott mindenki...”
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tanulók részletesebb rajzot, útinaplót vagy három-négy mondatos beszámolót készítenek. Munkájukban megjelenítenek legalább egy valós ismeretet, valamint egy képzeletbeli eseményt vagy találkozást.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók összefüggő történetet, részletes útinaplót, képregényt vagy összetett képi alkotást készítenek. Munkájuk párbeszédet, több eseményt, illetve a választott kor vagy helyszín jellegzetességeire épülő részleteket is tartalmazhat. A tanulók önálló, rövid kutatómunkával is bővíthetik ismereteiket.

Reflektív kérdések

A kíváncsiságról és a nyitottságról:

- Mi keltette fel leginkább az érdeklődésedet a képzeletbeli utazás során?
- Melyik részlet ösztönzött arra, hogy többet is megtudj a választott korról vagy helyről?
- Miben változott a gondolkodásod a saját környezetedről, miután elképzeltél egy másik életmódot?
- Van-e valami, amiről a foglalkozás után szívesen olvasnál vagy kérdeznél még?

A képzeletbeli felfedezésről:

- Melyik saját ötleted lepett meg a legjobban?
- Hogyan segített a képzeleted abban, hogy közelebb kerülj a választott helyhez vagy korszakhoz?
- Melyik érzékszervedre támaszkodtál leginkább az utazás elképzelésekor?
- Milyen új kérdések fogalmazódtak meg benned?

A nézőpontváltásról:

- Milyen új gondolatokat adott számodra társaid munkájának megismerése?
- Mi lepett meg abban, ahogyan mások ugyanazt a kort vagy helyet elképzelték?
- Hogyan láthatná másként ugyanazt a környezetet egy ott élő gyermek?
- Miben lehetett más az emberek mindennapi élete, mint a tiéd?

3.7.2 Természet ihlette művészet

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A *Természet ihlette művészet* olyan élményalapú tanulási tevékenység, amely a természet közvetlen megfigyelésére és az alkotó felfedezésre épül. A tanulók a pedagógus kíséretében bejárják az iskolaudvart, egy közeli parkot vagy más biztonságos természeti környezetet, ahol lehullott leveleket, ágdarabokat, köveket, magokat és más természetes anyagokat gyűjtenek. A gyűjtés során megfigyelik az anyagok formáját, színét, felületét és mintázatát. Észrevételeiket megosztják egymással, kérdéseket fogalmaznak meg, és ötleteket gyűjtenek arról, hogyan használhatnák fel a talált anyagokat egy alkotás elkészítéséhez. A tanulók a természetben vagy az osztályteremben képeket, térbeli alkotásokat, egyszerű szobrokat vagy a környezetbe illeszkedő műveket készítenek. Az alkotás során szabadon kísérletezhetnek az anyagok elrendezésével, társításával és átalakításával. A tevékenység végén bemutatják munkáikat, és közösen arról beszélgetnek, hogy mi keltette fel a figyelmüket, milyen ötleteik születtek, valamint hogyan változott az alkotásuk a munka során. A tevékenység a kíváncsiságot, a rácsodálkozás képességét és a természet iránti nyitottságot egyaránt fejleszti. A tanulók megtapasztalják, hogy a természetben található hétköznapi anyagok is sokféle formát, mintázatot és alkotási lehetőséget rejtnek. A közvetlen tapasztalatszerzés abban segíti őket, hogy figyelmesebben szemléljék környezetüket, új kérdéseket fogalmazzanak meg, és saját ötleteiket egyéni módon jelenítsék meg.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kapcsolódás, kötődés
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
8 éves	az egész osztály kis csoportokban dolgozik	90 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A tevékenység három, egymásra épülő szakaszból áll: a ráhangolódásból, a természeti környezet felfedezéséből és az alkotásból. Mindhárom szakasz azt segíti, hogy a tanulók közvetlen tapasztalatokat szerezzenek a természetről, figyelmesebben szemléljék környezetüket, és a gyűjtött anyagokat saját elképzeléseik szerint használják fel.

1. Ráhangolódás és a gyűjtés szabályainak megbeszélése: A pedagógus beszélgetést kezdeményez arról, milyen természetes anyagokat ismernek a tanulók, és mit találhatnak az iskolaudvaron, egy parkban vagy más közeli természeti környezetben. Ilyen lehet például a lehullott levél, az ágdarab, a kavics, a termés, a mag vagy a toboz. A tanulók közösen ötletelnek arról is, milyen alkotások készülhetnek ezekből az anyagokból. A gyűjtés előtt fontos megbeszélni a természetkímélő és biztonságos viselkedés szabályait: csak már lehullott növényi részeket gyűjtsenek, ne tépjenek le élő leveleket, virágokat vagy ágakat, ne zavarják az állatokat és azok élőhelyét, ne gyűjtsenek ismeretlen,

éles, szennyezett vagy veszélyes tárgyakat, csak annyi anyagot vigyenek magukkal, amennyit valóban felhasználnak. Minden tanuló vagy csoport kap egy kisebb gyűjtőtasakot, kosarat vagy mappát. A pedagógus néhány természetes anyagokból készült alkotást is bemutatthat, de érdemes kerülni a túlságosan kész mintákat, hogy a tanulók saját ötletei szabadon kibontakozhassanak.

2. Felfedező séta és anyaggyűjtés: A tanulók a pedagógus és lehetőség szerint egy másik felnőtt kíséretében kimennek az iskolaudvarra, egy közeli parkba vagy más biztonságos természeti területre. A séta során nem csupán anyagokat gyűjtenek, hanem figyelmesen meg is vizsgálják környezetüket. Kereshetnek különböző színű, alakú, méretű és tapintású leveleket, ágdarabokat, kavicsokat, terméseket, magokat és tobozokat. A pedagógus kérdésekkel irányíthatja a megfigyelést: Mit vettél észre ezen az anyagon? Milyen a felülete? Milyen alakzatra vagy élőlényre emlékeztet? Miben különbözik a többi talált anyagtól? Mit lehetne készíteni belőle? Milyen kérdés jut róla eszedbe? A séta során érdemes elegendő időt hagyni a megfigyelésre, az összehasonlításra és a rácsodálkozásra. A cél nem a minél több anyag összegyűjtése, hanem a természeti környezet figyelmes és örömteli felfedezése.

3. Alkotás természetes anyagokból: A tanulók az osztályteremben vagy a szabadban, megfelelő munkafelületen alkotnak. Dolgozhatnak egyénileg, párban vagy 2-4 fős kiscsoportokban. A gyűjtött anyagokból például levelekből és termésekből kirakott képet, természetes anyagokból készült mandalát, kavicsokból, ágakból és magokból térbeli alkotást, egy erdőt, tópartot vagy képzeletbeli tájat ábrázoló kompozíciót, mesebeli lényt vagy állatfigurát, a természeti környezetbe illeszkedő, ideiglenes alkotást készíthetnek. A pedagógus biztosítja a munkához szükséges kiegészítő eszközöket, például kartont, ragasztót, zsineget és ollót. Segítséget nyújt a rögzítésben és az eszközhasználatban, ugyanakkor teret hagy a tanulók önálló próbálkozásainak. A tanulók szabadon kísérletezhetnek az anyagok elrendezésével, egymáshoz illesztésével és társításával. Amennyiben valaki nehezen indul el, a pedagógus egyszerű témát vagy gondolatébresztő kérdést kínálhat, például Milyen élőlény rejtőzhet ezekben a formákban? Milyen történetet mesélhetne el ez a kép? Hogyan rendezhetnéd el az anyagokat úgy, hogy ismétlődő minta alakuljon ki? Az alkotás végén a tanulók röviden bemutatják munkájukat, és elmondják, mi ragadta meg a figyelmüket a gyűjtés vagy az alkotás során.

javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenységhez olyan tantermi elrendezés ajánlott, amely egyéni, páros vagy kiscsoportos munkára könnyen átalakítható. Az asztalokon legyen elegendő hely a természetes anyagok szétválogatásához és az alkotáshoz. Szabadtéri munka esetén előre jelöljük ki a biztonságos gyűjtési területet, valamint azokat a helyeket, ahol a tanulók leülhetnek, válogathatnak és alkothatnak. Pokrócok, tálcák vagy alátétek segíthetik a rendezett munkát. A természetes anyagokat érdemes jól áttekinthető módon elhelyezni, hogy a tanulók könnyen válogathassanak közöttük, és összehasonlíthassák azok tulajdonságait.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy figyelmesebben szemléljék a környezetükben található apró részleteket. A levelek erezete, a kavicsok alakja, a fakéreg felülete vagy a termések mintázata olyan jelenségekre irányítja rá a figyelmüket, amelyek mellett a mindennapokban gyakran észrevétlenül haladnak el. A gyűjtés során megfigyeléseket végeznek, összehasonlítják a talált anyagokat, kérdéseket fogalmaznak meg, és új összefüggéseket fedeznek fel. Ez erősíti érdeklődésüket a természeti környezet iránt, és fejleszti megfigyelőképességüket.

Az alkotás során megtapasztalják, hogy ugyanaz az anyag többféleképpen is felhasználható. Egy ág lehet egy állat lába, egy fa törzse vagy egy képzeletbeli építmény része; egy kavics pedig válhat szemmé, hegygé vagy mesebeli szereplővé. Ez a szabadság rugalmas gondolkodásra és kísérletezésre ösztönzi őket. A közös gyűjtés és alkotás lehetőséget teremt arra is, hogy a tanulók megismerjék egymás észrevételeit és elképzeléseit. Rácsodálkozhatnak arra, hogy társaik ugyanabban a természetes anyagban egészen mást látnak, és megtapasztalhatják, hogy a különböző nézőpontok gazdagítják a közös munkát. A tevékenység a természet iránti érzelmi kötődés és felelősség kialakulásához is hozzájárul. A tanulók felismerik, hogy a természeti környezet nemcsak ismeretek, hanem élmények és alkotói ötletek forrása is, amelyet tisztelettel és gondosan kell megővni.

Mit szeretnének elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység során a tanulók képessé válnak arra, hogy érdeklődéssel és figyelemmel forduljanak a természeti környezet felé; észrevegyék és megfogalmazzák a természetben található színeket, formákat, felületeket és mintázatokat; megfigyeléseik alapján kérdéseket tegyenek fel, és összehasonlítsák a különböző természeti anyagok tulajdonságait; a talált anyagokat többféle módon felhasználják, és saját ötleteiket képi vagy térbeli alkotásban jelenítsék meg; nyitottan fogadják társaik eltérő megfigyeléseit és értelmezéseit; felismerjék a természet értékét, és gyűjtés közben felelősségteljesen viselkedjenek.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység több műveltségi területhez is kapcsolható, tematikus napokba, projektekbe, erdei iskolai programokba vagy évszakokhoz kapcsolódó foglalkozásokba is beilleszthető.

- **Vizuális kultúra:** A tanulók természeti anyagokból síkbeli vagy térbeli kompozíciókat készítenek. Megfigyelik és tudatosan alkalmazzák a színeket, formákat, felületeket, ritmusokat és szimmetrikus elrendezéseket.
- **Környezetismeret:** A gyűjtés során megfigyelik az évszakok változásait, a növényi részeket és a különböző természetes anyagok tulajdonságait. Beszélgethetnek arról is, hogyan gyűjthetünk úgy, hogy közben ne károsítsuk az élő környezetet.
- **Magyar nyelv és irodalom:** Az elkészült alkotásokhoz címet, rövid leírást, mesét vagy történetet készíthetnek. A tanulók elmondhatják, mit ábrázol a munkájuk, és milyen élmény vagy megfigyelés indította el az ötletüket.
- **Matematika:** A természetes anyagok válogathatók alak, méret, szín vagy mennyiség szerint. Készíthetők ismétlődő minták, sorozatok, szimmetrikus elrendezések és egyszerű geometriai formák.
- **Technika és tervezés:** A tanulók különböző rögzítési és összeillesztési módokat próbálhatnak ki. Megfigyelhetik, mely anyagok alkalmasak síkbeli vagy térbeli szerkezetek létrehozására.
- **Fenntarthatóságra nevelés:** A tevékenység alkalmat ad a természetkímélő gyűjtés, a környezet iránti felelősség és az anyagok takarékos felhasználásának megbeszélésére.

Gyakorlati példák

- *Őszi levélmandala:* A tanulók különböző színű és alakú leveleket, terméseket és magokat gyűjtenek, majd körkörös vagy szimmetrikus elrendezést készítenek belőlük. A feladat fejleszti a vizuális megfigyelést, az alak- és mintafelismerést, a finommotorikát, a kitartó, elmélyült munkát. A kisebbek egyszerű, ismétlődő mintákat készíthetnek, míg a nagyobbak összetettebb, több részből álló kompozíciókat tervezhetnek. Az elkészült munkákból osztálytermi kiállítás rendezhető.
- *Kavicsképek és kavicsfigurák:* A tanulók különböző méretű, alakú és színű kavicsokból állatokat, emberalakokat, tájakat vagy képzeletbeli lényeket raknak ki. A kompozíciót tálcán vagy kartonlapon készíthetik el, és szükség esetén rögzíthetik. Az alkotásokhoz rövid történetet vagy párbeszédet is kitalálhatnak.
- *Térbeli alkotások ágakból és termésekből:* A tanulók ágdarabokból, tobozokból, makkokból, dióhéjakból, magokból és más természetes anyagokból egyszerű térbeli alkotásokat készítenek. A téma lehet szabadon választott vagy előre megadott, például az erdő őrzője, képzeletbeli erdei lény, titkos erdei ház, a természet védelmezője. Csoportos változatban minden tanuló elkészítheti egy közös alkotás egyik részét.
- *A természet története:* A tanulók a talált anyagokból egy eseményt vagy történetet jelenítenek meg. Ezután szóban vagy írásban elmesélik, mi történik a képen, kik a szereplők, és milyen kapcsolatban állnak egymással.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- lehullott levelek, ágdarabok, kavicsok, termések, magok és tobozok
- kartonlapok, tálcák, kisebb dobozok vagy faalapok
- papír és rajzeszközök
- ragasztó vagy ragasztószalag
- gyermekek számára biztonságos olló
- zsineg vagy fonal
- gyűjtőtasakok, kosarak vagy mappák
- pokrócok vagy alátétek szabadtéri munkához
- kézmosási lehetőség vagy nedves törlőkendő

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

Páros vagy kiscsoportos munka során:

- Mi ragadta meg leginkább a figyelmeteket a gyűjtött természeti anyagok közül? Miért?
- Milyen különleges formát, színt vagy felületet fedeztetek fel?
- Melyik természeti anyag ébresztette fel leginkább a kíváncsiságotokat?
- Milyen ötleteitek születtek, amikor közösen vizsgáltátok meg az összegyűjtött anyagokat?
- Volt-e olyan felfedezésetek, amely meglepett benneteket az alkotás során?

Közös beszélgetés során:

- Milyen új megfigyeléseket tettetek a természetben a gyűjtés során?
- Hogyan segítette a kíváncsiságotok az alkotás megtervezését?
- Milyen érzés volt természetes anyagokkal dolgozni?
- Miben különbözik ez az alkotási forma a hagyományos rajzolástól vagy festéstől?
- Melyik osztálytársatok alkotása adott számotokra új ötletet vagy új nézőpontot?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Kedvezőtlen időjárás
Tipp: Készítsen elő előre összegyűjtött természetes anyagokat beltéri felhasználásra. Az anyagokat célszerű szempontok szerint (például szín, forma vagy felület alapján) válogatni, hogy a tanulók beltérben is felfedező módon dolgozhassanak.
- **Kihívás:** Biztonságos és felelős gyűjtés
Tipp: A gyűjtés előtt beszéljék meg a természetkímélő viselkedés szabályait. Minden csoportban kijelölhető egy tanuló, aki figyel arra, hogy a gyűjtés során mindenki felelősen és körültekintően járjon el.
- **Kihívás:** A tanulók kevés vagy egyforma anyagot gyűjtenek
Tipp: Bátorítsa őket arra, hogy különböző felületű, színű, méretű és formájú anyagokat keressenek. Segítő kérdések lehetnek például Melyik anyag különleges számodra? Melyiknek a formája vagy felülete lepett meg? Melyik tárgyról szeretnél többet megtudni?
- **Kihívás:** Kevés az alapanyag
Tipp: Hozzanak létre közös gyűjtőasztalt vagy "természetes alapanyagok sarkát", ahonnan minden csoport választhat. A pedagógus előzetesen is gyűjthet kiegészítő anyagokat.
- **Kihívás:** A tanulók nehezen találhatnak ötletet
Tipp: Mutasson néhány inspiráló példát (levélmandala, kavicsfigurák, termésekből készült állatok), de ne kész mintaként, hanem ötletadóként. Segítő kérdések: Mire hasonlít ez a levél? Mivé válhatna ez a kavics? Milyen történet szereplője lehetne ez a termés?

Differenciálási lehetőségek

A tevékenység a tanulók életkorához, tapasztalataihoz és önállóságához igazítható.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók egy-kétféle természetes anyag felhasználásával egyszerű képet vagy kompozíciót készítenek (például levélkollázst vagy kavicsképet). A pedagógus kérdésekkel segíti a megfigyelést (forma, szín, felület), és támogatja az anyaggyűjtést.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tanulók többféle természetes anyagot kombinálnak, és ezekből jelenetet vagy történetet megjelenítő alkotást készítenek. Munka közben megosztják egymással megfigyeléseiket, összehasonlítják felfedezéseiket, majd röviden bemutatják, mi lepte meg őket leginkább.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók önállóan terveznek összetettebb alkotást, amely egy hangulatot, évszakot, érzést vagy elvont fogalmat jelenít meg. Munkájuk során tudatosan választják ki az anyagokat, és megindokolják, hogy azok hogyan erősítik az alkotás jelentését. A bemutatás során saját felfedezéseikről és gondolkodási folyamatukról is beszámolnak.

Reflektív kérdések

Egyéni vagy páros reflexió:

- Mi keltette fel leginkább a kíváncsiságodat a természeti séta során?
- Melyik természeti anyag lepett meg a legjobban? Miért?
- Milyen új részletet vettél észre ma, amelyet korábban még soha?
- Hogyan hatott a megfigyelés arra, hogy milyen alkotást készítettél?
- Volt olyan pillanat, amikor egy új felfedezés megváltoztatta az eredeti elképzelésedet?

Közös beszélgetés:

- Mi segített abban, hogy figyelmesebben szemléljétek a természetet?
- Hogyan inspirálták az alkotásokat a különböző formák, színek és felületek?
- Mit tanultatok egymás megfigyeléseiből és ötleteiből?
- Miért fontos a kíváncsiság és a megfigyelés a természet felfedezésében?
- Hol tudjátok még hasznosítani ezt a fajta figyelmes megfigyelést és kíváncsiságot más tantárgyak vagy a mindennapi élet során?

3.7.3 Hangok felfedezése

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A Hangok felfedezése olyan figyelem- és élményközpontú tanulási tevékenység, amely a hallási észlelésre, a kíváncsiságra és a rácsodálkozásra épül. A tanulók nyugodt környezetben, csukott szemmel hallgatnak különböző hangokat, például madárcsicsergést, esőkopogást, vonatzajt, nevetést, kutyaugatást, suttogást vagy ajtócsapódást. A hangok meghallgatása után megfogalmazzák, mit hallottak, milyen részleteket vettek észre, mire emlékeztette őket az adott hang, és milyen érzéseket keltett bennük. Tapasztalataikat szóban, rajzban, mozdulatokkal vagy rövid történet formájában is kifejezhetik. A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy figyelmesebben hallgassák környezetük hangjait, észrevegyék azok erősségét, ritmusát, hangulatát és egymástól eltérő jellemzőit. A csukott szemmel végzett hallgatás segít abban, hogy a vizuális ingerek helyett tudatosabban összpontosítsanak arra, amit hallanak. A közös beszélgetés során a tanulók megtapasztalják, hogy ugyanaz a hang különböző emlékeket, érzéseket és elképzeléseket idézhet fel. Ez fejleszti a nyitottságukat, az egymás élményei iránti érdeklődésüket és a különböző értelmezések elfogadását.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	az egész osztály kis csoportokban dolgozik	40 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Előkészítés:** A pedagógus előzetesen kiválaszt 6-10, egymástól jól elkülöníthető hangot. Érdekes természeti (pl. madárcsicsergés, szélzúgás, esőkopogás, hullámmás), hétköznapi (pl. cipzár felhúzása, ajtócsukódás, poharak összekoccanása, hajszárító zúgása), zenei (különböző hangszerek hangja vagy rövid zenei részletek), vagy helyben létrehozott (pl. taps, papírgyűrűs, lépések, kulcscsomó csörgése) hangokat egyaránt használni.
Eszközök biztosítása: hangszóró vagy okostelefon a hanganyag lejátszásához, papír, rajzeszközök vagy reflexiókhoz szükséges munkalap. A helyszín előkészítése: a tanulók kényelmesen ülnek az asztaluknál vagy körben a padlón. Ha lehetséges, minimalizálja a külső zajokat, hogy a figyelem valóban a hangokra összpontosulhasson. A hangok lejátszásához hangszóró, számítógép, táblagép vagy telefon használható. A tanulók megfigyeléseik és benyomásaik rögzítéséhez papírt, rajzeszközöket vagy egyszerű megfigyelőlapot kaphatnak. A helyszínt úgy érdemes kialakítani, hogy a tanulók kényelmesen, egymást nem zavarva tudjanak figyelni. Ülhetnek a helyükön, körben elhelyezett székeken vagy a padlón. Lehetőség szerint csökkentsük a zavaró háttérzajokat.

2. **Ráhangolódás:** A pedagógus röviden ismerteti a tevékenység menetét. A tanulók kényelmesen elhelyezkednek, becsukják a szemüket, és csendben figyelnek. Fontos hangsúlyozni, hogy a feladatban nincs egyetlen helyes válasz. Nemcsak azt figyelik meg, hogy mi lehet a hang forrása, hanem azt is, hogy milyen érzést kelt bennük, milyen képet idéz fel, milyen emléket vagy történetet juttat eszükbe, milyen kérdéseket ébreszt bennük. A szem becsukása legyen választható. Az a tanuló, aki ezt kellemetlennek érzi, nézhet lefelé, vagy figyelmét egy semleges pontra irányíthatja.
3. **A hangok figyelmes meghallgatása:** A pedagógus egyenként lejátssza vagy helyben létrehozza a kiválasztott hangokat. Egy-egy hang körülbelül 10-20 másodpercig szóljon. Minden hang után rövid csend következik, hogy a tanulók átgondolhassák élményeiket. Ezután szóban, írásban vagy rajzban rögzíthetik, hogy mit hallottak, milyen tulajdonságokat figyeltek meg, milyen érzést váltott ki belőlük, mire emlékeztette őket, milyen képet vagy történetet képzeltek el. Az írásban még bizonytalanabb tanulók rajzzal, jellel, színnel vagy egyszerű szókapcsolatokkal is kifejezhetik benyomásaikat.
4. **Tapasztalatok megosztása:** A tanulók 3-4 fős kiscsoportokban megbeszélnek, hogyan hatottak rájuk az egyes hangok. A beszélgetést a következő kérdések segíthetik: Ugyanarra a hangra hasonlóan vagy eltérően reagáltak? Melyik hangot volt könnyű felismerni? Melyik hang maradt rejtélyes? Melyik hang idézte fel benneteket a legerősebb képet vagy emléket? Volt-e olyan társad, akinek az értelmezése meglepett? A kiscsoportos beszélgetést közös megbeszélés követheti. A pedagógus kiemelheti, hogy ugyanaz a hang többféle érzést, emléket vagy elképzelést is felidézhet. A tanulói válaszokat nem érdemes nem, életkor vagy más általánosító szempont alapján összehasonlítani. A hangsúly az egyéni élmények és értelmezések sokféleségén legyen.
5. **Rendszerezés és lezárás:** A foglalkozás végén a tanulók közösen csoportosíthatják a hangokat aszerint, hogy melyiket találták megnyugtatónak, vidámnak vagy játékosnak, titokzatosnak, meglepőnek, kellemetlennek vagy ijesztőnek. Fontos tudatosítani, hogy ugyanaz a hang különböző tanulóknál eltérő érzéseket kelthet, ezért a csoportosításnak többféle elfogadható változata lehet. A lezárás során minden tanuló megfogalmazhat egy rövid felismerést vagy kérdést, amelyet magával visz a tevékenységből.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenységhez nyugodt, lehetőség szerint kevés háttérzajjal járó környezet szükséges. A tanulók elhelyezkedhetnek a tanteremben körben, a saját helyükön vagy kényelmesen a padlón. A tér kialakításánál ügyeljünk arra, hogy mindenki jól hallja a lejátszott vagy helyben létrehozott hangokat. A későbbi megbeszéléshez célszerű olyan ülésrendet választani, amely támogatja a páros, kiscsoportos és osztályszintű beszélgetést. A tevékenység szabadtéren is megvalósítható. Ebben az esetben a tanulók a környezet természetes hangjait figyelhetik meg, például a madarakat, a szelet, a levelek zizegését, a távoli járműveket vagy az emberi tevékenységek hangjait.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy tudatosabban figyeljenek a környezetük hangjaira. A vizuális ingerek csökkentésével könnyebben észreveszik a hangerőt, a ritmust, a hangszínt, az időtartam és a hangulat közötti különbségeket. A hangok felismerése kérdések megfogalmazására készíti őket: Mi adhatta ezt a hangot? Közelről vagy távolról hallatszott? Természetes vagy ember által létrehozott hang volt? Miért keltett bennem ilyen érzést? Ez a fajta figyelmes hallgatás a felfedező szemléletet és a hallási észlelés pontosságát erősíti. A rajzolás, a történetalkotás és a szabad asszociáció lehetőséget

ad arra, hogy a tanulók a hallottakat saját élményeikhez és képzeletükhöz kapcsolják. Megtapasztalják, hogy egyetlen hangból többféle kép, történet és értelmezés is születhet. A közös beszélgetés során találkoznak társaik eltérő benyomásaival. Ez segíti őket abban, hogy érdeklődéssel forduljanak mások gondolatai felé, elfogadják a különböző értelmezéseket, és nyitottak maradjanak olyan nézőpontokra is, amelyek eltérnek a sajátjuktól. A tevékenység így egyszerre fejleszti a figyelmes hallgatást, a megfigyelőképességet, az érzelmek felismerését és megfogalmazását, valamint a hangok világa iránti érdeklődést.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra, hogy érdeklődéssel és összpontosított figyelemmel forduljanak környezetük hangjai felé; észrevegység és megfogalmazza a hangok közötti különbségeket, például azok hangerejét, ritmusát, hangszínét és hangulatát; kérdéseket tegyenek fel a hallott hangok forrásáról, tulajdonságairól és jelentéséről; érzéseiket, emlékeiket és képzeleti képeiket szóban, írásban, rajzban vagy mozgással fejezzék ki; felismerjék, hogy ugyanaz a hang különböző emberekben eltérő érzéseket és gondolatokat ébreszthet; figyelmesen meghallgassák társaik értelmezéseit, és nyitottan fogadják a sajátjuktól eltérő benyomásokat.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység többféle tanulási helyzetben is alkalmazható. Használható ráhangolódásként, figyelemösszpontosító gyakorlatként, egy tanóra lezárásaként, valamint zenei, dramatikus vagy szövegalkotási feladatok előkészítésére is.

Ráhangoló tevékenységként: A tevékenység ének-zene, dráma, magyar nyelv és irodalom vagy környezetismeret óra elején alkalmazható. Segít abban, hogy a tanulók lelassuljanak, figyelmüket a hallott ingerekre irányítsák, és tudatosabban kapcsolódjanak saját érzéseikhez és benyomásaikhoz. A tevékenység olyan tanulási helyzetek előtt lehet hasznos, amelyek figyelmes hallgatást, képzeletet vagy elmélyült munkát igényelnek.

Lezáró vagy megnyugtató gyakorlatként: Mozgásosabb, zajosabb vagy fokozott figyelmet igénylő tevékenységek után a hangok tudatos megfigyelése segítheti a megnyugvást és az egyik feladattípusból a másikba való átmenetet. A rövid hallgatási gyakorlat az önszabályozást támogathatja, és lehetőséget adhat arra, hogy a tanulók rendezettebb, nyugodtabb állapotban folytassák a munkát. A tevékenységet nem szükséges meditációként megnevezni. Alsó tagozaton természetesebb a csendes figyelemgyakorlat, a hangfigyelés vagy a hallgatási gyakorlat kifejezés.

Példák hangokra és feldolgozási lehetőségekre

- **Természeti hangok:** madárcsicsergés, levelek zizegése, patakcsobogás, esőkopogás, szélzúgás, hullámozás. A feldolgozást segítő kérdések: Milyen érzést keltett benned ez a hang? Milyen helyet képzelte el? Jártál már olyan helyen, ahol hasonló hangot hallottál? Milyen szín illene ehhez a hanghoz? Mit gondolsz, közelről vagy távolról hallatszott?
- **Hétköznapi, ember által létrehozott hangok:** porszívó zúgása, lift működésének hangja, közlekedési zaj, vízforraló vagy csapból folyó víz hangja, írógép vagy billentyűzet kopogása, ajtónyitás, edények összekoccanása. A feldolgozást segítő kérdések: Kellemesnek vagy kellemetlennek találtad ezt a hangot? Milyen helyzetre vagy napszakra emlékeztetett? Gyakran

hallod ezt a hangot? Mitől lehetett hangosabb vagy halkabb? Milyen tevékenység történhetett közben?

- **Zenei részletek és hangulatot keltő dallamok:** lassú zongoradallam, vidám fuvolajáték, dobritmus, lágy vonóshangzás, rövid, eltérő hangulatú zenei részletek. Lehetséges feldolgozási módok: történet kitalálása, szereplő megalkotása, rajz készítése, mozdulat vagy mozgássor kialakítása, a zene hangulatához illő színek kiválasztása. Segítő kérdések: Milyen történetet képzelte el? Ki lehetne a történet főszereplője? Hol játszódhatna? Milyen színek illenek ehhez a zenéhez? Hogyan mozogna valaki erre a dallamra?
- **Rejtélyes vagy nehezen felismerhető hangok:** visszafelé lejátszott rövid hangfelvétel, üvegharang vagy csengő hangja, elektronikus zöreje, tompa dübörgés, ismeretlen tárgyak összeütése, lassított vagy felgyorsított hangfelvétel. Segítő kérdések: Mi adhatta ezt a hangot? Természetes vagy ember által létrehozott hang lehetett? Milyen helyen hallhatnánk? Milyen történet kezdődhetne ezzel a hanggal? Milyen képzeletbeli világban lenne természetes ez a hang?

Játékos kiegészítő feladatok

- **Hang és rajz párosítása:** A tanulók lerajzolják, mit képzeltek el a hang hallatán. Ezután összehasonlítják egymás rajzait, és megbeszélik, hogyan születhetett ugyanabból a hangból többféle elképzelés.
- **Érzelmi térkép:** A tanulók minden hang után kiválasztanak egy érzelmet jelképező képet, színt vagy jelet, majd azt elhelyezik egy közös poszteren. A végén megfigyelhetik, mely hangok váltottak ki hasonló vagy eltérő érzéseket. Fontos hangsúlyozni, hogy nincs helyes vagy helytelen érzelmi válasz.
- **Hangutánzás:** A tanulók saját hangjukkal, testhangokkal, hangszerekkel vagy hétköznapi tárgyakkal próbálják újraalkotni a hallott hangot. A feladat továbbfejleszthető úgy is, hogy a tanulók új hangsort vagy rövid hangtörténetet készítsenek.
- **Hangtörténet:** A pedagógus több hangot játszik le egymás után, a tanulók pedig rövid történetet alkotnak, amelyben minden hang szerepet kap.
- **Hangvadászat:** A tanulók az osztályteremben, az iskolaudvaron vagy egy séta során csendben figyelik a környezet hangjait, majd közösen összegyűjtik, mit hallottak.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- hangszóró, számítógép, táblagép vagy telefon
- előre rögzített hangfelvételek vagy helyben létrehozható hangforrások
- papír és rajzeszközök
- érzelmeket ábrázoló képkártyák
- színkártyák vagy egyszerű hangulatkártyák
- hangszerek vagy hangkeltésre alkalmas hétköznapi tárgyak, igény szerint
- megfigyelőlap vagy egyszerű munkalap, igény szerint

A tanulási tevékenységet támogató kérdések

Páros vagy kiscsoportos beszélgetés során:

- Melyik hang keltette fel leginkább az érdeklődésedet? Miért?
- Melyik hang volt kellemes vagy megnyugtató?
- Volt olyan hang, amely meglepett vagy megijesztett benneteket?

- Milyen kép vagy történet jutott eszetekbe?
- Ugyanúgy értelmeztétek a hangot, vagy eltérő elképzeléseitek voltak?

Közös megbeszélés során:

- Milyen különbségeket vettetek észre abban, hogyan reagáltatok ugyanarra a hangra?
- Miért kelthet ugyanaz a hang különböző érzéseket az emberekben?
- Mit tanultatok a hangok és az érzelmek kapcsolatáról?
- Miért lehet hasznos tudatosan figyelni a környezetünk hangjaira?
- Melyik hangról szeretnétek még többet megtudni?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók nehezen fogalmazzák meg érzéseiket vagy benyomásaikat.
Tipp: Használjunk érzelemkártyákat, színkártyákat, képeket vagy egyszerű mondatkezdőket. Például: Ez a hang olyan volt, mint..., Ettől a hangtól arra gondoltam, hogy..., Ha ez a hang egy szín lenne, akkor..., Ez a hang engem ... érzéssel töltött el. A tanulók szóban, rajzban, mozdulattal vagy egyetlen szóval is válaszolhatnak.
- **Kihívás:** A tanulók nehezen maradnak csendben és összpontosítanak.
Tipp: Kezdetben rövid, egy-két másodperces hangokat használjunk, majd fokozatosan növeljük a hallgatási időt. Egyértelmű jelzéssel mutassuk a hallgatás kezdetét és végét. A figyelem összpontosítását egyszerű ráhangoló instrukció is segítheti, mint például: Kapcsoljuk be a figyelő fülünket! Próbáljunk meg egy olyan részletet is észrevenni, amelyet elsőre nem hallottunk meg!
- **Kihívás:** Egyes tanulók érzékenyen reagálnak bizonyos hangokra.
Tipp: A hanganyagokat előzetesen hallgassuk meg, és kerüljük a hirtelen, túl erős, éles vagy ijesztő hangokat. Előre jelezhetjük, ha szokatlanabb hang következik. Biztosítsunk választási lehetőséget. A tanuló halkíthatja a hangot, távolabb ülhet a hangszórótól, kihagyhat egy hangot, vagy rövid időre félrevonulhat egy nyugodtabb helyre. A szem becsukása ebben a feladatban se legyen kötelező.
- **Kihívás:** Egyes tanulók bizonytalanok a megszólalás során.
Tipp: Először párokban vagy kiscsoportokban beszélgessenek. Lehetőséget kaphatnak arra is, hogy rajzban, mutogatással vagy mozgással fejezzék ki benyomásaikat. Az egész osztály előtti megszólalás maradjon választható.
- **Kihívás:** A tanulók kizárólag a hang forrásának felismerésére figyelnek.
Tipp: A felismerés mellett tegyünk fel olyan kérdéseket is, amelyek a tulajdonságokra, az érzésekre és az asszociációkra irányítják a figyelmet. Például: Mi lepett meg benne? Melyik részlete volt érdekes? Mire emlékeztetett? Milyen kérdésed támadt róla? Bizonyos hangok forrását csak a beszélgetés végén fedjük fel.
- **Kihívás:** A tanulók válaszai túlságosan szó szerinti vagy rövidke.
Tipp: A pedagógus saját példával mutathatja meg, hogyan kapcsolódhat egy hanghoz kép, hangulat vagy történet. Fontos azonban, hogy a példa ne irányítsa túlságosan a tanulók gondolkodását. Ösztönözhetjük őket arra is, hogy egyetlen hang alapján alkossanak rövid történetet vagy képzeletbeli helyszínt.

Differenciálási lehetőségek

A tevékenység a tanulók életkorához, figyelem fenntartási képességéhez, szókincséhez, hallási érzékenységéhez és kifejezőkészségéhez igazítható.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók két-három rövid, jól felismerhető hangot hallgatnak meg. A hangsúly az alapvető különbségek felismerésén van, mint például hangos vagy halk, magas vagy mély, rövid vagy hosszú, gyors vagy lassú, kellemes vagy kellemetlen. A sima-érdes ellentétpár nem közvetlen hangtulajdonság, ezért inkább képes, hasonlati megfogalmazásként használható: „Ha megérinthetnéd ezt a hangot, simának vagy érdesnek képzelnéd?” A tanulók egyszerű rajzzal, színnel, érzelmkártyával vagy egy rövid mondattal fejezhetik ki benyomásaikat.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tanulók öt-hat, egymástól eltérő hangot vizsgálnak meg, közöttük kevésbé ismerős vagy nehezebben azonosítható hangokat is. Megfigyelik a hangok tulajdonságait, és megfogalmazzák, hogy milyen képet vagy emléket idéztek fel, milyen kérdések jutottak eszükbe, mi volt bennük meglepő, milyen érzést keltettek. Tapasztalataikat rajzban, rövid szóbeli vagy írásbeli leírásban jelenítik meg.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók több, akár nyolc vagy annál több hangot figyelnek meg, összehasonlítják azok tulajdonságait és társaik értelmezéseit. A hallottak alapján rövid történetet, hangtérképet, képzeletbeli hangkörnyezetet, hangsort, dramatikus jelenetet, csoportos hangkompozíciót készíthetnek. Ebben a szakaszban már azt is megfogalmazhatják, hogy ugyanaz a hang miért idézhet fel különböző emberekben eltérő érzéseket és képeket.

Reflektív kérdések

A kíváncsiságról és a rácsodálkozásról:

- Melyik hang keltette fel leginkább a kíváncsiságodat? Miért?
- Melyik hang lepett meg a legjobban?
- Milyen új kérdés jutott eszedbe hallgatás közben?
- Volt olyan hang, amelyről később szívesen megtudnád, hogyan keletkezik?

A figyelmes hallgatásról:

- Mi segített abban, hogy észrevedd a hang apró részleteit?
- Mit hallottál meg másodszorra, amit elsőre még nem?
- Hogyan változott a figyelmed, amikor becsuktad a szemed vagy egy pontra néztél?
- Mi zavarta vagy segítette a hallgatást?

3.7.4 Nálam van a ..., kinél van a ...?

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Nálam van a..., kinél van a...?” a jól ismert kártyajáték továbbgondolt változata. A hagyományos játékban a tanulók a kártyákon szereplő kérdések és válaszok alapján egymást követve alakítanak ki egy láncot. Ebben a változatban nemcsak az előre meghatározott kapcsolatok felismerése a cél, hanem az is, hogy a tanulók többféle összefüggést keressenek a fogalmak, képek vagy jelenségek között. A tevékenység során a tanulók megfigyelik a kártyák tartalmát, kérdéseket fogalmaznak meg, összehasonlítják elképzeléseiket, és megindokolják, miért kapcsolható egymáshoz két kártya. Később saját kártyákat és új játékláncokat is készíthetnek, így aktívan részt vesznek a feladat alakításában. A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. Egyéni, páros, kiscsoportos vagy egész osztályos munkaformában is alkalmazható. Olyan tér kialakítása ajánlott, amelyben a tanulók könnyen mozoghatnak, megkereshetik egymást, és közösen rendezhetik el a kártyákat. A tevékenység elsősorban a kíváncsiságot, a nyitottságot és a rugalmas gondolkodást fejleszti. A tanulók megtapasztalják, hogy a fogalmak között többféle kapcsolat is felismerhető, és hogy társaik eltérő gondolkodása új szempontokat adhat a közös munkához.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangelődés:** A pedagógus néhány példakártyát mutat be, amelyeken szavak, képek, számok, jelek vagy tárgyak szerepelnek. A tanulók közösen ötletelnek arról, milyen kapcsolat fedezhető fel két kártya között. A pedagógus olyan kérdésekkel segítheti a gondolkodást, mint: Mi lehet közös ebben a két kártyában? Milyen történetben szerepelhetnének együtt? Milyen szokatlan kapcsolatot tudtok találni közöttük? Hogyan vezethet az egyik gondolat a másikhoz? A cél annak felismerése, hogy két fogalom vagy kép többféleképpen is összekapcsolható.
2. **Többféle kapcsolat felfedezése:** A tanulók egyénileg vagy párban megvizsgálják a kapott kártyákat. Minél több lehetséges kapcsolatot, mint például közös tulajdonságokat, személyes élményeken alapuló kapcsolódásokat, történetbe illő összefüggéseket, szokatlan vagy meglepő társításokat keresnek közöttük. A pedagógus a következő kérdésekkel ösztönzi a felfedezést: Hányféle kapcsolatot tudtok találni? Melyik összefüggés a legmeglepőbb? Tudtok-e olyan kapcsolatot mondani, amelyre más valószínűleg nem gondolna? Hogyan tudnátok megindokolni a választásokat?

3. **Elágazó kártyalánc készítése:** A hagyományos játékban minden kártya egyetlen következő kártyához vezet. Ebben a változatban egy kártyához többféle folytatás is tartozhat. A tanulók olyan elágazó láncokat készítenek, amelyekben minden „Nálam van...” kártyához legalább két különböző „Kinél van...” kérdés vagy folytatás kapcsolható. Például: Nálam van egy fa. Kinél van valami, ami a fán élhet? vagy: Nálam van egy fa. Kinél van valami, ami fából készülhet? A tanulók minden kapcsolódást röviden megindokolnak. A hangsúly nem azon van, hogy egyetlen helyes sorrendet találjanak, hanem azon, hogy többféle elfogadható kapcsolatot fedezzenek fel.
4. **Közös kártyalánc:** A tanulók körben ülnek vagy állnak. Egyikük felolvassa a kártyáját, majd megfogalmaz egy „Kinél van...” kérdést. Az jelentkezhetsz, aki úgy gondolja, hogy a saját kártyája valamilyen módon kapcsolódik az elhangzott kérdéshez. Több tanuló válasza is elfogadható, amennyiben meg tudják indokolni a kapcsolatot. A pedagógus a következő kérdésekkel segítheti a beszélgetést: Miért kapcsolódik a kártyád az elhangzott kérdéshez? Tud valaki másképp, de szintén elfogadható kapcsolatot mondani? Melyik összefüggés lepott meg benneteket? Hogyan lehetne tovább folytatni ezt a láncot? A játék így nem versenyhelyzetet teremt, hanem közös gondolkodásra és egymás ötleteinek megismerésére épül.
5. **Saját kártyák készítése:** A tanulók egyénileg, párban vagy kiscsoportban saját kártyákat alkotnak. A kártyák az aktuális tananyaghoz kapcsolódhatnak, továbbá szavakat vagy képeket; szereplőket, helyszíneket és eseményeket; számokat, műveleteket vagy geometriai alakzatokat; állatokat, növényeket vagy természeti jelenségeket; érzéseket, értékeket vagy társas helyzeteket tartalmazhatnak. A tanulók olyan kérdéseket fogalmaznak meg, amelyek lehetővé teszik többféle kapcsolat felismerését.
6. **Közös reflexió:** A tevékenység végén a tanulók megosztják, hogy melyik kapcsolatot találták a legmeglepőbbnek; melyik ötlet adott számukra új nézőpontot; melyik kártyához sikerült a legtöbb kapcsolódást találni; hogyan segítették őket társaik ötletei.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. Fontos, hogy a tanulók számára elegendő hely álljon rendelkezésre a mozgáshoz, a kártyák elrendezéséhez és a közös beszélgetéshez. Tantermi környezetben az asztalok páros vagy kiscsoportos munkára rendezhetők. Az egész osztályos játékhoz érdemes kört kialakítani, hogy a tanulók jól lássák és hallják egymást. A kártyák elhelyezhetők a padlón, asztalokon, táblán vagy más jól látható felületen. Szabadtéri megvalósítás esetén a tanulók egy központi hely körül dolgozhatnak, vagy különböző állomások között mozoghatnak. A terület legyen biztonságos, jól áttekinthető, és tegye lehetővé az eszközök könnyű elérését. A tér kialakítása a páros és kiscsoportos együttműködést; a kártyák jól látható elrendezését; a tevékenység különböző szakaszai közötti könnyű váltást; a nyugodt, figyelmes beszélgetést támogassa.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A tevékenység arra ösztönzi a tanulókat, hogy ne elégedjenek meg az első, kézenfekvő kapcsolattal, hanem többféle összefüggést is keressenek a kártyák tartalma között. Kérdéseket fogalmaznak meg, összehasonlítják elképzeléseiket, és olyan kapcsolódásokat is felfedeznek, amelyek első pillantásra nem egyértelműek. A játék során megtapasztalják, hogy ugyanaz a kép, szó vagy fogalom többféleképpen is értelmezhető. Egyik kártya a másikhoz jelentés, forma, szín, hangulat, személyes élmény vagy képzeletbeli történet alapján is társítható.

A tanulók érdeklődéssel fordulnak társaik gondolatai felé, és rácsodálkozhatnak arra, hogy mások ugyanazokat a kártyákat egészen eltérő módon társítják. A tevékenység az eltérő értelmezések iránti nyitottságot fejleszti, és segíti annak elfogadását, hogy egy feladatra több jó válasz is érkezhet. Az indoklás során a tanulók szóbeli kifejezőkészsége és érvelésmódja is fejlődik. A tanulók megtanulják világosan kifejezni, hogy milyen gondolatmenet alapján jutottak el egy kapcsolathoz, miközben társaik magyarázatát is figyelmesen hallgatják.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység rendszeres alkalmazásával a tanulók képessé válnak arra:

- érdeklődéssel vizsgálják a fogalmak, képek és jelenségek közötti kapcsolatokat;
- egyetlen kártyához vagy kérdéshez többféle lehetséges kapcsolódást keressenek;
- észrevegyék a nyilvánvaló és a kevésbé egyértelmű összefüggéseket;
- kérdéseket fogalmazzanak meg, és gondolatmenetüket érthetően megindokolják;
- nyitottan fogadják társaik eltérő értelmezéseit;
- felismerjék, hogy ugyanazt a fogalmat vagy jelenséget többféle nézőpontból is meg lehet közelíteni;
- egymás ötleteire építve közös kártyaláncokat és feladatokat alkossanak.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység a kártyák tartalmának és a kapcsolódás szabályainak megváltoztatásával különböző tantárgyakhoz igazítható. Alkalmazható új ismeretek bevezetésére, gyakorlásra, rendszerezésre, ismételésre vagy szóbeli kifejezőkészség fejlesztésére.

- **Magyar nyelv és irodalom:** A kártyák tartalmazhatnak szavakat, képeket, szereplőket, helyszíneket vagy történetelemeket. Lehetséges feladatok: szinonimák és ellentétes jelentésű szavak keresése; szócsaládok kialakítása; rímelő szavak összekapcsolása; szereplők, helyszínek és események történetté rendezése; szavak összekapcsolása közös jelentés vagy hangulat alapján; rövid párbeszéd vagy történetláncok alkotása. Például: Nálam van egy erdő. Kinél van valami, ami egy erdei történetben szerepelhet?
- **Idegen nyelv:** A tanulók képkártyák és szóképek segítségével gyakorolhatják az új szókinccset, a fogalmi csoportokat és az egyszerű mondatalkotást. Például: Nálam van egy alma. Kinél van valami, amit szintén meg lehet enni?
- **Matematika:** A kártyákon számok, műveletek, geometriai alakzatok, mértékegységek vagy mintázatok szerepelhetnek. Lehetséges kapcsolódások: páros és páratlan számok; többszörösök és osztók; azonos eredményre vezető műveletek; alakzatok közös tulajdonságai; számsorozatok és szabályok; mértékegységek és mennyiségek. Például: Nálam van a 12. Kinél van olyan szám, amely szintén osztható hárommal?
- **Környezetismeret:** A kártyák állatokat, növényeket, élőhelyeket, időjárási jelenségeket, anyagokat vagy energiaforrásokat ábrázolhatnak. Lehetséges kapcsolódások: állatok és élőhelyeik; élőlények táplálkozása; évszakok és időjárási jelenségek; anyagok tulajdonságai; természetes és mesterséges környezet; energiaforrások és felhasználásuk. Például: Nálam van egy méh. Kinél van valami, ami kapcsolatban áll a beporzással?

- **Vizuális kultúra:** A kártyák képeket, színeket, formákat, felületeket, érzelmeket vagy műalkotásrészleteket tartalmazhatnak. Lehetséges feladatok: képek összekapcsolása hangulat alapján; színekhez kapcsolódó érzések és asszociációk keresése; formák és tárgyak közötti hasonlóságok felismerése; kártyák használata rajz, kollázs vagy történetillusztráció kiindulópontjaként. Például: Nálam van egy sötétkép. Kinél van olyan kártya, amelynek hasonló a hangulata?

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- „Nálam van..., kinél van...?” kártyák (szavakkal, képekkel, számokkal vagy fogalmakkal)
- üres kártyák a tanulók által készített új kártyákhoz
- filctollak vagy színes ceruzák
- asztalok vagy megfelelő munkafelület a páros és csoportos munkához
- opcionálisan tantárgyspecifikus kártyakészletek (pl. állatok, növények, érzelmek, matematikai fogalmak, természettudományos jelenségek)

Tanulókat segítő kérdések

Páros vagy kiscsoportos beszélgetés során:

- Miért kapcsoltátok össze ezt a két kártyát?
- Tudtok másféle kapcsolatot is találni közöttük?
- Melyik kapcsolat lepett meg benneteket a legjobban?
- Melyik kártya ébresztett benneteket új kérdéseket?
- Hogyan segítettetek egymásnak új összefüggéseket felfedezni?

Közös megbeszélés során:

- Talált valaki olyan kapcsolatot, amelyre korábban nem is gondoltatok?
- Melyik ötlet változtatta meg a saját elképzeléseketeket?
- Mit tanultatok abból, hogy ugyanazokat a kártyákat mások egészen másképpen kapcsolták össze?
- Miért érdemes nyitottnak lenni mások gondolkodására?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A tanulók csak a legkézenfekvőbb kapcsolatot találják meg.
Tipp: Kérjük meg őket, hogy minden kártyapárhoz legalább három különböző kapcsolatot keressenek. Adhatunk szempontokat is (pl. történet, tulajdonság, funkció, érzelem, forma vagy személyes élmény alapján).
- **Kihívás:** Néhány tanuló bizonytalan a megszólalásban.
Tipp: Először párokban vagy kisebb csoportokban beszéljék meg ötleteiket, majd közösen válasszanak ki egyet az osztály számára. Használhatunk mondatkezdőket is, például: „Azért kapcsoltam össze ezt a két kártyát, mert...”
- **Kihívás:** A tanulók versenyként tekintenek a feladatra.
Tipp: Hangsúlyozzuk, hogy a tevékenység célja a különböző nézőpontok és összefüggések felfedezése. Ismerjük el az eredeti, jól indokolt vagy meglepő kapcsolódásokat, ne csak a gyors válaszokat.

- **Kihívás:** Ismétlődő ötletek jelennek meg.

Tipp: Vezessünk be új szempontokat (pl. érzelmek, évszakok, élőhelyek, színek, mozgás, hangulat), vagy kérjük meg a tanulókat, hogy készítsenek új kártyákat, amelyek új irányba viszik a gondolkodást.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógus a tevékenységet a tanulók életkorához, előzetes tudásához és fejlettségi szintjéhez igazíthatja.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók egyszerű, jól ismert képeket vagy konkrét jelentésű szavakat tartalmazó kártyákkal dolgoznak. Egy-egy kártyához egy logikus kapcsolatot keresnek, amelyet röviden meg is indokolnak. A pedagógus kérdésekkel és mondatkezdőkkel segíti az összefüggések felismerését.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** A tanulók összetettebb vagy többféle képpen értelmezhető fogalmakkal dolgoznak. Egy kártyához több lehetséges kapcsolódást keresnek, majd megindokolják választásukat. Saját kártyákat is készíthetnek, és összehasonlíthatják egymás megoldásait.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók elvont fogalmakkal (pl. empátia, felelősség, igazságosság, fenntarthatóság) dolgoznak. Nemcsak lineáris kártyaláncokat, hanem összetett kapcsolati hálókat is létrehozhatnak, amelyekben egy fogalom többféle módon kapcsolódhat más fogalmakhoz. Kapcsolataikat részletesen megindokolják, és összevetik társaik eltérő értelmezéseivel.

Reflektív kérdések

Kíváncsiság és rácsodálkozás

- Melyik kártya keltette fel leginkább a kíváncsiságodat? Miért?
- Volt olyan kapcsolat, amelyen meglepődtél? Mi tette érdekessé?
- Milyen új kérdés jutott eszedbe a játék során?
- Volt olyan összefüggés, amelyre korábban nem gondoltál?

Nyitottság

- Melyik társad ötlete adott számodra új nézőpontot?
- Hallottál olyan magyarázatot, amely megváltoztatta a saját elképzelésedet?
- Mit tanultál abból, hogy ugyanazokat a kártyákat mások másképpen kapcsolták össze?

Rugalmasság (rugalmas gondolkodás)

- Előfordult, hogy a beszélgetés során megváltozott a véleményed? Miért?
- Hogyan segített, hogy többféle megoldást is elfogadhattatok?
- Mi volt a legérdekesebb új kapcsolat, amelyet közösen fedeztetek fel?

3.7.5 Keverd és párosítsd!

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A *Keverd és párosítsd!* olyan játékos tanulási tevékenység, amelyben a tanulók két, első pillantásra egymástól teljesen független fogalmat, tárgyat, élőlényt, helyszínt vagy jelenséget kapcsolnak össze, majd megvizsgálják, milyen új ötlet, tárgy, élőlény vagy történet születhet belőlük. A feladat során a gyerekek a különböző lehetőségekkel kísérleteznek, új összefüggéseket fedeznek fel, és megindokolják saját elképzeléseiket. A tevékenység elsődlegesen a kíváncsiságot, a rácsodálkozás képességét és a nyitottságot fejleszti. Arra ösztönzi a tanulókat, hogy merjenek eltérni a megszokott gondolkodási sémáktól, nyitottan vizsgálják meg a szokatlan kapcsolódási lehetőségeket, és elfogadják, hogy ugyanarra a feladatra többféle értelmezés és megoldás is születhet. A közös ötletelés és a különböző nézőpontok megismerése hozzájárul a rugalmas gondolkodás, a kérdésfeltevés és a felfedező szemlélet fejlődéséhez.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kreativitás
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Problémamegoldás
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoprt	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály párokban vagy kis csoportokban dolgozik	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Ráhangelódás:** A pedagógus két, első pillantásra egymáshoz nem kapcsolódó képet vagy szókétyát mutat (például elefánt és helikopter), majd közösen arról ötletelnek, hogy milyen új lény, tárgy vagy találmány születhetne ezek összekapcsolásából. A tanulók párokban megbeszélnek: Hogyan nézne ki? Mire lenne képes? Hol élne vagy működne? Miben lenne különleges? A cél annak megtapasztalása, hogy ugyanarra a kiinduló helyzetre többféle elképzelés is születhet.
2. **Felfedező szakasz:** A tanulók párokban vagy kis csoportokban különböző képi és szókétyákat vizsgálnak meg, majd minél több lehetséges kapcsolatot keresnek közöttük. A pedagógus kérdésekkel ösztönzi a gondolkodást: Mi minden kapcsolhatja össze ezt a két dolgot? Mi történne, ha az egyik elemet kicserélnénk? Hogyan változna az új alkotás, ha az óceánban, az erdőben, a városban vagy akár a világűrben élne? Melyik párosítás lep meg benneteket a legjobban? A hangsúly a kíváncsiságon, a kísérletezésen és a különböző lehetőségek felfedezésén van.

3. **Irányított feladat:** Minden páros véletlenszerűen két kártyát (állatok, tárgyak, helyszínek, érzelmek, természeti jelenségek stb.) húz, majd ezekből egy új alkotást tervez. Gondolják végig: Hogyan néz ki? Milyen tulajdonságai vagy különleges képességei vannak? Hol él vagy működik? Milyen problémával találkozik? Hogyan oldja meg azt? A tanulók elképzeléseiket rajzzal és rövid szöveggel is bemutatják.
4. **Fő tevékenység:** A párok elkészítik alkotásuk rajzát, kollázsát vagy egyszerű tervét, majd az osztály közösen megtekinti az elkészült munkákat. A galériaséta során a tanulók megfigyelik egymás alkotásait; kérdéseket tesznek fel; új ötleteket fogalmaznak meg; megosztják saját elképzeléseiket; értékelik az eredeti megoldásokat. Az alkotók ismertetik, hogyan jutottak el saját elképzelésükhöz.
5. **Kreatív továbbgondolás:** A párok szabad választás alapján alkotásukról rövid történetet írnak; képregényt készítenek; eljátsszák, hogyan mozog vagy kommunikál; reklámot vagy bemutatót készítenek róla.
6. **Közös reflexió:** A tanulók megbeszélik, hogy melyik alkotás keltette fel leginkább a kíváncsiságukat; melyik ötlet lepte meg őket; milyen új összefüggéseket fedeztek fel; hogyan segített társaik gondolkodása új ötletek kialakításában.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

A tevékenység tanteremben és szabadtéren egyaránt megvalósítható. Érdemes olyan rugalmas tanulási környezetet kialakítani, amely a páros és csoportos együttműködést, a szabad mozgást, valamint az elkészült munkák bemutatását lehetővé teszi. Az eszközök legyenek könnyen hozzáférhetők, a tanulók számára pedig elegendő hely álljon rendelkezésre az alkotáshoz, a galériasétához és a közös megbeszéléshez.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A *Keverd és párosítsd!* tanulási tevékenység elsősorban a kíváncsiságot, a rácsodálkozás képességét és a nyitottságot fejleszti. A tanulók olyan fogalmakat kapcsolnak össze, amelyek első látásra nem tartoznak össze, ezért folyamatosan új lehetőségeket fedeznek fel, kérdéseket fogalmaznak meg, és többféle megoldást is kipróbálnak. A közös ötletelés során megtapasztalják, hogy ugyanarra a feladatra számos eltérő, mégis értékes megoldás születhet. A társaik gondolatainak megismerése segíti őket abban, hogy mások nézőpontjai iránt nyitottabbá váljanak, miközben saját elképzeléseiket is továbbfejlesztik. A játékos kísérletezés biztonságos környezetet teremt az új ötletek kipróbálásához, erősíti a felfedező szemléletet, valamint támogatja a kíváncsiságra épülő tanulást.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

A tevékenység alkalmazásának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- önmaguktól arra gondolni, hogy meg kell vizsgálni a szokatlan összefüggéseket,
- bátran keresni többféle megoldási lehetőséget;
- megértik, hogy a kíváncsiság, a kérdésfeltevés és a különböző nézőpontok megismerése új felismerésekhez vezethet;
- képesek lesznek elképzeléseiket szóban, rajzban vagy rövid történetekben bemutatni, valamint meghallgatni és értékelni társaik eltérő megoldásait.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- **Magyar nyelv és irodalom:** új szereplők vagy mesefigurák alkotása két ismert szereplő tulajdonságainak ötvözésével; rövid történetek vagy képregények készítése; érzelmek és természeti jelenségek összekapcsolása vers- vagy történetalkotáshoz.
- **Matematika:** síkidomok kombinálásával új alakzatok létrehozása; szabályok és mintázatok felfedezése; számok és geometriai formák kapcsolatainak vizsgálata.
- **Környezetismeret:** állatok és élőhelyek összekapcsolása, majd annak vizsgálata, hogyan tudna alkalmazkodni az új élőlény; természetes és mesterséges elemek ötvözése új találmányok tervezéséhez; szélsőséges környezethez alkalmazkodó élőlények elképzelése.
- **Állampolgári nevelés:** különböző kultúrák, szokások vagy történelmi korszakok összehasonlítása és összekapcsolása; annak megvizsgálása, hogyan gazdagítják egymást az eltérő nézőpontok és hagyományok.
- **Vizuális kultúra:** kollázsok, rajzok vagy térbeli alkotások készítése; különböző anyagok, színek és formák kreatív kombinálása.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- szó-, kép- vagy fogalomkártyák
- rajzlapok vagy csomagolópapír
- színes ceruzák, filctollak, zsírkréták
- opcionálisan újrahasznosítható anyagok háromdimenziós alkotások készítéséhez
- olló, ragasztó és egyéb kézműves eszközök

Tanulókat segítő kérdések

Páros vagy kiscsoportos munkában:

- Mi volt az első ötlet, amely eszetekbe jutott? Mi indította el ezt a gondolatot?
- Hogyan lehetne ugyanebből a két kiinduló elemből egy második vagy harmadik változatot is létrehozni?
- Milyen problémát oldhatna meg az általatok kitalált lény, tárgy vagy eszköz?
- Melyik része változott meg leginkább az eredeti elképzeléseknek?
- Milyen új ötletet adott számotokra a közös gondolkodás?

Közös megbeszélés során:

- Mi lepett meg benneteket leginkább a többi csoport alkotásaiban?
- Volt olyan ötlet, amely segített továbbgondolni a saját elképzeléseket?
- Melyik alkotás keltette fel leginkább a kíváncsiságotokat? Miért?
- Milyen új kérdések jutottak eszetekbe a többi munka megtekintésekor?
- Mit tanultatok abból, hogy ugyanabból a két elemből egészen eltérő alkotások születtek?

Tippek, trükkök, kihívások

- Kihívás:** A tanulók csak egyszerű, kézenfekvő párosításokat hoznak létre.
Tipp: Kérjük meg őket, hogy az első elképzelés után legalább két további változatot is találjanak ki. A pedagógus gondolatébresztő kérdésekkel segítheti a tovább gondolást: Milyen különleges képessége lehetne? Mi történne, ha egy másik korban vagy helyszínen élne? Hogyan változna meg, ha valamilyen érzés is kapcsolódna hozzá? Mitől lenne meglepő vagy szokatlan? Új kiindulópontot adhat például egy érzelm és egy tárgy, egy időjárási jelenség és egy állat vagy egy helyszín és egy találmány összekapcsolása.
- Kihívás:** A tanulók nehezen tudják elképzelni vagy megjeleníteni az új alkotást.
Tipp: Használjunk egyszerű körvonalakat, kivágható képrészleteket, geometriai formákat vagy egymással társítható képkártyákat. A tanulók rajz helyett kollázst, gyurmamodellt vagy újrahasznosítható anyagokból egyszerű térbeli alkotást is készíthetnek.
- Kihívás:** Egyes tanulók bizonytalanok ötleteik megosztásában.
Tipp: Először párokban vagy kiscsoportokban beszéljék meg elképzeléseiket. A pedagógus mondatkezdőkkel is segítheti a megszólalást: Azért kapcsoltuk össze ezt a két elemet, mert..., Az alkotásunk különlegessége az, hogy..., Arra voltunk kíváncsiak, mi történne, ha..., A társamtól azt az ötletet kaptam, hogy... Az egész osztály előtti bemutatás maradjon választható, illetve a párok közösen is ismertethetik munkájukat.
- Kihívás:** A párok vagy csoportok elakadnak az első ötletnél.
Tipp: Alkalmazzuk a „három változat” szabályt: ugyanabból a két kiinduló elemből három különböző megoldást kell kialakítani. További feltételekkel is új irányt adhatunk a gondolkodásnak, mint például a víz alatt él, a jövőben működik, képes időutazásra, nagyon apró vagy óriási méretű, közösségi vagy környezeti problémát old meg.
- Kihívás:** A tanulók túlságosan a hibátlan vagy látványos végeredményre törekednek.
Tipp: Hangsúlyozzuk, hogy a tevékenységben az ötletek keresése, kipróbálása és tovább alakítása fontosabb, mint a tökéletes rajz vagy tárgy elkészítése. Ismerjük el a szokatlan kérdéseket, a merész próbálkozásokat és azokat a megoldásokat is, amelyek munka közben jelentősen átalakultak.

Differenciálási lehetőségek

A tevékenység a tanulók életkorához, előzetes tapasztalataihhoz, nyelvi kifejezőkészségéhez és önállóságához igazítható.

- Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A tanulók egyszerű, jól felismerhető képkártyákból választanak, mint például állatok, ételek, játékok vagy hétköznapi tárgyak közül. Két elemet kapcsolnak össze, majd rajzban jelenítik meg az új lényt, tárgyat vagy eszközt. A pedagógus egyszerű mondatkerettel segítheti a bemutatást: *Ez egy ... és egy ... keveréke., Úgy néz ki, mint..., Arra képes, hogy..., Ott él, ahol...* A hangsúly a játékos felfedezésen, a rajzos megjelenítésen és az egy-két mondatos szóbeli vagy írásbeli bemutatáson van.
- Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A tanulók szokatlanabb vagy részben elvont elemeket is összekapcsolhatnak, például egy állatot egy időjárási jelenséggel, egy tárgyat egy érzellemmel vagy egy helyszínt egy találmánnyal. Legalább két-három különböző változatot dolgoznak ki, majd kiválasztják azt, amelyet részletesebben bemutatnak. Alkotásukhoz rövid történetet, képregényt vagy feliratozott tervrajzot is készíthetnek.

A bemutatás során indokolják meg, hogy miért éppen ezt a két elemet kapcsolták össze; hogyan változott az elképzelésük; miben különleges az új alkotás; milyen kérdéseket vetett fel bennük a tervezés.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók önállóan választanak kiinduló fogalmakat és témát. Alkotásuk valós közösségi, társadalmi vagy környezeti problémára is megoldást kínálhat, például segítheti a hulladékcsökkentést, az állatok védelmét, az akadálymentes közlekedést vagy az emberek együttműködését. Az elképzelést részletes rajzban, képregényben, poszteren, maketten vagy rövid bemutatóban dolgozzák ki. Ismertetik az alkotás célját, működését, lehetséges előnyeit és korlátait, valamint azt is, hogyan változott a tervük a társaktól kapott kérdések és visszajelzések hatására. A reflexió során kitérnek arra, milyen társadalmi vagy környezeti összefüggéseket fedeztek fel a munka közben.

Reflektív kérdések

A kíváncsiságról és a felfedezésről

- Melyik kiinduló elem keltette fel leginkább a kíváncsiságot? Miért?
- Milyen új kérdés jutott eszedbe az alkotás közben?
- Melyik lehetőség lepett meg a legjobban?
- Volt olyan ötlet, amelyet először lehetetlennek gondoltál, később mégis érdekesnek találtál?

Rugalmasság, rugalmas gondolkodásról

- Hogyan változott az eredeti elképzelésed a munka során?
- Volt olyan pont, amikor más irányba indultatok el? Miért?
- Hogyan alakította a társad javaslata a közös ötletet?
- Mi segített abban, hogy az első megoldás után újabb lehetőségeket is keress?

Nyitottságról

- Melyik másik csoport alkotása adott számodra új nézőpontot?
- Mi lepett meg abban, ahogyan mások összekapcsolták a kiinduló elemeket?
- Változott-e a véleményed egy ötletéről, miután meghallgattad az alkotók magyarázatát?
- Mit tanultál abból, hogy ugyanabból a feladatból többféle megoldás született?

3.8 EMPÁTIA

3.8.1 Empátia mesélőkör

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez a tevékenység arra szolgál, hogy a gyerekek történetmesélésen keresztül fedezzék fel az érzelmeiket, és figyelmes hallgatással és válaszadással gyakorolják az empátia képességét. A gyerekek körbe ülnek, és valós vagy kitalált történeteket mesélnek el olyan pillanatokról, amikor bizonyos érzelmeiket érezték, míg a csoport többi tagja gyakorolja az empatikus hallgatást és válaszadást. Ez a tevékenység tiszteletteljes hallgatási környezetben, közös történetmesélésen keresztül fejleszti az empátia képességét. A gyerekek felváltva mesélnek el rövid személyes történeteket egy érzelmi ösztönzőhöz kapcsolódóan, míg a többiek figyelmesen hallgatnak, majd elgondolkodnak a történetben szereplő érzéseken.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Empátia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 évesek	8–20	30–40 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Ez a tevékenység arra szolgál, hogy a gyerekek mesemondáson keresztül fedezzék fel az érzelmeiket, és figyelmes hallgatással és válaszadással gyakorolják az empátia képességét.

1. **A pedagógus felkészülése:** A pedagógus kiválaszt egy központi érzelmét, amelyre az óra során összpontosít – például: félelem, öröm, szomorúság, harag vagy büszkeség. Ez az érzelm fogja irányítani a megosztott történeteket és a gyakorolt válaszokat. A pedagógus az órát például a következőképpen vezeti be:

„Ma egy érzelmre fogunk összpontosítani, és valódi történeteket mesélünk arról, mikor éreztünk így. Minden történet után gyakoroljuk a figyelmes hallgatást, és azt, hogy megértjük és támogatjuk egymást.”

2. **A hangulat megteremtése:** A biztonságos és tiszteletteljes légkör kialakítása érdekében a pedagógus emlékezteti az osztályt néhány fontos szabályra:
 - Egyszerre csak egy ember beszél.
 - Teljes figyelemmel hallgatunk.
 - Nincs gúnyolódás vagy ítéletkezés.
 - Semmi baj, ha valaki nem akar mesélni.

3. **Történetek megosztása (egyéni sor):** Egy gyermek önként jelentkezik (vagy szelíden felkérlik), hogy meséljen el egy rövid, valós történetet arról, amikor érezte a kiválasztott érzelmet. Például: „Féltem, amikor egy pillanatra eltévedtem a szupermarketben, és nem találtam az apukámat.” A pedagógus vagy egy másik gyermek segíthet azzal, hogy finoman rákérdez: „Mi történt ezután?” „Hol érezted ezt az érzelmet a testedben?” „Mit tettél ezzel kapcsolatban?”
4. **Empatikus reakciók gyakorlása (csoportos tevékenység)** A történet után a csoport empatikus reakciókat gyakorol az alábbi kérdésekkel:
 - Egy törődő kérdéssel, például: „Hogy érezted magad emiatt?”
 - Egy támogató megjegyzéssel, például: „Az biztosan nagyon nehéz volt. Én is féltem volna.”
 - Egy személyes kapcsolódás, például: „Velem is történt valami hasonló, amikor...”

A pedagógus szükség esetén bemutatja az ilyen típusú válaszokat, és bátorítja a többieket, hogy próbálják ki.
5. **Felváltva beszélők:** A tevékenység további 2–4 gyermekkel folytatódik, az időtől és a csoport méretétől függően. Minden gyermek elmesél egy történetet, és a csoport empátiával reagál rá. Ha egyes gyermekek nem szeretnének beszélni, akkor is részt vehetnek a válaszadásban.
6. **Csoportos reflexió és összegzés:** A végén az osztály együtt reflektál:
 - „Milyen érzés volt megosztani valami személyeset?”
 - „Mi segített abban, hogy megértettnek éreztétek magatokat?”
 - „Hogyan tudjuk ezt a fajta figyelmet a napunk más részeiben is alkalmazni?”

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/Szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: a gyerekek körben ülnek a szőnyegen vagy egyenlő távolságra elhelyezett székeken, hogy elősegítsék az egyenlőség érzését és a figyelmet.

Szabadtéri: gyűjletek össze egy fa alatt vagy egy csendes kerti sarokban; üljetek körbe takarókra vagy szőnyegekre. Gondoskodjon arról, hogy a környezet nyugodt és zavaró tényezőktől mentes legyen, hogy elősegítse a mély figyelmet.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység a tiszteletteljes hallgatási környezetben történő közös történetmesélésen keresztül fejleszti az empátia képességet. A gyerekek felváltva mesélnek el rövid, személyes történeteket egy érzelmi ösztönzéshez kapcsolódóan, míg a többiek figyelmesen hallgatnak, majd elgondolkodnak a történetben megjelenő érzéseken.

A tevékenység elősegíti:

- A mély hallgatást ítékezés és közbeszólás nélkül,
- A közös érzelmi élmények felismerését,
- az érzelmi rezonanciát és a mások szemszögéből való gondolkodást.

A körformátum hangsúlyozza az egyenlőséget és a tartozás érzését. Minden hang számít, és minden érzelmet szívesen fogadnak. Ez erősíti a csoporton belüli bizalmat, és ápolja azt a képességet, hogy elképzeljük mások belső élményeit.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- kialakítani az érzelmi szókincsüket
- képesek lesznek aktívan hallgatni és megérteni osztálytársaikat
- nagyobb empátiával rendelkeznek majd, mivel összekapcsolják saját tapasztalataikat mások érzéseivel
- képesek lesznek az érzelmi kifejezésre biztonságos környezetben

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a tevékenység a nap csendes pillanataiban működik a legjobban, például szünet után vagy a délelőtti végén, amikor a gyerekek nyitottabbak a reflexióra. Hetente alkalmazható az érzelmi szókincs bővítésére és a társakkal való kapcsolatépítésre, vagy alkalmanként egy-egy téma feldolgozására (pl. „kirekesztettség érzése”, „mások megünneplése”, „a frusztráció kezelése”).

Például a pedagógus így kezdheti a foglalkozást:

„Ma azokról a pillanatokról fogunk beszélni, amikor igazán büszkéek voltunk magunkra. Kinek van egy története, amit megosztana?”

Egy gyermek így válaszolhat: *„Büszke voltam, amikor segítettem a bátyámnak bekötni a cipőjét.”*

Egy másik hozzáteszi: *„Büszke voltam, amikor hangosan felolvastam, pedig ideges voltam.”*

Ez elősegíti az empátia és a mindennapi bátorság elismerését.

Idővel a tanulók egyre figyelmesebben hallgatnak, átgondolt kérdéseket tesznek fel („Hogy éreztél magad akkor?”), és összehasonlítják saját tapasztalataikat másokéval. A tevékenység biztonságos érzelmi légkört teremt, ahol a gyerekek megtanulják, hogy az érzelmeket meg lehet osztani másokkal, és hogy a figyelmes hallgatás hatékony módja a törődésnek.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Érzelemkártyák a kiemelt érzelmek kiválasztásához
- Opcionális beszélgetési tárgy (például egy puha labda), amelyet körbe adnak

Tanulókat segítő kérdések

- Milyen érzés volt elmesélni a történetedet?
- Milyen érzés volt mások történetét hallgatni?
- Mit jelent az, hogy empátiával igazán meghallgatunk valakit?
- Hogyan mutathatjuk meg barátainknak, hogy törődünk velük?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek félénknek vagy kényelmetlenül érezhetik magukat, ha személyes történeteket kell megosztaniuk, különösen, ha nem szoktak az érzelmeikről beszélni.

Tipp: A részvétel ösztönzése érdekében a pedagógusnak először magának kell példát mutatnia azzal, hogy elmesél egy egyszerű, őszinte történetet saját életéből – megmutatva sebezhetőségét, világos nyelvet használva az érzések leírásához, sőt, beismerve bizonytalanságát vagy félelmét is. Ez megadja az alaphangot, és megmutatja, hogy biztonságos megnyílni.

- **Kihívás:** Más gyerekek impulzív vagy elutasító módon reagálhatnak, különösen, ha még nem rendelkeznek fejlett hallgatási készségekkel.

Tipp: Éppen ezért fontos, hogy az elején egyértelmű csoportszabályokat állapítsunk meg: minden történet érvényes, nincsenek helyes vagy helytelen érzelmek, és mindenki megérdemli, hogy figyelemmel és törődéssel hallgassák meg. A pedagógus emlékeztetheti a gyerekeket arra, hogy milyen az aktív hallgatás (a beszélő felé fordulni, nem közbeszólni, kedvesen reagálni), és szükség esetén finoman közbeavatkozhat, hogy elterelje a nem segítő viselkedést.

- **Kihívás:** Bizonyos esetekben a gyerekek nem biztos, hogy tudják, hogyan reagáljanak empátiával.

Tipp: A pedagógus felkínálhat mondatkezdőket, például:

- „Ez tényleg úgy hangzik, mintha...”
- „El tudom képzelni, hogy milyen érzés lehet...”
- „Köszönöm, hogy megosztottad ezt...”

Ez a támogatás segít a gyerekeknek az érzelmi szókincs fejlesztésében és abban, hogy tiszteletteljes módon lépjenek kapcsolatba másokkal. Végül, ha lehetőséget adunk a gyerekeknek arra, hogy kimaradjanak (például: „ma csak hallgathatsz”), biztosíthatjuk, hogy ők maguk dönthessenek arról, mennyit osztanak meg, miközben továbbra is profitálnak abból, hogy meghallgatják a többieket.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulók képességei és tanulási igényei alapján három nehézségi szintre igazíthatják a feladatot:

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a pedagógus felkérheti a tanulókat, hogy ne csak meséljenek, hanem rajzolják le az érzelmet is.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a tanulók nemcsak leírhatják, hogyan érezték magukat, hanem azt is, hogy mások hogyan segítettek nekik.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** bevezethetik a páros történetmesélést, mielőtt az egész csoporttal megosztanák a történeteket.

Reflektív kérdések

- Mi segített abban, hogy biztonságban érezd magad a történeted megosztása közben?
- Mit éreztél a testedben, miközben másvalakit hallgattál?
- Érezted ma, hogy kapcsolatban állsz valaki más élményével?
- Milyen érzés volt, amikor valaki megmutatta, hogy megért téged?
- Szerinted mi jellemzi a jó hallgatót?

3.8.2 Empátia szerepjátékos kalandösvény (Szabadtéri tevékenység)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A szabadtéri szerepjáték-pályán a gyerekek olyan állomásokkal találkoznak, ahol valakinek empátiára van szüksége. Felváltva játszásk el a segítő szerepét, megtanulva, hogyan ismerjék fel az érzelmekeket és nyújtsanak támogatást. Ez a tevékenység fejleszti az empátia képességet azáltal, hogy a gyerekeket szimulált, valós életbeli helyzetekbe helyezi, ahol fel kell ismerniük az érzelmekeket és támogató módon kell reagálniuk. Ahogy végigmennek a pályán és különböző helyzetekkel találkoznak, a gyerekeket arra ösztönzik, hogy lépjenek mások helyébe – mind szó szerint, mind átvitt értelemben.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Empátia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	10–25	40 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **A tevékenység előkészítése:** A pedagógus 4 vagy 5 állomást állít fel egy biztonságos útvonal mentén (az udvaron, a kertben vagy a tornateremben). Minden állomáson található egy kártya, amelyen egy egyszerű, a korosztálynak megfelelő forgatókönyv szerepel.

Minden kártya tartalmaz:

- a helyzet rövid leírását
- a szereplő nevét
- egy azonosítandó érzelmet
- egy ösztönző kérdést, például: „Mit mondhatnál vagy tehetnél, hogy segíts?”

Opcionálisan elhelyezhetünk apró kellékeket (például egy labdát, egy hátizsákot, egy széket) az egyes állomásokon, hogy a helyzet még élethűbb legyen.

2. **Utasítások a gyerekeknek:** A pedagógus így mutatja be a tevékenységet: „Ma egy Empátia-ösvényre indulunk. Útközben olyan szereplőkkel fogtok találkozni, akik valami nehéz helyzetben vannak. A ti feladatotok kitalálni, hogy mit éreznek, és kigondolni, hogyan tudnátok segíteni rajtuk.” „Minden állomáson egyikőtök eljártssza a szereplőt. A többiek figyelmesen nézik, megpróbálják kitalálni, hogy a szereplő hogyan érzi magát, és mondanak vagy tesznek valamit, hogy segítsenek.” „Nincs egyetlen helyes válasz. Azt gyakoroljuk, hogyan helyezzük magunkat mások helyébe, és hogyan legyünk gondoskodó és figyelmes barátok.”

3. A feladat lebonyolítása – mi történik az egyes állomásokon

1. A gyerekek kis csoportokra oszlanak (ideális esetben 3–5 fő egy csoportban), és az egyik állomásról a következőre haladnak.
2. Minden állomáson egy gyermek vállalja a **forgatókönyvben szereplő karakter** szerepét. Hangosan felolvassa a forgatókönyvkártyát (vagy a pedagógus olvassa fel a kisebb gyermekek számára).
3. A „szereplő” beszéd nélkül, testbeszéddel és arckifejezéssel fejezi ki az érzelmet.
4. A többi gyermek figyel, és felváltva mondja el:
 - szerintük milyen érzelmet érez a szereplő
 - mit tennének vagy mondanának, hogy segítséget vagy támogatást nyújtsanak

Példa:

- 1. állomás – „Luca egyedül ül, mert senki sem választotta be a csapatába.”
 - A Luca szerepét játszó gyermek leül, és úgy tesz, mintha szomorú lenne.
 - A többiek ilyesmit mondanak:
 - „Szerintem kirekesztettnek érzi magát. Megkérdezném tőle, hogy szeretne-e velem játszani.”
 - „Leülnék mellé, és megmondanám neki, hogy a barátom.”
 - Miután mindenki részt vett a feladatban, a csoport továbbmegy a következő állomásra, és minden állomáson felváltva játszik el a különböző szerepeket.
4. **A tevékenység lezárása:** Az út végén az osztály összegyűlik egy rövid értékelésre. A pedagógus olyan kérdésekkel vezeti a beszélgetést, mint például:
- „Melyik érzelmeket volt a legkönnyebb felismerni?”
 - „Mi segített megérteni, hogy a szereplő hogyan érezte magát?”
 - „Volt olyan pillanat, amikor különösen közel éreztétek magatokat a karakterhez?”

Ez a záró pillanat elengedhetetlen a tanultak megszilárdításához, és ahhoz, hogy a gyerekek elgondolkodhassanak azon, hogyan tudják az empátiát beépíteni a mindennapi életükbe.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Rendezzen be 4–5 egyértelműen jelölt állomást egy biztonságos és csendes útvonal mentén (iskolai udvar, kert, tornaterem udvara). Az egyes állomások között legyen elegendő távolság ahhoz, hogy egy kis csoport összegyűlhessen és tevékenységet végezzen anélkül, hogy mások elvonnák a figyelmüket. Használjon kúpokat vagy természetes elemeket (fák, padok) rögzített pontokként. Gondoskodjon arról, hogy a vizuális jelzések és kellékek jól láthatók legyenek, hogy felkeltsék a gyerekek figyelmét és fenntartsák a tevékenységbe való elmélyülést.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a tevékenység fejleszti az empátia képességet azáltal, hogy a gyerekeket szimulált, valós élethelyzetekbe helyezi, ahol fel kell ismerniük az érzelmeket, és támogató módon kell reagálniuk. Ahogy végigmennek az útvonalon, és különböző helyzetekkel találkoznak, a gyerekeket arra ösztönzi, hogy szó szerint és átvitt értelemben is mások helyébe képzeljék magukat.

A szerepjáték felépítése az alábbiak révén segíti elő az érzelmi perspektívaváltást:

- a nonverbális érzelmi jelek (testtartás, arc kifejezés) megfigyelésének ösztönzésével,
- gyakorolja azokat a verbális vagy fizikai reakciókat, amelyek törődést és megértést fejeznek ki,
- csoportos beszélgetések ösztönzésével, ahol a gyerekek különböző értelmezéseket és érzelmi reakciókat hallhatnak.

Azáltal, hogy a gyerekek több állomáson haladnak végig és szerepet cserélnek, mindegyiküknek többször is lehetősége nyílik arra, hogy felfedezze, hogyan nyilvánulnak meg az érzelmek, és hogy a támogató viselkedés hogyan változhat a kontextustól függően. A tevékenység utáni reflexió megerősíti a tanulást azzal, hogy teret ad az érzelmi jelekről, az empátikus reakciókról, valamint arról való beszélgetésnek, hogy ezeket a tapasztalatokat hogyan lehet átvinni a valós életbeli kortárs kapcsolatokba.

Ez a tapasztalati, mozgásalapú formátum nemcsak az empátia fejlődését támogatja, hanem az érzelmi tudatosságot és a csoporton belüli társas kötődést is.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek felismerni a társaik érzelmeit
- képesek lesznek vigaszt és támogatást nyújtani
- bizalommal segítenek másoknak
- tudatában lesznek annak, milyen érzés a támogatás

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

1. forgatókönyv

„Sára csendben áll az osztályterem ajtaja mellett, kezében a saját rajzával.” Lefelé néz, és úgy tűnik, nem tudja, megmutassa-e.

A Sára szerepét játszó gyermek szorosan magához szorítja a rajzot, és kerüli a szemkontaktust.

A többiek ilyesmit mondanak:

„Lehet, hogy szégyenlős, vagy attól fél, hogy másoknak nem fog tetszeni a rajza.”

„Megmondanám neki, hogy szívesen megnézném, és hogy teljesen normális, ha ideges.”

2. forgatókönyv

„Leo az iskolai előadás előtt fel-alá járkál, kezében a jelmezével.” Gyorsan lélegzik, és a kezét tördelgeti.

A Leo szerepét játszó gyerek utánozza az idegességet.

A többiek ilyesmit mondanak:

„Valószínűleg aggódik a fellépés miatt. Emlékeztetném rá, milyen jól gyakorolt.” „Felajánlanám, hogy segítek neki még egyszer átvinni a szövegét, vagy csinálnék vele egy légzőgyakorlatot.”

3. forgatókönyv

„Amina épp most jött vissza az ebédre, és azt látja, hogy a kedvenc ceruzája eltört.” Zavarodottnak tűnik, és szomorúan fogja a ceruzát.

Az Amina szerepét játszó gyermek talán összeráncolja a homlokát, és csalódottnak tűnik.

A többiek ilyesmit mondanak:

„Talán szomorú vagy frusztrált. Segítenék neki ragasztószalagot keresni, vagy felajánlanám, hogy megosztom az enyémet.”

„Megkérdezném, hogy szeretne-e beszélni róla.”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Szituációs kártyák minden állomáshoz
- Érzelemkártyák a kisgyerekek számára
- Kúpok vagy jelölők az útvonal kijelöléséhez

Tanulókat segítő kérdések

- Honnan tudtad, hogy a partnered hogyan érezte magát?
- Milyen segítség volt a legkellemesebb?
- Mikor volt olyan helyzet, amikor szükséged volt egy barátod segítségére?
- Miért fontos odafigyelnünk mások érzéseire?
- Hogyan tudunk mindennap jobban odafigyelni barátaink érzéseire?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek az érzelmek helyett a megoldásokra koncentrálhatnak.
Tipp: A pedagógusnak vissza kell terelnie őket arra, hogy a Problémamegoldás előtt először nevezzék meg az érzelmet.
- **Kihívás:** Egyes gyerekeknek nehézséget okozhat mások szavakkal történő megvigasztalása.
Tipp: A pedagógus javasolhat nem verbális gesztusokat, például közel ülni hozzájuk, vagy kezet nyújtani nekik.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** a helyzeteket tartsuk egyszerűnek (játék elvesztése), és a tevékenység megkezdése előtt mutassunk be empatikus reakciókat.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** vegyen fel több társas helyzetet (kirekesztettség érzése). Kérje meg őket, hogy gondoljanak vissza egy olyan helyzetre, amikor szükségük volt empátiára.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** ösztönözze őket a finom érzelmek felismerésére (csalódás vs. frusztráció), és gyakorolják a nyitott kérdések feltevését az Empátia kifejezése érdekében.

Reflektív kérdések

- Mit éreztetek, miközben néztétek, ahogy a barátaitok eljátszották az érzelmeket?
- Voltak-e olyan érzelmek, amelyeket könnyebben megértettél, mint másokat? Miért?
- Mi segített abban, hogy eldöntsd, hogyan támogasd a karaktert?
- Volt valami, ami emlékeztetett valamire, amit már korábban éreztél?
- Hogyan tudjuk felhasználni a ma tanultakat az osztályban vagy a barátainkkal?

3.8.3 Empatikus nézőpontcsere (egyéni gondolkodás – páros megbeszélés – csoportos megosztás feladat)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez a „Gondolkodás-páros beszélgetés-megosztás” feladatváltozat arra összpontosít, hogy a gyerekek mások szemszögéből is megnézzék a helyzeteket, és így gyakorolják, hogyan lépjenek ki a saját nézőpontjukból. Ez a változat az empátiára helyezi a hangsúlyt azzal, hogy a diákokat érzelmileg megterhelő helyzetekre kéri, hogy reagáljanak. Először egyedül gondolkodnak el azon, hogy ők maguk vagy mások hogyan érezhetnek, majd megosztják gondolataikat egy partnerrel, végül pedig a csoporttal. Ez a tevékenység jól alkalmazható a tanítási nap különböző szakaszaiban, különösen egy történet, egy konfliktus vagy egy közös feladat után. Arra ösztönzi a gyerekeket, hogy ne csak a saját nézőpontjukat, hanem másokét is vegyék figyelembe.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Empátia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
8–10 évesek	10–25	30 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A pedagógus bemutat egy rövid, a korosztálynak megfelelő társadalmi helyzetet vagy dilemmát, amely az empátiához kapcsolódik, például: „Egy új tanuló csatlakozik az osztályotokhoz, de nem beszéli a nyelveteket.”

Ez a forgatókönyv megteremti a feltételeket a mások szemszögéből való gondolkodáshoz és az érzelmi reflexióhoz.

1. lépés – Gondolkodás (egyéni reflexió): Minden gyermek egy pillanatra elgondolkodik azon, hogy az új tanuló hogyan érezhet – talán ideges, zavarodott vagy kirekesztett –, és mire lehet szüksége (pl. egy mosolyra, egy barátira vagy egy képekkel illusztrált magyarázatra). Feljegyezhetnek néhány gondolatot, vagy rajzolhatnak egy egyszerű képet, hogy kifejezzék elképzelésüket.

2. lépés – Páros munka (párbeszéd): A gyerekek párokat alkotnak, hogy megosszák egymással az értelmezéseiket. Összehasonlítják az érzéseiket és ötleteiket, és megfigyelik, miben értenek egyet, és miben különböznek. A pedagógus ösztönzi az aktív hallgatást, és arra buzdítja őket, hogy tegyék fel egymásnak a következő kérdést:

- „Mit tennél, ha a helyükben lennél?”
- „Hogyan segíthetnénk nekik, hogy otthon érezzék magukat?”

3. lépés – Megosztás (osztályszintű megosztás): Minden páros bemutat az osztálynak egy kulcsfontosságú felismerést vagy ötletet. A pedagógus ezeket felírja a táblára vagy egy poszterre. Ahogy a diákok a különböző válaszokat hallgatják, kezdik felismerni, hogy az emberek ugyanazt a helyzetet eltérő módon élik meg – és hogy az Empátia növekszik, ha meghallgatjuk ezeket a nézőpontokat.

Opcionális kiegészítés: Az osztály közösen kidolgoz egy „Empátia-cselekvési tervet”, amelyben egyszerű lépéseket határoznak meg, amellyel támogatni tudnának valakit egy hasonló valós életbeli helyzetben.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/Szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: A diákok párban ülnek az asztaluknál, vagy átülnek a szőnyegre, hogy szemtől szemben üljenek egymással. Rendezze be az osztálytermet úgy, hogy minden párnak legyen elég magánszférája ahhoz, hogy zavartalanul beszélgethessen. Hagyjon helyet elől az egész osztály számára a megosztáshoz.

Szabadtéri (opcionális): Ha a tevékenységet a szabadban végzik, a diákok párokban ülhetnek piknik-takarókon vagy padokon egy árnyékos helyen, a csoportok között elegendő helyet hagyva a koncentrációhoz.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A „Gondolkodás-páros beszélgetés-megosztás” módszer ezen változata az empátiára helyezi a hangsúlyt azzal, hogy a diákokat érzelmileg megterhelő helyzetekre való reagálásra kéri. Először egyedül gondolkodnak el azon, hogy ők maguk vagy mások hogyan érezhetnek, majd megosztják gondolataikat egy partnerrel, végül pedig az egész csoporttal.

A tevékenység:

- Ösztönzi az érzelmi gondolkodást és a reflexiót,
- teret biztosít a különböző nézőpontoknak és azok elfogadásának,
- bátorságot ad ahhoz, hogy biztonságos környezetben megosszák személyes vagy érzékeny gondolataikat.

Ahogy a diákok meghallgatják egymás reflexióit, elmélyítik az érzelmi sokszínűség iránti megértésüket, és nyitottabbá válnak a különböző reakciók és megküzdési stratégiák iránt.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- megérteni a kognitív empátiát
- képesek lesznek a perspektívaváltásra
- tudatában lesznek annak, hogy a különböző perspektívák egyaránt érvényesek

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a feladat a tanítási nap különböző szakaszaiban jól alkalmazható, különösen egy történet, egy konfliktus vagy egy csoportmunka után. Arra ösztönzi a gyerekeket, hogy ne csak a saját nézőpontjukon, hanem másokén is elgondolkodjanak. Például egy olyan történet elolvasása után, amelyben egy szereplő kirekesztettnek érzi magát, a pedagógus felteheti a következő kérdéseket:

„Mit gondoltok, mit érezhetett a szereplő? Esetleg esetekbe jut olyan pillanat, amikor ti is így éreztetek?”

A „Gondolkodás” fázisban minden tanuló csendben és egyedül elmélkedik. A „Páros beszélgetés” fázisban megosztják gondolataikat egy partnerrel, és gyakran felfedezik, hogy ugyanazon helyzetre különböző érzelmi reakciók is lehetségesek. A „Megosztás” fázisban a gyerekek meghallgatják az osztályban felmerülő különböző élményeket és érzéseket, és rájönnek, hogy az érzelmek sokfélék és mindegyik érvényes.

Ez a rutin reaktív módon is alkalmazható – például egy játszótéri nézeteltérés után a pedagógus segíthet a tanulóknak feltárni, hogy mit érezhettek az egyes személyek, így hidat teremtve az érzelmek felismerése és a konfliktusmegoldás között. A módszer ismételt alkalmazása idővel erősíti a mások szemszögéből való gondolkodást és az érzelmi szókincset.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Szituációs kártyák
- Opcionális tábla az ötleteléshez

Tanulókat segítő kérdések

- Nehéz volt elképzelni mások érzéseit?
- A partnered másképp látta a helyzetet?
- Miért fontos figyelembe venni a különböző nézőpontokat?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek ragaszkodhatnak ahhoz, hogy egy adott helyzetben csak egy helyes válasz vagy érzelem létezik.

Tipp: Annak érdekében, hogy rugalmasabb gondolkodásra ösztönözze őket, a pedagógus hangsúlyozhatja, hogy az empátia a különböző nézőpontok megértéséről szól, nem pedig a „helyes” válasz megtalálásáról.

- Hasznos emlékeztető lehet a következő:
- „Különböző emberek különbözőképpen érzik magukat – még ugyanabban a helyzetben is. Ezért olyan fontos az Empátia.”

- **Kihívás:** Ha a pároknak nehézséget okoz a másik személy nézőpontjának átvétele.

Tipp: A pedagógus bemutathatja a folyamatot úgy, hogy hangosan gondolkodik, vagy nyitott, Tanulókat segítő kérdéseket tesz fel, például:

- „Hogy éreznéd magad, ha senki sem értené a szavaidat?”
- „Mi segítene abban, hogy jobban érezd magad egy új helyen?”
- Azoknál a gyerekeknél, akiknek nehézséget okoz a verbális beszélgetés, hasznos lehet a szerepjáték vagy a rajzolás ösztönzése is, mint alternatív módszerek az érzelmek feltárására.

- **Kihívás:** Végül, ha egy gyermek uralja a párbeszédet a párosban.

Tipp: A pedagógus finoman ösztönözheti a felváltva való beszédet, mondván:

- „Hallgassuk meg a partneredet is – mindenkinek vannak értékes ötletei.”
- Ezek a stratégiák segítik annak biztosítását, hogy minden gyermek úgy érezze, meghallgatják, tisztelik, és részt vesz az együttes empátiaépítésben.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** összpontosítsanak az általános, könnyen felismerhető érzelmekre.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** vonjunk be finomabb érzelmeket is, például a zavart.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** vezessük be az érzelmek kombinációit (ideges-izgatott).

Reflektív kérdések

- Mit tanultál abból, hogy meghallgattad mások ötleteit?
- Meglepett valaki más nézőpontja?
- Hogyan segít abban, hogy csoportként jobban működjünk, ha mások szemszögéből is megvizsgáljuk a dolgokat?
- Emlékszel olyan esetre, amikor félreértetted valaki érzéseit? Mi segített abban, hogy jobban megértsd őket?
- Miért fontos tudni, hogy ugyanabban a helyzetben több érzés is „helyes” lehet?

3.8.4 Empátia a gyerekirodalmon keresztül

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Olyan történetek olvasása vagy hallgatása, amelyek kiemelik a szereplők érzelmeit, gazdag kontextust nyújtanak a gyermekek számára az érzelmi perspektívaváltás gyakorlásához. Ez a tevékenység arra ösztönzi a gyermekeket, hogy észrevegyék és megnevezzék, hogyan érzik magukat a szereplők, miért érezhetnek így, és mi segíthetne rajtuk. Klasszikus gyermekkönyvek segítségével a pedagógus beszélgetéseket és tevékenységeket vezet, amelyek feltárják a szereplők érzelmeit, gondolatait és motivációit, segítve a gyermekeket abban, hogy a szereplők helyébe képzeljék magukat, és elgondolkodjanak azon, hogyan éreznének hasonló helyzetekben.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejlesztendő készség**
 - Empátia
- **Másodlagosan fejlesztendő készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály	45–60 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Az anyag előkészítése:** A pedagógus kiválaszt egy vagy több szakaszt a klasszikus vagy a korosztálynak megfelelő gyerekirodalomból, olyan jelenetekre összpontosítva, ahol a szereplők erős érzelmeket élnek át vagy erkölcsi dilemmákkal szembesülnek. A szakasz lehet egy teljes jelenet vagy rövid kivonatok, az időtől és a korosztálytól függően.
2. **Felolvasás:** A pedagógus kifejező hanghordozással és tempóval felolvassa a kiválasztott szöveget az osztálynak. A kulcsfontosságú pillanatoknál – például amikor egy szereplő nehéz döntést hoz, veszteséget szenved el, vagy örömet, vagy haragot fejez ki – szünetet tart.
3. **Irányított reflexiókhoz kapcsolódó kérdések:** Minden szünet után a pedagógus olyan kérdéseket tesz fel, mint például:
 - Mit érez a szereplő éppen most?
 - Mi váltotta ki benne ezt az érzést?
 - Éreztetek már valaha hasonló érzést?
 - Ha a helyében lennétek, hogyan reagálnátok?
 - Mit tehetne a szereplő ezután?
4. **Páros vagy kis csoportos feladatok:** A gyerekek párokba vagy kis csoportokba oszlanak, hogy:
 - Rövid jeleneteket játszanak el, különböző érzelmi reakciókat vagy kimeneteket kipróbálva.
 - Készítsenek „érzelmi térképeket”, amelyek rajzok, szimbólumok vagy színek segítségével (pl. piros a harag, kék a szomorúság, sárga az öröm) mutatják be, hogyan alakulnak a szereplő érzései a történet során.

5. **Megosztás és osztálybeszélgetés:** A csoportok bemutatják értelmezéseiket vagy alkotásaikat az osztálynak. A pedagógus levezeti a záróbeszélgetést, összehasonlítva a különböző érzelmi utazásokat, és arra ösztönözve a diákokat, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan segítenek a történetek mások érzéseinek megértésében.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: A felolvasás során a diákok félkörben üljenek a pedagógus köré, hogy elősegítse a koncentrációt és az arckifejezések megfigyelését. Páros vagy csoportos tevékenységekhez használjon padlószőnyeget vagy asztalokat, ahol a gyerekek nyugodt, közös térben eljátszhatják a jeleneteket vagy együtt rajzolhatnak.

Szabadtéri (opcionális): Ha az időjárás engedi, az olvasási foglalkozásokat egy fa alatt vagy az iskolaudvar egy csendes sarkában is tarthatjuk. A gyerekek szőnyegekben ülhetnek hallgatás közben, majd kis csoportokba osztva elhelyezkedhetnek a megbeszéléshez és a rajzoláshoz.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Az olyan történetek olvasása vagy hallgatása, amelyek kiemelik a szereplők érzelmeit, gazdag kontextust nyújt a gyermekek számára az érzelmi perspektíva felvételének gyakorlásához. Ez a tevékenység arra ösztönzi a gyermekeket, hogy észrevegyék és megnevezzék, hogyan érzik magukat a szereplők, miért érezhetnek így, és mi segíthetne rajtuk.

Tanulókat segítő kérdések és osztálybeszélgetés segítségével a tevékenység a következőket segíti elő a gyerekeknél:

- felismerjék az érzelmi jelzéseket a szövegben vagy az illusztrációkban,
- elmélkedjenek arról, hogy ők maguk hogyan éreznének hasonló helyzetekben,
- megfelelő és támogató reakciókat keressenek.

Az irodalmi művek közös megbeszélése révén a tanulók érzelmi szókincsüket is fejlesztik, és megtanulják, hogy az érzelmek összetettek, jogosak, és gyakran a kontextus befolyásolja őket. A történet közös élménye biztonságos teret teremt a kapcsolatteremtéshez és az empátiához.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek felismerni mások érzelmeit
- képesek lesznek a fikció segítségével mások szemszögéből nézni a dolgokat
- képesek lesznek a fiktív helyzeteket összekapcsolni személyes élményeikkel
- képesek lesznek az érzelmekről és cselekedetekről beszélgetni

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

- A „Peter Rabbit meséje” (6–7 éves korosztály) elolvasása után a gyerekek megbeszélnek, hogyan érezte magát Peter, amikor nem engedelmeskedett édesanyjának, és Mr. McGregor üldözte.
- A Charlotte’s Web (8–9 évesek) elolvasása után feltárják Wilbur magányérzetét és Charlotte együttérzését.
- A „Matilda” (9–10 évesek) elolvasása után megbeszélnek, hogy Matilda mennyire érezte magát félreértettnek, és hogy Miss Honey hogyan tanúsított empátia-érzést.

Ajánlott könyvek

- 6–7 évesek: „Peter Rabbit története” (Beatrix Potter), „A béka és a varangy barátok” (Arnold Lobel)
- 8–9 évesek: Charlotte hálója (E.B. White), Harisnyás Pippi (Astrid Lindgren)
- 10 évesek: Matilda (Roald Dahl), A száz ruha (Eleanor Estes)

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- A könyvek (vagy kiválasztott részletek) másolatai
- Papír az érzelemtérképekhez
- Rajzeszközök a szereplők érzelmeinek ábrázolásához

Tanulókat segítő kérdések

- Hogyan változtak a szereplő érzései a történet során?
- Érezted már magad valaha úgy, mint az egyik szereplő?
- Te hogyan érezted volna magad abban a helyzetben?
- Hogyan mutattak empátiát a többi szereplő?
- Mit tanít nekünk ez a történet mások megértéséről?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyerekek esetleg csak a cselekményre koncentrálnak, és nehezen ismerik fel az érzelmeket.
Tipp: A pedagógus mutasson példát az érzelmek értelmezésére azzal, hogy azt mondja: „Szerintem Péter talán fél, mert...”, hogy bemutassa a cselekedetek és az érzelmek közötti kapcsolatot.
- **Kihívás:** Ha a gyerekek egyszerű válaszokat adnak („Szomorú”),
Tipp: A pedagógus mélyebb elemzésre ösztönözhet olyan kérdésekkel, mint: „Szomorú vagy frusztrált? Mi a különbség a kettő között?” A pedagógusnak minden érzelmi értelmezést el kell fogadnia, és arra kell bátorítania a gyerekeket, hogy több szempontból is nézzék a dolgokat (pl. hogyan érezhet Mr. McGregor).

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** összpontosítson az alapvető érzelmek megnevezésére és a jelenetek eljátszására túlzott testbeszéddel, hogy megerősítse az érzelmeket.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** vezessük be a szereplői perspektívából történő naplózást, amelynek során a gyerekek a szereplő szemszögéből írnak naplóbejegyzéseket.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** ösztönözzük a vita jellegű beszélgetéseket, felvetve a kérdést, hogy a szereplők helyesen döntöttek-e, és hogyan változtathatta volna meg az eredményt az Empátia.

Reflektív kérdések

- Hogyan változtak a szereplő érzései a történet során?
- Érezted már magad valaha úgy, mint az egyik szereplő?
- Mi segített a szereplőknek abban, hogy jobban érezzék magukat, vagy jobban megértsék őket?
- Mit tehetett volna másképp egy másik szereplő, hogy empátia-érzést mutasson?
- Mit tanít nekünk ez a történet az érzelmek felismeréséről és tiszteletben tartásáról?

3.8.5 Bújj a másik bőrébe! – Empatikus nézőpontcsere

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „Think-Pair-Share” módszer ezen, az empátiára összpontosító változatában a gyerekeket arra ösztönzik, hogy mások helyébe képzeljék magukat. Először egyedül elmélkednek egy kijelölt helyzetben, majd párban megbeszélik, hogyan éreznék magukat és mire lenne szükségük, ha ők lennének abban a helyzetben. Végül megosztják partnerük gondolatait az egész osztállyal, gyakorolva ezzel mind a mások szemszögéből való gondolkodást, mind a megértésre irányuló hallgatást. Ebben a feladatban a gyerekek rövid történetekkel vagy helyzetekkel találkoznak, amelyeket lábnyomokként vagy lépcsőfokokként ábrázolnak. Minden lépés arra ösztönzi őket, hogy elképzeljék, hogyan érezhet valaki más, és milyen támogatás vagy reakció segíthetne neki.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Empátia
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Ézelmi tudatosság, érzelmszabályozás és kommunikáció
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály (ideális esetben 12–25 gyermek), párokban és kis csoportokban dolgozva	30–45 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A pedagógus bemutat egy válogatást a korosztálynak megfelelő forgatókönyvekből, amelyek olyan helyzeteket ábrázolnak, amikor valaki erős érzelmekeket élhet át (pl. kirekesztettség érzése, egy kedves tárgy elvesztése, új iskolába érkezés). Minden gyermek más-más forgatókönyvet kap, vagy mindannyian ugyanazon dolgoznak, az osztály méretétől és a rendelkezésre álló időtől függően.

1. lépés – Gondolkodás: Minden gyermek néhány percet szán arra, hogy elképzelje magát abban a helyzetben, és elgondolkodjon a következő kérdéseken:

- Hogyan érezném magam?
- Mire lenne szükségem másoktól, hogy jobban érezzem magam?

2. lépés – Páros munka: A gyerekek párokat alkotnak, és megosztják egymással gondolataikat, ügyelve arra, hogy inkább megértés céljából hallgassanak, mintsem tanácsokat vagy megoldásokat adjanak. Arra ösztönzik őket, hogy tisztázó kérdéseket tegyenek fel, például:

- „Miért éreznéd így magad?”
- „Történt már veled valami hasonló?”
- „Mit tehetne valaki, hogy segítsen neked?”

3. lépés – Megosztás: Ezután minden gyermek bemutatja az osztálynak a párja történetét és érzéseit (nem a sajátjait). Ez segít a gyermekeknek az empátia megtapasztalásában azáltal, hogy mások érzelmeit és nézőpontjait mesélik el, megerősítve ezzel azt az elképzelést, hogy bele kell helyezkedni mások helyzetébe.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: Ültesse körbe a tanulókat a szőnyegre vagy székekre úgy, hogy párokban könnyen szemkontaktust tudjanak teremteni. Hagyjanak helyet a szabad mozgásra, ha a tevékenység rövid szerepjáték-jeleneteket is tartalmaz. Szükség esetén biztosítson a közelben csendes zónákat kis csoportos megosztáshoz vagy elmélkedéshez.

Külső tér: Használjon árnyékos területet vagy zárt teret, például udvart vagy kert sarkát. A gyerekek párban ülhetnek szőnyegek vagy padokon, egymástól olyan távolságra, hogy négy szemközt beszélgethessenek, de a pedagógus látótávolságán belül maradjon. A természetes környezet elősegítheti a nyugalmat és az érzelmek megosztásába való mélyebb bevonódást.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ebben a szabadtéri vagy tantermi tevékenységben a gyerekek rövid történetekkel vagy helyzetekkel találkoznak, amelyeket lábnymok vagy lépőkövek formájában mutatnak be. Minden lépés arra ösztönzi őket, hogy elképzeljék, hogyan érezhet valaki más, és milyen támogatás vagy reakció segíthetne neki.

Empátia-támogatás: az alábbiak révén

- A kognitív perspektívaváltás ösztönzésével,
- elősegíti a mások tapasztalatai iránti kíváncsiságot,
- összekapcsolja a járást a reflektív érzelmi elköteleződéssel.

A „valaki más cipőjében járni” szimbolikus cselekedete szó szerinti jelentést nyer, és így emlékezetes horgonypontot teremt az Empátia elvont fogalmához.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- képesek lesznek a helyzeteket mások szemszögéből látni
- képesek lesznek mások érzéseinek megértésére összpontosítva hallgatni
- képesek lesznek felismerni és megnevezni az érzelmeket
- önbizalommal tudnak majd elgondolkodni azon, hogy cselekedeteik hogyan hatnak mások érzéseire
- támogatóbb és empatikusabb módon tudnak majd kommunikálni társaikkal

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

1. szituáció: Most költöztél új iskolába, és ez az első napod egy olyan osztályban, ahol senkit sem ismersz.

- Az „A” gyermek így szólhat: „Idegesnek és magányosnak érezném magam. Szeretném, ha valaki mellém ülne ebédnél.”

- A „B” gyermek meghallgatja, majd bemutatja ezt a történetet az osztálynak, mondván: „A párom azt mondta, hogy ideges lenne az új iskolában töltött első napján, és szeretné, ha valaki mellé ülne.”

2. szituáció: Nagyon izgatott voltál, hogy megmutasd a rajzodat az osztálynak, de valaki kinevette.

- A „C” gyermek így fogalmaz: „Zavarban lennék és megsértődnék. Szeretném, ha valaki valami kedveset mondana a rajzomról.”
- A „D” gyermek bemutatja az osztálynak: „A párom azt mondta, hogy zavarban lenne, ha valaki kinevetné a rajzát, és jobban érezné magát, ha egy barátja dicsérné.”

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Kinyomtatható helyzetkártyák vagy papírcetlik, amelyekre a helyzetek fel vannak írva (a korcsoportnak megfelelően)
- Papír és ceruzák (opcionális, hogy a gyerekek leírassák partnerük válaszait)
- Érzelemkerék vagy érzelmekártyák (opcionális segédeszköz a kisebb gyermekek számára)

Tanulókat segítő kérdések

- Milyen érzés volt hallani, ahogy más leírta, hogyan éreznéd magad?
- Könnyű vagy nehéz volt elképzelni, hogy más hogyan érezne ezekben a helyzetekben?
- Meglepett valami, amit a partnered mondott?
- Hogyan mutattad meg a partnerednek, hogy tényleg figyelsz rá?
- Miért gondolod, hogy fontos megpróbálni megérteni, hogy mások hogyan érzik magukat?
- Mi változna az iskolában, ha mindannyian igyekeznénk empatikusabbak lenni?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes gyermekeknek nehézséget okozhat kifejezni, hogy hogyan éreznének, különösen, ha még soha nem éltek át hasonló helyzetet.

Tipp: A pedagógus feladata, hogy finoman segítse őket olyan nyitott kérdésekkel, mint például: „Éreztél már valaha hasonló érzést, akár egy másik helyzetben is?” vagy „Mit mondanál egy barátodnak, aki így érez?”

- **Kihívás:** Egyes gyerekek túlzottan a problémamegoldásra koncentrálhatnak, ahelyett, hogy megértenék társuk érzelmeit.

Tipp: Ebben az esetben a pedagógus emlékeztetheti őket arra, hogy elsősorban az érzelmek megértéséről van szó, nem pedig a helyzet azonnali megoldásáról.

- **Kihívás:** Ha egy gyermek a megosztási szakaszban lekicsinyíti partnerének érzéseit.

Tipp: A pedagógus finoman közbeavatkozhat, és bemutatthatja, hogyan kell elismerni valaki érzelmeit: „Még ha mi nem is éreznénk ugyanúgy, fontos felismerni, hogy számára ez valós érzés.”

- **Kihívás:** Félnék vagy vonakodó gyerekek esetében a pedagógus felajánlhat egy alternatívát, például megengedheti nekik, hogy a partnerük történetét a pedagógus fülébe suttogják, aki aztán megoszthatja azt az osztállyal.

Tipp: A pedagógus hozzáállásának melegnek és bátorítónak kell lennie, és végig kifejezetten példát kell mutatnia az empátiára azáltal, hogy minden érzelmet érvényesnek ismer el, dicséri a figyelmes hallgatást, és kíváncsiságot tanúsít minden gyermek szemszögével szemben.

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Fontos, hogy a helyzetek nagyon egyszerűek legyenek, és kapcsolódjanak a mindennapi életükhöz (játék elvesztése, a hintán való sorra várás, a szülő hiánya az iskolában). Vizuális segédeszközök, például emoji-kártyák vagy képek segíthetnek nekik megnevezni az érzelmeiket. A pedagógusnak meg kell mutatnia, hogyan kell figyelmesen hallgatni, és egyszerű nyelven visszaismételni, amit a partner mondott.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** a szituációk bonyolultabb társas helyzeteket is tartalmazhatnak, például azt, hogy kizárják őket egy játékból, vagy hogy veszekednek egy baráttal. A pedagógus ösztönözheti a gyerekeket arra, hogy az érzelmeiket lehetséges okokhoz kössék, és elgondolkodjanak azon, hogyan változnak az érzelmeik, ha valaki támogatást nyújt.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** a szituációk még árnyaltabbak lehetnek, olyan témákat is magukban foglalva, mint a féltékenység, a zavar, vagy az az érzés, hogy félreértik őket. Ez a korcsoport már képes kezelni olyan szituációkat is, amelyek csoportdinamikával járnak, például azt, hogy mi történik, ha valakit a csoportban csúfolnak. A pedagógus arra ösztönözheti őket, hogy ne csak arra gondoljanak, ők hogyan éreznének, hanem arra is, hogy különböző emberek hogyan érezhetnek eltérően ugyanabban a helyzetben.

Reflektív kérdések

- Milyen érzés volt a partnered nevében beszélni?
- Mit vettél észre azzal kapcsolatban, hogy a partnered hogyan érezte magát a szituációjában?
- Könnyebb vagy nehezebb volt megérteni mások érzéseit, amikor el kellett magyaráznod azokat a csoportnak?
- Mit tehetünk az osztályunkban, hogy segítsünk egymásnak abban, hogy jobban érezzük magunkat, és jobban megértsenek minket?
- Mit gondolsz, hogyan változtathatja meg az empátia az emberek egymáshoz való viszonyulását?

3.9 AZ EMBEREK ÉS A TERMÉSZET MEGBECSÜLÉSE

3.9.1 Állomásforgó (Station Rotation)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Az Állomásforgó (Station Rotation) egy vegyes tanulási modell, amelynek során az osztályt több „állomásra” osztják fel. A diákok egy előre meghatározott ütemterv szerint haladnak egyik állomásról a másikra. Mivel sok általános iskolai pedagógus már eleve „tanulási központokra” osztja fel az osztálytermet, az Állomásforgó természetesen illeszkedik a napi rutinjukba. Lehetővé teszi a pedagógusok számára, hogy célzott támogatást nyújtsanak kis csoportoknak, miközben az osztály többi tagja értelmes, saját tempójában végzett munkát végez.

Tantárgyakon átívelően alkalmazható – különösen a több témát felölelő oktatásban és a multidiszciplináris STEAM-oktatásban, ahol egy témát (pl. víz, élelmiszer, energia, biológiai sokféleség, a közösség jóléte) a természettudományok, a társadalomtudományok és a nyelvtan keretében vizsgálják.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kapcsolódás és kötődés

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály (kis csoportokban)	40–60 perc (állomásonként 5–10 perc + összefoglalás)

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Az állomások előkészítése (pedagógus):** A pedagógus több állomást tervez, pl. 4–6 állomást, amelyek mindegyike a téma olyan aspektusait tárgyalja, amelyekről a pedagógus szeretné, ha a diákok többet tudnának. Az állomásokat úgy rendezi el, hogy a kis csoportok egy ütemterv szerint rotáljanak közöttük. Minden állomás tartalmaz egy világos feladatleírást, anyagokat és egy útmutatást.
 - Válasszon témát a jelenlegi tananyagból (pl. víz, hulladék, élelmiszer-rendszerek, iskolai kert, helyi biodiverzitás, energiafelhasználás, a közösség jóléte).
 - Tervezzen meg 4–6 állomást, amelyek ötvözik a gyakorlati tevékenységeket és a beszélgetést.
 - Minden állomás tartalmazzon:
 - egy világos feladatleírást (rövid és szemléletes),
 - azonnal használható anyagokat,
 - egy gyors eredményt (1–3 mondat, vázlat, kártyasorba rendezés eredménye, terv).

2. Mutassa be a témát (2–3 perc)

3. Magyarázza el a rotációs szabályokat (1–2 perc)

- A csoportok különböző állomásokon kezdenek.
- Amikor megszólal az időzítő, forgassanak az óramutató járásával megegyező irányban (vagy szám szerinti sorrendben).
- Szerepek: előadó, jegyzetelő, segítő, időmérő (a szerepeket állomásonként cseréljék).
- A tiszteletteljes beszéd és figyelmes hallgatás a készség része.

Utasítások a diákoknak: „Olyan állomásokon fogunk végig menni, amelyek azt vizsgálják, hogyan függenek egymástól és támogatják egymást az emberek és a természet. Minden állomáson egy rövid feladatot fogtok elvégezni – megfigyelés, beszélgetés, tervezés vagy reflexió –, majd továbbmentek.

4. A körbejárás vezetése (állomásonként 5–10 perc): Példa az állomások elemeire:

- Fizikai állomás megfigyelési kártyákkal (pl. „Vizsgáljátok meg az iskolai kertet: Ki használja a terményét? Mi segít a növényeknek virágozni?”), valamint egy gyors vázlat vagy jegyzet.
- Beszélgetési állomás, ahol a diákok kérdőkártyák segítségével interjút készítenek egymással arról, hogy családjuk hogyan használja a helyi természeti erőforrásokat, és mit jelent az emberek és a hely gondozása.
- Gazdálkodási tervező állomás, ahol a diákok egy kis cselekvési tervet készíthetnek (pl. táblák, mini-fogadalmak, inkluzív gondoskodási ötletek).
- Reflexiós állomás, ahol a diákok rögzítik, mit tanultak a kölcsönös függőségről, és elkötelezik magukat egy kis lépés mellett.
- Befogadási ellenőrző állomás, ahol felmérik, hogy ötleteik figyelembe vették-e a különböző emberek (pl. a helyi közösség lakói) igényeit.

A tevékenység lebonyolítása – mi történik az egyes körökben:

A csoportok különböző állomásokon kezdenek. Minden állomáson:

- Elolvassák a feladatot, elvégzik a feladatot (megfigyelnek, megbeszélnek, prototípust készítenek, digitális kérdésekre válaszolnak).
- Rövid észrevételt rögzítenek vagy benyújtanak.
- Egy moderátor vagy egy csoporttárs gyors ellenőrzése biztosítja az inkluzivitást („Kire gondoltunk? Ki hiányozhat?”).
- A kijelölt idő letelte után egy jelzés jelzi a rotációt.

5. Záró összefoglalás (8–12 perc): Az összes rotáció befejezése után az osztály újra összeül. A pedagógus összefoglalást vezet: csoportosítja az ismétlődő témákat, kiemeli a kiegyensúlyozott ötleteket, és irányítja egy vagy két közös cselekvés kiválasztását. A diákok megosztják, melyik állomás hatott rájuk a leginkább, és véglegesítik személyes vagy csoportos elkötelezettségeiket. Ez megerősíti a kölcsönös függőség megértését, és a tanulókat a felelősségvállalás felé tereli.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/Szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: az állomások a terem körül helyezkednek el, egyértelmű jároutakkal; egy „pedagógusi segítőasztal”; mindenki számára látható vizuális rotációs táblázat és időzítő.

Szabadtéri: az állomások biztonságos, egyértelműen kijelölt zónákban vannak elhelyezve (kert, udvar, árnyékos sarok). Az íródeszkák segítenek a kültéri írásban/rajzolásban.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Az állomásváltás egy tudatosan felépített, csapatmunkán alapuló aktív tanulási módszer, amelynek során minden állomás egy adott gondolkodási rutin ismételt gyakorlását jelenti. Fokozza a részvételt és a differenciálást azáltal, hogy ötvözi a pedagógusi irányítású oktatást, az együttműködésen alapuló projekteket és az önálló digitális munkát, lehetővé téve a személyre szabott, rugalmasságot biztosító tanulást.

Ez a tevékenység egyaránt fejleszti a kapcsolódást és a kötődést, mert:

1. Kapcsolódás és kötődés fejlesztése

- Erősebb pedagógus-diák kapcsolatok: a kis, pedagógus által vezetett állomások (4–8 diák) lehetővé teszik a személyre szabott figyelmet és a közvetlen párbeszédet, így a diákok úgy érzik, hogy figyelnek rájuk és ismerik őket.
- Kölcsönös függőség: minden állomáson a diákoknak szemtől szembe kell együtt dolgozniuk a problémamegoldáson, ami természetesen bizalmat és szorosabb barátságokat épít ki.
- A tartozás érzése: mivel mindenkinek részt kell vennie a kis csoportos környezetben, a diákok gyorsan rájönnek, hogy hozzájárulásuk elengedhetetlen a csapat sikeréhez.

2. Az „emberek megbecsülésének” képességének fejlesztése

- A különböző erősségek elismerése: A sokoldalú képességekkel rendelkező csoportokban a diákok megtanulják felismerni, tisztelni és támaszkodni társaik egyedi képességeire, amelyeket a projektbe hoznak.
- Mások megértésének gyakorlása: amikor a pedagógus egy másik állomás vezetésével van elfoglalva, a diákoknak türelmesen kell segíteniük, tanítaniuk és támogatniuk egymást a feladatok elvégzésében
- Aktív hallgatás: a közös munkához szükséges, hogy felváltva beszéljenek, kompromisszumot kössenek, és biztosítsák, hogy mindenki ötleteit méltányosan meghallgassák.

Röviden: azáltal, hogy a pedagógusközpontú előadási térből egy decentralizált, diákközpontú közösségbe lépünk át, a munkaállomások közötti váltakozás természetesen beépíti az empátiát, a csapatmunkát és a kölcsönös tiszteletet a napi rutinba.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- megérteni, hogy az emberek összekapcsolódnak egymással és hatással vannak egymásra
- tisztelettel kommunikálni és törődni a különböző emberek igényeivel
- kis, reális kötelezettségvállalásokon (egyéni vagy csoportosan) keresztül gyakorolják a felelősségvállalást.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Válasszon ki 4–6 állomást. Minden állomás egy-egy, a tananyaghoz kapcsolódó mini tanulási feladat. Az alábbiakban néhány példa található az „Értékállomásokra” (alkalmazza a saját témájához).

- 1. állomás: Megfigyelés és feltérképezés: A diákok megvizsgálják egy közös kültéri teret vagy osztálytermi erőforrást, feljegyzik, kik részesülnek belőle, és milyen környezeti feltételek tartják fenn, majd feltérképezik ezeket az összefüggéseket.
- 2. állomás: Osztálytársi interjú: Kérdőkérdések segítségével a diákok megkérdezik osztálytársaikat, hogy családjaik hogyan használják a helyi erőforrásokat, és mit jelentene ezeknek az erőforrásoknak a gondozása különböző helyzetben lévő emberek számára.
- 3. állomás: Cselekvési terv kidolgozása: Kis csoportokban a diákok inkluzív gondnoksági ötleteket dolgoznak ki (pl. közös újrahasznosító sarok, több felhasználós kertterv), amelyek kifejezetten megfogalmazzák az emberek és a természet számára jelentkező előnyöket, és feljegyzik a lehetséges kihívásokat.
- 4. állomás: Befogadási ellenőrzés: A diákok egy ellenőrzőlista segítségével értékelik az ötletvázlatokat: „Kik hangja szerepel benne?” „Milyen környezeti hatásokkal foglalkozik?” – majd javasolnak egy apró módosítást az egyensúly javítása érdekében.
- 5. állomás: Reflektálás és elköteleződés: A diákok egyedül vagy párban írásban vagy digitálisan reflektálnak az elsajátított ismeretekre, és rögzítik a következő személyes lépésüket (fogadalom vagy mini-terv).

Általános tantervi kapcsolódási példák:

- **Természettudomány:** A diákok különböző állomások között váltakoznak, például egy gyakorlati kísérleti asztalnál (pl. tárgyak anyag szerinti válogatása vagy a mágnesesség vizsgálata), egy megfigyelési és rajzolási központban (pl. levelek vagy rovarok rajzolása), egy táblagépeken futó videó vagy interaktív szimuláció mellett, valamint egy pedagógus által vezetett beszélgetési állomáson.
- **Matematika:** A tanulók különböző állomások között váltakoznak: manipulációs eszközökkel játszható matematikai játékok, munkalap- vagy rejtvényállomás, azonnali visszajelzést adó, táblagépen futó gyakorlóalkalmazás, valamint egy pedagógusi állomás, ahol kis csoportokban segítséget kapnak a bonyolultabb fogalmak megértéséhez.
- **Nyelv és irodalom:** A gyerekek felváltva látogatják az olvasósarkot, az írásállomást, a hanganyag-hallgatási központot (történetek vagy fonetikai játékok táblagépeken), valamint a pedagógus által vezetett olvasási csoportot, amely a szövegfejtésre vagy a szövegértésre összpontosít.
- **Történelem/társadalomismeret:** Az állomások olyan tevékenységeket tartalmaznak, mint a „régén és ma” képek rendezése, idővonalak készítése osztálytársakkal, interaktív digitális térkép vagy történet felfedezése, valamint a közösségi segítőkkel vagy múltbeli eseményekkel kapcsolatos beszélgetés a pedagógussal.
- **Környezettan/földrajz:** A diákok az állomások között váltakozva „térképészeti készségeket” fejlesztő játékot játszanak, domborzati modelleket építenek, rövid videót néznek az időjárásról vagy az élőhelyekről, és a pedagógussal beszélgetnek a helyi helyszínekről és azok gondozásáról.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Állomáscímkék/táblák
- Váltakozási ütemterv/táblázat (vizuális órarend)
- Időzítő/óra/stopper
- Feladat-/utasításkártyák az egyes állomásokhoz
- Az állomásokhoz szükséges nyomtatott anyagok (munkalapok, forgatókönyv-kártyák, manipulációs eszközök, író táblák)
- Papír, ceruzák, filctollak, öntapadós cetlik
- Külső helyszínen opcionális: pedagógusi eszköz + hotspot
- Csoportfeladatok és nyomkövetési lapok (papíron vagy digitálisan)
- Formáló értékelési eszközök (gyors kvizek, záró feladatlapok, önellenőrzési útmutatók)
- A pedagógus kis csoportok vezetésére szolgáló területe (ülőhelyek, útmutatók/feladatok)
- Kijelzőfelület (tábla/flip-chart) az utasításokkal vagy az elért eredményekkel
- Tárolódobozok/tárolók + tisztító törülközők/fertőtlenítő

Tanulókat segítő kérdések

- Kik azok az emberek, akik kapcsolódnak ehhez a helyzethez? Kinek hasznos ez? Kiket érinthet ez?
- Kinek nem volt még alkalma megszólalni – hogyan vonjátok be most őket?
- Figyelmesen hallgatnak, mielőtt elmondják az ötletüket?
- A csoportod minden tagja részt vesz-e – mit tehetsz most azonnal, hogy valakit bevonj?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok versenytásként rohannak át az állomásokon.
Tipp: Minden állomáson alkalmazzon kötelező záróellenőrzést: csak akkor lépjete tovább, ha a jegyzőkönyvvezető mind a hármat megjelölte.
- **Kihívás:** A diákok csak az emberekre, vagy csak a természetre koncentrálnak, anélkül, hogy összekapcsolnák a kettőt.
Tipp: Helyezzen el mondatkezdőket minden állomáson, és kezdés előtt mondjon el hangosan egy példát.
- **Kihívás:** Egy diák dominál; a többiek nem vesznek részt a feladatban.
Tipp: Ossza ki a szerepeket rotációs alapon, és követelje meg, hogy „mindenki mondjon el egy ötletet”, mielőtt a csoport benyújtana a választ.
- **Kihívás:** A diákok irreális cselekvéseket javasolnak.
Tipp: Vezessen be egy „Megvalósítható ezen a héten?” szűrőt, és adjon meg egy listát apró lépésekből álló cselekvésekről.
- **Kihívás:** Zavar a várakozásokkal/utasításokkal kapcsolatban
Tipp: Az utasításokat minden állomáson nagyon világossá, vizuálissá és következetessé kell tenni (használgon ikonokat, lépésről lépésre bemutató kártyákat vagy rövid, képi „hogyan kell” poszttereket). A program elindítása előtt mutasson be egy körforgást az egész osztálynak. Használjon egyszerű ellenőrzőlistákat vagy „Kész vagyok” kártyákat, hogy a diákok maguk is nyomon követhessék a haladásukat.

- **Kihívás:** Káosz vagy lassú átmenetek
Tipp: Határozzon meg és gyakoroljon be egy kiszámítható jelet (csengő, visszaszámlálás, kézjel) az átálláshoz. Helyezzen ki jól látható rotációs táblázatot/ideőtűt, hogy a diákok tudják, mikor és hová kell menniük. Építsen be egy rövid „puffer” átmeneti időt, és először kis csoportokban gyakorolja be az átmeneteket.
- **Kihívás:** Zaj és a feladattól eltérő viselkedés
Tipp: Határozzon meg és gyakoroljon zajszint-normákat (használgjon vizuális zajmérőket vagy színes jelzőkártyákat). Tanítsa meg és gyakorolja, hogyan néz ki és hangzik a jó együttműködés. A feladatra koncentráló viselkedés pozitív megerősítése (dicséret, osztálypontok) segít megerősíteni az elvárásokat.
- **Kihívás:** A pedagógus időbeli nyomása a több állomás felügyelete miatt
Tipp: Használjon gyors formáló értékeléseket (fel/le mutató hüvelykujj, válaszok mini táblán), és szisztematikusan ossza el a figyelmét (pl. rövid, 1 perces állapotfelmérés csoportonként). Képezzen ki diák segítőket vagy társ-segítőket az egyszerű állomás-feladatok kezelésére.
- **Kihívás:** Erőforrás-korlátok
Tipp: Használja fel újra az anyagokat a különböző gyakorlati szakaszok során, bízsa a diákokra bizonyos anyagok előkészítését vagy kezelését (pl. a címkézett dobozokban lévő, rotációs rendszerben használt manipulációs eszközök), és tervezzen olyan állomásokat, amelyek kevés előkészítést igényelnek, és inkább a beszélgetésre vagy az elmélkedésre épülnek, mint a fogyóeszközökre.
- **Kihívás:** A motiváció csökkenése az ismétlődő ciklusok során
Tipp: Frissítse rendszeresen az állomások feladatait, építsen be mozgást, választási lehetőségeket vagy játékos elemeket (pl. „rejtélyes küldetés” egy állomáson). Változtassa a módszereket – egyes állomások lehetnek gyakorlati jellegűek, mások verbálisak, megint mások digitálisak.
- **Kihívás:** A tanulás nyomon követése és az utólagos feldolgozás
Tipp: Használjon egyszerű nyomonkövetési lapokat vagy matricákat, hogy feljegyezhessek, ki mit végzett el, és hogy megjegyezzük az észrevételeket. Gyűjtsünk be minden tanulótól egy rövid alkotást (fotó, rövid reflexió, záró feladat), hogy az alapján megtervezhessük a következő lépéseket.

Ismertesse a struktúrát a tanulókkal egy „rotációs térkép” segítségével, amelyre hivatkozhatnak, és a végén tartson rövid értékelést, hogy a tanulók elgondolkodhassanak azon, mit csináltak és miért volt az fontos – megerősítve ezzel az emberek és a természet megbecsülésének megértését, vagy bármilyen más célzott készséget.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulók igényeinek megfelelően három nehézségi szintre szabhatják az állomásváltást, úgy, hogy a vezető útmutatást, a feladatok összetettségét és a visszajelzéseket módosítják, miközben a felépítés alapvető elemeit (több állomás, célzott kiscsoportos támogatás és saját tempóban végzett munka) változatlanul hagyják.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):**
 - kevesebb állomás (3–4), nagyon konkrét feladatok (megfigyelés/osztályozás/rajzolás).
 - képes segédletek + mondatkezdők.
 - pedagógus által irányított tevékenységek;

- előre megírt együttműködés;
- irányított reflexió.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):**
 - adjuk hozzá a kompromisszumok mérlegelését („Ha X-et csinálunk, mi történhet Y-nal?”).
 - az inkluzivitás ellenőrzésének megerősítése („Ki hiányzik?”).
 - adaptív/elágazó visszajelzés;
 - kis csoportos beszélgetés coachinggal;
 - csoport által tervezett rövid beavatkozások; alapvető önértékelés.
 - az ötlet egy javítását követelje meg a visszajelzés után.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):**
 - magas fokú tanulói felelősségvállalás;
 - gazdag visszacsatolási ciklusok (műszerfalak, célkitűzés, társak általi értékelés);
 - tanulók által vezetett együttműködés és több lépésből álló tevékenységek;
 - metakognitív reflexió és kiigazítás.

Reflektív kérdések

Az emberek és a természet megbecsülése

- Mit vettél észre ma azzal kapcsolatban, hogy az embereknek és a természetnek gondoskodásra van szükségük?
- Mi újat tanultál ma arról, hogy miért fontosak az emberek vagy a természet?
- Melyik állomás segített leginkább megérteni, hogy miért fontos másokat vagy a környezetet értékelni, és miért?
- Meglepett valami azzal kapcsolatban, hogy cselekedeteink hogyan hatnak az emberekre vagy a természetre?

Kapcsolatok, kötődés

- Hogyan működött együtt a csoportoddal, hogy kifejezzétek a tiszteletet, vagy segítsétek egymást?
- Hallgattál-e valakinek az ötletére, ami megváltoztatta a gondolkodásmódodat? Meséld nekünk erről!
- Ki segített a csoportodban abban, hogy jobban megérts valamit? Mit tett?
- Mit tehetne a csoportod legközelebb, hogy mindenki részt vehessen benne, és jobban törődjetek a környezettel?

Cselekvés / Felelősség

- Mi az az egy dolog, amit te (vagy a csoportod) ma tettetek annak érdekében, hogy kifejezzétek, mennyire értékelitek az embereket vagy a természetet?
- Mit fogsz hamarosan tenni, hogy továbbra is gondoskodj róluk – az iskolában vagy otthon?
- Ha osztályként ígéretet tehetnétek az emberek és a természet megbecsülésére, mi lenne az?

Önértékelés (lehet egyszerű ellenőrzőlista vagy emoji-skála)

- Tiszteletet tanúsítottam mások iránt: 😊 / 😐 / 😞
- Segítettem gondoskodni a természetről: 😊 / 😐 / 😞
- Figyeltem a csapattársaimra: 😊 / 😐 / 😞

- El tudom magyarázni, hogy a cselekedeteim miért fontosak az emberek vagy a természet számára. (Igen / Még nem)

Társak visszajelzése (páros munka/megosztás)

- Mondj el a partnerednek valamit, amit ma jól csinált az emberek és a természet megbecsülésével kapcsolatban.
- Javasolj egy apró dolgot, amit a partnered legközelebb megpróbálhatna, hogy még nagyobb törődést mutasson.

Segítő kérdések a pedagógus számára

- Milyen összefüggéseket láttok a között, ahogyan egymással bántunk, és ahogyan a környezettel bántunk?
- Mi tenné a következő tevékenységünket még jobbá a törődés kifejezésében?

3.9.2 A hógolyó-módszer a gyakorlatban (Snowball technique)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A hógolyó-technika egy strukturált, kumulatív, egymástól tanuló tevékenység, amely lépésről lépésre építi fel a megértést és a konszenzust: az egyének először egyedül generálnak ötleteket, majd egyre nagyobb csapatokban egyesítik azokat, végül pedig az összevont gondolatokat az egész osztály elé tárják. Minden szakasz a korábbi hozzájárulásokat „összegyűrja”, mint egy hógolyót, és párbeszéd útján finomítja és bővíti azokat. Ösztönzi az együttműködést, az aktív hallgatást, a részvételt, mások ötleteinek értékelését és a Kritikai gondolkodást, így hatékony eszközzé válik komplex ötletek feltárásához.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kapcsolódás és kötődés

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves	Az egész osztály (egyéni → párban → 4 fős csoportokban → az egész osztály)	30–45 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. lépés – A pedagógus előkészít egy „feladatot”: A pedagógus előkészít egy központi, nyitott végű feladatot, amely bármely tanóra bármely témájához kapcsolódik. Az osztályteret (fizikai vagy virtuális) úgy rendezik be, hogy a diákok először egyéni, majd egyre nagyobb csoportokban (párok → kis csoportok → az egész osztály) dolgozhassanak. Minden diáknak/csoportnak adjon egy válaszlapot vagy digitális diát, amelyen feljegyezhetik és „összegyűjthetik” az ötleteiket.

Utasítások a diákoknak: „Ma a Hógolyó módszer segítségével fogjuk felfedezni, hogyan tudjuk egyaránt értékelni az embereket és a természetet. Először egyedül gondolkodtok, és leírtok az ötleteiteket. Ezután párokat alkotva megosztjátok és összevonjátok az ötleteiteket, és ezt folytatjátok – úgy, mintha hógolyót görgetnétek –, amíg az egész osztálynak nem lesz egy gazdagabb ötletkészlete. Minden szakaszban figyeljetek arra, hogy ötleteitek hogyan kapcsolják össze az embereket és a bolygót, és legyetek készen arra, hogy elmagyarázzátok, miért fejezi ki javaslatotok a tiszteletet és a törődést mindkettő iránt.”

A feladat lebonyolítása – lépésről lépésre az egyes szakaszokban:

2. lépés – Egyéni ötletelés (2–3 perc): Minden tanuló magában válaszol a feladatra. A tanulók írhatnak vagy rajzolhatnak.

3. lépés – Páros összevonás (4–5 perc): A diákok párban dolgoznak. Megosztják egymással az egyéni ötleteiket, és azokat egy jobb válaszbba egyesítik. Az összevont ötletet feljegyzik egy páros lapra. Az alapszabály az, hogy mindig figyeljünk, és megértsük, mit mond és gondol a másik.

4. lépés – Kis csoportos összefoglalás (5–7 perc): Két páros összeáll, és 4 fős (vagy megfelelő méretű) csoportot alkot. Minden páros megosztja a választát, majd a csoport megvitatja az ötleteket, és kidolgoz egy közös ötletet.

5. lépés – Osztályszintű összefoglalás (8–12 perc): Minden csoport bemutatja az összefoglalt ötletét. A pedagógus segít elkészíteni egy közös térképet a táblára. Az osztály azonosítja a közös témákat, kiemeli a kiegyensúlyozott ötleteket, és kiválaszt 1–2 olyan cselekvést, amelyet osztályként megpróbálnak végrehajtani.

Opcionális kiegészítés – Elkötelezettség/cselekvési terv (3–5 perc): A diákok kiválasztanak egy apró cselekvést, és írásban megfogadják:

„Meg fogom tenni..., mert ez segít az embereknek azzal, hogy..., és segít a természetnek azzal, hogy...”.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Beltéri: A diákok egyénileg kezdenek az asztaloknál, majd párokat, végül 4 fős csoportokat alkotnak. Az egész osztály részvételével történő megosztás körben/szőnyegen történik, ahol látható a tábla az ötletek feltérképezéséhez.

Szabadtéri (opcionális): A diákok elvégezhetik az egyéni és a páros feladatokat a szabadban (íródeszkákkal), majd visszatérhetnek a terembe a csoportos összefoglaláshoz és az egész osztályt érintő összegzéshez.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ahogy az ötletek „hógolyóként” gyarapodnak, a diákok párbeszéd révén finomítják gondolkodásukat, és megtanulják, hogyan hoznak a közösségek olyan közös döntéseket, amelyek tiszteletben tartják az embereket. Ez a tevékenység fejleszti az „Az emberek és a természet megbecsülése” készséget, mert a felépítés ismétlődően megköveteli a diákoktól, hogy:

- Egy másik perspektívával való találkozás újraértékelésre és gazdagodásra ösztönöz; az indokok megfogalmazása megerősíti a kettős érték megértését, és elindítja a közös értékek társadalmi megtárgyalását.
- Alacsony kockázatú szocializációt biztosít. A 6 évesek számára ijesztő lehet bekapcsolódni egy osztályszintű vitába, ami ahhoz vezethet, hogy elszigeteltnek érzik magukat, ha túl félénkek ahhoz, hogy megszólaljanak. A hógolyó-módszer biztonságos, kockázatmentes tanulási környezetet teremt (nem kell azonnal válaszolni, és nem kell mindenki előtt beszélni), amelyben minden gyermek úgy érzi, hogy legalább egy társ látja és hallja őt, ami megalapozza a kapcsolatot.
- Ösztönzi a mélyebb együttműködést, a különböző nézőpontok elismerését és a fenntartható, méltányos megoldások körüli konszenzusépítést – megerősítve ezzel mind a fogalmi, mind az eljárási dimenziókat.
- Az ötletek nyilvános megosztása és a közöttük lévő hálózat láthatóvá tétele rávilágít a kölcsönös összefüggésekre szélesebb léptékben, kollektív felelősségérzetet épít, és példát mutat arra, hogyan tisztelhetik a közösségi szintű döntések a közösség tagjait.
- A csoport fejlődésének érdekében a tanulóknak meg kell hallgatniuk egymást. Ez természetes módon arra tanítja a 6–10 éveseket, hogy abbahagyják a beszédet, és a társaikra összpontosítsanak.

- Mindenki a saját ötletével kezd, majd párokban egyesítik ezeket az ötleteket; így minden egyes gyermek kezdeti gondolatai részévé válnak a végső, szélesebb körű megbeszélésnek. Megtanulják, hogy mindenki hozzájárulása elengedhetetlen építőelem.
- Megtanítja a mások véleménye, ötletei és értékei iránti tiszteletet, valamint azt, hogy együtt többet érünk el, mint egyedül.
- A különbségek tisztelete és kezelése: ahogy a „hógolyó” egyre nagyobb lesz, a tanulók szükségszerűen találkoznak majd a sajátjuktól eltérő ötletekkel. Mivel a cél a szintézis, nem pedig a vita, a gyerekek megtanulják, hogyan értékeljék a más nézőpontot, és hogyan illesszék azt a sajátjuk mellé, ahelyett, hogy egyszerűen elutasítanák.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- megérteni, hogy az emberek összekapcsolódnak és hatással vannak egymásra
- felismerni, hogy mások nézetei és ötletei értékesek, még akkor is, ha eltérnek a sajátjuktól
- tisztelettel hallgatni, értékelni mások hozzájárulásait, és közösen kidolgozni ötleteket
- felelősséget vállalni személyes vagy osztályszintű elkötelezettség formájában
- képesek lesznek kompromisszumokat kötni a közös álláspont elérése érdekében.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Használja a hógolyó-módszert egy óra, mese, kísérlet, helyszíni megfigyelés vagy egy valós témáról szóló beszélgetés után.

Általános tantervi kapcsolódási példák:

- **Természettudomány:** A tanulók először lerajzolnak vagy leírnak egy dolgot, amit az állatokról vagy növényekről tudnak, majd párokban és kis csoportokban összevetik ötleteiket, és elkészítenek egy osztálytáblázatot, amely bemutatja, hogyan nőnek, változnak vagy milyen gondozásra szorulnak az élőlények.
- **Matematika:** A tanulók egyenként megoldanak egy egyszerű matematikai feladatot (például megmutatják, hogyan lehet 10-et alkotni), majd párokban és kis csoportokban megosztják stratégiáikat, végül a táblán összehasonlítják az összes megközelítést, hogy felfedezzék a különböző gondolkodásmódokat.
- **Nyelv és irodalom:** A gyerekek önállóan ötletelnek egy szereplő vagy helyszín leírására szolgáló szavakról, majd egyre nagyobb csoportokban egyesítik a listákat, hogy gazdag, részletes szókincset hozzanak létre egy csoportos történet megírásához.
- **Történelem/Társadalomismeret:** A tanulók először lerajzolnak vagy leírnak egy szabályt, amelyet igazságosnak tartanak, majd csapatokban egyesítik az ötleteket, hogy elkészítsék az „Osztálytermi Jogok Nyilatkozatát”, megvitatva az igazságosságot és az együttműködést.
- **Környezettan/földrajz:** Minden tanuló megoszt egy módszert, amellyel segíthet a bolygón (pl. újrahasznosítás, víztakarékosság), majd csoportokban továbbfejlesztik az ötleteket, hogy elkészítsék az osztály környezetvédelmi akcióit bemutató posztert az iskola vagy a közösség számára.

Példák a környezetismeret/a természet értékelése témához:

Javaslatok központi kérdésekhez:

- Vízprobléma: „Hogyan használhatjuk a vizet gazdaságosan az iskolában, miközben védjük a természetet is?”
- Hulladékprobléma: „Mit változtathatunk meg az osztályunkban, hogy kevesebb hulladék keletkezzen, és mindenki részt vehessen benne?”
- Biodiverzitás: „Hogyan gondozhatjuk az iskolaudvart úgy, hogy az a diákoknak és a rovaroknak/növényeknek egyaránt hasznára váljon?”
- Közösségi terek: „Hogyan tarthatjuk a közös tereket barátságosnak az emberek számára és egészségesnek a természet számára?” vagy „Hogyan hozhatunk létre egy közösségi kertet, amely egyaránt táplálja a környezetet és az azt használó embereket?”

A forgatókönyvek gyakorlati megvalósítása:

- **1. szakasz (Egyéni):** Egy diák kitalál egy ötletet, pl.: „Indítsunk el egy cserepolcot, hogy a családok megoszthassák az erőforrásaikat, ahelyett, hogy új dolgokat vásárolnának”, rámutatva, hogy ez csökkenti a hulladékot és támogatja a közösségi elkötelezettséget.
- **2. szakasz (párok):** Két diák ötvözi az ötleteit: „Hozzunk létre egy közös szerszámkölcsönzőt, és szervezzünk havi „kertápolási” napokat, ahol önkéntesek tanítják a többieket – ez anyagot takarít meg és közösségi kapcsolatokat épít.”
- **3. szakasz (Kis csoport):** A csoportok több páros ötletet integrálnak egy szélesebb körű kezdeményezésbe: „Indítsunk egy »Zöld és Jó« kampányt, amelynek keretében a diákok használható tárgyakat gyűjtenek, azokat méltányosan osztják szét, és olyan őshonos fajokat ültetnek, amelyek ökológiai előnyökkel járnak és közösségi tereket teremtenek.”
- **4. szakasz (az egész osztály):** Az osztály kiválaszt egy cselekvést (pl. egy iskolaszintű magcsere-rendezvényt), és felvázolja, hogyan értékeli az embereket (hozzáférhetőség, részvétel) és a természetet (őshonos növények ültetése, újrahasznosítás).

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Minimális kezdőcsomag

- Öntapadós cetlik vagy indexkártyák + tollak
- Kezdő kérdés
- Nagy papírlap az összefoglaláshoz
- Időzítő
- Egyszerű reflexiós lap

Egyéni ötletelés

- Kis papírok/kártyák vagy post-it cetlik
- Tollak/ceruzák
- Feladatlap (válaszolando kérdés vagy téma)

Páros/csoportos összevonási szakaszok

- Nagyobb papír (A3/táblapapír) vagy közös felület az ötletek összevonásához
- Színes filctollak a csoportosításhoz/összekapcsoláshoz
- Ragasztó (szalag/matricák) vagy eszközök a korábbi jegyzetek „összegöngyöléséhez”

- Összevonási sablonok (pl. „Összevont ötletek” lap)

Osztályszintű összefoglalás

- Poszterpapír vagy digitális együttműködési tábla (Jamboard/Miro/stb.) (opcionális)
- Kijelzőfelület (fal, tábla) a kialakuló „hógolyó” számára
- Szavazó pontok/matricák vagy kiemelő eszközök a kulcsfontosságú témák kiemeléséhez

Moderálás és ütemterv

- Időzítő/stopper (minden szakaszhoz)
- Utasítások/fázisjelző kártyák
- A szabályok emlékeztetője (pl. tiszteletteljes figyelem, mások gondolataira építés)

Reflexió és visszajelzés

- Gyors reflexiót segítő kártyák vagy papírcetlik
- Társak által írt visszajelzések

Tanulókat segítő kérdések

1. szakasz: egyéni munka

- Mi az a legjobb ötlet, ami most azonnal eszedbe jut?
- Ha csak egy dolgot választhatnál, amit lerajzolnál vagy leírnál, mi lenne az?

2. szakasz: párban

- Ki szeretné elsőként megmutatni a hópehelyét? Döntsétek el, ki lesz az A és ki a B partner.
- Miben hasonlít egymásra a két ötlet? Miben különböznek egymástól?
- Össze tudjátok-e keverni a két ötletet, hogy egy új, nagyobb ötletet alkossatok?
- Ha csak egy ötletet választhatnátok, amit megosztanátok a következő csoporttal, melyiken egyeztek meg mindketten?

3. szakasz: négyes csoportokban

- Párok, felváltva mutassátok be a legjobb ötleteket az új párnak. Ki lesz a bátor szószóló a párosotokból?
- Volt olyan páros, amely pontosan ugyanazt az ötletet hozta a csoport elé?
- Mi volt a legmeglepőbb dolog, amit az imént hallottatok a másik párostól?
- Most, hogy négy agy dolgozik együtt, melyik a két legjobb ötlet, amit meg akartok tartani?

4. szakasz: Az egész osztály

- Melyik csoport szeretné megosztani azt az ötletet, amelyben a csoport minden tagja egyetértett?
- Változtatott-e ma valaki a véleményén, mert egy barátjától hallott egy remek ötletet?
- Nézzétek meg ezeket az ötleteket a táblán! Hogyan tette az együttműködés az ötleteinket jobbá, mint amikor még csak egyedülálló hópehelyek voltunk?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok nem értik a folyamatot
Tip: Magyarázza el a folyamatot egy számukra érthető fizikai metaforával. „Jelenleg mindannyian egy-egy csendes hópehely vagytok. De hamarosan összegyűrjük az ötleteinket, hogy egy hatalmas hóembert készítsünk belőlük!”
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz az első ötlet kitalálása.
Tip: Adjon nekik csak kevés időt (1–2 percet), és kérjen tőlük valami nagyon konkrét és egyszerű dolgot. Kérje meg őket, hogy írjanak le egy szót, vagy rajzoljanak egy gyors képet, hogy legyen valami kézzelfogható, amiről beszélhetnek.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz az ötletek összeolvasztása és a megegyezés.
Tip: Követelje meg, hogy „mindenki mondjon el egy ötletet”, mielőtt kiválasztanák, mit kombinálnak. Használjon egyszerű szerepeket (beszélő/jegyzetelő).
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz, hogy meghallgassák egymást.
Tip: Kérje meg őket, hogy „térdtől térdig és szemtől szemig” üljenek. Ez a fizikai jelzés segít a kicsiknek az aktív figyelemre koncentrálni.
- **Kihívás:** A négyfős csoport túl nagy lehet a kicsiknek (különösen a 6–7 éveseknek), és előfordulhat, hogy nem tudnak a feladatra koncentrálni.
Tip: Adjon nekik egy nagyon egyértelmű feladatot, amint leülnek. Használja az előző pontban említett Tanulókat segítő kérdéseket is!
- **Kihívás:** A cselekvések túl nagyok vagy irreálisak.
Tip: Adjon hozzá egy „Megvalósítható ezen a héten?” jelölőnégyzetet, és kínáljon fel egy kis lépésekből álló menüt.
- **Kihívás:** A diákok csak megismétlik az ötleteket, anélkül, hogy továbbfejlesztnék őket.
Tip: Minden szakaszban kérjen tőlük egy továbbfejlesztést (legyen igazságosabb, vegyenek figyelembe egy hiányzó szempontot, vagy tegyék a cselekvést gyakorlatiasabbá).

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok három nehézségi szintre szabhatják a Hógolyó-technikát a Kapcsolódás és kötődés és Az emberek és a természet megbebecsülése készségek fejlesztése érdekében.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Az 1. szinten (alapszint) használjon nagyon konkrét, ismerős példákat (pl. az iskolai kert terményeinek megosztása vagy a nassolásból származó hulladék csökkentése), és tartsa egyszerűnek a folyamatot (egyen → pár → egész osztály); biztosítson erős támpontokat, mint például a pedagógusi modellezés, mondatvázak és az embereket és a természetet összekötő vizuális segédeszközök, valamint osszon ki egyértelmű szerepeket, hogy minden gyermek biztonságosan hozzájárulhasson.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** A 2. szinten mutasson be azonosulható, de tágabb keretű forgatókönyveket (pl. a játszótér takarítása a vadon élő állatok védelme mellett), hajtsa végre a teljes „hógolyó” folyamatot (egyen → pár → kis csoport → egész osztály), kérje meg a párokat, hogy nevezzék meg az emberi és környezeti előnyök közötti „hidat”, használjon kétoszlopos összevonó lapokat és Tanulókat segítő kérdéseket, és ösztönözze a csoportokat, hogy az ötleteiket inkluzívabbá tegyék.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A kiemelkedő szinten hozzon fel enyhe kompromisszumokat (pl. ösvény építése kontra növények megóvása), várja el a tanulóktól, hogy összehasonlítsák vagy megvédjék az integrált ötleteket, építsen be konkrét mini-cselekvéseket és strukturált társ-visszajelzéseket, és adjon nagyobb önállóságot a tanulóknak a megoldások kiválasztásában, finomításában és kiegyensúlyozásában, miközben reflektálnak arra, hogyan tiszteletben tartották mind az emberek igényeit, mind a természetét.

Reflektív kérdések

1. Reflexió az emberek értékeléséről:

- Hogyan változtak vagy fejlődtek az ötleteid a tevékenység során?
- Felmerültek-e új nézőpontok, miközben másokkal dolgoztál együtt?
- Hogyan kérdőjelezték meg vagy erősítették meg ezek a nézőpontok a saját ötleteidet?

2. Az együttműködésről és a csoportmunkáról:

- Hogyan segített az együttműködés másokkal az elképzeléseid finomításában?
- Milyen kihívásokkal szembesültél, amikor párban vagy csoportban dolgoztál, és hogyan sikerült azokat leküzdened?
- Milyen előnyöket látsz abban, ha bonyolult témákat másokkal megbeszélsz, szemben az egyedül való elmélkedéssel?

3. Általános

- Mit vettél észre, mi változott az ötletedben, amikor az egyéni szintről az egész osztályra terjedt ki?
- Volt olyan eset, amikor a csoportod kihagyott egy véleményt vagy feltételezést?
- Változtatott-e ma valaki a véleményén, mert egy barátjától hallott egy remek ötletet?
- Nézzétek meg ezeket az ötleteket a táblán! Hogyan tette az együttműködés az ötleteinket jobbá, mint amikor még csak különálló hópelyhek voltunk?

3.9.3 Galériaséta (Gallery Walk)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Ez egy interaktív tanulási módszer, amelynek során a diákok kis csoportokban járják végig az osztályterem különböző részein elhelyezett állomásokat (poszterek, rajzok, feladatok). Ahogy körbejárják az osztálytermet, megfigyelik társaik ötleteit, és jegyzetek, rajzok vagy szimbólumok segítségével konstruktív visszajelzést adnak. A tevékenység ösztönzi a különböző nézőpontok megbecsülését. A különböző nézőpontokkal való foglalkozás révén a gyerekek megtanulják, hogy a különböző vélemények egymás mellett létezhetnek, és hogy minden hozzájárulásnak van értéke. Ez a technika kiválóan alkalmas arra, hogy a gyerekeket kihozza az asztaluk mögül, rávegye őket a kapcsolatteremtésre és a beszélgetésre, valamint vizuális, játékos módon megtanítsa őket mások munkájának és ötleteinek értékelésére, miközben a tanulást láthatóvá, társasági élménnyé és vonzóvá teszi.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kapcsolódás és kötődés
 - Kritikai gondolkodás
 - Ézelmi szabályozás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	Az egész osztály 3–4 kis csoportra osztva	25–30 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

1. **Előkészítés (pedagógus):** Készítsen öt-hat kérdést vagy feladatot a jelenlegi tanulási témához kapcsolódóan, és írja fel mindegyiket egy-egy nagy papírlapra, illetve készítsen posztert. Ossa ki a poszttereket a kis csoportoknak, és kérje meg őket, hogy válaszoljanak a poszteren szereplő kérdésre, vagy a kérdésnek megfelelően töltsék ki, illetve rajzolják ki a posztert.
2. **Alkotás:** A diákok 3–4 fős kis csoportokban készítenek egy alkotást a pedagógus feladása alapján (pl. egy történet illusztrációja, egy rövid környezetvédelmi poszter). Akassza fel vagy helyezze el a diákok által készített poszttereket az osztályterem különböző pontjain, hogy állomásokat hozzon létre. Képeket vagy idézeteket is felhasználhat.
3. **Séta:** A diákok 3–4 fős csoportokban indulnak el. Minden állomásnál 3–5 percet töltenek el.
4. **Csoportos megbeszélés és visszajelzés:** A diákok elolvassák vagy megnézik a többi csoport munkáját, elolvassák az előző csoportok visszajelzéseit, megbeszélik azokat, és egy post-it-re írják le a gondolataikat (az életkortól és az íráskészségtől függően ez lehet rajz is, vagy képek/ikonok használata). Bármelyik diáknak lehet saját, eltérő véleménye.

Ebben a folyamatban az egymás meghallgatása és a közös vélemény kialakítása mellett fontos „polgári” készség a mások véleményének megértése, elfogadása és tiszteletben tartása.

Az is fontos, hogy a gyerekek megtanulják: lehet más véleményük, és azt biztonságosan megoszthatják.

5. **Visszatérés:** Mindenki visszatér a saját feladatához, és elolvassa a kapott visszajelzéseket.
6. **Osztályszintű megbeszélés és értékelés:** A tapasztalatok megbeszélése az értékelő kérdések alapján.

Szabályok az általános iskolában:

- A „galériában” csendesén beszélgetünk, kis csoportokban suttogva egymásnak, mint egy igazi múzeumban.
- A csoporton belül figyelünk egymás gondolataira, és megpróbáljuk megérteni, mit jelentenek.
- Minden kiállított munkát tisztelettel kezelünk.
- Nagyszerű lenne, ha közösen meg tudnánk állapodni abban, hogy mit szeretnénk visszajelzésként hagyni csoportként. De ez nem kötelező.
- A csoport minden tagjának lehet saját véleménye, amelyet a csoport többi tagjának tiszteletben kell tartania. Ezt a saját véleményét is felírjuk a poszterre visszajelzésként.
- A pedagógus jelére haladunk tovább a kijelölt irányba.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Célszerű az asztalokat a terem közepére tolni (egy nagy szigetet vagy U-alakot kialakítva), hogy a falak mentén széles, szabad „járófolyosó” jöjjön létre. A 5–6 állomást (posztert) biztonságos távolságra rögzítsük egymástól a falakra, hogy a 3–4 fős csoportok kényelmesen állhassanak körülöttük, és csendesén beszélgethessenek anélkül, hogy zavarnák a szomszédos állomáson dolgozó gyerekeket.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A módszer fejleszti a kapcsolódást és kötődést azzal, hogy a gyerekeknek fizikai teret és időt biztosít az egymással való interakcióra az órák alatt (amelyek az iskolai idő nagy részét teszik ki), nem csak a szünetekben. Nem csak a saját asztaluknál ülnek, hanem látják és érzik, hogy egy nagyobb közösség részesei.

Az emberek megbecsülése leghatékonyabban azon a szabályon keresztül épül fel, hogy a csoporton belül meg kell hallgatniuk egymást, meg kell állapodniuk egy közös üzenetben, és ugyanakkor tisztelniük kell az eltérő véleményeket. Amikor látják, hogy egy másik ötlet is jogosan szerepelhet a poszteren anélkül, hogy bárkinek ártana, megtanulják, hogy a különbözőség nem hiba, hanem érték.

A „Galéria-séta” természetes módon tanítja meg a gyerekeknek a demokratikus részvétel alapjait, ami az emberek megbecsülésének készségének nagyon fontos része, és fordítva is igaz. Mivel minden csoport vagy egyén munkája egyenlő módon van kiállítva a teremben, a gyerekek megtapasztalják az egyenlőséget. Mindenkinek joga van a saját véleményéhez, a „szavazáshoz” (post-it felragasztásához) és gondolatai kifejezéséhez. Megtanulják, hogy egy közösségben minden hang számít, a döntéseket (visszajelzéseket) közösen kell meghozni, de a kisebbségi véleménynek (eltérő véleménynek) is joga van a létezéshez és látható helyhez a rendszerben.

Egy 6–7 éves gyermek (első- vagy másodikos) számára gyakran ijesztő az egész osztály előtt beszélni, ami miatt a félénk gyerekek hallgatnak. A 3–4 tanulókból álló „vándorló” mikroközösség azonban biztonságos, alacsony kockázatú környezetet biztosít számukra. Ebben a szűk, magánjellegű térben még a legfélénkebb gyermek is bátrabban osztja meg ötleteit társai körében.

Ha a csoport elfogadja az ötletet, és közösen felteszi azt a poszterre, az önbizalmat ad nekik ahhoz, hogy később nagyobb közösségek előtt is felszólaljanak.

Összefoglalva: ez a módszer egyértelműen elsősorban az emberek megbecsülésének képességét fejleszti, de a kapcsolódást és kötődést is erősíti.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

1. Megértési szint: A technika rendszeres és tudatos alkalmazásával azt szeretnénk elérni, hogy:
 - értékesnek tekintsék osztálytársaik gondolatait.
 - a gyerekek úgy gondolkodjanak és cselekedjenek, hogy megtanulják: a sajátjuktól eltérő megközelítést nem szabad elutasítani, hanem inkább inspiráció forrásaként kell tekinteni rá.
 - megértsék, hogyan kell konstruktívan reagálni mások gondolataira és cselekedeteire anélkül, hogy megbántanák őket.
 - megértsék, hogy egy problémára (vagy egy poszter témájára) több helyes válasz, érzés vagy gondolat is létezhet
 - megértsék, hogy a véleménykülönbség természetes dolog.
2. Viselkedési szint:
 - megtanulnak türelmesen hallgatni másokra anélkül, hogy közbeszólnának.
 - mernek kiállni a saját véleményük mellett, még akkor is, ha az eltér a többségtől.
 - képesek konstruktív, bátorító és tiszteletteljes módon reagálni társaik munkájára.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

1. Matematika:

- Téma: Bonyolultabb, ígére épülő feladat megoldása, vagy egy szám (pl. 12) minél többféle módon történő ábrázolása (rajz, összeadás, szorzás vagy pálcikák segítségével).
- Galéria-séta: A sétáló csoportok megvizsgálják a többiek munkájának háttérében álló érvelést. Felírhatnak egy Post-it cetlire egy olyan megoldást, amely hiányzik az eredeti poszterről, vagy csillaggal jelölhetik meg azt a matematikai lépést, amelyet a legötletesebbnek tartanak.

2. Természettudomány:

- Téma: Egyszerű kísérlet megtervezése (pl. mi történik, ha egy babot sötétbe teszünk?) vagy egy virág, fa vagy állat életciklusának lerajzolása és összehasonlítása.
- Galéria-séta: A gyerekek megvizsgálják a többiek hipotéziseit (feltételezéseit) vagy rajzait. A post-it cetlikre felírhatnak egy „Tudtad, hogy...?” típusú érdekességet a témával kapcsolatban, vagy tudományos kérdést tehetnek fel az alkotóknak.

3. Környezetismeret:

- Téma: Fenntarthatóság és környezetvédelem. Plakátok készítése arról, hogyan takaríthatunk meg vizet, vagy mit tehetünk a hulladék mennyiségének csökkentése érdekében az iskolában.
- Galéria-séta: A diákok „ígéretet” tehetnek mások posztjaira. Ha jó ötletet látnak (pl. vízpalló használata műanyag palló helyett), pipát rajzolhatnak a post-it cetlikre, jelezve, hogy ők is elkötelezik magukat az ötlet mellett.

4. Nyelv és írás-olvasás:

- Téma: Alternatív befejezés kitalálása egy közösen elolvasott történethez, vagy a főszereplő „gondolattérképének” megrajzolása.
- Galéria-séta: A diákok elolvassák a többiek történetbefejezéseit. Visszajelzéseként leírhatják, melyik rész volt a legviccesebb vagy a legizgalmasabb, vagy javasolhatnak egy új szereplőt a történethez.

5. Vizuális kultúra:

- Téma: Egy „igazi” kiállítás egy adott technikával (pl. akvarell, kollázs) készült műalkotásokból.
- Galéria-séta: Gyerekekre szabott klasszikus művészetkritika. A szabály az, hogy ki kell választaniuk egy konkrét részletet, ami tetszik nekik. Például: „Nagyon szép kék színt kevertél az éghez!” vagy „A forma, amit oda rajzoltál, remek!”.

6. Egészség és testnevelés:

- Téma: A csoportoknak papíron meg kell tervezniük egy rövid, három állomásból álló akadálypályát vagy egy reggeli bemelegítő gyakorlatot.
- Galéria-séta: A sétáló csoportok „gondolatban” végigmennek a többiek pályáin. Írhatnak (vagy rajzolhatnak egy pálcikafigurával) egy extra kihívást vagy egy új bemelegítő gyakorlatot a post-it-re, hogy kiegészítsék azt.

7. Kísérletezés:

- Téma: Tárgy, híd vagy játék készítése újrahasznosított anyagokból (pl. papírtekercsek, dobozok). Az elkészült 3D-s prototípusokat (modelleket) maguk helyezik el az állomásokon.
- Galéria-séta: A diákok körbejárják a helyszínt, és megvizsgálják a többiek alkotásait. A visszajelzések a fejlesztésre összpontosítanak: „Szerintem a híd még erősebb lenne, ha alá tennél egy...-t”, vagy „Még szebb lenne, ha kifesztenéd a...-t”.

8. Osztályfőnöki óra:

- Téma: Érzelmek szabályozása. Minden állomáson egy-egy érzelmek neve szerepel (düh, szomorúság, öröm, félelem).
- Galéria-séta: A kis csoportoknak meg kell vitatniuk, majd fel kell írniuk vagy lerajzolniuk egy cetlire: „Mi segít megnyugodni, amikor ezt érzed?”. (Ez remek alkalom arra, hogy a különböző vélemények felszínre kerüljenek és tiszteletben tartsák őket).

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- A3-as vagy A4-es papír a rajzokhoz.
- Különböző színű Post-it (ragasztós) jegyzetlapok.
- Ceruzák, színes filctollak.
- Ragasztócsík a falra történő rögzítéshez.
- A tantárgyi tevékenységekhez szükséges speciális anyagok (pl. kinyomtatott matematikai feladatok, rövid szövegek, kísérleti eszközök).

Tanulókat segítő kérdések

- Mi volt a legérdekesebb dolog, amit ezen az állomáson találtak?
- A csoportod minden tagja elmondta már, mi jutott eszébe, amikor meglátta a poszttert?
- Van valaki, aki másképp látja ezt a kérdést, mint a többiek? Hogyan tudnánk az ő gondolatait úgy bemutatni, hogy azok jól láthatóak legyenek?
- Milyen pozitív üzenetet vagy szimbólumot hagynál hátra ezen a projekten, ami boldoggá tenné téged?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Túl sok a lökdösődés és a káosz a séta során.
Tipp: Határozzanak meg egy szigorú, egyirányú útvonalat, és vezessenek be egy közösen megegyezett csendjelzést (pl. egy kis csengő, vagy a pedagógus felemeli a kezét).
- **Kihívás:** Nő a zajszint a teremben, a kis csoportok suttogása kiabálássá válik.
Tipp: Használjon háttérzenét! Mondja el nekik a szabályt: „A múzeumban halkan beszélünk. Ha már nem halljátok a lágy zenét a saját hangotok miatt, az azt jelenti, hogy túl hangosak vagytok”.
- **Kihívás:** A gyerekek negatív, sértő vagy gúnyolódó üzeneteket hagynak egymásnak.
Tipp: Vezesse be a „Csak azt hagyd ott, amit te is szívesen kapnál” szabályt. Készítsenek előre jóváhagyott pozitív szimbólumokat (pl. szív = nagyon tetszik, csillag = szép színek).
- **Kihívás:** A csoportban egy hangosabb tanuló dominál a többiek felett, és csak az ő véleménye kerül fel a cetlire.
Tipp: Osszon ki szerepeket a csoportokon belül! Legyen valaki a „kérdőző”, akinek az a feladata, hogy továbblépés előtt megkérdezze: „Péter, te még nem szóltál hozzá, mit gondolsz erről?”.
- **Kihívás:** A diákok félnek megosztani a saját véleményüket, mert aggódnak a csoporttársaik reakciója miatt.
Tipp: Vezesse be a „saját vélemény-cédula” fogalmát (pl. a rózsaszín post-it). Mondja el nekik, hogy egy csoport igazán okos, ha rózsaszín cédulát is fel tud ragasztani, mert ez azt jelenti, hogy sokféleképpen tud gondolkodni. Dicsérje meg azokat, akik kiállnak a saját ötletük mellett.
- **Kihívás:** Amikor egy állomáshoz érnek, a diákok úgy érzik, hogy az előttük lévő csoportok már mindent leírtak, és nekik nincs új ötletük.
Tipp: Ebben az esetben engedje meg nekik, hogy ne írjanak újat, hanem keressenek ki egy olyan meglévő post-it-et, amellyel teljes mértékben egyetértenek, és rajzoljanak mellé egy csillagot vagy pipát. Ezzel egyúttal gyakorolhatják mások gondolatainak értékelését is.
- **Kihívás:** A munkák kifüggesztése túl sok időt vesz el az órából.
Tipp: Építse be a feladatba: a gyerekek keressenek egy üres helyet a teremben, és a rendelkezésre álló kék ragasztóval rögzítsék oda a saját munkájukat.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a diákok igényeinek megfelelően három nehézségi szintre állíthatják be a „Galéria-sétát”.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** (1–2. osztály): A gyerekek még alig tudnak olvasni vagy írni. Főleg a poszterekre rajzolnak. A csoportok nem írnak szöveges visszajelzést, hanem apró, előre kivágott szimbólumokat ragasztanak fel (pl. mosolygós arc, villanykörte egy okos ötlet jeléül). Külön véleményről akkor beszélünk, ha a háromfős csoport valamelyik tagja a rendelkezésre álló, előre kivágott szimbólumoktól eltérő matricát szeretne felragasztani, vagy valami mást rajzolni a poszter mellé.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** (3. osztály): A tanulók rövidebb mondatokkal fejezik ki magukat. Írhatnak egy közös, megegyezésen alapuló dicsérő mondatot (1–2 szó) a poszter mellé. A csoport képes kezelni, hogy két különböző post-it-et ragasszon az állomásra: egyet, amiben megegyeztek, és egyet, amelyen egy csapattag eltérő véleménye szerepel.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** (4. osztály): A gyerekek el tudják olvasni és megérteni a korábbi csoportok által hagyott visszajelzéseket. Képesek vitázni és érvelni a kis csoporton belül. Képesek szöveges formában kifejezni saját véleményüket (pl. „Mi másképp gondoljuk, mert...”), és kérdéseket is feltehetnek a poszter eredeti készítőinek.

Reflektív kérdések

1. Kapcsolódás és kötődés:
 - Hogyan éreztétek magatokat, amikor láttátok, hogy az egész osztály munkái együtt vannak kitéve a falon?
 - Milyen érzés volt visszatérni a saját állomásotokhoz (poszteretekhez), és látni, mennyit tettek hozzá a többiek?
 - Éreztétek-e a körbejárás során, hogy bár kis csoportokban voltatok, az egész osztály mégis együtt dolgozott, és mindenki nyoma megtalálható a falakon?
 - Úgy éreztétek, hogy egy nagy csapat tagjai vagytok?
2. Az emberek megbecsüléséről:
 - Mit tanultatok ma a társatok munkájából és véleményéből?
 - Volt olyan helyzet a kis csoportotokban, amikor valakinek más véleménye volt, és hogyan kezeltétek ezt?
 - Hogyan sikerült békésen megbeszélni ezt, és felírni a cetlire?
 - Milyen jó vagy meglepő ötletet tanultál ma egy osztálytársadtól, ami magadtól nem jutott volna eszedbe?

3.9.4 Egyenlőség a kooperatív tanulócsoportokban (KIP)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A kooperatív tanulási csoportok egy komplex, aktív tanulási módszer, amely magas szintű csoportmunkán alapul, egyenlő lehetőségeket teremt, megszünteti a csoporton belüli státuszbeli különbségeket, és a kölcsönös tiszteletre helyezi a hangsúlyt. Ötvözi a Stanford Egyetem és a Magyar Komplex Oktatási Program gyakorlatait. Lehetővé teszi a státuszbeli különbségek (tudás, képesség és társadalmi hierarchiák) lebontását az osztályteremben, valamint a hátrányos helyzetű vagy marginalizált diákok integrációját.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Kapcsolódás és kötődés
 - Kritikai gondolkodás
 - Empátia
 - Problémamegoldás
 - Kreativitás
 - Rugalmasság

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	Az egész osztály 3–4 kis csoportra osztva	25–30 perc / feladat

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A pedagógus a hagyományos egyéni órai feladatokat a tanóra központi témája köré szervezett, nyitott végű csoportos feladatokká alakítja át. A nyitott végű csoportos feladatot úgy kell megtervezni, hogy

- megoldásukhoz sokféle ismeretre, tapasztalatra és készségre legyen szükség (ez a sokféleség jelenti a komplexitást ebben az aktív tanulási technikában).
- egyik tanuló sem tudja egyedül megoldani őket, de mindenki hozzájárulhat a megoldáshoz és a sikerhez.
- mivel a feladat nyitott végű, nincs egyetlen legjobb, helyes megoldás.

A feladat végrehajtásának lényege nem az, hogy ki a legjobb, hanem a csoport sokszínűségén alapuló együttműködés.

A tanulási tevékenység javasolt, lépésről lépésre történő megvalósítása:

1. **Tervezés és feladatmegfogalmazás:** A pedagógus egy „nagy ötlet” (a konkrét óra fő témája) köré épít egy nyitott végű feladatot, amely biztosítja a csoporton belüli kölcsönös függőséget, ugyanakkor az egyéni felelősségvállalást is.
2. **Csoportképzés:** A pedagógus tudatosan hoz létre 4 fős, heterogén csoportokat (képességek, háttér és státusz alapján).

3. **Szerepkiosztás:** A 6–10 éves korcsoport számára négy szerepet osztanak ki a csoporton belül: a „kis tanár” (figyelemmel kíséri, hogy a csoport a feladatra koncentráljon), az „anyagfelelős” (gondoskodik az eszközökről), a „harmóniafelelős” (biztosítja, hogy mindenki szóhoz jusson) és a „szóvivő” (bemutatja a csoport munkáját).
4. **A „többszörös képességek” bemutatása:** A pedagógus megfogalmazza az alapelvet: „Ez egy összetett feladat. Senki sem jó mindenben, de mindenki jó valamiben. Ma kreatív gondolkodókra, ügyes kézművesekre, precíz befejezőkre és aktív hallgatókra van szükségünk.”
5. **Csoportmunka, feladatmegosztás és felelősségátadás:** A diákok dolgoznak. A pedagógus visszavonul az irányítástól – ez a „kis tanár” szerepe. A pedagógus figyelemmel kíséri a státuszbeli kérdéseket, a csoportdinamikát és az együttműködést, és szükség esetén beavatkozik, hogy „egy adott gyermeknek kompetenciát tulajdonítson” (pl. azzal, hogy nyilvánosan dicséri egy csendes diák egyedi hozzájárulását vagy képességét).
6. **Beszámolás:** A szóvivők bemutatják az osztálynak a csoport kreatív megoldásait.
7. **Szerepkörváltás:** Legközelebb a szerepek felcserélődnek, így az alacsony státuszú diákok vezetőkké, a domináns diákok pedig támogatókká válhatnak.

Szabályok az általános iskolában:

- **1. szabály:** A feladatoknak nyitott végűnek kell lenniük (több jó megoldás is lehetséges), és „többféle képességet” igényelniük (pl. olvasás, rajzolás, számolás, térbeli tájékozódás, szervezés).
- **2. szabály:** Minden tagnak megvan a maga szerepe a csoportmunkában (Kis tanár, Anyagfelelős, Harmóniafelelős, Szóvivő – 4. osztályosok esetében további szerepek is hozzáadhatók), amely minden új feladattal (a következő órai feladathoz vagy a következő órán) változik, hogy biztosítsa az esélyegyenlőséget. Így a szerepek nem állandóak, és mindenki előre látható módon minden csoportbeli szerepben részt vesz.
- **3. szabály:** A pedagógus átadja az irányítást a csoportoknak.
- **4. szabály:** A tevékenységnek kapcsolódnia kell az adott tantárgy/óra központi témájához.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez alapvetően egy beltéri módszer, de természetesen akkor is alkalmazható, ha az óra a szabadban zajlik. Az osztálytermi megvalósítás esetén vegye figyelembe a következőket:

- Az asztalokat 4 fős „szigetekbe” kell elrendezni, biztosítva, hogy a diákok „szemtől szembe” üljenek, és szemkontaktust tudjanak teremteni.
- Az eszközöket (papírokat, ollókat, könyveket) egy központi asztalra kell helyezni, ahonnan csak az eszközfelelősök vehetik el őket, így csökkentve az osztálytermi zűrzavart.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Az „Egyenlőség a kooperatív tanulási csoportokban” módszert eredetileg kifejezetten az osztálytermi rejtett dinamikák, hierarchiák és társadalmi különbségek kezelésére hozták létre. Ezért a kapcsolódás és kötődés fejlesztése nem csupán a tevékenység „mellékterméke”, hanem a módszer fő pedagógiai célja.

Az „emberek megbecsülése” készség fejlesztése:

Az „emberek megbecsülése” készség fejlesztése azon alapul, hogy a diákok felismerjék és tiszteljék a másokban rejlő értékeket, megértsék, hogy a sokszínűség előny, és képesek legyenek legyőzni az előítéleteket, valamint a társadalmi és tanulmányi hierarchiákat. Ezt biztosítja a csoportmunka, a nyitottság, valamint a szükséges ismeretek, tapasztalatok és készségek sokszínűsége (összetettség):

- **Szerepváltás:** Minden osztályban kialakul egy rangsor (státuszhierarchia). A jó tanulók vagy a domináns, (hangos) tanulók ötleteit automatikusan elfogadják, míg a gyengébb vagy hátrányos helyzetű tanulók ötleteit gyakran figyelmen kívül hagyják. A kijelölt és folyamatosan rotált szerepek felborítják ezt a rangsort. Amikor a „passzív/alacsony státuszú tanuló” lesz a Kis Tanár, a „jó tanuló” feladata pedig az, hogy csendben biztosítsa az anyagokat (Anyagkezelő), a gyerekek kénytelenek új perspektívából, tisztelettel tekinteni egymásra. Megtanulják értékelni a másik embert olyan helyzetben, amelyben még soha nem látták.
- **A „kéességek sokfélesége” elve:** Az e módszer keretében végrehajtott feladatok nem csupán egy dolog ismeretét igénylik (például a számolásban való jártasságot), hanem térbeli tájékozódási képességet, rajzkészséget, empátia-képességet, problémamegoldást és Kritikai gondolkodást, szervezési készségeket, valamint kezűgyességet is igényelnek. A pedagógus előre felhívja a csoport figyelmét erre: „Senki sem jó mindenben, de mindenki jó valamiben.” Amikor a csoport elakad, és a feladatot például egy diszkalkuliás tanuló oldja meg, aki kiváló térbeli tájékozódási képességgel vagy rajzkészséggel rendelkezik, a többi tanuló megtanulja felismerni és értékelni az adott tanulóban rejlő másfajta tehetséget.
- **Kompetencia elismerése:** Amikor a pedagógus észreveszi, hogy egy „alacsony státuszú” vagy gyakran kirekesztett diáknak jó ötlete van, és ezt hangosan és konkrétan dicséri a csoport előtt („Figyeljétek meg, milyen ügyesen csoportosította Laci ezeket az adatokat, ez hatalmas segítség a feladat megoldásához!”), az azonnal megváltoztatja a csoport értékítéletét. A társaik megértik, hogy ez a diák értékes és okos. Ezáltal a diákok megtanulják, hogyan keressék és értékeljék minden egyes emberben a pozitívumot, ahelyett, hogy a hiányosságaikra koncentrálnának.

Kapcsolódás és kötődés fejlesztése:

Kapcsolódás és kötődés fejlesztése ezzel a módszerrel azon alapul, hogy a diákok egy támogató közösség részének érzik magukat, megtapasztalják a tartozás érzését, és képesek bizalmi hálózatot kiépíteni társaikkal.

- Pozitív kölcsönös függőség nyitott végű feladatokon keresztül: A hagyományos oktatásban a diákok egymás mellett dolgoznak, de elszigetelten (vagy egymással versengve). Ebben a módszerben a feladatok olyan összetettek, hogy azokat közösen kell megoldaniuk. A feladat sikeres közös teljesítése pszichológiailag egyesíti a csoportot. Megtapasztalják, hogy „egy csónakban eveznek”.
- Az irányítás átruházása: A pedagógus tudatosan háttérbe vonul, és a diákok kénytelenek egymáshoz fordulni segítségért. Ha a csoport elakad, a pedagógus nem oldja meg a problémát, hanem a diákok társaikkal együtt oldják meg.
- A csoporton belüli folyamatos párbeszéd és közös gondolkodás mély, valódi kapcsolatokat teremt. Minél többet vitatja meg és beszél a csoport a feladatról, annál erősebb a kohéziójuk és a tanulási élményük.

- A szokásos szerepek rotációja: Ez garantálja, hogy a csendesebb vagy kirekesztett gyerekek ne tudjanak „elbújni”, a domináns gyerekek pedig ne tudják elnyomni őket. Amikor egy szorongó tanuló megtapasztalja, hogy a csoportnak szüksége van a munkájára, és a társai meghallgatják őt (mert a módszer erre kötelezi őket), a csoporthoz és az osztályhoz fűződő kötődése drasztikusan megnő.

Összefoglalva: a technika egyértelműen elsősorban az emberek megbecsülésének képességét fejleszti, de a kapcsolódást és kötődést is. Ez az aktív tanulási technika nem csupán a tananyag elsajátításáról szól. A strukturált együttműködés, a hatalom (ellenőrzés) megosztása és a különböző képességek bevonása arra kényszeríti a diákokat, hogy támaszkodjanak egymásra és értékeljék egymást.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Megértési szint: A technika rendszeres és tudatos alkalmazásával a diákok megértik, hogy:

- a csoport sikere a tagok együttműködésén múlik, nem pedig egy egyetlen „okos” diák teljesítményén.
- a „jó tanuló” nem csak az, aki gyorsan olvas vagy hibátlanul számol, hanem az is nagy értéket képvisel, aki jól rajzol, kiváló térérzékeléssel rendelkezik, empatikus, vagy képes megnyugtatni másokat.
- természetes dolog hibázni, és a közös gondolkodás felülmúlja a versengést.
- az osztálybeli rangsor nem határozza meg az ember valódi értékét, és a diákok nyitottabbá válnak a nem domináns társaik iránt.

Viselkedési szint:

- A diákok kíváncsiak, és kikérik a csendesebb vagy háttérbe szorult társaik véleményét (pl.: „Mit gondolsz erről, Péter?”).
- A diákok önként, hangosan dicsérik és elismerik egymás konkrét hozzájárulásait.
- Amikor egy alacsony státuszú diák tölti be a „vezető” szerepét, a magas státuszú (domináns) diákok elfogadják az iránymutatását, tudatosan háttérbe vonulnak, és teret adnak neki anélkül, hogy átvennék a feladat irányítását.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A módszer bármely tantárgy keretében alkalmazható. A pedagógus feladata, hogy az óra aktuális témájához kapcsolódó egyéni feladatokat olyan nyitott végű csoportfeladatokká alakítsa át, amelyek nem egyetlen ismeretet, hanem sokféle ismeretet és készséget igényelnek. Az alkalmazás módját az olvasóra bízuk.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Nyitott végű feladatléírások (ahol nem csak egy legjobb megoldás létezik).
- Közös használatú kreatív eszközök és kézműves anyagok (nagy méretű csomagolópapír-lapok, színes ceruzák, gyurma, ragasztó stb.).
- A tantárgyi tevékenységekhez szükséges speciális anyagok (pl. kinyomtatott matematikai feladatok, rövid szövegek, kísérleti eszközök).

Tanulókat segítő kérdések

- Kis tanár, hogyan osztanád el a munkát úgy, hogy a többiek is részt vehessenek benne?
- Szóvivő, érted-e mindazt, amit a csoportod éppen most csinál? Ha most fel kellene állnod, el tudnád magyarázni az osztálynak?
- Figyeltél arra, hogy mindenki elmondhassa a javaslatát?
- Úgy hallom, két nagyon jó, de teljesen különböző ötletetek van. Harmóniafelelős, milyen módszert javasolsz a csoportnak a döntéshozatalhoz? Szavaztok, vagy megpróbáljátok összeolvasztani a kettőt?
- Mielőtt továbbmennétek, megismételné valaki pontosan, mi volt a társának a javaslata? Biztosak vagytok benne, hogy megértettétek egymást?
- Mi a következő lépés, és ki fogja végrehajtani?
- Koncentrálunk, vagy elkalandozik a figyelmünk? Mi segít abban, hogy végigcsináljuk?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egy magas státuszú, domináns diák mindent maga akar csinálni.
Tipp: Végre kell hajtani a szerepeket! Kérdezze meg a Kis Tanárt, miért engedi, hogy egy személy dolgozzon, vagy vezessen be egy szabályt, miszerint közös döntésig csak az Anyagfelelős érintheti meg az eszközöket.
- **Kihívás:** Egy alacsony státuszú tanuló passzív, vagy a többiek figyelmen kívül hagyják.
Tipp: Figyeljen fel a passzív tanuló egy jó gondolatára, és dicsérje meg hangosan: „Nézzétek, milyen egyedülállóan rendezte el Péter az alakzatokat! Pontosan erre a logikára van most szüksége a csoportnak!”
- **Kihívás:** A diákok túl gyorsan végeznek, majd unatkozni kezdenek.
Tipp: Valószínűleg a feladat nem volt elég nyitott, vagy nem igényelt többféle képességet. Készítsen elmélyítő „kihívó kérdéseket” azoknak, akik hamarabb végeznek.
- **Kihívás:** A diákok hangosan vitatkoznak, és nem tudnak megegyezni.
Tipp: A pedagógus ne oldja meg a konfliktust! Támogassa a „Harmóniafelelőst” a következő mondattal: „Hogyan tudnánk összeolvasztani a két ötletet?” vagy „Gondoljátok, itt az ideje szavazni?” Várja el tőlük, hogy végezzék el a feladatukat.
- **Kihívás:** A fiatalabb (6–7 éves) gyerekek elfelejtik a szerepeiket.
Tipp: Használjon nagy, világos képeket a szerepkártyákon. A munka megkezdése előtt állítsa fel az összes „kis tanárt”, majd az „anyagkezelőket”, és kérje meg őket, hogy hangosan mondják el, mi a feladatuk aznap.
- **Kihívás:** A csoport elmerül a részletekben, és elfogy az ideje.
Tipp: Használjon egy nagy, jól látható időmérőt, és bízsa a kis tanárokat (vagy az időmérőre), hogy figyeljék az időt. A pedagógus ne siettesse őket, hanem tegyen fel olyan kérdéseket, amelyek kényszerítik őket a prioritások felállítására (pl.: „Mi a legfontosabb lépés most, hogy a szóvivő felállhasson?”).

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a „Megosztott feladatok a kooperatív tanulási csoportokban” feladatot három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A szövegközpontú feladatok helyett összpontosítsanak gyakorlati, fizikai, építési vagy rajzoló tevékenységekre.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** 4 fős vagy annál nagyobb csoportok, mind a 4 szerep kiosztva. A feladatok több olvasást, értelmezést és több lépésből álló problémamegoldást igényelnek. Csak akkor kérhetnek segítséget a pedagógustól, ha mind a 4 tag pontosan ugyanazzal a kérdéssel fordul hozzá.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Teljesen nyitott végű, több órára kiterjedő projektfeladatok. A diákoknak maguknak kell felismerniük és dicsérniük társaik különleges képességeit a reflexió során. Lehetnek nagyobb, 6 fős csoportok is, további szerepekkel.

Reflektív kérdések

- Hogyan tette az együttléte az együttléte a feladatot könnyebbé vagy szórakoztatóbbá, mint ha egyedül csináltátok volna?
- Mesélnél egy olyan pillanatról, amikor úgy érezted, hogy igazán erős, összetartó csapat vagytok?
- Hogyan tudtatok továbbhaladni, amikor a csoportban nem értettetek egyet valamiben?
- Mi volt az a meglepő, okos dolog, amit az egyik csapattársatok ma tett?
- Azt mondtuk, hogy a mai feladat többféle képességet igényel. Kinek a különleges képessége segítette ma a legjobban a csoportot, és milyen módon?
- Mit tanultál ma társaid munkájából és véleményéből?
- Milyen jó vagy meglepő ötletet hallottál ma egy osztálytársadtól, ami neked magadtól nem jutott volna eszedbe?

3.9.5 „Értő vita” (Debating) alsósoknak

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A vita bevezetése az általános iskolában elsőre kihívásnak tűnhet, de ha strukturált, irányított és pedagógus által támogatott véleménycserének tekintjük, akkor az egyik leghatékonyabb eszközzé válhat az egymás megértésének, mások véleményének figyelembevételének, gondolataik értékelésének és ezáltal egymás megbecsülésének fejlesztésében. Más szóval hozzájárul ahhoz, hogy a gyermekek megtanulják tisztelni és értékelni egymást. A vita szabályozott keretei finoman, de határozottan segítik a 6–10 éves gyermekeket abban, hogy túllépjenek saját kezdeti nézőpontjukon, és nyitottabbá váljanak mások gondolatainak megértésére.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Érzelmi tudatosság, érzelemszabályozás és kommunikáció
 - Kritikai gondolkodás
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	Az egész osztály vagy kis csoportokban	15–25 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Ez a tanulási tevékenység hatékony érvelésen alapuló vitát jelent, de pozitív, oktatási értelemben: a tanulók megtanulják, hogyan fejezzék ki különböző nézőpontjaikat érvek és bizonyítékok segítségével, miközben tisztelettel hallgatnak egymásra. A témát mindig úgy választják meg, hogy az közvetlenül kapcsolódjon az aktuális tananyaghoz. Oktatási technikaként a tevékenység egy olyan egyértelmű kérdéssel vagy problémával kezdődik, amelyre különböző nézőpontok léteznek. A diákok szerepeket vállalnak – támogató (nézőpontot képvisel), ellenző (kérdéseket tesz fel vagy ellentmond) és közönség (reflektál/értékeli) – a kritikai vita keretében. Ebben az összefüggésben a hangsúly a tiszteletteljes hallgatásra helyezhető, és néha a közös megoldások kidolgozására is, olyan formák alkalmazásával, mint a kritikai vita vagy a meggyőzés, amelyek célja a gondolkodás és a kommunikáció elmélyítése, nem pedig a vita „megnyerése”.

Ebben a tevékenységben a mások véleményének meghallgatása és megértése mellett az érvelésre is támaszkodunk, mert az alaptalan vélemények olyan döntésekhez és cselekedetekhez vezethetnek, amelyek kárt okozhatnak más embereknek, közösségeknek vagy a környezetnek. Így a „mások megbecsülése” készségét is erősíthetjük. A mások iránti tisztelet és megbecsülés részeként a diákoknak felelősségük, hogy legjobb tudásuk szerint érvekkel és bizonyítékokkal alátámasztva beszéljenek és döntsenek, ne pedig pusztán büszkeségből vagy „mert úgy érzem” alapon.

Egy biztonságos osztálytermi vitában a diákok gyakorolják a „Mi teszi ezt igazsággá?” és a „Kire lehet hatással?” kérdések feltevését, így ötleteik átgondoltabbá, igazságosabbá és mások iránti törődéssel telibbé válnak.

Szabályok:

- Azért vitázunk, hogy megértsük egymást és kapcsolatot teremtsünk, nem azért, hogy megbántunk valakit vagy „mindenáron nyerjünk”.
- Minden állításnak tartalmaznia kell egy indokot és bizonyítékot (képet, történetet, adatot, tény vagy példát).
- Válaszadás előtt az általános iskolás diákoknak először meg kell ismételniük, amit a másik fél mondott, és mielőtt előadnák a saját érvelésüket, röviden össze kell foglalniuk a másik fél álláspontját. (Például: „Hallottam, hogy azt mondtad, jobban szereted a kutyákat, mert velük szaladgálhatsz, de szerintem a macskák...”). Ez arra kényszeríti a diákokat, hogy mélyen és figyelmesen kövessék a beszélgetést.
- Bizonyítékot használjunk, ne büszkeséget: meggondolhatjuk magunkat, ha valaki erősebb érveket vagy bizonyítékokat mutat be.
- Használjunk tiszteletteljes nyelvet és vegyünk részt a beszélgetésben felváltva (jelző/időzítő).
- Minden csoportnak egy közös javaslattal és egy kis közös cselekvéssel kell zárnia, amely erősíti az összetartozás érzését és a kötődést.

A tevékenység lebonyolítása – lépésről lépésre:

1. lépés – A pedagógus kiválaszt egy vitakérdést/állítást, amely az aktuális óra tartalmához kapcsolódik (pedagógusi előkészítés): A pedagógus egy olyan egyértelmű témát választ, amely az aktuális óra tartalmát érinti. A termet kis hármass csoportokra osztják, szerepkártyákkal: az egyik oldal szószólója, a másik oldal szószólója, valamint a hallgató/közönség. A segédanyagok között szerepelnek képalapú témakártyák, egyszerű bizonyíték-ötletek (rajzok, rövid történetek, fotók), mondatkezdők érveléshez vagy kérdésfeltevéshez, egy „hallgatói sapka” vagy jelkép, valamint egy poszter a tiszteletteljes viselkedési szabályokkal („várd meg a sorodat”, „mondd kedvesen”, „ismételd el, amit hallottál, mielőtt válaszolsz”).

2. lépés – Utasítások a diákoknak: „Ma az a feladatotok, hogy beszéljete, kérdezzetek és hallgassatok, hogy mindannyian jobban megértsük egymást – nem azért, hogy nyerjete, hanem hogy megtanuljátok megérteni társatok ötleteit és gondolkodásmódját. Használjátok a szavaitokat, mondjátok el, mit gondoltok, és próbáljátok meg találni valamit, amit együtt tehetünk.”

3. lépés – A diákok előkészítik az ötleteiket (állítás–bizonyíték–érvelés):

- Állítás: „Úgy gondoljuk, hogy...”
- Bizonyíték: „A bizonyítékunk az, hogy...” (kép/történet/tény/adat)
- Indoklás: „Ez azt mutatja..., mert...”

Minden gyermek kigondol vagy lerajzol egy érvet a saját álláspontja mellett, a segédkérdések segítségével.

A hallgatóság tagjai kapnak egy ellenőrzőlistát azokról a dolgokról, amelyekre figyelniük kell (kedves szavak, érv, a társ érvelésének megismétlése, tisztelet stb.).

4. lépés – Megosztás és kérdés: A két „szónok” felváltva osztja meg az ötletét, miközben udvarias kérdéseket tesznek fel egymásnak. Használjon egyszerű felépítést, időzítőt és beszédjelzőt.

1. Nyitóbeszéd (támogató): állítás + bizonyíték + indok
2. Nyitóbeszéd (ellenző): állítás + bizonyíték + indok
3. Kérdéskör: mindkét fél feltehet egy-egy tiszteletteljes kérdést: („Elmondanád ezt részletesebben?” vagy „Miért gondolod, hogy ...?” vagy „Kérlek, pontosítanád?”).
4. Visszamondási szabály: a válaszadás előtt a diákok azt mondják: „Úgy hallottam, hogy azt mondtad...” (figyelmes hallgatás)
5. Közöségi visszajelzés szünet: A „hídépítők” megosztanak egy észrevételt: „Észrevettem/Észrevettük, hogy mindkét félnek fontos...” (közös értékek)

5. lépés – Keressenek valami közös pontot / kis közös ötletet: A hármas rövid beszélgetést folytat, hogy megtaláljanak egy apró dolgot, amiben mindannyian egyetértenek, vagy egy kis közös cselekvést. Ezt együtt lerajzolják vagy leírják.

6. lépés – Szerepcsere és ismétlés (opcionális): A gyerekek szerepet cserélnek, így a hallgatókból beszélők lesznek, és fordítva, és ugyanazt a kérdést vagy egy új, de ahhoz kapcsolódó kérdést tesznek fel.

7. lépés – Összefoglalás az egész csoporttal és egy kis cselekvés: A párok/hármasok megosztják közös ötletüket az osztállyal. A pedagógus összegyűjti a példákat, és segít az osztálynak kiválasztani egy apró dolgot, amit együtt megtehetnek (pl. üdvözlőkártya az új diákoknak, közös történetcsere egy másik osztállyal).

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Általában beltéri, de nem feltétlenül.

Beltéri – Barátságos vita-körként rendezze be:

- az egyik oldal, a szemközti oldal, a közönség a kör közepén vagy körülötte
- a szabályokat tartalmazó poszter jól látható helyen
- bizonyítékcsomagok az asztalokon
- időzítő + sorjelző

Külső helyszín (opcionális): Használjon íródeszkákat és egymástól távol elhelyezett köröket a csapatok számára, különösen akkor, ha a bizonyítékok a közös kültéri terek megfigyeléséből származnak.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A hagyományos beszélgetések során a gyerekek gyakran nem figyelnek egymásra; csupán arra várnak, hogy sorra kerüljenek, és elmondhassák a véleményüket. A vita megtöri ezt a mintát.

- Mivel röviden össze kell foglalniuk az előző felszólaló gondolatát, ez arra készíti a diákokat, hogy mélyen és aktívan figyeljenek.
- A vita során a gyerekek megtanulják, hogy egy jó kérdés a figyelem jele.
- A rögzített időkorlátok és a szó átadására vonatkozó szabályok (pl. egy „beszélő tárgy” használata) fizikailag és mentálisan is lelassítják a kommunikációt, megtanítva a gyerekeket a csendes figyelemre.

- A személy és az ötlet szétválasztásán alapulva megtapasztalják, hogy hevesen vitatkozhatnak valakivel egy témáról, miközben barátok maradnak. Ez a tisztelet és az emberek megbecsülésének alapja.
- Egy strukturált vita során még a csendesebb, visszahúzódnóbb gyerekek is garantáltan megkapják a saját idejüket, amikor senki sem szakíthatja meg őket. A domináns, hangos gyerekek kénytelenek csendben hallgatni és értékelni a csendesebb társaik érveit.
- A haladóbb osztályokban (3–4. osztály) bevezethető egy szabály, amely szerint a tanulónak olyan álláspontot kell védeniük, amellyel valójában nem értenek egyet (6. lépés – opcionális). Amikor egy gyermeknek bele kell lépnie a másik fél helyébe, és logikus érveket kell találnia a „másik oldal” védelmére, az radikálisan növeli a másképp gondolkodó emberek megértését és elfogadását.
- A gyerekek gyakorolják a különböző nézőpontok kifejezését, mások meghallgatását és a közös aggályok felismerését – ezáltal empátia és kölcsönös összetartozás-érzetet építenek ki.
- A felismeréstől a felelősségvállalásig – a kapcsolatok gyakorlati alkalmazása.

A feladat emellett erősíti a Kritikai gondolkodást is azáltal, hogy gyakorolja az állítás–bizonyíték–érvelés folyamatát, értékeli, mely bizonyítékok illenek az állításhoz, és tisztázó kérdéseket tesz fel. Ezenkívül jelentősen erősíti az empátiát, az érzelmi tudatosságot, az érzelemszabályozást és a tiszteletteljes kommunikációt.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- megérteni, hogy egy jó kérdés a figyelem jele. Amikor egy osztálytárs érvelést terjeszt elő, a csoport feladata nem (csak) az ellentmondás, hanem tisztázó kérdések feltevése
- elkülöníteni a személyt az ötlettől.
- megérteni, hogy „nem értenek egyet az ötletemmel” nem egyenlő azzal, hogy „nem szeretnek engem”.
- érteni másokat, és türelmesen meghallgatni véleményüket
- kedvesen fogalmazni és bevonni másokat, amikor a közösségről beszélnek.
- meghallgatni másokat, és válaszadás előtt összefoglalni, amit mondtak.
- empátiát mutatni azzal, hogy megpróbálja megérteni a másik személy gondolatát.
- lezárni egy vitát, és olyan megoldást találni, amely mindkét fél számára előnyös
- elfogadni, hogy a másoknak van igaza

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Általános tantervi kapcsolódási példák

- **Környezetismeret:** A tanulók megvitatnak egy egyszerű, korosztályuknak megfelelő kérdést, például: „Az állatoknak állatkertben kellene élniük?” vagy „Melyik anyag a legjobb a meleg megtartására?”, és gyakorlati tapasztalatokra és vizuális segédeszközökre támaszkodva indokolják véleményüket.

- **Matematika:** A tanulók elmagyarázzák és összehasonlítják gondolataikat ugyanazon feladat különböző megoldási módjairól (pl. „Jobb-e a duplázást használni, vagy tízesre kerekíteni a $8 + 7$ -et?”), rajzok, manipulációs eszközök vagy számegyenesek segítségével alátámasztva érvelésüket.
- **Nyelv és irodalom:** A tanulók szerepeket vállalnak, és egy könyvhöz kapcsolódó kérdésről vitáznak, például: „Bátor volt a szereplő, vagy sem?” vagy „Melyik befejezés lenne jobb?”, a történetből vett egyszerű példákra hivatkozva és tiszteletteljesen, felváltva szólva.
- **Osztályfőnöki óra** A gyerekek olyan kérdéseket vizsgálnak, mint „Igazságos volt-e?”, mindennapi életből vett helyzetekben vagy az osztálytermi történelem témák keretében (pl. a szabályok a múltban és ma), miközben meghallgatják egymást, és egyszerű indoklásokat és alternatívákat kínálnak.
- **Környezettan/földrajz:** A diákok olyan mindennapi témákról vitáznak, mint például „Kellene több fa az iskolában?” vagy „Mi a legjobb módszer a víz megtakarítására?”, miközben megtanulnak figyelni, mások ötleteire építeni és megoldásokat javasolni.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Vitakérdés-kártyák (a fiatalabb diákok számára képekkel illusztráltak)
- Szerepkártyák (támogató, ellenző, közönség/hídepítő)
- A tiszteletteljes vita szabályait bemutató poszter
- Szóhoz jutási jelző + időmérő
- Bizonyítékcsomagok (képek, rövid szövegek, forgatókönyv-kártyák, egyszerű osztályadatok)
- Állítás–bizonyíték–érvelés sablonok (papír)
- Közönség megfigyelési ellenőrzőlista
- Öntapadós cetlik a közös pontok és a cselekvési terv rögzítéséhez
- Opcionális (haladó szint): egyszerű kutatási eszközök (felmérési lap, interjúkérdések, megfigyelési jegyzetek).

Tanulókat segítő kérdések

- Mi az állításod? Mi a bizonyítékod?
- Honnan származnak ezek a bizonyítékok (csomag, felmérés, megfigyelés)?
- Kiket érint ez a döntés? Ki érezheti magát kizártnak?
- Meg tudnád ismételni, amit hallott, mielőtt válaszolna?
- Mi lenne egy udvarias módja annak, hogy nem értek egyet?
- Mi fontos mindkét fél számára?
- Mi az a kis lépés, amit együtt tehetünk ezen a héten?
- Milyen bizonyítékot használsz (kép, történet, adat, megfigyelés)? Hogyan támasztja alá az állításodat?
- Azért nem értesz egyet, mert vannak bizonyítékaid, vagy büszkeségből, vagy hogy nyerj?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok azért vitáznak, hogy „győzzenek”, és emiatt felháborodnak.
Tipp: Tegye kötelezővé a „bizonyíték + visszamondás + közös alap” alkalmazását. Dicsérje a hidak építését és a tiszteletteljes hallgatást.
- **Kihívás:** A diákok bizonyíték nélkül mondanak véleményt.
Tipp: Használjon bizonyítékcsoomagokat a kisebb gyerekeknél, és követelje meg tőlük, hogy fizikailag is mutassanak a kártyára vagy tényre, amit felhoznak.
- **Kihívás:** Néhány diák dominál, mások hallgatnak.
Tipp: Használjon időzített felszólalási sorrendet, szerepváltást, és a csendesebb diákoknak adja először a szót (majd cseréljenek).
- **Kihívás:** A bizonyítékokat félreértik, vagy azok túl bonyolultak.
Tipp: A forrásokat az életkornak megfelelően válassza ki (képek, rövid történetek, osztályadatok). Haladó csoportok esetében a pedagógus válogasson ki 1–2 gyermekbarát forrást.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a vitázást három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Használjon nagyon egyszerű, ismerős kérdéseket, nyújtson teljes támogatást szerepkártyákkal, mondatkezdőkkel, modellezéssel és nagyon rövid párbeszédekkel – összpontosítson a hallgatásra és egy közös pont megtalálására. Teremtse biztonságos teret a véleménynyilvánításra és gyakorolja a felváltva való beszédet. Kiváló módszer a fizikai vita vagy egy „ez vagy az” típusú helyzet. A pedagógus ekkor körbeadhat egy beszélő tárgyat, és megkérhet minden tanulót, hogy a megadott mondatkezdő segítségével adjon meg csupán egy egyszerű indokot a választása mellett. Ebben a szakaszban nincs oda-vissza vitatkozás; a cél kizárólag a megosztás és a hallgatás.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Körülbelül 8–9 éves korukra a tanulók készen állnak arra, hogy közvetlenül reagáljanak egymásra, és kissé összetettebb gondolatokat alakítsanak ki. Vezessen be kissé tágabb kérdéseket, kérje meg a gyerekeket, hogy egyszer cseréljenek szerepet, kérje meg őket, hogy válaszadás előtt fogalmazzák át egymás gondolatait, és vezesse őket egy közös, rövid terv kidolgozásához. Ez a tökéletes alkalom az „echo-szabály” bevezetésére, amely szerint a tanulónak össze kell foglalnia az előző személy mondanivalóját, mielőtt saját álláspontját kifejtene.
A tanulóktól elvárható, hogy világos véleményt fogalmazzanak meg legalább két alátámasztó érveléssel, és használják a táblára írt átmeneti kifejezéseket, tisztelettel elismerve a másik oldalt, mielőtt saját álláspontjukat kifejtene.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Vezessen be formális csapatvitákat, mindkét oldalon három taggal, és osszon ki konkrét szerepeket, például bevezetőt, ellenérvelőt és összefoglalót. Adjunk nekik néhány percet felkészülési időre, hogy csapatként ötleteket gyűjtsenek az érvekhez. Ahhoz, hogy valóban fejlesszük kognitív és empátiás készségeiket, olyan álláspontot is kioszthatunk nekik, amellyel személyesen esetleg nem értenek egyet. Ez a szerepcsere megköveteli tőlük, hogy személyes érzéseik helyett logikus példákra támaszkodjanak, és aktívan jegyzeteljenek, miközben az ellenfél csapat beszél, hogy átgondolt ellenérveket tudjanak készíteni.

Reflektív kérdések

- Milyen érzés volt valaki más gondolatát megismételni, mielőtt válaszoltál?
- Hogyan segített a bizonyíték abban, hogy jobban megértsd a kérdést?
- Hogyan mutattatok ki tiszteletet, amikor nem értettetek egyet?
- Milyen közös megoldást dolgozott ki a csoportotok, és hogyan erősíti ez a kölcsönös tiszteletet?
- Változtattál ma valamiben a véleményeden? Milyen bizonyítékok segítettek ebben?
- Miért fontos az érvek és a bizonyítékok használata (a büszkeség helyett)?

3.10 KAPCSOLÓDÁS ÉS KÖTŐDÉS

3.10.1 Tanterem-díszletezés - tanterem tematikus berendezése (Classroom Transformation)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tantermi átváltozás egy olyan technika és tanulási tevékenység, amelynek során a termet ideiglenesen egy témához kapcsolódó, valós világot idéző környezetté alakítják át, amely közvetlenül kapcsolódik az órához, és a diákok szerepeket vállalnak, vagy az adott kontextushoz kapcsolódó tevékenységeket végeznek. Hasonló a szimulációhoz abban, hogy a tanulók biztonságos, alacsony kockázatú környezetben gyakorolhatják a készségeiket, de hozzáadja a hangulatot, a narratívát és az érzékszervi elemeket, hogy fokozza az érdeklődést és valóságosabbá tegye a tartalmat. A cél az, hogy a tananyagot beépítsük a magával ragadó élménybe, így a diákok aktív résztvevőkké válnak, ami segít nekik jobban megérteni és megőrizni a tanultakat.

Mivel az osztályterem átalakítása időt igényel, ezt a tanulási tevékenységet úgy tervezték, hogy több tantárgyban és témakörben is alkalmazható legyen. A pedagógusok ugyanazt az elrendezést újra felhasználhatják különböző órákon (nyelv, társadalomismeret, természettudományok, művészet/tervezés, digitális kultúra), egyszerűen csak a feladatok cseréjével, miközben megőrzik a kapcsolati struktúrát. Ezzel a több órára vagy egy egész tematikus egységre kiterjedő erőfeszítés és hangulat megéri a befektetést.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kapcsolódás és kötődés
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Az emberek és a természet megbecsülése

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 évesek	Az egész osztály	45–70 perc (vagy két részre osztva)

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

A pedagógus kiválaszt egy olyan témát, amely természetes módon ösztönzi a kapcsolódást és a kötődést – például: Közösségi Hősök Főhadiszállása (szuperhősös stílusban), Globális Levelezőtárs-posta (kaland/felfedezői hangulat), Új Barátok Üdvözlő Központja vagy Kapcsolat-kávézó. A teret kellékekkel, szerepjelvényekkel, hangulati zenével vagy vizuális elemekkel, valamint egyszerű „történetlapokkal” díszítik, amelyek bemutatják, hogyan illeszkedik össze az osztályterem, az iskola és a közösség. A gyerekek egyértelmű szerepkártyákat kapnak (pl. üdvözlő, mesemondó, kapcsolatteremtő, riporter, segítő), és lépésenkénti poszterek segítik őket: kezdjék azzal, hogy kapcsolatot teremtenek az osztálytársaikkal, majd nyissanak az iskola többi tanulója felé, gondolkodjanak el a közvetlen környezetükről is, és végül vegyenek figyelembe valakit, aki távolabb van.

Utasítások a diákoknak:

„Ma az osztálytermünk egy igazi helyé válik, ahová az emberek eljönnek, beszélgetnek, segítenek és otthon érzik magukat. Nektek is van szerepetek – lehet, hogy segítő, mesemondó vagy üdvözlő nagykövet. Először kapcsolatba léptek valakivel az osztályunkból, majd másokkal az iskolában, gondolkodjatok el a környékünkről, és képzeljétek el a távoli barátaitokat is. Használjatok kedves szavakat, figyeljétek oda, és segítsetek abban, hogy valaki a csapat részének érezze magát. Együtt fogunk csinálni valamit, ami megmutatja, mennyire összekapcsolódunk.”

A tevékenység lebonyolítása – lépésről lépésre

1. lépés: A hangulat megteremtése és kezdés az osztályteremben: A pedagógus bemutatja az átalakított környezetet (pl.: „Üdvözöllek titeket a Hősök Főhadiszállásán!” vagy „Ez itt az Üdvözlő Központ”). A gyerekek megkapják a szerepeiket, és egy rövid bemutatót látnak egy interakcióról, például arról, hogyan köszöntsék az osztálytársukat, és találjanak egy közös pontot.

2. lépés: Bővítés az iskolai szintű kapcsolatra: A diákok, továbbra is szerepükben maradva, kapcsolatba lépnek egy másik osztállyal vagy „látogatóval” (lehet pedagógus, idősebb diák vagy egy másik osztályból származó videofelvétel), hogy üdvözlő üzenetet, történetet vagy ötletet cseréljenek. Segítségül kártyákat használnak, hogy megkérdezzék, mi adja annak a csoportnak az érzést, hogy befogadottnak érzi magát.

3. lépés: Közösségi kapcsolatteremtő feladat: A gyerekek a magával ragadó történet keretein belül egy olyan mini-projektet valósítanak meg, amely kapcsolódik a környékhez – például elkészítik a „Jóság térképét”, amelyen azok a helyek szerepelnek, ahol az emberek segítik egymást, megterveznek egy „Üdvözlőcsomagot” egy helyi közösségi segítő számára, vagy rögzítenek egy rövid „híresszefoglalót” valami jóról, ami a közelben történt.

4. lépés: Globális / tágabb perspektívájú pillanat: Történeti ötletek, egy „világpostafiók” vagy osztályteremből, vagy kultúrából származó megosztott videó/történet segítségével a diákok összehasonlítják a helyi tevékenységüket máshol végzett hasonló cselekedetekkel, és azonosítják a közös értékeket (pl. hogyan segítenek a hősök más országokban, hogyan néz ki másképp az üdvözlés, de ugyanazt jelenti).

5. lépés: Közös alkotás készítése: A csapatok együttműködnek, hogy elkészítsenek valamit, ami láthatóvá teszi a kapcsolatot – például egy „Kapcsolatfal” posztert, egy „Kikhez kapcsolódunk” című kollázst, egy hősi küldetés táblát, amely felsorolja a megtett cselekedeteket, vagy egy osztályszintű üdvözlő üzenetet, amely egyesíti az osztálytermi, az iskolai és a közösségi megjegyzéseket.

6. lépés: Rövid reflexió és a következő kis lépés: Még az átalakított térben vagy annak közvetlen közelében a gyerekek egy egyszerű kérdésre válaszolnak (rajzolással vagy szóban): „Kivel kerültem kapcsolatba?” és „Mit fogok tenni legközelebb, hogy megőrizzem ezt a kapcsolatot?” Matricát ragasztanak vagy egy rövid ígéretet írnak a közös alkotásra.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Főként beltéri (az átalakítás a tanteremben működik a legjobban), de kívánság szerint tartalmazhat egy kültéri „főhadiszállási küldetést” is:

Beltéri elrendezési lehetőségek: nyitott kör a központi eligazításhoz; csapatmunkára szolgáló állomások a terem körül; egy központi fal vagy tábla a Kapcsolat-térkép számára.

Opcionális Szabadtéri kapcsolat: egy rövid „közösségi tér ellenőrzése” a szabadban (Hogyan tarthatjuk a közös tereket barátságosnak az emberek és az élőlények számára?), majd visszatérés a főhadiszállásra, hogy hozzáadjanak egy cselekvést.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Ez a szimuláció a Kapcsolódás és kötődés érzését fejleszti azáltal, hogy a diákoknak ismételt gyakorlati lehetőséget biztosít a következő területeken:

- A tartozás érzésének kialakítása („Bele tartozom”) – Biztonságos, azonnali tartozásérzettel kezdődik – a gyerekek észreveszik a hasonlóságokat, és elkezdik magukat a csoport részének tekinteni.
- Hidak építése az osztálytermen túlra, megmutatva, hogy más csoportok is a nagyobb iskolai közösség részét képezik, és érdemes tőlük tanulni.
- A diákokat az osztálytermi „élet” aktív résztvevőivé és közreműködőivé teszi.
- kölcsönös tiszteletet tanúsít (figyelés, elismerés, tisztességes sorváltás),
- a kölcsönös függőség felismerése (hogyan támogatják egymást az emberek és a csoportok),
- felelősségvállalás a társadalmi kohézióért (a közösséget erősítő apró cselekedetek),
- és a gondolkodás kiterjesztése az osztályról → az iskolára → a közösségre → a tágabb világra.

A magával ragadó környezet láthatóvá és értelmezhetővé teszi a társadalmi kapcsolatokat, míg a közös alkotás a „kapcsolatokat” kézzelfogható dologgá alakítja a gyerekek számára.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- felismerni, hogy az osztály és az iskola közösségének tagjai
- figyelmesen hallgatni, kedvesnek és befogadónak lenni a kapcsolatok erősítése érdekében
- felismerni, hogy a különböző emberek/szerepek hogyan kötik össze a közösséget
- tiszteletben tartani a csoportok és helyek közötti hasonlóságokat és különbségeket
- egy kis felelősségteljes cselekedetet végrehajtani, amely erősíti a szociális kohéziót (és támogatja a közös terek és a természet gondozását).

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Általános tantervi kapcsolódási példák

- **Természettudomány:** Az osztályterem „Fiatal tudósok laboratóriumává” válik, ahol a diákok játékos laboratóriumi köpenyt viselnek, egyszerű eszközökkel vizsgálják az anyagokat, felfedezik az állatok élőhelyeit, vagy időjárás-riporterként jósolják meg a holnapi időjárást.
- **Matematika:** Az osztályterem „matematikai piaccá” alakul át, ahol a diákok vásárlók és pénztárosok szerepét játsszák el, valódi érméket vagy játékpénzt használva gyakorolják a számolást, az összeadást és a visszajáró kiadását gyakorlati matematikai feladatokon keresztül.
- **Történelem/társadalomismeret:** A helyiség „időutazási múzeummá” vagy „felfedezőtáborrá” válik, ahol a diákok jelmezt viselnek, történelmi tárgyak másolatait vagy képeit vizsgálgatják, és történészek, falusiak vagy közösségi segítők szerepébe bújnak, hogy felfedezzék a múltbeli életet.

Dinoszaurusz-megőrzési kutatóállomás (Jurassic Park-stílusban)

- **Történet:** Az osztályterem egy mini kutatóállomássá válik, ahol a diákok paleontológusok és közösségi gondnokok szerepébe bújnak, és „ősi lényeket” tanulmányoznak, hogy megértsék, hogyan kapcsolódnak egymáshoz az emberek, az élőhelyek és a történelem.
- **Osztályterem:** A csapatok „helyi fossziliákat” kutatnak (ezek lehetnek iskolai tárgyak vagy szimbolikus „csontok”), és történeteket osztanak meg arról, hogy az osztályukban kik segítik egymást a túlélésben és a boldogulásban – így feltérképezve a kapcsolatokat, akár csak az ökoszisztémákban.
- **Iskola:** A diákok létrehoznak egy „Iskolai Fajportált” osztálytársaik profiljaival (erősségeik, a számukra fontos dolgok), és ezeket kiállítják egy „Élőhely-teremben”, bemutatva, hogy mindenki hogyan járul hozzá az iskola ökoszisztémájához.
- **Közösség:** Kapcsolatfelvétel egy helyi parkkal/múzeummal vagy idősebb lakossal, hogy „kapcsolati történeteket” gyűjtsenek (pl. hogyan emlékeznek az idősebb lakosok a környékre), összekapcsolva a múltat és a jelent.
- **Globális szint:** Összehasonlítják a „gondoskodás ökoszisztémájukat” más helyeken élő emberekével (pl. levelezőtársak, akik képeket küldenek saját közösségük „élőhelyeiről”), kiemelve a távolságokon átívelő kölcsönös függőséget.
- **Szerepek:** Vezető kutató, történetgyűjtő, élőhely-tervező, közösségi kapcsolattartó.
- **Kellékek:** terepi jegyzetfüzetek, „kövület” másolatok, kapcsolóvonalakkal ellátott térképek, „kutatói jelvények”.
- **Kis feladat:** Készítsenek egy „Kapcsolat-kövület” posztert, amelyen feltűntetik, hogy az osztályban ki segített kinek és miért.

Közösségi hősök központja (szuperhősök ihlette)

- **Történet:** A terem a mindennapi hősök főhadiszállásává válik, akik másokkal való kapcsolatteremtés révén védik és erősítik a világukat – szupererejük a kedvesség, a meghallgatás, a segítségnyújtás és a megosztás.
- **Osztályterem:** A diákok meghatározzák az osztály „hősi erősségeit” (pl. valaki, aki vigasztal, valaki, aki megoszt), és elkészítenek egy „Hősök hálózata” táblázatot, amely bemutatja, hogyan támogatják egymást cselekedeteikkel.
- **Iskola:** A csapatok „hős-küldetéseket” hoznak létre más osztályok támogatására (üdvözlő üzenetek, megosztott források), megerősítve ezzel, hogy a kapcsolódás és kötődés egy csoport határain túlra is kiterjed.
- **Közösség:** A diákok interjút készítenek helyi segítőkkel (valódi szerepekkel összekapcsolva: könyvtáros, buszsofőr, családtag), majd összeállítanak egy „Hősök falát”, amely bemutatja, hogyan tartják ezek az emberek erősnek a közösséget.
- **Globális:** Fedezzék fel más országok hőseinek történeteit (videók, könyvek vagy egyszerűsített történetek segítségével), és keressék meg a közös értékeket – „Mit tesznek a segítők szerte a világon azért, hogy az emberek összetartozás érzését érezzék?”
- **Szerepek:** Küldetösszervező, Kapcsolattartó, Riporter, Üdvözlő nagykövet.
- **Kellékek:** köpenyek/jelvények, „küldetéstekercsek”, hőprofil-kártyák, kommunikációs karkötők.
- **Kis kezdeményezés:** „Hősök” kampány – a diákok felismerik valakinek a segítőkész cselekedetét, és feljegyzik azt a központi táblára.

Global Explorer Newsroom (kaland- és utazási dokumentumfilm hangulat)

- **Történet:** Az osztályterem hírszerkesztőséggé alakul át, ahol a fiatal felfedezők arról tudósítanak, hogyan kapcsolódnak össze a közösségek a történetek, áruk, szokások és segítségnyújtás révén.
- **Osztályterem:** A gyerekek egymást interjúvolják arról, mi miatt érzik magukat az osztály részének, és rövid „kapcsolati riportokat” készítenek (rajzok vagy hangfelvételek formájában).
- **Iskola:** A beszámolókat egy „Iskolai Hírlevélbe” gyűjtik össze, amely kiemeli az osztályok, klubok közötti együttműködéseket és a közös hagyományokat.
- **Közösség:** A diákok mini „helyszíni riportokat” gyűjtenek a helyi vállalkozásoktól, családoktól vagy rendezvényekről – mi köti össze a szomszédságot?
- **Globális szint:** Készítsenek egy „Világ a reflektorfényben” rovatot, ahol a diákok megismernek és megosztanak egy rövid történetet egy másik országból, majd összehasonlítják azt a saját közösségükben tapasztaltakkal.
- **Szerepek:** Riporter, Interjúkészítő, Szerkesztő, Nemzetközi tudósító.
- **Kellékek:** Mikrofonok (játék), térkép csapokkal, „hírszerkesztőség”, címtábla, képeslapok.
- **Kis feladat:** Készítsenek egy „Kapcsolat-hír” című anyagot, amelyben egy megtanult dologról számolnak be egy másik osztálynak vagy családnak.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

Minimális „kezdőcsomag”

- Írásos forgatókönyv/cselekmény + háttérképek (ppt)
- Alapvető kellékek és háttérképek
- Felkészítő és értékelő sablonok
- Egyszerű értékelési rendszer a tartalom és a szerepjáték teljesítményéhez
- Gondolkodásra ösztönző kérdések a diákok számára
- Együttműködést segítő eszközök (megosztott munkalapok, beszélgetőállomások)

Téma/cselekmény/forgatókönyv a kontextushoz

- Szerepkörök leírása és a diákok feladatai
- Elrendezési terv (hogyan alakítják át a teret)

Hangulat és érzékszervi elemek

- Kellékek és díszletelemek (bútorok átrendezése, tematikus dekoráció)
- Vizuális elemek/háttérképek (plakátok, táblák, nyomtatott „környezeti” anyagok)
- Hangtér (környezeti hangok, effektek, háttérzene)
- Világítás módosításai (lámpák, szűrt fény, színes akcentusok)
- Jelmezek vagy egyszerű, viselhető szerepjelzők (kitűzők, kalapok, névtáblák)

Elbeszélési és beleélési eszközök

- Karakter-/szerepkártyák
- Forgatókönyvek vagy útmutatások
- Hamis tárgyak/dokumentumok (pl. akták, térképek, hamis jelentések)

Értékelés és visszajelzés

- A tartalom elsajátításához és a szerep eljátszásához egyaránt kapcsolódó értékelési rendszerek
- Megfigyelési ellenőrzőlisták a moderátor számára
- Ön- és társreflexióra ösztönző kérdések a tevékenység után

Infrastruktúra és logisztika

- Rugalmasság alapján elrendezhető tantermi bútorok
- Tárolóhely a kellékek és a berendezés számára
- Időmérő/tempószabályozó eszközök

Tanulókat segítő kérdések

- Mi segít abban, hogy valaki úgy érezze, hogy ide tartozik?
- Hogyan vonhatjuk be azokat, akik csendesek vagy kirekesztettek?
- Mit tudtál meg egy osztálytársadról, amit korábban nem tudtál?
- Hogyan segítenek az iskolánkban/közösségünkben élő különböző emberek abban, hogy kapcsolatban maradjunk egymással?
- Mi az egyik tiszteletteljes módja a beszédnek és a hallgatásnak a missziók során?
- Hogyan tudunk gondoskodni a közös terekről, hogy mindenki (emberek és élőlények egyaránt) otthon érezze magát?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** Egyes diákok uralják a szerepjátékot, mások visszahúzódnak.
Tipp: Ossza ki a szerepeket rotációs alapon, és alkalmazza az „egyszerre csak egy hang” szabályt. A csendes diákoknak adjon egy meghatározó szerepet (riporter/térképész), és gondoskodjon arról, hogy mindenki legalább egy kérdésre válaszoljon.
- **Kihívás:** A gyerekek ezt csupán szerepjátéknak tekintik, nem pedig készségfejlesztésnek.
Tipp: A küldetéseket tartsa rövidnek, egyértelmű eredményekkel (kapcsolattérkép-link + cselekvési nyilatkozatok). Emlékeztesse őket: „Egy hős küldetése csak akkor teljesül, ha valódi kapcsolatot teremtünk.”
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz a baráti körükön túli kapcsolatok kialakítása.
Tipp: Használjon olyan küldeteskártyákat, amelyek megkövetelik, hogy új emberrel beszéljenek, és adjon mondatkezdőket („Szia, kérdezhetek valamit...?”).
- **Kihívás:** Lefut az idő, mielőtt az egész osztály összefoglalhatná az eredményeket.
Tipp: Csökkentse 3 küldetésre (osztály + iskola + tárgy). A tágabb világra vonatkozó pillanat lehet egy gyors történetkártya.
- **Kihívás:** Néhány gyermek címkéket használ, vagy kirekeszti a többieket.
Tipp: Álljon meg egy pillanatra, és ismételje el a tiszteletteljes beszédmód szabályait. Alkalmazza a szabályt: „A viselkedésről beszélünk, nem az emberekről.”

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Ezen a szinten tartsa az átalakított forgatókönyvet nagyon szűk keretek között (pl. egy egyszerű fogadó pult), adjon konkrét szöveg vázlatokat („Mondd el a nevedet és egy dolgot, amit szeretsz az iskolában”), nyújtson erős felnőtt példát, korlátozza a rétegek számát (összpontosítson az osztályteremre → egy iskolai kapcsolatra), és tegyen fel egy gyors reflexiós kérdést.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Haladó szinten bővítse a narratívát (pl. hős HQ iskolai és környékbeli küldetésekkel), engedje meg a gyerekeknek, hogy egy kis szerepmenüből válasszanak, építsen be strukturált kortárs megosztást két réteg között, és ösztönözze őket, hogy nevezzenek meg legalább egy közös értéket és egy következő lépést.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9-10 évesek):** Kiemelkedő szinten a tanulók segítenek a változás közös megtervezésében, vagy saját rétegeket adnak hozzá (pl. új közösségi partnerek javaslása), vezető szerepet vállalnak a szerepeikben, összekapcsolják a magával ragadó élményüket egy valós világbeli utólagos tervvel (pl. egy mini üdvözlő rendezvény szervezése vagy egy köszönőajándék készítése egy szomszédnak), és kevesebb felnőtt ösztönzéssel reflektálnak arra, hogy cselekedeteik hogyan segítették másokat az összetartozás érzésének kialakulásában.

Reflektív kérdések

- Hol gyakoroltad ma a Kapcsolódás és kötődés érzését? Hogyan nézett ki ez?
- Ki segített abban, hogy befogadottnak érezd magad, és hogyan?
- Hogyan segítettél másoknak abban, hogy úgy érezzék, tartoznak valahova?
- Mit tanultál az iskolánk és a közösségünk közötti kapcsolatokról?
- Hogyan folytathatjuk a kezdeményezéseinket ezen a héten?
- Hogyan segíthetsz az embereknek abban, hogy összetartozásérzetet érezzenek a közös terek (és a természet) gondozásához is?

3.10.2 Fogalomtérkép-készítés (Concept mapping)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

Az általános iskolai oktatásban a fogalomtérkép egy vizuális tanítási és tanulási technika, amelynek során a diákok a legfontosabb ötleteket csomópontokként rajzolják le, majd összekapcsolják őket, hogy megmutassák a köztük lévő kapcsolatokat, így ötvözve a már meglévő tudásukat az új információkkal. Ezek a térképek segítenek a diákoknak a tudásuk rendszerezésében és a megértés elmélyítésében, vitákat indítanak el, és a pedagógusok számára gyors módszert nyújtanak a fogalmak közötti kapcsolatok értékelésére; nincs egyetlen „helyes” térkép, ami támogatja az egyéni értelmezést és fejlődést. A 6–10 éves diákok számára tervezett, 15–25 perces gyakorlat apró, megvalósítható lépések révén aktívan építi a kapcsolódás és kötődés érzését.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kapcsolódás és kötődés
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
 - Kritikai gondolkodás,
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	Az egész osztály kis csoportokban	15–25 perc / feladat

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Ez a tevékenység egy egyszerű szimbolikus tárgyat használ, hogy segítsen a gyerekeknek észrevenni, hogyan kapcsolódnak egymáshoz, és hogyan erősíthetik a kapcsolatot apró cselekedetekkel.

A pedagógusok bemutatják a központi fogalmat, megmutatnak egy egyszerű példát, majd a gyerekek egyedül vagy kis csoportokban dolgoznak, hogy a 3–2–1 nevű egyszerű szerkezet segítségével elkészítsék saját kis „kapcsolat-térképüket”.

A 3 – 2 - 1 szabályai:

- 3 KI: nevezd meg 3 személyt/csoportot, akik kapcsolódnak az objektumhoz
- 2 HOGYAN: válassz ki 2 kapcsolódási módot (segítség/megosztás/beszélgetés/tanulás)
- 1 MIT TEGYÜNK: válasszunk ki 1 apró cselekedetet a kapcsolódás és kötődés megerősítésére

(Opcionális kiegészítő kapcsolat: egy módszer a közös anyagok/a természet gondozására.)

A tevékenység lebonyolítása – lépésről lépésre

A tevékenység előkészítése:

A pedagógus kiválaszt egy központi gondolatot, amely kapcsolódik a Kapcsolódás és kötődés területére – olyasmit, amihez a gyerekek helyi és tágabb értelemben is kapcsolódni tudnak (pl. „Hogyan kapcsolódnak az osztályunkban lévő gyerekek más helyeken élő gyerekekhez?”).

„Mi segít a városunkban élő embereknek egészségesek maradni, és hogyan segítenek nekünk más helyek?”; „Hogyan osztjuk meg ötleteinket, javainkat, vagy hogyan segítünk másoknak?”).

A pedagógus készítsen egy egyszerű példa fogalomtérképet egy nagy poszteren vagy digitális táblán, képekkel és szavakkal szemléltetve: kezdje a központi fogalommal („Közösségünk” vagy „Egymás segítése”), majd rajzoljon ki ágakat az emberekhez, helyekhez, kapcsolódási módokhoz és cselekvésekhez. Segítségképpen biztosítson üres papírt vagy előre megrajzolt csomópont-sablonokat, filctollakat, matricákat és kis ikonkártyákat (földgömb, szív, kezek, nyilak). Készítsen elő irányadó kérdéskártyákat, például: „Ki tartozik ide?”, „Hogyan segítünk egymásnak?”, „Mi áramlik közöttünk?” és „Mit tehetünk együtt?”.

Utasítások a diákoknak:

„Készítünk egy fogalomtérképet, hogy megmutassuk, hogyan kapcsolódunk egymáshoz. Kezdjétek a középén lévő fő gondolattal! Ezután adjátok hozzá azokat az embereket, helyeket és dolgokat, amelyek összekötnék minket – például a barátokat, a családot, a megosztott ételt vagy az üzeneteket, amelyeket küldünk egymásnak. Használjatok szavakat, képeket és nyilakat, hogy megmutassátok, hogyan kapcsolódnak össze a dolgok. Beszéljétek meg a párokkal vagy a csoportokkal, és próbáljátok beleérteni mindazt, ami közel van hozzánk, és azt is, ami messze van. Nincs rossz térkép – csak mutassátok meg, mit vesztek észre arról, hogyan tartozunk össze és segítjük egymást.”

A feladat lebonyolítása – lépésről lépésre gyakorlati leírás/utasítások

1. lépés: Készítsenek együtt egy példatérképet: A pedagógus az osztállyal együtt készít egy nagy példát. Kezdjék például a középén lévő „Iskolánkkal”, és kapcsolják össze a „Barátokkal”, a „Családokkal”, a „Más városokban élő gyerekekkel”, a „Könyvmegosztással” stb., majd adjanak hozzá egyszerű nyilakat, amelyek a „küldés”, a „segítség” és a „tanulás” irányát jelzik. A gyerekek ötleteket javasolnak, a pedagógus pedig lerajzolja azokat, miközben hangosan megnevezi a kapcsolatokat.

2. lépés: Egyéni vagy páros ötletelés: A gyerekek elgondolkodnak, vagy beszélgetnek társaikkal azokról a dolgokról, amelyek összekötik őket másokkal (pl. „Az unokatestvérem egy másik városban”, „Az internet, ahol képeket osztunk meg”, „Segítség egy új diáknak”). Ikonkártyákat használnak, vagy felírják/lerajzolják az ötleteiket post-it cetlikre.

3. lépés: A fogalmi térkép elkészítése: A jegyzeteik alapján a gyerekek a központi gondolatot a saját térképük közepére helyezik, és ágakat adnak hozzá: embereket, helyeket, cselekvéseket, érzéseket és a köztük lévő kapcsolatokat. Nyilakat rajzolnak, és feliratozzák, hogyan kapcsolódnak a dolgok egymáshoz (pl. „Leveleket küldünk levelezőtársainknak”, „A segítségnyújtás közelebb hoz minket egymáshoz”, „Másoktól tanulva új játékokat ismerünk meg”). A pedagógus körbejár a csoport között, Tanulókat segítő kérdéseket tesz fel, és ösztönzi a különböző szintek (helyi/családi és távolabbi) bevonását.

4. lépés: Megosztás kis csoportokban: A gyerekek kis csoportokat alkotnak, megmutatják egymásnak a térképeiket, elmagyaráznak egy-két kapcsolatot, és feltesznek egy kérdést, például: „Hogyan kapcsolódsz valakihez, aki messze van tőled?” Össze is egyesíthetik a térképeiket, vagy kiegészíthetik egymás térképeit.

5. lépés: Osztályszintű összefoglalás: Önkéntesek vagy csoportok felviszik térképeik legfontosabb gondolatait egy nagy osztálytérképre, kiemelve a közös és a meglepő kapcsolatokat.

A pedagógus rávilágít arra, hogy a kis cselekedetek, vagy kapcsolatok hogyan hatnak túl az osztálytermen (pl. az uzsonna megosztása azt jelenti, hogy közben gondolunk arra, aki az ételt előállította).

6. lépés: Cselekvés vagy reflexió: A gyerekek kiválasztanak egy kapcsolatot a térképükről, és elmondanak vagy lerajzolnak egy apró dolgot, amit tehetnek annak megerősítésére (pl. küldenek egy kedves üzenetet, segítenek egy új barátnak, megtanulnak valamit egy másik helyről). Ezt új csomópontként vagy megjegyzésként hozzáadják a térképhez.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Általában beltéri, de nem feltétlenül. Iskolai tanterem vagy csoportmunkára alkalmas elrendezés. Az asztalok párban vagy kis csoportokban vannak elrendezve; a pedagógus elől áll egy tárgy és egy mintatérkép mellett.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

- Láthatóvá teszi a gondolkodást, bevezeti az emberek és helyek közötti kapcsolatok fogalmát, és biztonságos sablont nyújt, amelyet utánozni lehet.
- Aktiválja a kapcsolódás és kötődés személyes élményét, és elindítja a térkép építőelemeinek összegyűjtését.
- Ösztönzi a kapcsolatokról, a kapcsolatok összetettségéről és a kölcsönös befolyásról szóló gondolatok rendszerezését.
- Fejleszti a kapcsolatok kialakításához és fenntartásához elengedhetetlen készségeket: a kommunikációt, az empátia és mások perspektívájának megértését – a hasonlóságok és az új kapcsolatok felismerését.
- Megerősíti a kollektív kapcsolódás és kötődés érzését, megmutatva a mintákat és azt, hogy az egyéni térképek hogyan járulnak hozzá a nagyobb képhez.
- A felismeréstől a felelősségvállalás felé halad – a kapcsolatokat cselekvéssé alakítja.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- A tanulók meg tudják nevezni azokat a személyeket, helyeket és cselekvéseket, amelyek helyi és tágabb értelemben is összekötik őket.
- A tanulók bemutatják, hogyan kapcsolódnak össze ezek a kapcsolatok (ki segít kinek, hogyan terjednek az ötletek, hogyan terjed a törődés).
- A tanulók kommunikálnak a térképeikről, kérdéseket tesznek fel és válaszolnak rájuk, hogy megértsék a többiekét.
- A gyerekek felismerik az osztálytársaikkal való közös kapcsolódási pontokat, és újakat fedeznek fel.
- A tanulók meghatároznak legalább egy apró cselekvést, amellyel erősíthetik a kapcsolatot.
- A tanulók egyszerű nyelvet és képeket használnak annak elmagyarázására, hogy ők és mások hogyan tartoznak egy nagyobb közösséghez.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Általános tantervi kapcsolódási példák

- **Természettudomány:** A tanulók rajzok és nyilak segítségével készítenek egy egyszerű térképet, amely bemutatja, mire van szükségük a növényeknek a növekedéshez (nap, víz, talaj), vagy a víz körforgásának lépéseit.
- **Matematika:** A gyerekek vizuális modellek segítségével készítenek egy térképet, amely bemutatja, hogyan lehet számokat összeadni, szétbontani (pl. számkapcsolatok) vagy csoportosítani.
- **Nyelv és irodalom:** A diákok karaktertérképet készítenek, amelyen a jellemvonásokat, cselekedeteket és érzéseket ábrázolják az általuk elolvasott történetből származó képek és kulcsszavak segítségével.
- **Történelem/társadalomismeret:** A gyerekek rajzok és egyszerű feliratok segítségével ábrázolják a közlekedés időbeli változásait, összehasonlítva a „régén” és a „ma” helyzetét.
- **Környezettan:** A diákok ikonok és rövid leírások segítségével készítenek egy időjárási térképet, amelyen bemutatják a különböző időjárási típusokat és azt, hogyan lehet felkészülni rájuk.
- **Osztályfőnöki órák:** „Új osztálytárs fogadása”, „Barátságos viselkedés”. Továbbá: „Köszönés”, „Körbevezetés”, „Játék megosztása”, „A nevük megtanulása”, „Biztonságérzet”. Mutassa meg, hogyan járulnak hozzá ezek a cselekedetek a közösség megerősítéséhez.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Különböző méretű papírok (A3, A4, indexkártyák, táblapapír)
- Színes ceruzák
- Filctollak (különböző hegyvastagságúak)
- Post-it cetlik (többféle színben és méretben)
- Matricák (kiemeléshez, kategorizáláshoz stb.)
- Egyéni fehér táblák + filctollak és radírok (opcionális)
- Képek/fotók (nyomtatott vagy kivágott)
- Online platformok/szoftverek (opcionális) (pl. Google Drawings, Jamboard, CmapTools, közös dokumentumok)

Tanulókat segítő kérdések

- Ki szerepel a térképeden? Kik azok, akik fontosak számunkra?
- Hogyan kapcsolódik hozzád az a személy vagy hely?
- Mit tehetünk azért, hogy ez a kapcsolat jobb legyen?
- Van valaki messze tőlünk, akivel mégis kapcsolatban állunk? Hogyan?
- Mi az a közös pont a térképeinken?
- A térképed melyik része mutatja, hogy az emberek segítik egymást?
- Mit mond a térképed arról, hogy hogyan tartozunk össze?
- Milyen apró cselekedetet vettél fel ma a térképedre?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok nem tudják, hol kezdjék.
Tipp: Adjon nekik egy kiinduló ágat vagy képet (pl. „Én” → „Család”) és néhány példaként szolgáló mini csomópontot; felhasználható mondatokat vagy képeket útmutatásként.
- **Kihívás:** A gyerekek csak rajzolnak, de nem magyarázzák el.
Tipp: Kérje meg őket, hogy írjanak hozzá egy szót, vagy beszéljék meg egy társukkal, hogy „Miért kapcsolódik ez ide?”, mielőtt továbbmennének.
- **Kihívás:** Néhány térképen hiányoznak a távoli kapcsolatok.
Tipp: Adjon ötletet azzal, hogy „Ki segít neked akkor is, ha nincs itt?”, vagy mutasson egy fotót egy távoli helyről, és kérdezze meg: „Hogyan kapcsolódhat az a hely hozzánk?”
- **Kihívás:** Zsúfolt, rendezetlen képek.
Tipp: Tanítsa meg az egyszerű csoportosítást – használjon a színeket vagy az alakzatokat az „emberek”, a „helyek” és a „cselekvések” jelölésére, hogy könnyebb legyen olvasni.
- **Kihívás:** Azok, akik nem szívesen osztják meg a munkájukat.
Tipp: Hagyja, hogy először csak egy kis részt mutassanak be, vagy párosítsa őket egy társukkal, hogy együtt írják le.
- **Kihívás:** Túl sok ötlet árasztja el őket.
Tipp: Vezessen be egy „top három” lépést: válasszák ki a három legerősebb kapcsolatot, és karikázzák be azokat.
- **Kihívás:** Elfelejtett lépés.
Tipp: Adjon nekik egy kis post-it cetlit, hogy a „Meg fogom...” cselekvési lépést közvetlenül a térképükre írják fel.
- **Kihívás:** A diákoknak nehézséget okoz a „HOGYAN” megfogalmazása.
Tipp: Használjon képikonokat és egy kis szókincset; engedje meg nekik, hogy írás helyett mutassanak.
- **Kihívás:** A cselekvések irreálisak lesznek („megmenteni az egész világot”).
Tipp: Kérdezze meg: „Meg tudjuk csinálni ma vagy ezen a héten?” Irányítsa őket apró lépésekre.
- **Kihívás:** Néhány tanuló nem vesz részt egyenlő mértékben.
Tipp: Egy gyerek rajzol, egy másik kiválasztja, KI, egy harmadik pedig a cselekvést – cserélik fel a szerepeket.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a koncepciótérképet három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Adjon meg egy nagyon egyértelmű központi gondolatot, mutasson be egy teljes, egyszerű térképet képekkel és szavakkal, adjon meg kiinduló ágakat (például „Család”, „Barátok”), és használjon útmutatásokat, hogy segítsen a gyerekeknek egy-két kapcsolatot hozzáadni; tartsa konkrétan a cselekvési lépést (például: „Köszönj valakinek, akit még nem ismersz”).
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** Hagyja, hogy a gyerekek válasszanak egy kapcsolódó központi témát, ösztönözze a páros megosztást további rétegek (helyi és távoli kapcsolatok) hozzáadásához, kérje meg őket, hogy jelöljék meg, hogyan kapcsolódnak a dolgok egymáshoz (pl. „segít”, „küld”, „tanul tőle”), és irányítsa őket, hogy válasszanak egy közös, kis cselekvést egy társukkal.

- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók többszintű térképeket készítenek (emberek, helyek, cselekvések, érzések), kis csoportokban összehasonlítják és egyesítik a térképeket, azonosítják az átfedő témákat, és közösen létrehoznak egy osztályszintű „nagy térképet” közös cselekvési csomópontokkal; emellett elgondolkodnak azon is, hogyan változott a saját térképük, miután meghallgatták a többiekét.

Reflektív kérdések

- Milyen új összefüggést fedeztél fel ma?
- Kit vettél fel a térképedre, akire korábban nem gondoltál?
- Mit tanultál a barátod térképéből?
- A térképed melyik része miatt érzed magad hálásnak?
- Mi az az apró dolog, amit tehetsz, hogy segíts valakinek, akivel kapcsolatban állsz?
- Változott a térképed, miután beszélgettél másokkal? Hogyan?
- Volt valaki, akit most, hogy eszedbe jutott, fel szeretnél venni a térképedre?
- Hogyan mutatja a térképed, hogy összetartozunk?
- Mit fogsz tenni a kapcsolati ötleteddel ezen a héten?

3.10.3 A mozaikmódszer (Jigsaw-módszer)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A Jigsaw-módszert egy amerikai szociálpszichológus dolgozta ki 1971-ben a konfliktushelyzetek elkerülése és az együttműködés fokozása érdekében, a diákok közötti kapcsolatok erősítésével. A módszer lényege, hogy a tananyagot (akárcsak egy kirakós játékot) annyi részre osztják, ahány tag van az egyes alapcsoportokban (az úgynevezett Jigsaw-csoportokban). A diákok először „szakértői csoportokban” dolgoznak együtt, hogy elsajátítsák a nekik kijelölt részt. Ezután visszatérnek eredeti csoportjukba, hogy tanítsák társaikat, így biztosítva, hogy a közös tudás révén a teljes tananyag összeálljon.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kapcsolódás és kötődés
- **Másodlagosan fejleszthető készségek**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
 - Empátia

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	Az egész osztály kis csoportokban (3–4–5–6–7–8 tanuló egy csoportban, életkori jellemzőik alapján)	15–25 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata

Minden tanuló kap egy „mozaikdarabot” (a tananyag egy részét, információt, a tananyaghoz kapcsolódó feladatot stb.), amelyet először a többi, ugyanazt a darabot kapott tanulóval együtt dolgoznak fel és tanulnak meg (az úgynevezett szakértői csoportban). Ezt követően a „szakértők” visszatérnek a saját mozaikcsoportjukba, és elmagyarázzák a saját részüket a csoporttársaiknak. A teljes kép (a tananyag) csak akkor áll össze, ha mindenki hozzájárul a saját speciális tudásával a csoporthoz. A fő szabály: senki sem sajátíthatja el a teljes anyagot a többiek aktív segítségével nélkül.

1. **Előkészítés:** A pedagógus az aznapi tananyagot 3–4–5–6 részre osztja (a csoport méretétől függően), és a tananyagot az A, B, C, D, E és F csoportoknak osztja ki.
2. **A mozaikcsoportok kialakítása:** A tanulókat adott méretű, heterogén csoportokba osztjuk (6 éveseknél legfeljebb 4 tanuló, 10 éveseknél legfeljebb 8 tanuló). Minden tanulóhoz egy betűt/színt rendelünk. Minden betűhöz/színhez a tananyag egy-egy részét rendeljük hozzá úgy, hogy minden mozaikcsoportban legyen egy személy, aki felelős egy adott alfejezetért. Így minden mozaikcsoport a tagjai együttműködésével át tudja venni az aznapi teljes tananyagot. Fontos, hogy minden tanuló csak a saját témájához tartozó anyaghoz férhessen hozzá.
3. **Minden tanuló elolvassa és feldolgozza a neki kijelölt alfejezetet.**

4. **Munka szakértői csoportokban:** Miután ez megtörtént (3. lépés), a diákok ideiglenesen elhagyják a mozaikcsoportot, és úgynevezett szakértői csoportokat alkotnak, vagyis azok, akiknek ugyanaz a betűjük/színük, egy új asztalhoz ülnek (az összes „A” egy asztalhoz, az összes „B” egy másikhoz stb.). Együtt megvitatják a saját témájukat vagy a tananyagrészt, és közös tudásuk alapján felépítik a „tananyagrészt”, valamint kitalálják, hogyan fogják azt tanítani/megosztani a többiekkel.
5. **Vissza a mozaikcsoportba:** Minden tanuló visszatér az eredeti mozaikcsoportjába. A tanulók beszámolnak a saját al témáikról a mozaikcsoport többi tagjának. A többi tag tisztázó kérdéseket tehet fel, hogy megbizonyosodjon arról, teljes mértékben megértették-e a tananyag adott részét.
6. **A pedagógus figyelemmel kíséri a mozaikcsoportok munkáját, és szükség esetén beavatkozik.** Még jobb, ha a mozaikcsoportot vezető diák önállóan képes kezelni a helyzetet.
7. **Csoportfeladat:** A csoport egy olyan feladatot kap, amelyet csak a különböző információk összekapcsolásával tud megoldani.
8. **Az összes tanuló anyagismeretének felmérése.** Ez adja a mozaikcsoportos tevékenységnek a tétjét, és ez készíti a tanulókat arra, hogy valóban érdeklődve vegyenek részt a munkában, és figyeljenek társaikra.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ez a módszer beltéri környezetben működik a legjobban, de Szabadtéri környezetre is alkalmas. Beltéri/osztálytermi használathoz könnyen mozgatható székekre és asztalokra van szükség. Helyezzen el külön „szakértői állomásokat” a terem sarkaiban, hogy a csoportok ne zavarják egymást, és egyértelműen el legyenek választva az eredeti asztalaiktól.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

A Jigsaw-módszer szerkezetileg megköveteli a diákoktól, hogy kapcsolatba lépjenek egymással és odafigyeljenek egymásra. Mind a szakértői csoportban, mind a Jigsaw-csoportban kialakul a pozitív kölcsönös függőség érzése. Ezáltal a diákok megértik, hogy egyedül nem lehetnek olyan sikeresek, mint csoportként, és hogy szükségük van társaikra.

Mindkét esetben (mozaikcsoport, szakértői csoport) heterogén csapat alakul ki. A szakértői csoportban még a legkevésbé tanulmányi szempontból tehetséges gyermeknek is meg kell értenie az adott tananyagot, így a csoporttagok megtanulják, hogyan nyújtsanak felelősségteljes segítséget a rászorulóknak, valamint azt is, hogy bárkinek lehet jó ötlete egy adott témával kapcsolatban.

Amikor egy szorongó, kirekesztett vagy kevésbé képzett tanuló „szakértőként” tér vissza a csoportjába, a többiek kénytelenek odafigyelni rá és értékelni a tudását, ami radikálisan növeli a státuszát és a csoporthoz fűződő kötődését.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- tudatában lesznek annak, hogy egy közösségben mindenki fontos
- képesek lesznek figyelmesen hallgatni és bátorítani egymást, miközben megosztják tudásukat
- megértik, hogy egyedül nem lehetnek olyan sikeresek, mint csoportként
- felismerik a kapcsolatok fontosságát, és hogy státuszuktól függetlenül szükségük van társaikra

- önkéntesen képesek segíteni a rászorulókon
- megértik, hogy bárkinek lehet jó ötlete egy adott témában.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

Ez a módszer bármely tantárgyba beépíthető. 6–10 éves gyermekek esetében az olvasás helyett képeket, tárgyakat vagy nagybetűs rövid szövegeket használunk

- **Olvasás (írás-olvasás):** Egy történetet 4 részre osztunk (kezdet, bonyodalom, fordulópont, befejezés) (fiatalabb gyermekek esetében ez 4 kép is lehet). A szakértői csoportok megértik a saját részüket. A mozaikcsoportban mindenkinek el kell mesélnie a saját részét, hogy a történet összeálljon, majd közösen kell összeállítaniuk a történet darabjait egy koherens egésszé.
- **Környezettan:** Téma: A növény részei. A 4 szakértői csoport: Gyökér, Szár, Levél, Virág. Megtanulják a saját részük funkcióját. A mozaikcsoportban újra össze kell állítaniuk a növényt, és mindenki elmagyarázza, hogy a saját része hogyan segít a növény túlélésében.
- **Szókincsfejlesztés (idegen nyelvi vagy anyanyelvi szókincs):** A csoport 4 új szót kap. Minden szakértői csoport egy szót kap; meg kell tanulniuk a kiejtését és jelentését, és ki kell találniuk egy mondatot, amely illusztrálja azt. A mozaikcsoportban megtanítják a szót és a kíséző gesztust társaiknak, és a mondatokból értelmes szöveget alkotnak. A mondatok a mozaikcsoportban módosíthatók.
- **Nyelvtan: Téma:** Írásjelek a mondatok végén. A 4 szakértő: Pont (kijelentő mondat), Kérdőjel (kérdés), Felkiáltójel (felkiáltás, kívánság). A szakértők fejenként 2 példamondatot találnak ki. A saját csoportban a diákok egy írásjelek nélküli szöveget kapnak, és a szakértőknek meg kell mondaniuk, hova kell tenni az írásjeleket.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Egyenlő részekre osztott tananyagok, információk és feladatok.
- Színkóddal vagy számmal ellátott címkék/kártyák (hogy a gyerekek tudják, melyik szakértői csoporthoz tartoznak).
- Csoportos munkalap a záró összeállításhoz.
- Egyéb írószerek (színes filctollak, Post-it cetlik stb.)

Tanulókat segítő kérdések

- A szakértői csoportban: „Mindenki biztosan megértette a saját részét? Hogyan fogjuk ezt elmagyarázni a többieknek, hogy ők is megértsék?”
- A mozaikcsoportban: „Kinek a darabja hiányzik még a teljes képből? Ki következik a magyarázattal?”
- Az értékelés során: „Hogyan segített a partnered ma a feladat megértésében?”

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A szakértői csoport egyik tanulója nem érti teljesen az anyagot, ezért helytelenül magyarázza el a mozaikcsoportnak.

Tipp: A pedagógusnak nagyon szorosan figyelnie kell a szakértői csoportokat munka közben. Mielőtt visszatérnének a saját csoportjukba, a pedagógusnak el kell végeznie egy gyors ellenőrzést!

- **Kihívás:** Káosz és zaj keletkezik a helycsere során (a szakértői csoportból vissza a saját csoportba).
Tipp: Használjon vizuális vagy hangjelzéseket (pl. egy csengő jelzi, hogy lejárt az idő; a második csengetésnél a diákoknak csendben kell mozogniuk).
- **Kihívás:** A domináns diákok átveszik az irányítást a szakértői csoportban, és még a csendesebb „szakértők” nevében is magyarázzák a dolgokat.
Tipp: Vezessen be egy „beszélő botot”! A saját csoportban csak az a személy beszélhet, aki a „botot” tartja; a többieknek fel kell emelniük a kezüket, ha kérdést szeretnének feltenni.
- **Kihívás:** A legfiatalabb gyerekek (6–7 évesek) a szakértői csoportban még nem tudnak önállóan szöveget olvasni.
Tipp: Használjon tárgyakat és képeket.
- **Kihívás:** A fiatalabb gyerekeknél gyakrabban fordul elő, hogy amikor visszatérnek a mozaikcsoportjukba, elfelejtik vagy nem emlékeznek pontosan mindenre, amit megbeszéltek.
- 1. **Tipp:** Előzze meg ezt a problémát! Kérje meg a tanulókat, hogy forduljanak a szakértői csoportban mellettük ülő osztálytársukhoz, és mondják el neki azt a 2–3 mondatot, amelyet később megosztanak a saját csoportjukkal. A hangos ismétlés segít az információk megszilárdításában.
- 2. **Tipp:** Ha ez már a mozaikcsoportban is előfordul, akkor a pedagógusnak figyelnie kell a folyamatot, és ha elakadást észlel, finoman be kell avatkoznia a mozaikcsoport munkájába. Ne vegye át az irányítást, hanem terelje a tanulók figyelmét; esetleg emeljen ki egy pillanatot a szakértői asztalról („Emlékszel, te és Péter épp az előbb nevettek azon, hogy...”).

Differenciálási lehetőségek

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A szakértőknek szánt információk kizárólag vizuálisak (kártyák, képek, tárgyak). A tanítás során a tanulóknak meg kell mutatniuk és meg kell nevezniük a saját darabjukat a csoportnak. Ne ossza fel a feladatot vagy a csoportokat 4-nél több részre.
- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Rövid, egyszerű bekezdéseket olvasnak és értenek. Miután visszatértek a saját csoportjukba, saját szavaikkal össze kell foglalniuk, amit tanultak, és válaszolniuk kell társaik kérdéseire. A feladat és a csoportok legfeljebb 6 fős csoportokra oszthatók.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** Hosszabb, több bekezdésből álló szövegek. A szakértői csoportok feladata nem csupán a szöveg megértése, hanem egy rövid prezentáció vagy vizuális magyarázat (pl. gondolatábrák) elkészítése is, amellyel saját csoportjukat tanítják. A feladat és a csoportok legfeljebb 8 fős csoportokra oszthatók.

Reflektív kérdések

- Milyen érzés volt tudni, hogy a csoportod a tudásodra támaszkodott, és a magyarázatodra várt?
- Képes lett volna a csapat megoldani a záró feladatot, ha te lettél volna az egyetlen, aki a csoportban dolgozott? Miért nem?
- Hogyan érezted magad, amikor egy osztálytársad a szakértői csoportból segített megérteni azt a részt, amit nem olvastál el?
- Mennyire segített az együttműködés abban, hogy elsajátítsd az egész tananyagot?

- Mennyire segített az, hogy a lecke elején a csoport minden tagjának más-más feladatot osztottak ki? Hogyan mutatta meg a mai óra, hogy mindenkinek van valami értékes hozzájárulása?

3.10.4 A fonalháló

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A „fonalháló” egy gyors, energizáló (és/vagy jégtörő) gyakorlat, amelynek során a pedagógus egy tárgyat használ a leckéhez kapcsolódó fogalom elsajátításához. Ebben a gyakorlatban a pedagógus egy egyszerű fonalgombolyagot használ. A diákok körbe állnak úgy, hogy egymásnak tudják dobálni a fonalgombolyagot (miközben a fonalat a kezükben tartják), egy nagy, fizikai hálót hoznak létre. Amikor az egyik gyerek elengedi a fonalat, a megereszkedő háló bizonyítja, hogy mindenki elengedhetetlen. Ez a tevékenység segít az általános iskolás diákoknak vizuálisan megérteni a kapcsolódást és kötődést.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kapcsolódás és kötődés
- **Másodlagos fejleszthető készségek**
 - Az emberek és a természet megbecsülése,
 - Ézelmi szabályozás,
 - Rugalmasság,
 - Kíváncsiság,
 - Csodálkozó és nyitott szemlélet,
 - Kreativitás

Korcsopott	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	az egész osztály	10–15 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata:

Ebben a gyakorlatban a tanulók egy egyszerű fonalgombolyagot használnak, hogy szemléltessék a köztük lévő kapcsolatokat, miközben mindegyikük megosztja gondolatait a jelenlegi tananyaggal kapcsolatban, bemutatja meglévő tudását, vagy megoldja az aktuális feladatot.

Szabályok:

1. Mindenkinek sorra kell kerülnie (a fonalgombolyagot csak olyan személynek szabad eldobni, aki még nem kapta meg).
2. A fonalat szorosan, de nem túl feszesen kell tartani.
3. A fonalgombolyag eldobása közben a tanulónak meg kell válaszolnia egy rövid kérdést, amelyet a pedagógus tesz fel.

A tevékenység lebonyolítása:

1. **A helyszín előkészítése:** A pedagógus megkéri a diákokat, hogy álljanak fel egy nagy, tágas körbe (az asztalokat félretolva).
2. **A téma/gyakorlat/feladat bemutatása:** A pedagógus a tanóra témájához kapcsolódó, nyitott végű feladatot ad.

3. **A háló elindítása:** A pedagógus a fonal végét fogva kezdi, megválaszolja a kérdést, majd eldobja a fonalgombolyagot a kör másik oldalán álló tanulónak.
4. **A háló szövése:** Az a diák, aki elkapja a gombolyagot, megfogja a fonalat is (egyszer körbe tekerheti az ujjára), megválaszolja a kérdést, majd eldobja a gombolyagot valakinek, aki még nem kapta meg. Ez addig folytatódik, amíg mindenki el nem kapta a gombolyagot, és a kör közepén egy nagy, kusza pókháló alakul ki.
5. **A beszélgetés:** A pedagógus megkéri a diákokat, hogy tegyenek egy kis lépést hátra, hogy a háló megfeszüljön. Ezután megkér 1–2 diákot, hogy engedjék el a fonalat. A háló azonnal megereszkezik és elveszíti az alakját. „Látjátok? Ha valaki nem vesz részt, vagy hiányzik, az egész közösség hálózata meggyengül.” Mit mondtak azok a diákok, akik épp most engedték el a fonalat, vagy milyen okos ötletekkel járultak hozzá a munkánkhoz?

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Ehhez a tevékenységhez tágas helyre van szükség. Az asztalokat és székeket az osztályterem falaihoz kell tolni, hogy az egész osztály egy nagy, töretlen kört alkosson. A tevékenységet kiválóan el lehet végezni a szabadban is, az iskolaudvaron.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

Kapcsolódás és kötődés egy láthatatlan, elvont fogalom, amelyet a 6–10 éves gyermekek számára nehéz lehet megérteni. Ez az energizáló gyakorlat láthatóvá és fizikailag is tapinthatóvá teszi az összeköttetéseket. A gyerekek – átvitt és szó szerinti értelemben egyaránt – a saját kezükben tartják a közösség hálózatának egy-egy darabját.

Nemcsak vizuálisan látják, hanem fizikailag is érzik, ahogy a fonalat meghúzzák, amikor partnerük elmozdul, vagy hiányzik. A gyakorlat vizuálisan szemlélteti, hogy az osztály egy hálózat, és ha valaki nem része ennek (vagy elengedi a fonalat), az mindenkire hatással van, miközben a gyerekek azt is megérzik, hogyan épül fel közös tudásuk, és mennyire értékes az összekapcsolódás és az egymás segítése.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- felismerni és megérteni, hogy egy csapat vagy osztály tagjaként mindenki felelős a többiekért.
- megérteni, hogy a „szilárd hálózat” fenntartásához mindenkire szükség van, függetlenül a szerepétől
- összekapcsolják a hálózat metaforáját a valós életbeli kapcsolatokkal, és válasszanak egy törődő cselekedetet
- csoportmunkában tiszteletteljes kommunikációt és bátorítást gyakorolni
- megérteni, hogy cselekedeteink hatással lehetnek másokra, mert összekapcsolódunk egymással
- aktívan figyeljenek/hallgassanak társaikra (hogy megtudják, hogy még kinek nem adták át a zsinórt)
- tartsák a szemkontaktust,
- tudatosan vonják be a csendesebb társaikat is a játékba.

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység felhasználható bemelegítésként bármely óra vagy csoportmunka előtt, vagy 10 perces energizáló feladatként az óra során.

- **Tantárgytól független osztályfőnöki óra:** A téma lehet például: „Mit hozol te ebbe a közösségbe?”
- **Matematika:** Egy diák mond egy számot, és aki elkapja a labdát, annak hozzá kell adnia 3-at.
- **Nyelvtan:** Szólánc (a diákoknak az előző szó utolsó betűjével kezdődő új szót kell mondaniuk, majd el kell dobniuk a fonalat),
- **Irodalom:** közös történetalkotás, amelyben mindenki hozzáad egy mondatot.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök:

Egy nagy, élénk színű (pl. piros vagy sárga) gombolyag vastag fonal (amely nem szakad el könnyen).

Tanulókat segítő kérdések

- Ki nem tartotta még a kezében a fonalgombolyagot? Nézzetek körül, hogy ki maradt ki!
- Mit éreztek az ujjaitokon, amikor valaki a kör másik oldaláról meghúzza a fonalat?
- Hogyan tarthatjuk úgy a hálót, hogy szép feszes legyen, de ne vágja meg senki kezét?

Tippek, trükkök, kihívások

- **Kihívás:** A diákok elejtik a fonalat, amikor eldobják a fonalgombolyagot.
Tipp: Kérje meg őket, hogy a dobás előtt egyszer lazán tekerjék a fonalat a mutatóujjuk köré.
- **Kihívás:** A fonal túlságosan összegabalyodik, vagy a gombolyag szétesik a dobás közben.
Tipp: Tanítsa meg nekik az „alulról dobás” technikát. Kérje meg a diákokat, hogy gyengéden, erő nélkül dobják el a gombolyagot a partnerüknek.
- **Kihívás:** Mindig ugyanazok a népszerű gyerekek kapják meg a fonalat, míg mások kimaradnak.
Tipp: Hívja fel a figyelmet a legszigorúbb szabályra: csak annak dobhatod a gombolyagot, aki még nem tartja a hálót, és dobás előtt hangosan ki kell mondanod a nevét.
- **Kihívás:** A diákok túl erősen húzzák a hálót, ami miatt az elszakadhat, vagy másokat megsebesíthet.
Tipp: Az elejétől kezdve világossá kell tennie, hogy ez egy érzékeny háló. Ha valaki megrántja, a játék leáll.
- **Kihívás:** A gyerekek megdermednek, és nem tudnak válaszolni a kérdésre, amikor náluk van a fonalgombolyag.
Tipp: A kérdés legyen egyszerű és kevésbé fontos (pl. „Mi a kedvenc színed?”). A hangsúly a háló fizikai létrehozásán legyen, nem pedig bonyolult válaszokon.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulók igényeinek megfelelően három nehézségi szintre szabhatják a tanulási tevékenységet.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** A legegyszerűbb kérdések, amelyekre egy szóval lehet válaszolni (pl. kedvenc állat). A hangsúly a hálózat vizuális élményén van.

- **Az eszközt gyakorlottan használó tanulók (8–9 évesek):** Tegyen fel olyan kérdést, amelyre az előző személy válaszára kell reagálniuk (pl. „Péter szereti az almát, én pedig a körtét”, majd dobja el a fonalat).
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A hálózat kialakítása után kezdődik az igazi kihívás: a csoportnak visszafelé kell kibogoznia a fonalat anélkül, hogy összegabalyodna. Ehhez pontosan emlékezniük kell arra, ki adta nekik a fonalgombolyagot, és visszaadva azt a tanuló nevét kell mondaniuk.

Reflektív kérdések

- Milyen érzés volt megnézni a közösen létrehozott hálót?
- Mit éreztetek, amikor valaki elengedte a fonalat? Mit jelent ez az osztályunk/csoportunk számára?
- Miben hasonlít ez a fonálháló ahhoz, ahogyan nap mint nap együtt dolgozunk itt az iskolában?
- Létrejöhetett volna ez a háló, ha akár csak 3–4 embert kihagytunk volna a körből? Miért fontos minden egyes ember jelenléte?
- Figyeltetek ma valakire, akire általában kevesebb figyelmet fordítottok? Milyen érzés volt ez?

3.10.5 Tárgyalapú tanulási ráhangoló (Object Lesson Energiser)

Aktív tanulást támogató eszköz bemutatása

A tárgyi ráhangoló egy gyors aktivizáló gyakorlat, amelynek során a pedagógus egy tárgyat használ fel egy elvont fogalom tanítására, a figyelem felkeltésére, kapcsolatok kiépítésére, valamint a fogalom aktív, emlékezetes bemutatására vagy megerősítésére. A 6–10 éves diákok számára tervezett, mindössze 15 perces gyakorlat aktívan erősíti a diákok közötti kapcsolódást és kötődést. A gyerekek szimbolikus tárgyakat, például egy fonott kötelet vizsgálnak meg, és beszélgetésekben vesznek részt, hogy ezeket a tárgyakat társadalmi kapcsolatokhoz rendeljék. A gyakorlatot egy fizikai rituáléval és egy közös elköteleződéssel zárják le, így a tanulók megszilárdítják a közösségi támogatásról alkotott megértésüket.

Fejleszthető készségek

- **Elsődlegesen fejleszthető készség**
 - Kapcsolódás és kötődés
- **Másodlagos fejleszthető készségek**
 - Az emberek és a természet megbecsülése
 - Érzelmek szabályozása
 - Rugalmasság
 - Kíváncsiság, rácsodálkozás és nyitottság
 - Kreativitás

Korcsoport	Bevonható diákok száma	Javasolt időtartam
6–10 éves diákok	az egész osztály	10–15 perc

Az aktív tanulást támogató eszköz részletes javasolt használata:

Ez a technika mozgásra készíti a tanulókat és kapcsolatot teremt közöttük (mint egy energizáló vagy jégtörő gyakorlat), miközben egy absztrakt fogalmat egy kézzelfogható szimbólumhoz köt (tárgyi lecke). A tanulók rövid ideig foglalkoznak társaikkal, figyelnek a tárgy jellemzőire, személyes vagy társadalmi kapcsolatokat teremtenek, majd ezeket a megfigyeléseket a tanulási célra vetítik – a gyakorlatot egy gyors, aktív megerősítéssel zárják, hogy megszilárdítsák a jelentést.

A tevékenység lebonyolítása

1. **A tevékenység előkészítése:** A pedagógus kiválaszt egy egyszerű, konkrét tárgyat, amelynek jellemzői szimbolikusán képviselik a kapcsolódást és kötődést – például:
 - egy fonott barátsághétköz (különböző színű szálakból összefonva),
 - Kéz a kézben összekapcsolt papírfigurákból álló kör,
 - egy kis földgömb, amelyen zsinórokkal jelölték meg azokat a helyeket, ahonnan az osztálytársak családjai származnak,
 - egy többszínű, egymásba fonódó gyűrűkből álló kulcstartó,
 - vagy egy szalaggal összekötött kis kártyacsomag, amelyben minden kártya egy személyt vagy helyet jelképez.

- Készítsünk elő „kapcsolatépítő feladat” kártyákat (pl. „Találj egy osztálytársat, aki ugyanazt szereti, mint te.” „Kérdezz meg valakit egy másik osztályból, mi segít neki abban, hogy befogadottnak érezze magát.”), reflexiós matricákat vagy jelképeket, valamint egy egyszerű rituálét vagy gesztust a megerősítéshez (pl. egy „kapcsolat-pacsit” vagy egy gyöngy hozzáadása az osztálysinórhoz).
- 2. **Bevezető kapcsolatépítés (osztálytermi szint):** A gyerekek párokat alkotnak, bemutatkoznak, elmondanak egy dolgot, amit szeretnek az iskolában vagy egy barátjukban, és együtt végeznek egy kis mozdulatot (pl. hüvelykujj-fel kézfogás vagy „kapcsolat-taps”).
- 3. **A szimbolikus tárgy bemutatása:** A pedagógus megmutatja a tárgyat anélkül, hogy azonnal elmagyarázná. A gyerekek megnézik, megérintik, párokból vagy kis csoportokban leírják: „Milyen színeket látsz?” „Milyen érzés?” „Miből készült?” „Mire emlékeztet?”
- 4. **Átvezető beszélgetés (iskola/közösség/globális kérdések):** Kis csoportokban a gyerekek irányított kérdésekre válaszolnak segédkártyák segítségével: „Ki hasonlít az osztályunkból ezekre az alkatrészekre?” „Hogyan segítjük egymást itt?” „Ki kapcsolódik hozzánk egy másik osztályból vagy az iskola egy másik részéből?” „Melyik külső személy vagy hely (szomszéd, távoli családtag) része a történetünknek?” Röviden megosztják gondolataikat.
- 5. **A koncepció kibontása (a pedagógus bemutatja és közösen alakítják ki):** A pedagógus elmagyarázza a szándékolt szimbolikát (pl.: „Ahogy ezek a fonott szálak együtt erősebbek lesznek, úgy mi is erősebbek vagyunk, ha segítünk egymásnak, és kapcsolatot teremtünk az iskolán belül és azon túl is”). Kérje meg a gyerekeket, hogy mondjanak saját szavakat vagy példákat („Szóval, amikor megosztok valamit egy barátommal, az olyan, mintha hozzáadnék egy újabb szálát”).
- 6. **Aktív megerősítő rituálé:** Minden gyermek tesz egy egyszerű gesztust (pl. megérinti a tárgyat, hozzáad egy kis papírszálat az osztály láncához, felragaszt egy matricát a kapcsolati táblára), és megnevez egy apró cselekedetet, amit meg fog tenni, hogy kifejezze a kapcsolódást és kötődést (pl. „Segítek egy új barátnak”, „Köszönök valakinek egy másik osztályból”, „Megkérdezem a szomszédomat, hogy van”).
- 7. **Opcionális rövid összegzés:** Az egész csoport megosztja, mi jut majd eszébe, amikor újra lát valami hasonlót a tárgyhoz („Eszembe jut majd a kötél, amikor segítek valakinek, mert...”). A pedagógus összegyűjt néhányat, és kihelyezi őket egy „Kapcsolat-émlékeztető” táblára.

Javaslatok a tanulási környezet (beltéri/szabadtéri) elrendezéséhez

Általában beltéri tevékenység, de nem kizárólag. A helyzettől függően a tevékenységhez tágas területre lehet szükség, és az asztalokat és székeket a falhoz kell tolni. A tevékenység tökéletesen elvégezhető kültéren is, például egy udvaron.

Hogyan fejleszti ez az aktív tanulási eszköz az elsődleges készséget?

- Segít a gyerekeknek összpontosítani, csökkenti a feszengést, és emlékezteti őket arra, hogy ugyanazon osztályközösség tagjai.
- Ösztönzi a megfigyelést és a személyes asszociációkat; elkezdi összekapcsolni a fizikai jellemzőket a társadalmi fogalmakkal.
- Kiterjeszti a gondolkodást – az egyéntől az osztályon át az iskoláig és a környékig –, ezzel tudatosítva a többszintű kapcsolatokat.

- Kifejezetté teszi az elvont fogalmat, és nyelvi eszközöket ad a gyerekek kezébe, megerősítve a közös emberséget.
- A fogalmat fizikai rituáléba ágyazza, és összekapcsolja a szándékot a cselekvéssel.
- Felszínre hozza az átadást, megszilárdítja az emlékezetet, és megerősíti, hogy a kapcsolódás és kötődés a pillanat után is folytatódjon.
- Fokozza a tartozásérzetet vagy a kapcsolódást a közös bemelegítő interakció révén.
- Empátia vagy mások megbecsülésének kifejezése (ha a koncepció emberekre/természetre irányul) kimondott elkötelezettségek vagy reflexiók révén.

Mit szeretnénk elérni az alapvető készségek fejlesztése terén (a tanulók ismerete és/vagy viselkedése tekintetében)?

Az eszköz rendszeres használatának eredményeként a tanulók képesek lesznek:

- felismerni, hogy egy csapat vagy osztály tagjaként mindenki felelős a többiekért.
- megérteni, hogy a „szilárd hálózat” fenntartásához mindenkire szükség van, függetlenül a szerepétől.
- egyszerű analógiákat vagy összefüggéseket teremtsenek a tárgy és saját életük vagy közösségük között;
- alkalmazni az elképzelést egy új, kapcsolódó helyzetre (pl. megnevezni egy valós példát arra, hogyan lehet valakit támogatni).
- aktívan hallgassanak társaikra, tartsanak szemkontaktust, és tudatosan vonják be a csendesebb társaikat a tevékenységbe.
- hallgassanak társaikra, és építsenek mások ötleteire (pl. „Észrevettem, hogy..., és ez eszembe juttatja...”).
- teljesítsék a koncepcióhoz kapcsolódó kis kötelezettségvállalást vagy gesztust (pl. szóbeli ígéret, támogató cselekedet).

Az eszköz javasolt használata és tantárgyspecifikus gyakorlati példák

A tevékenység felhasználható bemelegítésként bármely óra vagy csoportmunka előtt, vagy az óra során 10–15 perces energizáló feladatként.

- Új fogalom vagy tananyagrészlet bemutatása emlékezetes módon (a figyelem felkeltése és mentális horgony létrehozása).
- Építsen osztályközösséget / támogassa a szociális-érzelmi tanulást (pl. mások megbecsülése, Empátia, csapatmunka).
- A figyelem csökkenése esetén az óra közepén újra összpontosítsa a figyelmet, vagy adjon új energiát a csoportnak.
- Erősítsen meg vagy ismétljen át egy korábban tanított fogalmat úgy, hogy a szimbólumot emlékeztetőként hozza vissza.
- Mielőtt mélyebbre merülnénk, finoman tárjuk fel a diákok előzetes ismereteit.
- A diákok analógiáin keresztül ellenőrizze a megértést kockázatmentes módon

Általános tantervi kapcsolódási példák

- **Természettudomány:** A diákok körbeadnak egy szivacsot, hogy felfedezzék az abszorpciót, és összehasonlítsák azzal, ahogyan a gyökerek felveszik a vizet, majd eljátszák a növény növekedésének egyes szakaszait.
- **Matematika:** Egy kirakós darab segítségével bemutatják, hogyan illeszkednek össze az egyes részek egy számkifejezésben, majd a diákok építenek saját matematikai „kirakósat” építőelemek vagy rajzok segítségével.
- **Nyelv és irodalom:** Egy pár cipő jelképezi a „más cipőjében járás” fogalmát, amelynek segítségével megbeszélik a szereplők érzéseit, majd a diákok eljátszanak egy rövid jelenetet egy történetből.
- **Történelem/társadalomismeret:** Egy kopott hátizsák szimbolizálja a „múlt történeteinek hordozását”, és a diákok arról beszélgetnek, mit árulhat el nekünk egy régen élt tárgy.
- **Környezetan/földrajz:** Egy mag segítségével beszélgetnek a változásról és a Föld gondozásáról; ezután a diákok elültetik saját magjaikat, és megosztják, hogyan fogják gondozni a bolygót.

A megvalósításhoz szükséges anyagok és eszközök

- Különféle mindennapi tárgyak/kellékek (kicsik, tapinthatóak, változatos textúrájúak/alakúak)
- Tartály vagy „rejtélyes doboz” a tárgyak kiválasztásához
- Feladatlapok/kérdéskártyák (a tárgyak és a tananyag összekapcsolásához)
- Öntapadós cetlik (válaszok, gyors reflexiók)
- Kártyák vagy szerepkártyák
- Filctollak/tollak
- Vizuális megjelenítési felület (tábla, flipchart, nagy papírlap)
- Időzítő/stopper (az energizáló gyakorlatok időzítéséhez)
- Zene lejátszó vagy hangjelzés (mozgásalapú energizáló gyakorlatokhoz)
- Térjelölők (kúpok, szalag, zónák) a tevékenység elrendezéséhez
- Mozgáshoz szükséges kellékek (pl. sálak, puha labdák, kézjelek)
- Reflexiós lapok vagy gyors értékelő lapok
- Névcédulák vagy csoportazonosítók
- Zsetonok/matricák vagy egyszerű elismerési tárgyak (opcionális)
- Biztonságos, nyitott tér a fizikai tevékenységekhez
- Moderátori segédlet vagy napirend (a foglalkozás/energizáló gyakorlat rövid vázlata)

Tanulókat segítő kérdések

- Mi az az egy kérdés, ami most eszedbe jut?
- Mit szimbolizál ez a tárgy?
- Hogyan fejezi ki a tárgy ezt az ötletet többféle módon?
- Milyen valós példákat láttok körülöttünk?

Tippek, trükkök, kihívások

- Kihívás:** A tanulók nem látják, vagy nehezen látják a tárgy és a fogalom közötti kapcsolatot.
Tipp: Használjon mondatkezdőket, például: „Ez a kötélen olyan, mint a barátságunk, mert...”. Kezdő csoportok esetében válasszon olyan szimbólumokat, amelyek rendkívül egyértelműek és konkrétak.
- Kihívás:** A tanulók játéknak tekintik a tárgyat, és elveszítik a figyelmüket. Ebben a korban a gyerekek imádják megérinteni a tárgyakat. Amikor a pedagógus körbead egy tárgyat, a tanulók gyakran csak játszanak vele, ahelyett, hogy a rejtett jelentésre koncentrálnának.
Tipp: Használjon „rejtélyes dobozt”, hogy felkeltse a figyelmüket. Mielőtt az elvont fogalomról beszélne, szánjon rájuk 1–2 perc „felfedezési időt”. Ezalatt megérinthetik, megnézhetik és leírhatják a tárgy fizikai jellemzőit. Csak ezután térjen át a szimbolikus jelentésre.
- Kihívás:** Az elvont fogalom túl nehéz megértése a 6–7 éves kezdők számára. Nehézséget okoz számukra a tárgyi részletek és a társadalmi fogalmak összekapcsolása.
Tipp: Differenciálási lehetőségek! A 6–7 évesek esetében a pedagógusnak nagyon egyértelműen kell bemutatnia az összefüggést. Használjon előre megírt mondatkezdőket, például: „Ez a tárgy engem ...-ra emlékeztet.” A 9–10 éves haladók esetében hagyhatja, hogy maguk válasszák ki a szimbolikus tárgyakat, és maguk fogalmazzák meg az összefüggést.
- Kihívás:** Túl nagy a zaj, amikor a gyerekek mozognak. Ehhez a feladathoz tágas helyre van szükség. A tanulóknak el kell tolniuk az asztalokat, és mozogniuk kell a teremben. Kisgyerekeknél ez könnyen hangos és kaotikus helyzetet eredményezhet.
Tipp: Használjon jól látható jelöléseket a padlón (például színes szalagot vagy kis kúpokat), hogy a tanulók pontosan tudják, hol kell állniuk. Használjon időzítőt, hogy a folyamat zökkenőmentes maradjon. Használhat egy előre megegyezett, egyértelmű hangjelzést is (például csengőt vagy tapsot), amikor azt szeretné, hogy mindenki megálljon és figyeljen.
- Kihívás:** Az elkötelezettséget az óra után gyorsan elfelejtik. A tevékenység végén minden gyermek vállal egy kis elkötelezettséget (pl. „Köszönni fogok valakinek egy másik osztályból”). A 6–10 évesek azonban hajlamosak ezt azonnal elfelejteni a szünetben vagy a következő órán.
Tipp: Zárja le a tevékenységet egy vizuális és fizikai rituáléval, hogy megerősítse az emléket. Készítsenek együtt egy „Kapcsolat-emlékeztető” táblát. A tanulók felírhatják vagy lerajzolhatják az ígéreteiket post-it cetlikre vagy reflexiós matricákra, és felragaszthatják azokat a táblára. Ez későbbi órákon emlékeztetőként szolgálhat a pedagógus számára.

Tervezési tippek

- Válasszon olyan tárgyakat, amelyek jellemzői egyértelműen leképezik a fogalmat; kerülje a vegyes vagy kulturálisan kétértelmű metaforákat.
- A tanulási tevékenységet tartsa rövidnek és dinamikusnak: célja az 5–10 perc, hogy felkeltse az érdeklődést anélkül, hogy elveszítené a lendületet.
- Kombinálja a beszédet és a cselekvést: párosítsa a reflexiót egy egyszerű fizikai jelképhez vagy gesztushoz, hogy elősegítse a rögzítést.
- Használja fel a szimbólumot később emlékeztetőként (pl. mutassa meg a tárgyat, amikor újra felveszi a témát).
- Kerülje el, hogy egy foglalkozás során túl sok metaforával terhelje a résztvevőket – a szimbólum legyen célzott.
- Legyen érzékeny a tárgyak kulturális jelentéseire; a példákat a kontextusban vizsgálja meg.

Differenciálási lehetőségek

A pedagógusok a tanulási tevékenységet három nehézségi szintre szabhatják a tanulók igényeinek megfelelően.

- **Az eszköz használatában gyakorlatlan tanulók (6–7 évesek):** Használjon nagyon konkrét, egyértelmű szimbólumot. A pedagógus kifejezetten bemutatja az összefüggést. A tanulók mondatvázlatokat vagy rögzített utasításokat kapnak, párokban vagy kis csoportokban dolgoznak kijelölt szerepekkel, és egy egyszerű, egylépéses cselekvést/feladatot hajtanak végre. A reflexiót irányítják („Észrevettem..., fogok...”) igen/nem válaszokkal vagy kitöltős feladatokkal.
- **Az eszközt gyakorlatlan használó tanulók (8–9 évesek):** Használjunk egy kicsit árnyaltabb szimbólumot; a tanulók segítsenek az analógia kialakításában. Kis csoportokban irányított nyitott kérdésekről vitáznak, összehasonlítják az ötleteket, és kiválasztanak egy kapcsolódó cselekvést. A pedagógus támogatást nyújt, de hagyja, hogy a csoportok felülvizsgálják vagy kiegészítsék elkötelezettségeiket. A reflexió a „mi” és a „miért” kérdéseket veti fel, és tartalmaz egy egyszerű önértékelést is.
- **Kiemelkedő gyakorlattal és/vagy képességekkel rendelkező tanulók (9–10 évesek):** A tanulók kiválasztják vagy adaptálják saját szimbolikus tárgyaikat, maguk fogalmazzák meg az összefüggést, vezetik a társaikkal folytatott beszélgetéseket, és többrészes vagy tartós cselekvéseket terveznek. A visszajelzések (társaiktól és a pedagógustól) alapján finomítják a tervet. A reflexió metakognitív jellegű – a tanulók megfogalmazzák, hogyan változik a gondolkodásuk, és kitűzik a következő lépés céljait.

Reflektív kérdések

- Mit próbálnék másképp csinálni legközelebb?
- Milyen bizonyítékom van arra, hogy kezdek jobban értékelni másokat vagy a természetet?
- Hogyan magyaráznád el a tárgy és az ötlet közötti kapcsolatot a saját szavaiddal?
- Miért fontos ez az ötlet az osztályunkban vagy a közösségünkben?
- Hogyan működött együtt a csoportod a koncepció bemutatásában?
- Hogyan függünk egymástól ebben a feladatban?
- Mit próbálnánk másképp csinálni legközelebb?
- Milyen visszajelzést adtak vagy kaptatok, és hogyan használhatjátok fel azt a fejlődés érdekében?
- Hogyan segíthetünk másoknak abban, hogy emlékezzenek erre a tanulságra, vagy cselekedjenek is ennek alapján?

Függelék - Aktív tanulást támogató tanórai eszközök, módszerek

Az alábbi lista a 7-oldalon található ábrán látható néhány jól ismert aktív tanulási, tevékenykedtető oktatási módszert sorol fel.

- Megértésjavító szünetek, melynek során a pedagógus néhány percre megáll az órán, és arra kéri a tanulókat, hogy gondolkozzanak el a hallottakon és reflektáljanak.
- „Egyperces” írásbeli feladatok, úgynevezett „Minute Paper” elvégzése, az óra egy pontján megkérjük a tanulókat, hogy egy üres papírra írják/rajzolják le, hogy mi jut eszükbe az oktatott témáról.
- Think-Pair-Share – (Egyéni gondolkodás – Páros megbeszélés – csoportos megosztás). Ezzel kapcsolatban több példát is talál az anyagban.
- Együttműködő csoportok/kiscsoportos munka az órán (informális csoportok, páros, hármas, kiscsoportok, hógolyó módszer).
- Nagy csoportos/osztály szintű munka, moderált megbeszélés az adott témáról.
- Galéria séta.
- Páros értékelés (peer review).
- Csoportmunka értékelése (a tanulók egymás csoportjának munkáit/prezentációit értékelik osztály szinten).
- Esettanulmányok.
- Interaktív tanóra a tanulók bevonásával (az óra megszakítása és az összes hallgató bevonása egy adott, a témához kapcsolódó feladaton keresztül).
- Szerepjáték, történet mesélés.
- Játék alapú oktatáshoz használt oktatási célú játékok, szimuláció.
- Brainstorming.
- Gyakorlati oktatás applikációk, megfelelő programok szabadon felhasználható oktató videók használatával (a diákok a technológia segítségével mélyebben megértik a képzés elméleti fogalmait).
- Téma aktív feldolgozása (az oktató komplex kérdéseket tesz fel, a diákok pedig csoportosan/egyénilag dolgoznak rajta, bemutatják az osztálynak és megvitatják) - (Active Review Session).
- Akvárium módszer (FishBowl Activities).
- Kooperatív tanulási módszerek - mozaik módszer, Állomásforgó (állomásokhoz kötött feladatok forgószínpad) – Station rotation.
- Fórum színház - Színházi jelenet használata egy helyzet bemutatására, majd a tanulók eljátszák a lehetséges megoldásokat.